

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW
ISSN : 2286-9301 Nakhonsawan Buddhist College

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙

Vol.4 No.3 September-December 2016

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แกสังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระราชมณี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุวรรณเมธาจารย์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระราชมณี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระเมธีธรรมจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระสิทธินิติธาดา, ดร.	คณะสังคมศาสตร์
ผศ.(พิเศษ) ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล	ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระราชมณี, ผศ.ดร.

ศ.ดร.รัตน์ บัวสนธิ์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย

รศ.ดร.ธานี เกสทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

รศ.ดร.สุพล สุธะพรหม

รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

รศ.ดร.วรภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ดร.อัศรเดช พรหมกลับ

ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ

วิทยาลัยนครราชสีมา

ดร.วรภรณ์ ทรัพย์รวงทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี

ดร.ทนต์ศักดิ์ เหมือนเดย

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

เลขานุการ : พระมหาไธ้ ธมมเมธี

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระมหานคร วชิรเมธี, พระเอกจิตต์ อธิปญโญ, นายดิเรก ดังลอย, นายจักรี บัวยา

ศิลปะกรรม/เว็บไซต์ : พระมหาไธ้ ธมมเมธี, นายณัฐพัชร์ นามบัว, นายชาคริต เกื้อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

๕๕๕ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๕๕๕๕ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๕๕๕๕

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๕๒, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. รศ.ดร.สุพล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. ผศ.ดร.สุพจน์ บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๐. ดร.อักรเดช พรหมกลัป	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๒. รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๓. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๔. ผศ.ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์สุทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๕. ผศ.ดร.สารท ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๖. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
๗. ดร.พิสิฐ จอมบุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๘. ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
๙. ดร.ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเตย	มหาวิทยาลัยภาคกลาง
๑๐. ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
๑๑. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๑๒. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ด้วยวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้เป็นปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อ หลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรอง บทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไข ก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการที่มีความประสงค์จะทำวารสาร เล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความอันประกอบด้วยบทความวิจัย ๗ เรื่อง และ บทความวิชาการ ๘ เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการ และเรื่องดังต่อไปนี้

คณะกรรมการบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะ ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการ กลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละ ท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอ อนุโมทนาขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับ ต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ๑

ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

: พระอธิการณัฐปคัลลิต วิสารโธ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ ๑๑

จังหวัดชัยนาท

: วิริยญา สุวรรณราช

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ๒๕

: ธเนศ เพียรกรสิกรรม

ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ ๓๕

อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

: พระสามารถ สุเมธ (นิลมะณี)

การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ๔๕

ตามการรับรู้ของประชาชน

: สมอง ใจสุข

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ๔๗

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี นครสวรรค์เขต ๒

: ปาริชาติ ประมูลทรัพย์

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมือง ๖๙

นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

: สรร จิระเกตุประยูร

บทความวิชาการ:

กระบวนการบริหารจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ ๘๑

: พัทธสฤษฏ์ นวโลจิตรรัตน์

หลักธรรมเกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา ๙๕

: พระอธิการธวัชชัย คมภิรัตน์

หลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๑๑
: พระครูสังฆวิสุทธิคุณ	
ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ	๑๒๗
: พระครูชลธารคุณากร (ถาวโร)	
การแก้ปัญหาคาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๔๕
: พระครูสุทธิพงษ์มณี	
หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว	๑๖๑
: พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (จนทโชโต)	
การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม ๔	๑๗๗
: พระสุรวุฒิ สิริวิฑฒโก (อุกฤษโชค)	
จริยธรรมาภิบาลสร้างสังคมคุณธรรมของวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า	๑๙๕
: ศรีพนา ศรีเชื้อ	
ภาคผนวก	๒๐๗
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์	๒๐๘
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	๒๐๙
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	๒๑๔
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	๒๑๕

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
Buddhist Leadership of Administrators Sub-District
Administrative Organization in Banphot-Phisai District, Nakhon-
Sawan Province

พระอธิการณัฐปคัลลิต วิสารโธ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า

๑) บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้ ๑) ด้านจักษุมพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) ๒) ด้านวิรุโพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) ๓) ด้านนิสยสัมปโนพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

๒) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ประสบการณ์ รายได้ และการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนระดับการศึกษาสูงสุด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา/อุปสรรค มีดังนี้ ด้านจักษุม พบว่า ๑.ผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของบุคลากรอย่างแท้จริง ๒.ผู้บริหารไม่เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นในการบริหารงาน ๓.ผู้บริหารไม่มีนโยบายปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานขององค์กรเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานด้านวิรุ พบว่า ๑.บุคลากรยังขาดความร่วมมือในการทำงานจากผู้บริหารทุกระดับ ๒.

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ผู้บริหารยังขาดความทุ่มเทและเสียสละ ๓.ผู้บริหารไม่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีการตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานด้านนิสสัยสัมพันธ์ พบว่า ๑.การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรยังน้อยเกินไปทำให้รู้สึกท้อแท้ ๒.ผู้บริหารไม่มีจิตสาธารณะและยังขาดคุณธรรมจริยธรรม ๓. ผู้บริหารมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการทำงาน

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study Buddhist leadership Of Sub-district Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province, 2) to study the opinions of personnel to Buddhist leadership Of Sub-district Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province by dividing into each personnel' factor, and 3) to study the obstacles and suggestions of personnel to Buddhist leadership Of Subdistrict Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province.

Results of the Research

1)Overall, the opinions of personnel to Buddhist leadership Of SubdistrictAdministrative Organization administrator in BanphotPhisai District NakhonSawanProvincewere at high level ($\bar{X}=3.64$). Summarizing into each aspect: 1) Jukkhum, Buddhist leadershipwas overall in high level ($\bar{X}=3.65$), 2) Vithuro, Buddhist leadership was overall in high level($\bar{X}=3.59$), and 3) Nisayasampanno, Buddhist leadership was overall in high level ($\bar{X}=3.67$).

2) the result of comparison of the The result of the comparison of the opinions of personnel to Buddhist leadership of administrators in Banphot - Phisai sub-district administrative organization, Nakhon-Sawan province Found that people having the different in sex, age, marital status , experience , income and occupation had no difference at significant different 0.05 these fore,the hypothesis was denied. People who had the highest degree in Education had different opinions at significant different at 0.05 These fore, the hypothesis was accepted.

3) For the obstacles,InJukkhum found that 1) the administrator lacked of visionary, did not understand the problem and the need of personnel, 2) the administrator did not have a chance for personnel to express the opinion, and 3) the administrator had no policy in order to improve the proficiency of working. In Vithurofound that, 1) personnel lacked the working cooperation from all levels of administrator, 2) the administrator still lacked the dedication and sacrifice, 3) the

administration did not provide the chance for personnel in order to check the working transparency. In Nisayasampannofound that, 1) the distant still exited in working with personnel, 2) the administrator had no service mind and also lack of moral, 3) the administrator had the partisanship in working

๑. บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าในการบริหารงานราชการแผ่นดินหรือองค์กรนั้นผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กรนั้นๆ ทั้งนี้เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องทำการวางแผนสั่งการ ดูแลควบคุมให้บุคลากรขององค์กรของการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือที่เราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลสามารถปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จปัญหาที่เป็นที่น่าสนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่าผู้นำจะต้องทำอะไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความพยายามที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยความเต็มใจในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำคือการเป็นผู้ประกอบการด้วยคุณสมบัติเหมาะสมมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความต้องการของคนซึ่งความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการตัดสินใจ ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ก็เปลี่ยนตัวของคนนั้นได้ผู้นำที่ดีจะช่วยให้คนพัฒนาความต้องการของตนทั้งในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความต้องการที่ถูกต้องดีงามและให้หมู่ชนมีการประสานความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะการพัฒนาความต้องการเป็นการพัฒนาความสุขของคนเพราะความสุขเกิดจากการสนองความต้องการถ้าหากเปลี่ยนความต้องการได้ก็เปลี่ยนวิธีการหาความสุขของเขาได้ด้วยเมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการก็ทำให้เขาสนใจและมีความสุขบุคคลก็จะร่วมมือทำอย่างเป็นกันเองโดยประสานความกลมกลืนและเต็มใจจะหาทางทำให้สำเร็จจึงพร้อมที่จะทำและทำให้ง่ายแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้นำกระทำการที่ฝืนความต้องการของคนทั้งสองฝ่ายก็จะเป็นความสุขและสิ่งที่ยากที่จะสำเร็จ^๑

นักบริหารต้องรู้จักความเด่นความด้อยของตนเองการรู้ความเด่นก็เพื่อการทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนตามปกตินักบริหารมักมองเห็นความผิดพลาดของลูกน้องได้ง่าย แต่มองความผิดพลาดของตนเองไม่เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความผิดพลาดของคนอื่นเห็นได้ง่าย แต่มักมองข้ามความผิดของตนเห็นได้ยาก”^๒ ดังนั้นผู้นำจะต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนานคน พัฒนาประเทศ. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : www.dhammadownload.com/board/viewtopic.php?id=15555. [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗],

^๒ ขุ.ธ.(ไทย)๒๕/๒๕๒/๑๑๐

จะต้องมีความรู้ความสามารถในการปกครองของตนเองจึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมงานต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดีและประสบผลสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับ ตำบลหรือระดับอำเภอ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติของ มนุษย์ให้เป็นและอยู่ในหลักทำนองคลองธรรมของสังคม บทบัญญัติของศาสนาย่อมก่อให้เกิดความ เป็นระเบียบขึ้นในสังคม^๓

ดั่งมีพุทธพจน์ แสดงความได้ว่า “เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจำฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำไปคด ฉนใด ในหมู่มนุษย์ก็ ฉนนัน บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่หาก บุคคลผู้นั้นมีความประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหายแฉ้วแฉ้วน ทั้งหมดก็จักยากเข็ญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม” “เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคหมด ทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉนใด ในหมู่มนุษย์ ฉนนัน บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้ เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตามทั้งแฉ้วน แฉ้วนก็จะอยู่เป็นสุขหากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม”^๔

พุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่มีต่อความอยู่รอด และสวัสดิภาพ เพื่อให้การพัฒนางค์การและการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลในสังคมมีความยั่งยืน และสันติสงบสุข ของสังคมและประเทศชาติ โดยผู้นำจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี^๕ หากผู้นำขาดซึ่งคุณธรรม และจริยธรรมแล้ว ย่อมทำให้ผู้นั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์การหรือนั้นต่อไป ทั้งนี้ เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำที่ทำให้ได้รับการยอมรับ ความ เชื่อถือตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์การและสังคมทั่วไป

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมในพระพุทธานุศาสนว่ามีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากน้อยเพียงใดรวมทั้ง ประยุกต์ใช้ในหลักการและแนวคิดการทำงานนำไปสู่การพัฒนางค์การของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลหรือไม่อย่างไร ทั้งยังสามารถทราบถึงคุณค่าของหลักธรรมที่สามารถที่จะพัฒนาผู้นำให้ เป็นผู้นำที่ดีเพื่อจะนำพาชุมชนไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมี ประสิทธิภาพในองค์การหรือท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งทั้งหลายเหล่านี้คือข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยต้องการที่จะ นำมาเป็นตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและยังสามารถประยุกต์ใช้ใน สังคมไทยปัจจุบันและเป็นบรรทัดฐานในการเลือกผู้นำได้เป็นอย่างดีมาเป็นแนวทางในการบริหาร

^๓ สุทธิพงศ์ ดันติยาพิศาลสุทธิ, **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

^๔ อย.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖.

^๕ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์, “**ปาฐกถาเรื่อง แนวทางพระราชดำรัสสู่การบริหารจัดการภาครัฐ**”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : accessed 15 February 2006, Available from<www.nesgc.go.th/transparency/webboard>, [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗]

องค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและดียิ่งขึ้นให้สังคมและสาธารณชนได้รับรู้รับทราบสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๒๔ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yaman ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพื้นที่ ดังนี้

๑) แบ่งกลุ่มพื้นที่ในอำเภอบรรพตพิสัยได้ทั้งหมด ๑๒ ตำบล

๒) สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละตำบลตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละตำบลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้แก่จากกลุ่มคณะสงฆ์ และกลุ่มผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน ๗ รูป/คน

๔. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” การนำเป็นเรื่องของการจัดการกับบุคคลขององค์การซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้ปัจเจกบุคคล (Individuals) และกลุ่มบุคคล (Groups) ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์การนำแผนงานและการตัดสินใจแก้ปัญหาไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การนำเป็นกระบวนการในการชักจูง หรือโน้มน้าวความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้คล้อยตามและกระตือรือร้นที่จะหาทางบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายปฏิบัติการของ

องค์การในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ภาวะผู้นำ การวิจัยในครั้งนี้ทั้งสามด้านผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีของ กุลิกแอล. และ เออร์วิค เจ , Gulick L. and Urwick J หรือที่เรานิยมเรียกกันว่า POSDCoRB , ทฤษฎีสถานการณ์ (Situation Theories), ทฤษฎีความสัมพันธ์และความคาดหวัง (Interaction-Expectation Theories), โรเบิร์ตเบลค และ เจน เอส. เมท์ตัน (Robert Blake and Jane S. Mouton), ทฤษฎีผู้นำตามแบบจำลองของฟีดเลอร์ (Fiedler's Contingency Theory), ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำของ วรูมและเยตตัน (Vroom and Yetton Model) มาใช้เป็นฐานความรู้ในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งปรากฏผลว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๒๙ คน ร้อยละ ... ในส่วนของระดับอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๐ คน ในส่วนระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๑๙ คน ในส่วนของระดับประสบการณ์ทำงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน ๕-๙ ปี จำนวน ๘๑ คน ในส่วนระดับของรายได้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับได้ ระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐๙ คน ในส่วนของระดับการทำงานในสถานที่ปัจจุบันผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน ๕-๑๐ ปี จำนวน ๙๖ คน

ผลการวิจัยยังพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้ด้านจักษุมา พบว่าบุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจักษุมา โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ด้านวิธูโร พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านวิธูโร โดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ด้านนิสสยสัมปันโน พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านนิสสยสัมปันโน โดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐานภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ,อายุ,สถานภาพ,ระดับการศึกษาสูงสุด,ประสบการณ์ทำงาน,รายได้,และการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้สมมติฐานที่ ๑ บุคลากรมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๒ บุคลากรมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๓ บุคลากรมีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้สมมติฐานที่ ๔ บุคลากรมีระดับการศึกษาสูงสุดต่างกัน มี

ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้สมมติฐานที่ ๕ บุคลากรมีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๖ บุคลากรมีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๗ บุคลากรมีอายุการทำงานในสถานที่ปัจจุบันต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สรุปผลสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจักษุมาน ด้านวิธูโร ด้านนิสยสัมปโน มีดังนี้

ด้านจักษุมาน จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้านวิสัยทัศน์ พบว่าผู้บริหารมักมีวิสัยทัศน์อยู่แล้วแต่จะทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร ส่วนมากแล้วมักมองให้เกิดภาพในอนาคตอยู่แล้ว โดยเฉพาะการบริหารงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดี แต่ก็มีตัวแปรหลายอย่างทำให้เกิดปัญหาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ การกำหนดวิสัยทัศน์การบริหารงานของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ต้องกำหนดอยู่บนโครงสร้างพื้นฐานของความต้องการของบุคลากรและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งทุกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเพียรที่จะบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านวิธูโร จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้านการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารมองว่าในการบริหารงานจะต้องมีความถูกต้องโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล แต่จะทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร โดยปกติแล้วการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลย่อมเกิดปัญหาทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่าจะมีเทคนิคอย่างไรให้กับหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดี ให้องค์กรนั้นขับเคลื่อนไปได้แต่ก็มีตัวแปรหลายอย่างทำให้เกิดปัญหาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ บางหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลก็จะพูดถึงหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างยิ่ง เพราะในการบริหารงานนั้น ผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธก็จะไม่สามารถบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ และตอบสนองแต่ความต้องการของบุคลากรภายในองค์การบริหารส่วนตำบลของตน

ด้านนิสยสัมปโน จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้าน (การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ซึ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกับบุคลากรภายในองค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดีมีการติดต่อกันแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เป็นทางการเป็นการติดต่อในส่วนงานของทางราชการยอมรับรักษาความเป็นมิตรที่ดีอยู่แล้วเพื่อให้เกิด

ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานถึงแม้ว่าจะมีปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานแต่ทุกอย่างก็ดำเนินไปได้
อย่างดี

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร
องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$
= ๓.๖๔, S.D.=๐.๘๓)เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหาร
ส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์สามารถเรียงลำดับความคิดเห็นของบุคลากรได้
ดังนี้ความคิดเห็นด้านนิสสัยสัมปันโนมีระดับสูงสุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๗, S.D.=๐.๙๒) รองลงมาคือ ด้าน
จักขุมา ($\bar{X}$ = ๓.๖๕, S.D.=๐.๗๘) และที่อยู่ในระดับท้ายสุดคือ ด้านวิธูโร ($\bar{X}$ = ๓.๕๙, S.D.=
๐.๙๐) ทั้งนี้ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกพล ฐิตเมโธ (สร้อยจิตร)^๖ ได้วิจัย
เรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ผล
การศึกษาพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระ
มหามานะ พุทธวิริโย (นามนนท์)^๗ ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่
จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการบริหาร และด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
มาก ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุรเดช คมภิรตปัญญา (อินปัน)^๘ ได้วิจัยเรื่อง
“ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพละ ๔ ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล
อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่” และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุพลกฤษา^๙ ได้วิจัยเรื่อง
“ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหาร
ส่วนตำบลบางเพ็ญอำเภอบาบ่อจังหวัดสมุทรปราการ”

^๖พระมหาเอกพล ฐิตเมโธ (สร้อยจิตร), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใน
อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗พระมหามานะ พุทธวิริโย (นามนนท์) “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ
หนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^๘พระสุรเดช คมภิรตปัญญา (อินปัน), “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพละ
๔ ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๙ภาณุพลกฤษา, “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี
องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญอำเภอบาบ่อจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของ
ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลใน
อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามรายด้านของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะด้านจักษุมา

๑) ผู้บริหารควรศึกษาปัญหาและความต้องการของบุคลากรให้เข้าใจเพื่อจะได้
แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

๒) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการ
บริหารงานเพิ่มมากขึ้น

๓) ผู้บริหารควรสร้างนโยบายและมีการอบรมสัมมนาบุคลากรเพื่อปรับปรุงการ
ปฏิบัติงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะด้านวิธูโร

๑) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

๒) ผู้บริหารควรเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงานเพื่อให้เกิดความทุ่มเทและ
เสียสละในองค์กร

๓) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใส

๓. ข้อเสนอแนะด้านนิสสัยสัมปันโน

๑) ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีให้กับบุคลากร มีการพบปะและ
สนทนาปราศรัยกันให้มากขึ้น

๒) ผู้บริหารควรมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และยึดหลัก
คุณธรรมและจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น

๓) ผู้บริหารควรปลูกจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุเมธ แสงนิมิต. ภาวะผู้นำธรรมมาภิบาลในการบริหารงานในการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระปกเกล้า, ๒๕๕๔

กิติ ตยัคคานนท์. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. บัดเตอร์ฟลายการพิมพ์, ๒๕๔๕

บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๘. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๕,

ชัชจันน์ ธรรมจินดา และจิตติพร เครือเนตร. ฝึกให้เป็นยอดผู้นำ. บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๗.

สถิติบุคลากรที่องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๖.

สุทธิพงษ์ ตันติยาพิศาลสุทธิ. **หลักพระพุทธศาสนา**. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙.

ธิดารัตน์ ศิลวรรณโณ. “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กรณีศึกษา อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหามานะ พุทธวิริโย. “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาเอกพล ฐิตเมธ (สร้อยจิตร). “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระสุรเดช คมภิรตปัญญา (อินปิ่น). “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ภาณุพล ภูษา. “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียงอำเภอบำบ่อจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

Gary Dessler, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders 3th ed**. New Jersey : Peason Education, Inc., 2004.

Paul R,Timm and Brent D. Peterson, **People at Work : Human Behavior in Organizations**, 5th ed, (New York : South-Western Publishing, 2000).

Franklin Covey, **The Four Roles Leadership**, USA : Franklin Covey Co.,Ltd., 1999.

Chester I Barnard, **Organization and Management**, Cambridge Massachusetts : Harvard University Press, 1962.

RensisLikert, **The Human Organization**, New York : McGraw Hill, 1967.

Ordway Tead, **The Art of Leadership**. New York : McGraw-Hill Book Company Ine, 1956.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท

The Local Political Participation of People In Wat Khok Sub-District, Manorom District, Chai Nat Province

วิรัชญา สุวรรณราช*

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา (๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๓๕๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวน (One Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียง อยู่ในระดับปานกลาง

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การเมืองท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this study were to (1) study the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province (2) to compare the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province according to age, education level, occupation and the average income per month. The sample used in the study

* สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

include the voter 353 people. The instrument used in the study was questionnaire. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation and One Way ANOVA.

The results found that

1. The level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province the overview was at the very level. When considered each item it was found that the voting and the political comment were at the very level. The perceived political news and the participants election campaign were at the medium level.

2. The comparison of the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province with different education level and occupation showed a difference of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province, whereas the different age and the average income per month caused no difference of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province.

Keywords: Participation, Local Political

๑. บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการยอมรับว่าระบอบการปกครองของประเทศนั้นเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน รัฐบาลมีหน้าที่ในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต รวมถึงการสร้าง ความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่ด้วยศักยภาพของรัฐบาลที่บริหารประเทศเพียงองค์กรเดียวไม่อาจสนองต่อการบริการให้ประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศได้ เพราะอาจเกิดความล่าช้า การปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาล และเป็นการสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง และตรงความเป็นจริงที่ชุมชนต้องการ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบของการเมืองการปกครองและเป็นระบบการเมืองที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ได้ใช้หลักการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมในรูปของหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นนั้น สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การแสดงความคิดเห็น การเสนอข้อเรียกร้อง ความต้องการ ทักท้วงหรือกระทั่งประท้วงเมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบาย หรือการดำเนินการของผู้บริหารประเทศหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย (นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ อ้างถึงในอรุณี กาสยานนท์, ๒๕๔๘ :๑-๒) ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นเป็นผลของการกระจายอำนาจของรัฐบาลมาให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีสิทธิมีเสียง และดำเนินการปกครองกันเองตามวิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากการปกครองท้องถิ่นได้รับการจัดตั้งไม่ได้รับความสนใจในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว การปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ก็ไม่อาจที่จะเป็นประโยชน์ต่อสิทธิทางการเมืองของประชาชน และไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศได้ สิ่งหนึ่งที่น่าพิจารณาก็คือ ความสนใจจากประชาชนต่อการมีส่วนร่วมและความจริงจังในการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะหากขาดเสียซึ่งสิ่งเหล่านี้แล้ว การพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจพัฒนาต่อไปได้

จากสถิติการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกที่ผ่านมา ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ ๘๘.๑๘ (องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก. ๒๕๕๗ : ออนไลน์) ซึ่งอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะเรื่องการเมืองการเลือกตั้งเป็นแบบระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ แต่เมื่อพิจารณาในอีกด้านหนึ่ง แม้มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นมากขึ้น การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่หลากหลาย ตลอดจนมีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน แต่ก็ยังมีประชาชนที่ยังเพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย ขาดความสนใจทางการเมือง ขาดความกระตือรือร้น ไม่เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะคิดว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ซึ่งแท้จริงแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นทำให้ท้องถิ่นพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปกครองส่วนท้องถิ่น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีมากน้อยอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

๓. ระเบียบวิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๖ ในเขตตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๒๙๙๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๓ คน จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพ

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อสร้างคำถามให้ครอบคลุม การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

๓. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขและเสนอแนะปรับปรุงให้สอดคล้องและเหมาะสมกับขอบเขตที่กำหนด

๔. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษา การวัดผลและประเมินผล และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายการศึกษา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้เท่ากับ ๑.๐๐

๕. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระและผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) โดยนำเครื่องมือดังกล่าวไปทดสอบกับประชาชนในเขตตำบลไร่พัฒนา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ ๐.๙๐๗

๖. ปรับปรุงและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบล วัดโคก อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม การหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

๑. ขอนหนังสือแนะนำจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ในการตอบแบบสอบถาม

๒. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

๓. ผู้ศึกษารวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้ศึกษาได้เลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล ดังนี้

๑. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยลักษณะส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

๒. การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ระหว่างตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลกับตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ด้วยสถิติ ดังนี้

๓.๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ด้วยสถิติการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรต้นที่มี ๓ กลุ่มขึ้นไป โดยมีระดับการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับตัวแปรตามที่มีระดับการวัดแบบช่วง คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕

๓.๒ กรณีผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ (Post hoc comparisons) ด้วยวิธีของ Least significant different (LSD) เพื่อตรวจสอบว่ากลุ่มตัวอย่างคู่ใดที่มีความแตกต่างกัน

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๓๕๓)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๑๘ – ๒๕ ปี	๔๐	๑๑.๓๓
๒๖ – ๓๕ ปี	๙๒	๒๖.๐๖
๓๖ – ๔๕ ปี	๗๔	๒๐.๙๖
๔๖ – ๖๕ ปี	๑๑๕	๓๒.๕๘
มากกว่า ๖๕ ปีขึ้นไป	๓๒	๙.๐๗
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๖๐	๑๗.๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๓๔	๓๗.๙๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๘๒	๒๓.๒๓
อนุปริญญา/ปวส.	๓๗	๑๐.๔๘
ปริญญาตรี	๓๘	๑๐.๗๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	๐.๕๗
อาชีพ		
เกษตรกร/ประมง	๑๓๕	๓๘.๒๔
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	๗๒	๒๐.๔๐
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๓๗	๑๐.๔๘
รับจ้างทั่วไป	๘๘	๒๔.๙๓
อื่นๆ	๒๑	๕.๙๕
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๓๒	๙.๐๗
๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๓๘	๓๙.๐๙
๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๒๓	๓๔.๘๔
๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๔๒	๑๑.๙๐
มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๑๘	๕.๑๐
รวม	๓๕๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ – ๖๕ ปี ร้อยละ ๓๒.๕๘ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๓๗.๙๖ มีอาชีพเกษตรกร/ประมง ร้อยละ ๓๘.๒๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ ร้อยละ ๓๙.๐๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์จังหวัดชัยนาท โดยรวม (n = ๓๕๓)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของ ประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัด ชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	๓.๖๗	๐.๐๗	มาก	๑
๒. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง	๓.๓๗	๐.๑๖	ปานกลาง	๔
๓. ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	๓.๕๔	๐.๐๘	มาก	๒
๔. ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	๓.๔๙	๐.๐๖	ปานกลาง	๓
รวม	๓.๕๒	๐.๒๐	มาก	

จากตารางที่ ๒ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์จังหวัดชัยนาท ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง (n = ๓๕๓)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา	๓.๘๒	๐.๘๓	มาก	๒
๒. การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งที่ ผ่านมา	๓.๙๔	๐.๘๙	มาก	๑
๓. การตรวจสอบประวัติรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่าน มา	๓.๕๘	๐.๙๓	มาก	๓
๔. การชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนการเลือกตั้ง ครั้งที่ผ่านมา	๓.๔๔	๐.๖๙	ปานกลาง	๕
๕. การติดตามผลการนับคะแนนเลือกตั้งที่หน่วย เลือกตั้ง ครั้งที่ผ่านมา	๓.๕๖	๐.๘๑	มาก	๔
เฉลี่ย	๓.๖๗	๐.๐๗	มาก	

จากตารางที่ ๒.๑ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงสุด คือ การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา รองลงมา คือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา การตรวจสอบประวัติรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา และการติดตามผลการนับคะแนนเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นการชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง (n = ๓๕๓)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น แจกใบปลิว ติดสติ๊กเกอร์ หรือติดป้ายหาเสียง	๓.๖๒	๐.๙๗	มาก	๒
	๓.๕๘	๐.๕๗	มาก	๔
๒. การติดตามร่วมฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง	๓.๔๖	๐.๘๔	ปานกลาง	๕
๓. การติดตามหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น	๓.๔๐	๐.๘๓	ปานกลาง	๖
๔. การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผ่านวิทยุหรือเสียงตามสายชุมชน	๓.๖๐	๐.๘๘	มาก	๓
๕. การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากแผ่นพับ หรือโปสเตอร์	๓.๖๔	๐.๕๖	มาก	๑
๖. การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการเลือกตั้ง	๒.๒๘	๐.๙๓	น้อย	๗
๗. การแจ้ง กกต.ท้องถิ่น / กกต.จังหวัด เมื่อพบมีการทุจริตข้อเสีย				
เฉลี่ย	๓.๓๗	๐.๑๖	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๒.๒ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น สูงที่สุด คือ การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น แจกใบปลิว ติดสติ๊กเกอร์ หรือติดป้ายหาเสียง การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากแผ่นพับ หรือโปสเตอร์ การติดตามร่วมฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

การติดตามหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และการติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผ่านวิทยุ หรือเสียงตามสายชุมชน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นการแจ้ง กกต.ท้องถิ่น / กกต.จังหวัด เมื่อพบมีการทุจริตข้อเสีย มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๒.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (n = ๓๕๓)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์	๓.๘๖	๐.๕๗	มาก	๒
๒. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ	๓.๘๘	๐.๗๒	มาก	๑
๓. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางเสียงตามสาย ของชุมชน	๓.๓๘	๐.๗๘	ปานกลาง	๔
๔. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือยูทูบ	๓.๑๖	๐.๖๕	ปานกลาง	๕
๕. การติดตามรับฟังข่าวสารประชาสัมพันธ์เสียงตามสายชุมชน โดยนายสนอง ใจสุข นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลวัดโคก	๓.๔๐	๐.๖๗	ปานกลาง	๓
เฉลี่ย	๓.๕๔	๐.๐๘	มาก	

จากตารางที่ ๒.๓ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงที่สุด คือ การติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ และการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางวิทยุ, โทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ รองลงมา คือ การติดตามรับฟังข่าวสารประชาสัมพันธ์เสียงตามสายชุมชน โดยนายสนอง ใจสุข นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางเสียงตามสายของชุมชน) และการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก, ไลน์ หรือยูทูบ มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

ตารางที่ ๒.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (n = ๓๕๓)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การเข้าร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นทางการเมือง	๓.๒๖	๐.๖๐	ปานกลาง	๕

ตาม สถานที่ต่างๆ		๐.๖๘	ปานกลาง	๓
๒. การแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอโครงการต่างๆ ใน	๓.๔๘	๐.๕๓	มาก	๑
การจัดทำแผนพัฒนาตำบล	๓.๖๔			
๓. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการ เมืองกับ	๓.๖๐	๐.๖๑	มาก	๒
บุคคลอื่น		๐.๕๔	ปานกลาง	๔
๔. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทาง การเมืองกับ	๓.๔๖			
สมาชิกในครอบครัว				
๕. การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อ ออนไลน์				
เช่น เฟซบุ๊ก หรือไลน์				
เฉลี่ย	๓.๔๙	๐.๐๖	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๒.๔ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงสุด คือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลอื่น และการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับสมาชิกในครอบครัว อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ รองลงมา คือ การแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอโครงการต่างๆในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก หรือไลน์ และการเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามสถานที่ต่างๆ มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรต้น	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
๑. อายุ		✓
๒. ระดับการศึกษา	✓	
๓. อาชีพ	✓	
๔. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		✓

จากตารางที่ ๓ สรุปได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันตามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษา และอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนข้อมูลส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา

๕. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาสรุปผลการศึกษา ดังนี้

๑. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ – ๖๕ ปี ร้อยละ ๓๒.๕๘ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๓๗.๙๖ มีอาชีพเกษตรกรรม / ประมง ร้อยละ ๓๘.๒๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ ร้อยละ ๓๙.๐๙

๒. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยจำแนกตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สรุปได้ดังนี้

๓.๑ ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓.๒ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๓ ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๔ ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมสูงที่สุด คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมา ได้แก่ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ มีการรัฐประหาร ทำให้ประชาชนเริ่มหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับการเมืองมากขึ้น รวมถึงการให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นด้วย จะเห็นได้จากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกท้องถิ่นแต่ละครั้ง ประชาชนที่ไปทำงานต่างจังหวัดหรืออยู่ต่างภูมิลำเนา ก็จะกลับมาเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก

เป็นระบบเครือญาติหรืออุปถัมภ์กัน สอดคล้องกับสราวุธ ศรีประเสริฐ (๒๕๔๓ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมือง และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของประเสริฐ สะภา (๒๕๕๔) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท จำแนกตาม ต่อองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ๒) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ๓) ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และ ๔) ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีดังนี้

๒.๑ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในช่วงวัยใด ต่างก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหมือนกัน ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต พรหมรักษ์ (๒๕๕๑) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ได้รับการศึกษาสูงจะมีความรู้ ความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น และทัศนคติ มุมมองทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกฤตา จินดาพรหม และโชติมา แก้วรอง (๒๕๕๖ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยระดับการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองแตกต่างกัน และสอดคล้องกับบัญญัติ ศรีจันทร์โท (๒๕๕๒ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๒.๓ จากการศึกษา พบว่า ประชาชนที่อาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีเวลาว่างของแต่ละคนไม่เหมือนกัน อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่จะมีความรู้ มีทัศนคติ มีมุมมองที่กว้าง ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า อาชีพเกษตรกรหรือประมง ซึ่งส่วนใหญ่จะสนใจแต่การประกอบอาชีพมากกว่าจะสนใจเรื่องการเมือง จึงมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของอำนาจ ศรีพระจันทร์ (๒๕๕๘) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐบาล คุศลทรัพย์ (๒๕๕๕ : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่พักอาศัย และการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๔ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยมากหรือน้อยต่างก็ต้องทำงาน ใช้เวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ไม่มีเวลามาสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองท้องถิ่นมากนัก สอดคล้องกับการวิจัยของอักษร ทองพลอย และคณะ (๒๕๕๔) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กรณีเลือกตั้งซ่อม พ.ศ. ๒๕๕๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยด้านเพศ และรายได้ต่างกัน ไม่ทำให้การมีส่วนร่วมแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของอรุณฯ โจมจตุรงค์ (๒๕๔๘) ศึกษาเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ ไม่แตกต่างกัน

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

๑. จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีบางข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงควรให้ความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้งอย่างถูกต้อง เน้นการหาเสียงโปร่งใส สร้างความศรัทธาให้ประชาชน

๒. ควรส่งเสริมด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้มีการกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง พร้อมสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทุกรูปแบบหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน

ไม่ใช่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนเล็กๆ จนถึงชุมชนขนาดใหญ่ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ในครั้งนี้ศึกษาองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเพียง ๔ ด้าน ซึ่งแท้จริงแล้วองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายองค์ประกอบ เช่น การติดต่อนักการเมืองท้องถิ่น การสนับสนุนนักการเมือง หรือการร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้น จึงควรศึกษาองค์ประกอบในหลายๆ ด้าน เพื่อจะได้นำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

บรรณานุกรม

- นักฎีกาล ศรีจันทร์โท. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.
- บัณฑิต พรหมรักษ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- อรนุช ใจมจตุรงค์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.
- อำนาจ ศรีพระจันทร์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์
The School Administration of Buddhist Way Schools
Under NakhonSawan Municipality

ธเนศ เพียรกลสิกรรม*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์จำนวน ๘ โรงเรียน จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๑๙๒ คนใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และสรุปข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงยอมรับ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่งคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรม พื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนคร นครสวรรค์พบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัย กรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบ วัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์ และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริง ตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็จะต้องนำ งานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาดโดยผ่านกรอบการดำเนินงานทำเช่นนี้จนกว่า ผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริงอนึ่งหากบุคลากรใช้ความ ละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่าง แน่นนอนและยั่งยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชีวิตที่ส่งผลให้การ บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, โรงเรียนวิถีพุทธ

ABSTRACT

The purposes of this research were as follows :1) to study the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. 2) to compare the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality classified by personal factors. 3) to study problems, obstacles and development approach the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. Administrators and teachers responsible for Buddhist Way Schools projects under Nakhon Sawan Municipality. The sample consisted of administrators and teachers the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality by 8 schools.

The sample size was 192 persons. The sampling method used survey research. The data have been collected by questionnaires. Data were analyzed by Frequency, Percentage Mean and Standard Deviation. The tests of hypotheses had been done by t-test, F-test (One Way ANOVA) and Least Significant Difference : LSD. And summarized the problems, obstacles and suggestions by analyzing and synthesizing the data.

The results showed that : The administrators and teachers had the opinions towards the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality overall in high level ($\bar{x} = 4.09$). When considering in each aspect it was found that in a high level for all aspect.

The comparison of School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. Overall, no differences. When considering in each aspect it was no different. The hypotheses were rejected. When viewed as a whole and divided into groups based on personal factors were gender, age, education qualification, position and work experience it found no significant difference in the statistical significance at .05 level. The hypotheses were rejected. Especially, the personal status ; age were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. Education qualification : were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. Position : were teaching, management and basic life activities it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. However, the atmosphere and the interaction it found significant difference in the statistical significance at .05level. The hypotheses were accepted.

The cognitive approach to development the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. There were found that the personal who perform the duties and tasks as assigned. Based on the framework principles of the School Administration of Buddhist Way Schools. When the framework successfully.Going into the analysis process. This process can be manage, which means the object model to link the effect is expected to be received and benefits. The result has been through all the rules. Practical and cost effective it will bring the work that has been applied and develop practical and real results actually provide. Conversely, if the process of analyzing it. The result was not worth the practice. Personnel will have to be reviewed and revised to errors. Through the framework do this until the results are going to be effective. Facilitate the practical even if the personnel used in personnel used in performance sensitive. The work that has been achieved, it is certainly powerful and sustaining the effectiveness of people as a measure that would result the school administration of Buddhist Way Schools effectively.

Keywords: Administration, Buddhist Way Schools

๑. บทนำ

โรงเรียนถือว่ามิมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาคำรู้และปลูกฝังค่านิยมทัศนคติความเชื่อต่างๆแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนโดยครุมีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้โดยเน้นทางด้านพุทธิศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆกลุ่มสาระการเรียนรู้คือภาษาไทยคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสุขศึกษาและพลศึกษาศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอันันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอดในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอันันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอดกระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ได้มีที่ประชุมปรึกษาหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยให้ก้าวหน้าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัดจึงได้มีแนวคิดจัดตั้งโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนอื่นที่สนใจเข้าร่วมโครงการ^๑

โรงเรียนวิถีพุทธจึงถือเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขกระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้งดร.สิริกรมณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) วัดญาณเวศกวันเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสภณ

^๑ คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, ความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศ.๒๕๕๔. (อัดสำเนา)

(ประยูรธมมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก ในวันที่ ๒๕-๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรกมีพระภิกษุและฆราวาสผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ ๓๐ รูป/คนได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธและในวันที่ ๑-๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและฆราวาสรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ ๕๐รูป/คน จากการประชุมใหญ่๒ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญคือกรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้นักเรียนเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง^๒ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆในวงกว้างต่อไป

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ^๓ พุทธธรรมหรือพุทธศาสนาเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปคือการกินอยู่ดูฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ในทุกะดับยังผลผู้ศึกษาเองมีความสุขช่วยให้สังคมมีความสุข^๔ พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา๓ประการ เรียกว่าไตรสิกขาคืออริยสัจสี่จิตสิกขาและอริยปัญญาสิกขาที่เรียกสั้นๆ ว่าศีลสมาธิปัญญาเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากายความประพฤติจิตใจและปัญญาไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัยอีกมีความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องละเอียดซับซ้อนที่อยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นครูได้ทำกิจกรรมกับโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างดีแต่เพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นมาตรฐานและเกิดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มากขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารและ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๗.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๒๗.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), สู่การศึกษาแนวทางพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๖.

ครูผู้สอนทั้งในเรื่องความรู้เจตคติที่ดีและความพร้อมที่จะดำเนินงานตามวิถีพุทธซึ่งแนวทางการดำเนินงานควรอยู่บนพื้นฐานกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาอันได้แก่ศีล สมาธิและปัญญาด้วยเหตุนี้เองผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคมต่อไปรวมทั้งเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์
- ๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) วิธีการเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียนประชากรจำนวน ๓๗๑ คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์จำนวน ๑๙๒ คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan^๕ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งและประสบการณ์ทำงานซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

^๕Krejcie.Robert V. &Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities , (Educational and, Psychological Measurement. ๓๐(๓) ๑๙๗๐). P ๖๐๘.

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถามชนิด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามให้แก่พนักงานครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนเทศบาล ในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ คนเพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ทุกข้อ

หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๖ ได้ระดับความเชื่อมั่น . ๘๘๑การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – Test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป

๔.ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยเลือกผู้อำนวยการ และครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียนจำนวน ๓๗๑ คนใช้ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๒ คน ซึ่งได้จากการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง

^๖Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (๔th ed.). New York: Harper & Row, ๑๙๗๑.:P. ๑๖๐.

สังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ และสรุปข้อมูลแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่งคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์พบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึง การตรวจรูปแบบวัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริงตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็ต้องนำงานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาดโดยผ่านกรอบการดำเนินงานทำเช่นนั้นจนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริงอนึ่งหากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนและยั่งยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑) ผู้บริหารรวมทั้งครูผู้สอนควรจริงจังและเข้มงวดต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากขึ้นการมีจิตสาธารณะการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมนักเรียนควบคู่กันไปโดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ

๒) ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม

๓) ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงทั้งการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจัง

๔) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๕) โรงเรียนควรจะกำหนดนโยบายเรื่องการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

๖) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรกระทำอย่างต่อเนื่องมีการนิเทศติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ

๗) ควรปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มแข็งที่สุด

๘) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้กับครูและนักเรียนให้มากขึ้น

๙) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๑๐) มีการประสานชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้น

๑๑) จัดทำแผนบริหารที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแนววิถีพุทธ

๕) เนื่องจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนให้นักเรียนได้รู้จักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ควรให้ความสำคัญในการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในปีต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรศึกษาวิจัยแนวการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธแนวใหม่ เพิ่มเติมจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจากที่เคยจัดแบบเดิม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์
คุรุสภา, ๒๕๔๒.
- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). สู่การศึกษาแนวทางพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับ
สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.
- Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing** (4th ed.). New York: Harper &
Row, 1971.
- Krejcie.Robert V. &Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research
Activities . Educational and, Psychological Measurement.

ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
The Efficiency of Administration in Accordance Iddhipada
Dhamma at Phairob Municipal, Pho Prathap Chang District,
Phichit Province

พระสามารถ สุขเมธ (นิลมะณี)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบล ไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบล ไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ พบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่างกัน มีระดับคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคคือ บุคลากรขาดความมุ่งมั่นเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานในเรื่องสนับสนุนการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมไม่ชัดเจนส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า ต้องมีจุดหมายหรือเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน ควรพัฒนาบุคลากรให้มี

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประสิทธิภาพในการบริหารงาน ควรพัฒนาบุคลากรให้มีจิตใจมุ่งพัฒนาตนเองและงาน ควรกำหนดขอบเขตของการทำงานให้ชัดเจนเหมาะสมกับแต่ละบุคคลควรมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือการส่งเสริมการเรียนรู้ต่อของเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารงาน, หลักกฏธรรมา

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province, 2) to compare the opinion of the people towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province by classifying on the personal factors, and 3) to study the problems, obstacle and suggestions for the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province.

Results of the Research

1. Overall, the people had the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province at the high level ($\bar{X} = 4.01$). When considering each aspect, it was found that the people had the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province at the high level in all aspects.

2. The comparison of the level of the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province by classifying on the personal factors found that the people having the different sex, age, degree of education, occupation and income had no the different level of the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The problems, obstacles, and suggestions for the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province were that the personnel

had the insufficient intention for the efficient working, the insufficient budget in the working for the educational support, and the insufficient personnel. Moreover, the public relations in doing the activities were unclear.

The suggestions were that the personnel should have the obvious goal in the working, the Municipality should develop the personnel to make the working efficient, to focus on the self-development and the work development, specify the scope of the working clearly and suitably to the personnel, and promote the personnel for the extra education or the higher education to make the working efficient.

Keywords: Efficiency, Administration, Iddhipada Dhamma

๑. บทนำ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนระบบการปกครอง การบริหารจากสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คณะราษฎรยึดอำนาจการปกครอง ได้สำเร็จ ได้เปลี่ยนสถานะของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีอำนาจเต็ม ในการปกครองการบริหารประเทศ มาอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญอำนาจการปกครอง การบริหารประเทศตกไปอยู่ในมือของคณะราษฎร เปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี มาเป็นรัฐมนตรี แต่กลไกการปกครอง การบริหาร ตัวข้าราชการ และประชาชน ยังคงเป็นไปตามรูปแบบเดิมที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปไว้ โดยเฉพาะประชาชนชาวไทย มิได้อำนาจปกครองตนเอง ตามหลักประชาธิปไตยเท่าที่ควรสิ่งที่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก็คือมีการตราพระราชบัญญัติ ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ซึ่งได้จัดระเบียบราชการบริหารไว้ เป็นราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ราชการบริหารราชการส่วนกลางเทศบาลถือได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นในระดับเทศบาลนับเป็นรูปแบบการบริหารจัดการในระบอบประชาธิปไตยอย่างหนึ่งเทศบาลเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องจัดการดูแลทุกข์สุขของประชาชนเทศบาลเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากรูปแบบหนึ่งดังนั้นสาระสำคัญประการหนึ่งของเทศบาลก็คือการบริหารกิจการในท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนในเขตเทศบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานได้

เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดเล็ก โดยทั่วไปเทศบาลตำบลมีฐานะเดิมเป็นสุขาภิบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การจัดตั้งเทศบาลตำบลกระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาลพ.ศ. ๒๔๙๖ เทศบาลตำบลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารและสภา

เทศบาลซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๑๒ คน ที่ราษฎรในเขตเทศบาลเลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัตินายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎรเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ทิศเหนือติดต่อกับ ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเนินสว่าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลวังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้างทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม^๑ ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ในเขตเทศบาลมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตรซึ่งมีแม่น้ำคลองไหลผ่านทำให้ประชาชน สามารถใช้น้ำทำการเกษตรเพาะปลูกพืชต่าง ๆ แต่ในฤดูฝนจะมีน้ำเหนือไหลลงมา ทำให้ระดับน้ำในลำคลองเพิ่มขึ้นประชาชนที่มีบ้านเรือนและพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในที่ต่ำมักจะประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ^๒ เกษตรกรจึงมีหนี้สินเยอะ ทำให้ประชาชนมุ่งแก้ไขปัญหาของตัวเองไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาล จึงทำให้การบริหารงานของเทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือจากประชากรในเขตเทศบาล และงบประมาณของเทศบาลมีจำกัดในการบริหารงานทำให้การพัฒนาต้องเป็นไปตามกรอบที่กำหนดจึงทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยลง และยังมีข้อจำกัดด้านการขอความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นข้างเคียงและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคจากเหตุดังกล่าวทำให้การบริหารงานของเทศบาลมีความยากลำบากมีความตึงเครียดในการช่วยเหลือประชาชนเท่าที่ควร

ผู้วิจัยจึงได้นำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นและเกิดการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักอิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่ทำให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นจึงทำการประยุกต์ใช้กับเทศบาลตำบลไผ่รอบ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลตำบลไผ่รอบ

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๑เทศบาลตำบลไผ่รอบ. ประวัติความเป็นมาเทศบาลตำบลไผ่รอบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phairob.com/system/showdata.asp?TID=136> [๘ ส.ค. ๒๕๕๖].

^๒เทศบาลตำบลไผ่รอบ. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phairob.com/system/showdata.asp?TID=135> [๘ ส.ค. ๒๕๕๖].

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร” เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร และทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลไผ่รอบอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มประชากร ๓๘๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๘๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีผลแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔.ผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๙ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๓ มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๙๕ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๑๘ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๘ และมีรายได้ ๑๒,๐๐๑ – ๑๘,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๐

๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านฉันทะ พบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของ

เทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านฉันทะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือท่านมีความพึงพอใจในการบริหารงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบและท่านเห็นว่าเทศบาลตำบลไผ่รอบเห็นคุณค่าของการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านวิริยะพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านวิริยะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านจิตตะพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านจิตตะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเทศบาลมีการส่งเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่, เทศบาลมีความเอาใจใส่ในการบริหารงานด้วยใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบ, มีการหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อการบริหารงานในคราวต่อไปและเทศบาลมีเจ้าหน้าที่ เป็นจิตอาสาสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วยความจริงใจ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔)ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านวิมังสาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ ด้านวิมังสา ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเทศบาลมีการพิจารณาข้อดีและข้อเสียของระบบการบริหารงานประจำปีและ เทศบาลมีการไต่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารจัดการอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา**^๓ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่งที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่าทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงานปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร บากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัญญ์กัฬารณ์ กลิ่นนิมมวล**^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖, ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘, ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร**^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้าน

^๓ชาติรี แนวจำปา , “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๔กัญญ์กัฬารณ์ กลิ่นนิมมวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๕วิชญาภา เมธีวรฉัตร , “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พัชรีย์ ชำนาญศิลป์**^๖ ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔” พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ พบว่าบุคลากรที่มีสถานภาพ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนบุคลากรที่มีเพศ อายุ รายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมให้กับเจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกท่านในองค์กรเพื่อเกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๒. นโยบายด้านการบริหารจัดการควรเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์งานให้มีประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานโดยมีหลักฉันทะ หลักวิริยะ หลักจิตตะ และหลักวิมังสา ประกอบด้วยทุกครั้ง

๓. ผู้บริหารควรสร้างเป้าหมายและความความสำเร็จของงานให้จิตใจของบุคลากรจดจ่อในงาน โดยการส่งเสริมการอบรมจิตใจของบุคลากรให้มากขึ้น

๔. ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกับชุมชนที่เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐกับภาคประชาชน

^๖พัชรีย์ ชำนาญศิลป์, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕. ควรส่งเสริมการทำงานโดยใช้หลักธรรมาประยุต์ให้เข้ากับการทำงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบ

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรจัดให้มีการอบรมหลักธรรมสำหรับการทำงานให้กับพนักงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มากยิ่งขึ้น

๒. ผู้บริหารควรมียึดหลักการทำงานที่มีประสิทธิภาพตามหลักอิทธิบาทเป็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

๔. ควรจัดสวัสดิการสำหรับพนักงานที่ทำงานดีเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน

๕. ควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-Depth Interview) อาทิ ผู้บริหารเทศบาลตำบล เจ้าหน้าที่ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการ ในระดับเทศบาล ต่อไป

๒. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลหลาย ๆ พื้นที่

๓. ควรศึกษาความประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เช่น หลักธรรมาภิบาล

๔. ควรศึกษาภาวะผู้นำของการบริหารจัดการตามหลักสัปปุริสธรรมและหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕. ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการของเทศบาลเพื่อการพัฒนาในส่วนที่ขาดประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. การบริหารรัฐกิจ แนวคิด หลักการและการปฏิบัติ. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัดขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๓๕.

โกวิทพวงงาม.การปกครองท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๘.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

ชูวงศ์ฉายะบุตร. **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานครสมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เด่นชนะเนติยัง. **การบริหารงานบุคคล**.ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน, ๒๕๓๓.

ตินปรัชญพฤทธิ. **หลักการจัดการ**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

กัญแก้วพารณ กลินนิมโนว. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ชาตรี แนวจำปา. “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

นาริรัตน์กว้างขวาง. “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารณียธรรม๖ :กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมืองอำเภอเมืองสมุทรปราการจังหวัดสมุทรปราการ ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระวัชชัยจารุณโม. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ :กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พัชรี ชำนาญศิลป์ . “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท ๔”,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

Becker, S.W &Neuhauser, D.,**The Efficient Organization**, New York : ElsevierScientific Publishing Co., 1975.

Bowditch, James L and Buono, Anthony., **F.A Primer on Organization Behavior**, 2nd ed., New York : John Wiley and Sons, 1990.

Harold Koontz & Heinz Weihrich. **Ninth Edition Management**. New York: Mc Grew Hillbook, 1991.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York : The Macmillan Company, 1960.

John. D. Millet. **Management in the Public Service**, New York :McGraw - Hill. 1998.

การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท
ตามการรับรู้ของประชาชน

The performance of the Tambon Administrative Wat Khok
Manorom offense. According to public perception

สนอง ใจสุข*

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนและเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๓๖๒ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า F-test (one – way ANOVA) และ LSD

ผลการศึกษาพบว่า

๑) ระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาคูณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนากองทัพเรือพระยาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีและด้านการพัฒนาอาชีพ ตามลำดับ

๒) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า

๒.๑การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอายุ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๓ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

* สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๒.๔ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอาชีพและรายได้ พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, ขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก

ABSTRACT

This study aimed to examine the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception and to compare the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception, by sex, age, education, occupation, income, samples used in the study was that people in the area of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense of the ๓๖๒ statistical methods used to analyze data. the frequency of the test using the F-test (one - way ANOVA) and LSD.

The study found that

1) the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception The overall level. Considering it was found that the quality of life. At the most, followed by the development of infrastructure. The development of tourism resources and the environment. For better management and career development, respectively.

2) test the hypothesis.

2.1 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to a public perception that sex is no different.

2.2 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public awareness by age showed no significant difference overall. Considering each aspect of management for good. The difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level.

2.3 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception BY study found that, overall and in each aspect. not different

2.4 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception BY career and earning the overall and individual aspects. The difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level.

Keywords: The performance, Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense

๑. บทนำ

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความเสื่อมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์การที่คณะนายทหารหนุ่มภายใต้การนำของ ร.อ.ขุนทวยหาญพิทักษ์ (เหล็งศรีจันทร์) ได้วางแผนยึดอำนาจการปกครอง เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบที่จำกัด พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้อยู่ในฐานะประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะถูกจับกุมก่อนลงมือปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมของระบอบนี้อย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ที่ไม่ดูถูกรายรับ ทำให้มีการกล่าวโจมตีรัฐบาลว่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินไป ครั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗ พระองค์ก็ถูกโจมตีว่าทรงตกอยู่ใต้อิทธิพลของอภิรัฐมนตรีสภา ซึ่งเป็นสภาที่ปรึกษาที่ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง และบรรดาพระราชวงศ์ก็มีบทบาทในการบริหารบ้านเมืองมากเกินไป ควรจะให้บุคคลอื่นที่มีความสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจต่อระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย ซึ่งนับวันจะมีปฏิกิริยาต่อต้านมากขึ้น

การปฏิบัติงานขององค์การ ตามแนวความคิดตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นความพยายามที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง (segmentation) การปฏิบัติงานขององค์การโดยเด็ดขาด ทำให้ขาดความร่วมมือร่วมใจ ตลอดจน ไม่อาจริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่อาจจัดการกับความเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ จึงเกิดแนวคิดที่ ตรงกันข้ามกับแนวคิดดั้งเดิม คือ แนวความคิดแบบผสมผสาน (integration approach) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและการเสริมสร้างสิ่งใหม่ๆ โดยมองภาพรวมว่ามีสิ่งใด เกี่ยวข้องในขอบเขตที่กว้างขวางและเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นเข้าด้วย กัน ลักษณะของ แนวความคิดนี้จะไม่หลบเลี่ยงความขัดแย้งแต่จะมองสิ่งขัดแย้ง (conflicts) เป็นเรื่อง จำเป็นที่ต้องเผชิญและแก้ไขเพื่อนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น แนวทางนี้จึงเป็นพลวัต (dynamic) มีเป้าหมายอยู่ที่การพยายามทำงานให้สำเร็จด้วยดี (วุฒิชัย จำนงค์, ๒๕๓๐ : ๒๕๖-๒๕๗) จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น พอที่จะสรุปได้ว่าการปฏิบัติงานขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในฐานะเป็นระบบหนึ่งของสังคม ในการใช้ทรัพยากร บริหารอย่างคุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ องค์การ ทำให้ผู้รับบริการจากองค์การพึงพอใจในงานและองค์การสามารถปรับตัวและ พัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ (ไชยวัฒน์ รัตนดาตยา, ๒๕๓๘ : ๒๔-๒๗)

องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกมีถนนลาดยางติดต่อกับอำเภอได้สะดวก มีถนนสายสำคัญ เช่น ถนนสายพหลโยธิน ถนนสายริมคลองชลประทาน ถนนคันกันแม่น้ำ และถนนสายเอเชีย ระยะห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกถึงที่ว่าการอำเภอมโนรมย์ ๓ กิโลเมตรพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๑.๕๒ ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งหมด ๓,๘๓๒ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๑,๘๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘๓ หญิง จำนวน ๑,๙๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑๗ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๑๗๓ ครัวเรือน ความหนาแน่น

เฉลี่ย ๑๒๑.๕๗ คน/ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน อีกทั้งมีคลองชลประทาน “คลองอนุศาสนนันท์” พื้นที่จึงอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำสวน เป็นอย่างยิ่ง อาชีพของราษฎรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก โดยเรียงลำดับจากประเภทที่มีผู้ประกอบอาชีพมากที่สุด ไปหาน้อยสุด ดังนี้ ทำนา ทำสวน รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับราชการ อื่นๆ ดังนั้นการดำเนินการที่องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก ดำเนินการส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้างเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลถือได้ว่าใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะประชาชนสามารถมาเป็นผู้บริหาร สมาชิก เพื่อดำเนินงานให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงศึกษาการปฏิบัติงานและเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน สืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน
๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับผลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วยประชาชนในเขตตำบลวัดโคก มีจำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่บ้านแหลมยาง ๑,๑๘๓ คน บ้านหนองม่วง ๑,๓๐๕ คน บ้านเนินไผ่ ๗๖๔ คน บ้านคลองกลาง ๔๕๐ คน บ้านคลองขุด ๑๓๐ คน รวม ๓,๘๓๒ คน ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ทำการสำรวจตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี ขึ้นไป ซึ่งมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจและการแสดงออกทางความคิดเห็นในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก และเป็นกลุ่มประชากรที่เริ่มได้รับการบริการในทุกด้านจากองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกอย่างแท้จริง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสูตร ของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % และความคลาดเคลื่อนต่างๆ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ ระดับความคลาดเคลื่อน (e) ๕ % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๒ คน (ยูทธ ไกยวรรณ, ๒๕๔๔ : ๖๔)

สูตรของ Taro Yamane

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้

n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (๕%)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{3,832}{1 + 3,832(0.05)}$$

$$n = ๓๖๒$$

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน ๓๖๒ คนการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมประชากรที่กำหนดผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในแต่ละหมู่บ้านโดยการหาตามสูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. แหหลมยาง	๑,๑๘๓	๑๑๒
๒. บ้านหนองม่วง	๑,๓๐๕	๑๒๓
๓. บ้านเนินไผ่	๗๖๔	๗๒
๔. บ้านคลองกลาง	๔๕๐	๔๓
๕. บ้านคลองขุด	๑๓๐	๑๒
รวม	๓,๘๓๒	๓๖๒

จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนโดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังนี้

๑. ศึกษาทฤษฎีแนวคิด เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และกรอบแนวคิดในการวิจัย

๓. สร้างแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้ศึกษาในงานวิจัย

๔. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดไว้ในงานวิจัยเสนออาจารย์ ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหา และภาษาที่ใช้ ลักษณะของแบบสอบถาม ดังนี้

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของประชาชน โดยให้เลือกตอบเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า ๕ ระดับ โดยผู้วิจัยใช้คำถามแบบมาตรวัด (Rating Scale) ดังนี้

การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน

๕ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมากที่สุดตามการรับรู้ของประชาชน

๔ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมากตามการรับรู้ของประชาชน

๓ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับปานกลางตามการรับรู้ของประชาชน

๒ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับน้อยตามการรับรู้ของประชาชน

๑ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับน้อยที่สุดตามการรับรู้ของประชาชน

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดการทดสอบเครื่องมือเพื่อดำเนินการหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. การทดสอบความตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ คน (ตามรายละเอียดที่ปรากฏรายชื่อในภาคผนวก) เพื่อพิจารณาถึงความเห็น ว่าข้อคำถามแต่ละข้อมีวัตถุประสงค์ตรงตามที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็นไว้ ดังนี้

+๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์

-๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์

๒. นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๑.๐๐ (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ภาค ง)

๓. การหาความเที่ยง (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ตรวจสอบแล้วไปทดสอบ (Try out) โดยนำเครื่องมือดังกล่าวไปสอบถามประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๓๐ คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการคำนวณหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของ Cronbach' Alpha Coefficient ได้ค่าความเที่ยงที่ ๐.๘๙

๔. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์ ขอความเห็นจากคณะกรรมการที่ปรึกษา และนำไปจัดพิมพ์เพื่อเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำหลักของสถิติมาใช้เพื่อวิเคราะห์แบบสอบถาม ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้ใช้สถิติการแจกแจงความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentast) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

๒. วิเคราะห์ข้อมูลถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนผู้ศึกษาได้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาใช้การทดสอบค่าที (t-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ ๒ กลุ่ม ได้แก่ เพศ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one -way ANOVA) ซึ่งสถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ได้แก่ อายุ การศึกษา และอาชีพ รายได้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพบนัยสำคัญทางสถิติ ทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ ฟิชเชอร์ (Fisher's Least-Significant Difference: LSD)

๔. ผลการวิจัย

ข้อมูลสถานภาพของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗ ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนต้น/

ประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐

๑) ระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีและด้านการพัฒนาอาชีพ ตามลำดับ

๒) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า

๒.๑ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอายุ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๓ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

๒.๔ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาทตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอาชีพและรายได้ พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. วิจัย

จากผลจากการศึกษาการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ได้แก่ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบล สีนเจริญทรัพย์ (๒๕๕๐) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่มีการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกแต่ละเรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านงานส่งเสริมคุณภาพ ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการปฏิบัติงานในระดับมาก เรียงตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มันทนา สีนสถาน (๒๕๕๔) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความ

พึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดี โดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคก อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมถวิล ผลสอาด (๒๕๕๕) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุขของเทศบาลตำบลวังเย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุข เทศบาลตำบลวังเย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการรับรู้ไม่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของกับงานวิจัยของ จันจิรา ปิงยอง (๒๕๕๕) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลตามการรับรู้ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านผู้บริหาร ด้านบุคลากร ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านอาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑.๑ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้มีการสำรองแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรแก่ประชาชน ดังนั้น หน่วยงานควรมีการสำรวจแหล่งน้ำสาธารณะที่มีสภาพดีขึ้น มีวัชพืชปกคลุมและดำเนินการปรับปรุงพัฒนาแหล่งน้ำเหล่านั้นไว้ใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการสำรวจพื้นที่สาธารณะประโยชน์และดำเนินการขุดเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้สำหรับการอุปโภคและการเกษตร

๑.๒ ด้านการพัฒนาอาชีพ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้สนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับกลุ่มอาชีพ ด้วยตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๑ จะมีเงินนอกงบประมาณที่โอนมาให้ องค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบตามโครงการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งกลุ่มอาชีพสามารถรวมกลุ่มมาขอกู้เงินทุนเพื่อประกอบอาชีพได้ โดยในหนึ่งหมู่บ้านจะกู้ได้ไม่เกินหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มอาชีพที่ต้องการรับการสนับสนุนเงินทุนได้ทราบด้วย

๑.๓ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและสื่อการเรียนการสอน ด้วยองค์การ

บริหารส่วนตำบลวัดโคกมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ ดังนั้น นอกเหนือจากเงินอุดหนุนที่รัฐจัดสรรมาให้เพื่อสนับสนุนเป็นเงินเดือนครูผู้ดูแลเด็ก อาหารกลางวัน อาหารเสริมนม วัสดุสื่อการเรียนการสอนแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกควรมีการจัดงบประมาณเพื่อสมทบในการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาต่างๆ หรือการจัดหาสื่อการเรียนการสอนเพิ่มได้อีกทางด้วย

๑.๔ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้รณรงค์ อนุรักษ์ ปลอยสัตว์น้ำในวันสำคัญ ดังนั้น ในวันสำคัญต่างๆ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ อยู่ก่อนแล้ว ควรมีการเพิ่มกิจกรรมการรณรงค์การอนุรักษ์สัตว์น้ำและการปล่อยสัตว์น้ำลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะต่างๆ เข้าไปด้วย

๑.๕ ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสภา ด้วยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๗ ข้อ ๒๔ กำหนดให้สภาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ารับฟังการประชุมสภา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ได้ถือปฏิบัติอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะมีการติดประกาศที่สำนักงานนั้น ทำให้ประชาชนยังอาจไม่รู้ว่าสามารถเข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาได้ ดังนั้น หน่วยงานควรมีการประชาสัมพันธ์การให้ประชาชนได้เข้ารับฟังการประชุมสภา ผ่านทางช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางเสียงตามสาย การติดบอร์ดประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน การใช้รถกระจายเสียงเคลื่อนที่

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาถึงการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๒ ควรศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับงานพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในงานพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๗. กิตติกรรมประกาศ/คำขอบคุณ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยมุ่งศึกษาการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคกอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน การค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์สุทธิ์ และดร.พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ข้อคิดต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ในการศึกษาอย่างดียิ่ง ให้ความช่วยเหลือแก้ไข ปรับปรุงตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาจนกระทั่งการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดีผู้ศึกษากราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วยความเคารพยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ดร. อภิเชษฐ์ นิมพลีสุวรรณ นายจำเนียร โตศิลา นางสาววัชรมนต์
ลักษณ์สุวรรณ ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ

ขอขอบพระคุณประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบ
แบบสอบถาม ที่เป็นประโยชน์ และนักศึกษารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๔ ทุกคนที่ให้
คำแนะนำ ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการจัดทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จนสำเร็จสมบูรณ์

ท้ายสุดขอขอบคุณพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้การอบรมสั่งสอน สนับสนุนให้ได้รับ
การศึกษาที่ดีมาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าของตำรา เอกสารงานวิจัยที่ได้อ้างอิงไว้

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

วุฒิชัย จำนงค์. การผสมผสานปฏิบัติการเพื่อผลิตภาพ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ไชยวัฒน์ รัตนดาตาศ. “ประสิทธิผลของการให้บริการของสำนักงานเขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร:
ศึกษากรณีสำนักงานเขตสวนหลวง”. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

อุบล สิ้นเจริญทรัพย์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วน
ตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐.

มันทนา สิ้นสถาน. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วน
ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์, ๒๕๕๔.

สมถวิล ผลสอาด. “การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุขของเทศบาลตำบลวัง
เย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา”. งานนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒

An Application of Four Brahmaviharas in Personnel
Administration of Educational Administrators Under
Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 2

ปาริชาติ ประมูลทรัพย์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล(๓) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ (๔) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐๘ คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๘๘๑

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการ

*หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านมูทิตา ด้านกรุณา ด้านเมตตาและด้านอุเบกขา

๒. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ ทุกตัว คือ ความเมตตา ความกรุณา ความมูทิตาและความอุเบกขา มีความสัมพันธ์สูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา **ด้านเมตตา**ผู้บริหารควรสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา โดยบริหารงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนของทางราชการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ,ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร,เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกเรื่อง,สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ **ด้านกรุณา**ผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือบุคลากรในทุกเรื่อง, มีการสร้างขวัญและกำลังใจ, มีแผนพัฒนาบุคลากร**ด้านมูทิตา**ผู้บริหารควรยกย่องชมเชยผู้ที่ทำความดี, แสดงความยินดีกับบุคลากรที่ประสบความสำเร็จ, พัฒนาความรู้บุคลากรอย่างเสมอภาค **ด้านอุเบกขา**ผู้บริหารควรประเมินความดีความชอบอย่างยุติธรรม, ปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ, มีสวัสดิการให้บุคลากรตามความเหมาะสม, ตัดสินปัญหาอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔, การบริหารงาน

ABSTRACT

The research entitled: “An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office ๒” The objectives of this research were as follows:

1) to study An Application Of four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators 2) to compare the opinion about An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators classified by personal factors 3) to studythe relationship of the sub-variables An Application Of Four Brahmaviharas with an overviewofAn Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators and 4) to provide guidelines for the development of An Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 2.

The research used Mixed Methods Research. The sample used quantitative research were teachers Under NakhonSawan Primary Educational Service Area Office 2 in 2556 B.E. by the number of 308 bodies. Derived from determining the sample size by using Taro Yamane and Simple Random Sampling.By lottery randomly selectedschools to bring the sample to the full sample size of 308 bodies. The sample used qualitative research wereEducational Administrators UnderNakhonSawan Primary Educational Service Area Office 2 used Purposive Sampling by the number of 7 bodies.

The tools used in this research were questionnaire and interview with an equal level of reliability at 0.881.

The statistics used in data analysis were Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, F-test (One way ANOVA) and Least Significant Difference (LSD) and find Spearman rank-order Correlation Coefficient.

The results showed that

1) Teachers' opinions towards An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators as a whole in high level. The mean average of descending order wereMudita, Karuna, Metta and Upekkha.

2) Teachers with different personal status had an opinion towards An ApplicationOf Four BrahmaviharasIn Personnel Administration Of Educational Administrators overalland each aspect were not difference statistically significant level at .05. The hypotheses were rejected.

3) Sub-variables in Four Brahmaviharas: Metta, Karuna, Mudita and Upekkha were highly correlated with the overall and Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators statistically significant level at .01. The hypotheses were rejected.

4) The development to Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators ; Metta: should be managed according to the rules and regulations of the government scheme. Taking into account the interests of the students and school were important. Personnel involved in the administration, set a good example in all things, create harmony in company. Karuna: should assist personnel in all matters, create the morale, there are plans to develop the personnel. Mudita: should praise the good person, congratulations on a successful personnel. Develop knowledge equally personnel. Upekkha: should assess the merit equally. Performance in term of the committee. There are benefits to the appropriate personnel. Fairly decide the issue without bias.

Keywords: An Application of Four Brahmaviharas, Administration

๑. บทนำ

การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรให้เจริญก้าวหน้าและบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้นั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร นั่นก็คือ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารในองค์กร ซึ่งความสามารถและลักษณะของผู้หน้านั้นมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปริมาณคุณภาพ และคุณค่าขององค์กร สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งพฤติกรรมของผู้หน้านั้นจะเป็นเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน ความรักความสามัคคี และความพึงพอใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าองค์กรใดไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนถ้าผู้นำหรือผู้บริหารไม่มีหลักธรรมในการครองใจคน ไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วนั้นย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การดำเนินงานขององค์กรก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ในการบริหารจัดการของสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวของสถานศึกษา เพราะการบริหารจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่ความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา และดุลยพินิจในการเลือกใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับงาน แต่นั่นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบางครั้งการบริหารงานระหว่างผู้บริหารกับคณะครูก็ไม่ราบรื่นนัก อาจต้องเผชิญกับการต่อต้านทั้งที่รุนแรงและไม่รุนแรง อาจจะแสดงออกในรูปการขอย้ายสถานศึกษาเนื่องจากไม่พอใจในการบริหารงานของผู้บริหาร หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากครูในการพัฒนางานทำให้ผลงานทางวิชาการไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน หรือการรวมตัวกันเพื่อประท้วงขับไล่ผู้บริหาร เป็นต้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรตระหนักไว้เสมอคือการใช้ความอดทนในการแก้ปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องบริหารได้ทั้งงานและน้ำใจของเพื่อนร่วมงาน การใช้อำนาจหรือพระเดชในการทำงานเพียงอย่างเดียวคงจะไม่เพียงพอ ควรใช้พระคุณให้มากกว่าพระเดช หรือใช้อำนาจ

บารมีให้มากกว่าอำนาจทางกฎหมาย ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครู วิธีนี้จะสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

หลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมในการครองใจคน เป็นหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐของผู้เป็นใหญ่ที่ควรปฏิบัติต่อผู้น้อย และเป็นหลักธรรมที่นักปกครองต้องมีไว้ประจำใจและประพฤติปฏิบัติตาม นั่นคือ หลักพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในโศกปริชาตสูตร พรหมณวรรค ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ว่า “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ ประการนี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้เสมอด้วยพรหม”^๑ การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมโดยเมตตาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีกรุณาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อได้รับความทุกข์ร้อน มีมุทิตารู้สึกชื่นบานใจในเวลาที่ผู้อื่นได้รับความดี และมีอุเบกขา รู้จักวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ ไม่ตัดสินใจเอนเอียง เพราะอำนาจอคติผิดๆ ถือว่าเป็นการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี

ผู้บริหารที่ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางในการบริหารงาน ย่อมเป็นศูนย์รวมจิตใจรวมงาน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานตามมา กล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทั้งความรู้ความสามารถ และหลักธรรมในการครองใจคน ย่อมเป็นผู้บริหารที่สมบูรณ์แบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการดียิ่งขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพการศึกษาไทยได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ในทางกลับกันถ้าผู้บริหารสถานศึกษาขาดหลักธรรมข้อนี้ ย่อมเกิดความลำเอียงได้ง่าย ความลำเอียงเป็นปัญหาอุปสรรคอย่างแรงทั้งในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน อีกทั้งยังทำลายกระบวนการยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ผลกระทบของปัญหานี้ นอกจากจะทำให้กระบวนการบริหารงานต่างๆ ภายในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และทำลายขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนแล้ว ยังส่งผลกระทบไปถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันจะทำให้คุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย

จากความสำคัญของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และคุณประโยชน์จากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูแล้วนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒ และกำลังศึกษาปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จึงสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยและสำนักงานเขตฯ ในการ

^๑ กรมการศาสนา อ้างใน วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

กำหนดนโยบาย วางแผน และแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

๒.๔ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐๘ คน ใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ จำนวน ๗ ท่าน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของ สเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) สำหรับข้อมูลที่ได้อาจการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๕ และเพศชาย จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ เมื่อพิจารณาถึงอายุพบว่าเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาพบว่าระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ รองลงมาเป็นปริญญาโท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖ และไม่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก เมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงานพบว่าระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ รองลงมาเป็นต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ และ ๓๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านเมตตา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ด้านเมตตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านกรุณา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ด้านกรุณา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านมุทิตา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ด้านมุทิตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านอุเบกขา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ด้านอุเบกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด ๑ ข้อ ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๔.๓ ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

เพศ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($t=.๗๑๑$, $Sig=.๔๗๘$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($f=.๘๐๒$, $Sig=.๔๙๔$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($t=-๑.๑๗๙$, $Sig=.๒๓๙$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($f=.๐๖๕$, $Sig=.๙๗๘$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ หาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ ในด้านความกรุณา ($r_s = .๙๓๐$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงมากกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ส่วนด้านความเมตตา ($r_s = .๘๓๘$) ความมูทิตา ($r_s = .๘๐๙$) และความอุเบกขา ($r_s = .๘๔๒$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน สามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่นจึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร วิธีนี้จะสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒” ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑ การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจ เกิดความพึงพอใจในการทำงาน รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความพึงพอใจและมีความสุข โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตาและด้านอุเบกขา มาประยุกต์ร่วมกับการบริหารงานบุคคล โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน ๗ ท่าน ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ ได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดีผลการวิจัยสอดคล้องกับ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ว่า พรหมวิหาร ๔ ในหนังสือมณีนีแห่งปัญญาตอนคุณธรรมสำหรับนักบริหาร สามารถสรุปความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ๔ ธรรม คือธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพราะเมตตาจะทำให้ผู้บริหารรู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจดจำไว้เพื่อจะได้อีกคนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำให้ผู้บริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้ผู้บริหารส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นและอุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ โดยรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐพร ภูทองเงิน** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ที่ ๑ - ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในกระบวนการของผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับบุคลากรในสถานศึกษาร่วมทั้งใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ พร้อมทั้งดำเนินการบำรุงรักษาพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อการทำงานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญญวิฑ์ปัญญาวุฑฺโฒ (อ่อนติ)** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษาเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร” พบว่า การศึกษาการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ นี้เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานในการกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์ที่เกื้อกูลแก่บุคลากรตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนได้ตามสถานการณ์ การให้ ความรักความเมตตาเป็นกันเองคอยช่วยเหลือเกื้อกูลยกย่องชมเชยบุคลากรที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานการวางตนเป็นกลาง ไม่เอนเอียงในการจัดบุคลากรให้เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่การงาน ส่งเสริมให้บุคลากรไปฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้านมีการประพัตินเป็นกลางเหมาะกับกาลเทศะ ตลอดจนถึงการสนับสนุนในการเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับความสามารถตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

๕.๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

จากการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจจึงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงออกถึงความรักความหวังดี ปรารถนาให้บุคลากรมีความสุขและประสบประโยชน์ มีความสงสารและพยายามหาทางช่วยเหลือบุคลากรให้พ้นจากความทุกข์ยาก มีความยินดีไม่คิดอิจฉาริษยาเมื่อบุคลากรเมื่อประสบความสำเร็จและปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนอย่างเสมอภาคด้วยความยุติธรรม ทำให้บุคลากรภายในสถานศึกษาประเมินได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการ

บริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน โดยสอดคล้องกับการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ ผู้บริหารทั้ง ๗ ท่าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้ในการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดแก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือบุคลากรในสถานศึกษาตามความสามารถของตน ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความสำเร็จก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี มีการวางแผนปรับปรุงพัฒนาบุคลากรเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากร และสามารถจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเหมาะสมด้วยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและการกิจต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับ **พระธรรมปิฎก** ที่กล่าวไว้ว่าการบริหารโดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ จะเป็นการบริหารที่มีคุณธรรมดำเนินการปกครองด้วยความเป็นธรรม ทำให้สังคมมีสุข คุณธรรม ๔ อย่างนี้ส่งเสริมการบริหารสนับสนุนการบริหารด้วยความเรียบร้อยสมประสงค์ ในการที่ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติด้วยเพื่อให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ด้วยดีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มุกดาอนุกานนท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต ๑๗” พบว่า คุณธรรมของผู้บริหาร ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตามการรับรู้ของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ส่วนการเปรียบเทียบคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ โดยจำแนกตามเพศ ประสิทธิภาพการทำงาน และขนาดของโรงเรียนทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

**ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔
ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์**
**Work Efficiency According to The Four Iddhipada of Police
Officers at Muang Nakhon Sawan Police Station,
Nakhon Sawan Province**

สรรร จิระเกตุประยูร*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์จำนวน ๑๗๘ คน จาก ๓๒๐ คน ซึ่งได้จากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) วิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = 3.47$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (การเอาใจใส่) ($\bar{X} = 3.34$)

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒) เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้าราชการที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจพบว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดอบรมเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ควรปรับแผนการในปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ผู้บังคับบัญชาควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารหรือสั่งการ ควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานโดยนำหลักอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการตำรวจยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, หลักอิทธิบาท ๔, ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the level of the work efficiency according to the four iddhipada (the path of accomplishment) of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province, 2) to compare the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province by classifying on the personal factors, and 3) to study the ways for the development of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. This research applied the Mixed Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 178 police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. The tools of the research were questionnaire and in - Depth interview. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics for analysis data used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, and F-test with One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD.

Results of the Research

1. Overall, the level of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province was at the middle level ($\bar{X} = 3.40$). When considering each aspect, it was

found that the level of the work efficiency according to the Chanda (Will) was at the highest level ($\bar{X} = 3.47$). However, the level of the work efficiency according to the Citta (Thoughtfulness) was at the lowest level ($\bar{X} = 3.34$).

2. The comparison of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province by classifying on the personal factors was found that the police officers having the different sex, age, educational degree and working duration had no the different opinion toward the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The ways for the development of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province were that the Royal Thai Police should provide the training in the application of the four iddhipada in the working of the police officers and promote the application of the four iddhipada in the working to the police officers. Moreover, the Royal Thai Police should improve the working plan according to the four iddhipada. The commanders should be the good model in the application of the four iddhipada in the administration and the command for the controlee and support the application of the four iddhipada in the working to the controlee for the highest advantage in the working and changing the new attitude of the people

Keywords: Work efficiency, The four iddhipada, The police officers at Muang NakhonSawan Police Station

๑. บทนำ

ความมั่นคงของประเทศชาติและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐทุกยุคทุกสมัยการที่ชาติและประชาชนในชาติจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบายเพราะชาติมีความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งภายในและภายนอกประเทศเมื่อชาติปลอดภัยประชาชนจึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข การจะพัฒนาประเทศเพื่อความสุขของชาติและประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและตลอดไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนแผนการพัฒนาและมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ทันและเข้ากับสภาพการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านปัญหาอาชญากรรมทุกรูปแบบที่บ่อนทำลายความสงบสุขของประชาชนเป็นปัญหาที่สำคัญที่รัฐกำหนด

มาตรการอย่างจริงจังในการป้องกันและปราบปรามอย่างเด็ดขาดโดยทุกหน่วยงานของรัฐจักต้องประสานประโยชน์และร่วมมือกันทั้งภาครัฐเอกชนและประชาชนการที่ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบสุขและความถูกต้องเป็นธรรมในบ้านเมืองการปฏิบัติหน้าที่บางที่ต้องใช้ความเมตตาอารีและเสียสละอย่างสูงในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติและเป็นการผดุงความถูกต้องเป็นธรรมอยู่เสมอ^๑

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๗ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไว้หลายประการโดยมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบควบคุมราชการประจำในสำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางปฏิบัติราชการที่นายกรัฐมนตรีคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติกำหนดไว้รวมทั้งกำกับเร่งรัดติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยมีเป้าประสงค์สูงสุดคือความมั่นคงของชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ความสงบสุขของสังคมและชุมชนตลอดจนประสิทธิภาพสูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นสำคัญ

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทสำหรับข้าราชการตำรวจไว้ความตอนหนึ่งว่า “การจับผู้ร้ายนั้นไม่ถือเป็นความชอบเป็นแต่เห็นว่าผู้นั้นได้กระทำการครบถ้วนแก่หน้าที่เท่านั้นแต่จะถือเป็นความชอบต่อเมื่อได้ปกครองป้องกันเหตุร้ายให้ชีวิตและทรัพย์สินของข้าแผ่นดินในท้องที่นั้นอยู่เย็นเป็นสุขพอสมควร^๒

เพราะฉะนั้นตำรวจที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญจึงต้องใช้มาตรฐานความเข้มงวดในการรักษาความปลอดภัยเพราะหากเกิดความผิดพลาดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศและเป็นข่าวไปทั่วโลกเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติโดยภาพรวมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและในการปฏิบัติงานดังกล่าวของตำรวจการรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญมีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางด้านจิตใจที่แตกต่างกันซึ่งส่งผลให้สัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจแตกต่างกันไปด้วย^๓

พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีค่าสูงยิ่งโดยมีหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสั่งสอนอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ที่จะนำมาพัฒนาให้มนุษย์มีความ

^๑ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การบริหารงานตำรวจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า๑๑.

^๒ภานุศักดิ์ คำผอง, แผนพัฒนาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๗), หน้า๔-๘.

^๓กมลนทร์จันทร์, ร้อยตำรวจเอกหญิง, “การรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญ, สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๙), หน้า๗๘.

เจริญก้าวหน้าและจัดสรรความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกในสังคมไทยเพราะโลกทัศน์ของพระพุทธศาสนา มองว่าสังคมในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมสำคัญที่ทำให้สมาชิกในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กันหรือมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันถ้าหากสังคมมีความเจริญมีความถูกต้องมีความเหมาะสมและเป็นธรรมสังคมก็จะเป็นเสมือนเครื่องมือหรือเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนามนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีความรู้มีคุณธรรมและมีศักยภาพในอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมอีกระดับหนึ่งซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^๕

พระพุทธศาสนามีหลักแห่งการบริหารจัดการอันเป็นหลักคุณธรรมที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมหาศาลอันสามารถที่จะทำงานนั้นบังเกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔^๕ ซึ่งประกอบด้วยฉันทะคือความพอใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวิริยะคือความขยันหมั่นเพียรและอดทนในการทำสิ่งต่างๆ จิตตะคือความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ทอดทิ้งงานวิมังสาความคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่ทำอยู่เสมอโดยทำในสิ่งที่เราคิดว่าทำแล้วได้ผลดีสามารถช่วยได้อิทธิบาททั้ง ๔ ประการนี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้บรรลุถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในการรักษาความปลอดภัยให้กับบุคคลสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับประเทศจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้การปฏิบัติงานดังกล่าวของข้าราชการตำรวจมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันเป็นการป้องกันปัญหาแผนการรื้อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจนอกจากนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพทำให้เกิดการยอมรับในแนวทางการปฏิบัติงานจากบุคคลทั่วไปรวมถึงนานาประเทศต่างมอบความไว้วางใจในการปฏิบัติงานเพื่อการรักษาความปลอดภัยให้กับบุคคลสำคัญมากยิ่งขึ้นด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๕จรรยาโรจน์ปาโส, “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่มเสขิยธรรม”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^๕ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยมุ่งศึกษาเฉพาะประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ของข้าราชการตำรวจ

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากหนังสือพระไตรปิฎก^๖ ซึ่งผู้วิจัยได้เน้นเฉพาะ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ มี ๔ ด้าน คือฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (การเอาใจใส่) และวิมังสา (การใช้ปัญญาใคร่ครวญหาเหตุผล)

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่เพศ อายุระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากหนังสือพระไตรปิฎก^๗ ซึ่งผู้วิจัยได้เน้นเฉพาะ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ มี ๔ ด้าน คือฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (การเอาใจใส่) และวิมังสา (การใช้ปัญญาใคร่ครวญหาเหตุผล)

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ข้าราชการตำรวจ ในสังกัดตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน๓๒๐ คน^๘

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ ท่าน

^๖ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^๗ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^๘งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร, “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์”, (นครสวรรค์ : ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา).

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยบท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากร

ประชากรได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ในสังกัดตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน ๓๒๐ คน^๔

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ข้าราชการตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน ๑๗๘ คน

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ ท่าน

๔.๓ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ – ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ – ๔.๒๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ – ๓.๔๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

^๔งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร, “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์”, (นครสวรรค์ : ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๕), (อิตสำเนา).

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ – ๒.๖๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๘๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด^{๑๐}

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

๕. ผลการวิจัย

๑) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = 3.47$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (การเอาใจใส่) ($\bar{X} = 3.34$)

๒) เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้าราชการที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^{๑๐} ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๓)แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ของข้าราชการ
 ดำรงพบว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดอบรมเกี่ยวกับการนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการ
 ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการ
 ปฏิบัติงาน ควรปรับแผนการในปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักอริยาบท ๔ ผู้บังคับบัญชาควรทำตัว
 เป็นแบบอย่างที่ดี ในการนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการบริหารหรือสั่งการ ควรสนับสนุนให้
 ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานโดยนำหลักอริยาบท ๔ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิด
 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการตำรวจยิ่งขึ้น

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ ของข้าราชการ
 ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบาย
 เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) สำนักงานตำรวจควรกำหนดแผน หรือนโยบายในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักอริยา
 บท ๔ และส่งเสริมการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ เพื่อให้การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ
 สามารถนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ควรจัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติของ
 ข้าราชการตำรวจ เพื่อให้ข้าราชการตำรวจเข้าใจในหลักการที่แท้จริงของหลักอริยาบท ๔

๓) ผู้บังคับบัญชาควรสร้างแรงจูงใจ ในการนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ใน ในการปฏิบัติงาน
 ข้าราชการตำรวจที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑)ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมือง
 นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านฉันทะ ท่านพร้อมจะให้คำปรึกษากับประชาชน นั้นมีค่าเฉลี่ย
 น้อยสุด ดังนั้น ข้าราชการตำรวจควรพร้อมที่จะให้คำปรึกษากับประชาชนที่มาติดต่อ หรือมาปรึกษา
 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความปลอดภัยในชีวิต หรือเรื่องอื่นๆ ด้วยความเต็มใจและพร้อม
 ที่จะช่วยเหลือประชาชนเสมอ

๒)ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมือง
 นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านวิริยะ ท่านอดทนอดกลั้นและเอาชนะความยากลำบากในการ
 แก้ปัญหา นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ข้าราชการตำรวจควรมีความอดทน อดกลั้น และเอาชนะความ
 ยากลำบากในการแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ให้เกิดความเสียหายตามมา เพื่อให้
 การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

๓)ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมือง
 นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านจิตตะ ท่านได้กำหนดวิธีปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักการ
 สถานีตำรวจ นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ข้าราชการตำรวจควรปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับหลักการของ

สถานี ทั้งนี้เพื่อความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และในสถานีเดียวกัน

๔) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านวิมังสา ท่านนำความรู้ที่ได้จากการทำงานครั้งที่ผ่านมาเพื่อเป็น เกณฑ์ปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดข้าราชการตำรวจควรนำผลการ ปฏิบัติงานทั้งข้อดีและข้อเสียในครั้งก่อนๆ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การปฏิบัติงานในครั้งต่อไปมี ประสิทธิภาพ

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้ง ต่อไปในระดับดังต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ ข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓) ควรศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๔) ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการ ปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๕) ควรศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

ปุระชัยเปี่ยมสมบูรณ์. การบริหารงานตำรวจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

ภานุศักดิ์ คำแสง. แผนพัฒนาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตร
ไพศาล, ๒๕๔๗.

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร,
๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กมลนัฏจันท์, ร้อยตำรวจเอกหญิง. “การรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญ. สารนิพนธ์หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๙.

จรรยาโรจน์ปาโส. “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่มเสขิย
ธรรม”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร. “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำรวจภูธรจังหวัด
นครสวรรค์”. นครสวรรค์ : ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์. ๒๕๕๕, (อัดสำเนา).

กระบวนการบริหารจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ Management Process of Globalization

พัณณสิณ นวโลจิตรรัตน์*

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพประการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามได้ทั้งทางด้านกายภาพ ทางด้านสังคม ทางด้านจิตใจ และทางด้านสติปัญญา สำหรับทางด้านกายภาพนั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาสุขภาพร่างกายของตนทั้งทางด้านสุขอนามัย ตลอดจนการพัฒนาให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษทางด้านสังคมนั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาความประพฤติ ทำให้มนุษย์เป็นผู้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ละเมิดกฎกติกาที่ตั้งงามของสังคมไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีและเกื้อกูลกัน ให้ความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นต้นทางด้านจิตใจนั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาด้านจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เรื่องของคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตใจ และ ด้านสุขภาพจิต ทางด้านสติปัญญานั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ตลอดจนเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามได้ตามที่กล่าวมานั้น ในปัจจุบันนานาอารยประเทศทั้งหลายส่วนใหญ่ล้วนได้นำเอาการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในประเทศของตนทั้งสิ้น

คำสำคัญ : กระบวนการบริหารจัดการ, ยุคโลกาภิวัตน์

ABSTRACT

Education is a powerful tool, one that can be used in human development with the growth of both the physical, social, psychological and intellectual. For the physical Education is a tool to make people know how to develop their health and hygiene. All developed to make contact with what people outside the five with both organic and treat them in a way that you are not to blame. The society Education is a tool to make people know how to develop the

* นักวิชาการอิสระ, 123/568 ม.3 แขวงบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

standards. A man who is disciplined. Do not violate the rules of good society, or cause detriment suffered damage to both themselves and others. Can coexist with each other and with each other. A good relationship supporting not squeeze squeeze each other. So the psychological Education is a tool to make people know how to develop a strong psychological stability. Thrive by virtue The mental quality Physical, psychological and mental health The wisdom that Education is a training method known human intelligence to understand what we know as reality. Throughout the world understand life and reality. The mind can be free Making their pure passion and free from suffering. Solving problems with intelligence. Human development has flourished as mentioned. At present, most of all civilized nations have embraced education as a tool for developing human resources existing in their country at all.

Keywords: Management Process, Globalization

๑. บทนำ

การบริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหารหลักการแนวคิดในการบริหารให้การจัดการบริหารสถานศึกษา มีความเหมาะสม เกิดความเข้าใจ และมุมมองในการบริหารสถานศึกษา ยิ่งขึ้นต่อไปการบริหาร ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะ ทำให้ผู้ปฏิบัติ ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมาย ที่ผู้บริหาร ตัดสินใจ เลือกแล้ว การบริหาร คือ กระบวนการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการ ให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมกัน การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือ กันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายๆอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการ อย่างมีระบบ และให้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสมส่วน การบริหารการศึกษา กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคน ร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยม ตรงกัน กับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อม ให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคม ที่ตนดำเนินชีวิตอยู่การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์^๑

^๑ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ,และวิบูลย์ โทณะบุตร,หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา,กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๔๒,หน้า ๖.

การบริหาร เป็นสาขาวิชา ที่มีการจัดการระเบียบ อย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ และ ทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้า เชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดย ลักษณะนี้ การบริหาร จึงเป็นศาสตร์ เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับ วิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหาร ในลักษณะของการปฏิบัติ ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะ ของผู้บริหาร แต่ละคน ที่จะทำงาน ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่ง เป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎี ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสม กับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม

๒. ผู้บริหารการศึกษามีอาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา

ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยใน ปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการ ปรับเปลี่ยนการแข่งขันเพื่อสร้างข้อได้เปรียบและความมุ่งมั่นของสังคม ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และมีความ หลากหลายนั้น ต่างก็ส่งผลกระทบ ต่อวงวิชาชีพ โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนบริบทและโครงสร้างการบริหารของการบริหารจัดการศึกษา ภายใต้ สาระแห่งบทบัญญัติของกฎหมายการศึกษา ที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒” เป็นการจัดโครงสร้างการบริหาร การศึกษาโดยยึดหลักของการ มีเอกภาพเชิงนโยบาย หลากหลายในการปฏิบัติโดยเน้นระบบการกระจายอำนาจ และการยึดหลักการมีส่วนร่วม

ผู้บริหาร หรือ ผู้นำ หรือ ผู้จัดการ หรือ หัวหน้างาน ไม่ว่าหน่วยงานเล็กหรือ หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานราชการ หรือ เอกชนก็ตาม ย่อมมีบทบาท ที่เป็นผลต่อความสำเร็จหรือ ประสิทธิภาพ ของงานเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งการจัดการจัดการแม้จะไม่เรียบร้อยถูกต้องอยู่บ้างก็อาจ ได้รับผลงานสูงได้หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำของ ผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดการถูกต้อง หรือ ดีเพียงใดก็ตาม ผลงาที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้นๆ ย่อม สมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ ถูกต้อง เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งจะ วินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะ ที่พึง ประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้าน บุคลิกภาพคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และ คุณลักษณะ ด้านความสามารถในการบริหาร

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ ที่มีศิลปะในการบริหารคนบริหารงานให้ ประสบความสำเร็จบรรลุ ตามเป้าหมาย ที่วางไว้ ผู้บริหารแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ผู้บริหารระดับต้นผู้บริหารระดับกลางและ ผู้บริหารระดับสูง ดังนี้

๑. ผู้บริหารระดับต้น (First-Line Managers) หมายถึง ผู้บริหารที่อยู่ระหว่างพนักงาน ระดับ ปฏิบัติการกับผู้บริหารระดับอื่น ๆ โดยอาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของ องค์กร เช่น หัวหน้างาน (Supervisor) หัวหน้าแผนก (Section Head) หรือ ผู้จัดการ เป็นต้น

๒. ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Managers) หมายถึง บุคคลที่อยู่ตรงกลางระหว่างผู้บริหาร ระดับสูงและปฏิบัติ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่นำวิสัยทัศน์ ภารกิจและกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงมาผลักดันให้เกิดผล ในทางปฏิบัติ ช่วยผลักดันองค์กรให้พัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ผู้บริหารระดับกลาง เช่น ผู้อำนวยการ เป็นต้น

๓. ผู้บริหารระดับสูง (Top Managers) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงสุดขององค์กร มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร ในรูปของ วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และนโยบาย เพื่อเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานขององค์กร เป็นผู้ตัดสินใจ นำองค์กรเพื่อความอยู่รอด ผู้บริหารระดับสูง จะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประชุมหรือสื่อสารกับพนักงานระดับสำคัญ ๆ ของ องค์กร เป็นตัวแทนองค์กรในงานสาธารณะต่างๆ เป็นตำแหน่งที่มีความกดดันในงานสูง มีเวลาพักผ่อนน้อยและเวลา ส่วนตัวน้อย มีความสามารถในการตัดสินใจที่ รวดเร็วและแม่นยำ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาและวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่มุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการและดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ โดยให้เกิดผลในทุกระดับกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ของชุมชนเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นสถานศึกษาสมบูรณ์ คือ สถานศึกษาที่มีความร่มรื่น มีสภาพน่าดู น่าอยู่ และ น่าเรียน โดยมีกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง อย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพในลักษณะเก่ง ดี และ มีความสุข ทำให้ครูมีคุณภาพในลักษณะ เก่ง ดี มีความสุข และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นำไปสู่โรงเรียนและชุมชนมีคุณภาพ มีคำกล่าวว่า “กว่าจะเป็นผู้บริหารนั้นยากยิ่ง แต่การจะเป็นนักบริหารมีอาชีพยากยิ่งกว่า”และ “ไม่มีองค์กรแย่แต่ผู้บริหารเยี่ยม และ ไม่มีผู้บริหารเยี่ยมแต่องค์กรแย่”

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเป็นตัวอย่างของการปฏิรูปปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และการบริหารให้กับ ครูนักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนหลักในการบริหารงานซึ่งผู้บริหารหลายท่านได้นำ การครองตน การครองคน การครองงาน จะเห็นได้ว่าเป็นศิลปะการทำงานให้มีความสุข บุคคลใด ใช้หลักการตามที่กล่าวมาก็จะมีความสำเร็จในการทำงาน ฉะนั้น การครองตนก็คือการรู้จักตนเอง การครองคน คือ การรู้จักผู้อื่น ส่วนการครองงาน คือ การมีสมาธิ

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร องค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือเอกชนจึงปรารถนาที่จะให้มี หรือได้มาซึ่งนักบริหารมืออาชีพมาบริหารองค์กร ซึ่งนักบริหารมืออาชีพคือผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการบริหาร มีผลงานที่ประสบความสำเร็จจนเป็นหลักประกันถึงความเป็นผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูง มีคุณภาพและมีมาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับ" ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการ

บริหารอย่างมืออาชีพจำนวนมากพบว่าผู้บริหารเหล่านั้นจะมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

๑. มีบุคลิกภาพที่ดี (Personality) ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี คนที่มีบุคลิกภาพดีคือ “คนที่มีจิตแจ่มใส กายสง่า วาจาดี หรือคนที่มีมาดต้องตา วาจาต้องใจ ภายในต้องเยี่ยม” “มาดดีมีชัยไปกว่าครึ่ง”

๒. มีความรู้ดี (Knowledge) นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ผู้มีความรู้ดีจะเป็นผู้มีความรู้เป็นที่ยอมรับ มีคำกล่าวว่า “Knowledge is Power ความรู้คืออำนาจ” ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจะเป็นผู้ที่รู้กว้าง และรู้ลึก คือ know something in everything รู้บางสิ่งในทุกอย่าง (ความรู้ทั่วไป ต้องรู้กว้างและรู้ไกล) รู้ทุกสิ่งในบางสิ่ง (รู้งานในหน้าที่ต้องรู้ลึก) รวมทั้งรู้อย่างถูกหลักวิชา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิสัยทัศน์คือ สิ่งที่เราอยากเห็น อยากมี อยากเป็นในอนาคตหรือภาพความสำเร็จในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ ทำทนายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและค่านิยมขององค์การ ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ (vision with action) มักจะสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามคนที่ไม่มีวิสัยทัศน์แต่ไม่พยายามนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ ก็เท่ากับการเพ้อฝัน ดังนั้นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอยู่เสมอ

๔. มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relationship) มีคำกล่าวว่า “นกไม่มีชนคนไม่มีเพื่อนขึ้นที่สูงไม่ได้” นักบริหารมืออาชีพต้อง “อุ้มน้อง ประคองพี่ กอดคอเพื่อน ผู้ใหญ่ดี ผู้น้องดี คนเสมอกันพุง” และ “จริงใจกับมิตร พิชิตใจมวลชน” นักบริหารมืออาชีพจึงต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป เพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือสนับสนุน

๕. มีภาวะผู้นำ (Leadership) มีคำกล่าวว่า “ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้นำ” นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (strong leadership) สามารถนำทีมปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๖. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (chief change officer) ที่ใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่นั่นไม่มีการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง คือการพัฒนา (changing is development) ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์การโดยเฉพาะในยุคปฏิรูปยิ่งมีความต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการคือ “มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ลึกและรู้รอบ มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง”

๗. มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral & Ethics) คุณธรรมประดุจดังโลหิตที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณผู้บริหารให้เป็นผู้ “คิดดี พูดดีและทำดี” “ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมีจริยธรรมทั้งดงาม

เสมอ จึงทำให้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างสง่างาม มีคำกล่าวว่า “ความดีถึกจึง วิจารณ์กันไม่ได้ ความชั่วทดแทนกันไม่ได้ ความกล้าแบ่งปันกันไม่ได้” นักบริหารมืออาชีพจะต้อง หมั่นตรวจสอบตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ

๘. บริหารจัดการดี (Administration & Management) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมี ความสามารถในการบริหารจัดการ สามารถมองภาพงานได้ตลอดแนว (see through) คือรู้จัก จุดเริ่มต้นของงาน และจุดสุดท้ายของงาน และรู้จักกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานสู่ความสำเร็จได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๙. มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent) ความสำเร็จในการบริหารนอกจากจะเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการแล้วนักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้และทักษะที่สำคัญอื่นๆ อีกมากมาย เช่น กล้าตัดสินใจ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักประสานสืบทอด รู้จักบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงาน เสริมสร้างพลังอำนาจ ตลอดจนความสามารถในการใช้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการบริหาร

๑๐. เป็นผู้นำวิชาชีพ (Professional leader) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้ความ เข้าใจในศาสตร์ของวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดีมีความสามารถในการประกอบ วิชาชีพจนมีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับของผู้ที่ ประกอบวิชาชีพด้วยกัน และผู้รับบริการ นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ วิชาชีพอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกันบัญญัติ ๑๐ ประการที่กล่าว ข้างต้นจะเป็นเข็มทิศสำหรับผู้บริหารที่จะพัฒนาตนเอง สู่การเป็นนักบริหารมืออาชีพต่อไป

๓. ปัจจัยเสริมสร้างความเป็นนักบริหารมืออาชีพ

นอกจากคุณลักษณะและบทบาทที่สำคัญของการเป็นนักผู้บริหารการศึกษามืออาชีพดัง ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีปัจจัยเสริมบางประการที่จะเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเป็นผู้บริหาร การศึกษามืออาชีพ ได้อย่างสง่างาม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายต่อการปฏิบัติภารกิจตามบทบาท หน้าที่เชิงบริหารจัดการศึกษา ในสถานศึกษา ปัจจัยบ่งบอกความสำคัญเหล่านี้ ได้แก่

๑. คุณวุฒิด้านการศึกษา เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญจะต้องมี กล่าวคือ ต้องมีคุณวุฒิด้าน การศึกษา ตรงตามคุณสมบัติ ที่กำหนดในกฎหมายวิชาชีพ โดยเฉพาะในยุคปฏิรูปการศึกษาที่ ต้องการมืออาชีพทางการบริหาร บุคคลเหล่านี้ต้องมีคุณวุฒิปริญญาตรี โท เอก ด้านการศึกษา เป็นสำคัญ

๒. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ต้องมีประสบการณ์สั่งสมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา โดยเฉพาะ ประสบการณ์ด้านการบริหารทางการศึกษาในองค์กรทางการศึกษาระดับต่างๆ ใน ตำแหน่งทาง การบริหารการศึกษา ที่ได้ดำเนินบทบาทภารกิจตามสายงานที่กำหนดไว้

๓. ประสบการณ์การฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพต้องได้รับการ เพิ่มพูน ประสบการณ์ ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการฝึกอบรม

หลักสูตรต่างๆ การศึกษาดูงานจากแหล่งวิทยาการความรู้ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การสร้างผลงานทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบของการสร้างนักบริหารการศึกษาก้าวสู่มืออาชีพ โดยมีผลงานทางวิชาการเป็นเครื่องมือยืนยันถึงศักยภาพดังกล่าว ผลงานสามารถจัดกระทำได้หลายรูปแบบ ทั้งด้านการวิเคราะห์งานวิจัย การเขียนและเรียบเรียงเอกสารทางวิชาการ การเขียนบทความ ตำรา ฯลฯ ออกเผยแพร่แก่หน่วยงานอื่นๆ ให้แพร่หลายทั่วถึง รวมทั้งการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ นวัตกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ผลงานดีเด่นที่สั่งสมไว้ผลสำเร็จจากการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษามืออาชีพ อาจดูจากหลักฐาน ที่เป็นผลงานที่สั่งสมไว้ จนเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน สังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

๖. ลักษณะเฉพาะของเอกัตบุคล เป็นลักษณะเฉพาะตัว (Character) ที่นักบริหารการศึกษามืออาชีพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับ ของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในยุคปฏิรูปการศึกษา ควรมีลักษณะที่สำคัญ คือ นักพัฒนา นักแก้ปัญหา นักตัดสินใจ นักประนีประนอม นักการทูต นักวางแผน นักปกครอง และนักประชาสัมพันธ์

ผู้บริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^๒ มี ๒ ความหมาย คือ ผู้บริหารการศึกษามีหมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไปผู้บริหารการศึกษา บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชนผู้บริหารมืออาชีพ ยังเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่สำหรับวงการศึกษาก็จะเริ่มเป็นที่กล่าวถึงมากขึ้นก็เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ซึ่งในหมวด ๗ ได้กำหนดไว้ว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายกำหนดแม้จะยังไม่มีใครให้คำจำกัดความไว้ที่ชัดเจนว่าผู้บริหารมืออาชีพทางการศึกษามีลักษณะอย่างไร แต่ในที่นี้หมายถึงผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการศึกษาทั้งในระดับสถานศึกษาและในระดับเขตพื้นที่การศึกษา^๓

โดยภาพรวม คำว่า “มืออาชีพ” หรือ “Professional” มีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

^๒พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

^๓การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, สิงหาคม ๒๕๔๕

๑.ต้องเป็นคนที่ยังชีพด้วยงานนั้น คือ ต้องมีรายได้หลักจากการงานในวิชาชีพที่ทำ และทุ่มเทเวลาให้กับงานในอาชีพนั้นจริงๆ

๒.ต้องมีการศึกษาและอบรม เพื่อให้มีความรู้ มีศาสตร์ มีหลักการ มีทฤษฎี มีการวิจัยค้นคว้า และรู้จริง และมีการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

๓.ต้องนำศาสตร์ไปใช้ในการบริหาร มีการฝึกฝนอย่างจริงจังในอาชีพนั้นๆ จริงๆ จนเกิดความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ที่มากพอ

๔.ต้องมีการรับรองมาตรฐานแห่งวิชาชีพ โดยมีการออกใบรับรองหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล หนายความ นักบัญชี สถาปนิก วิศวกร เป็นต้น ซึ่งในการตัดสินใจ การวิเคราะห์ และการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพดังกล่าว จะต้องใช้ผู้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเท่านั้น

๕.ต้องมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ สำหรับยึดถือและปฏิบัติโดยเคร่งครัด

๖.มีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพให้การรับรอง โดยการออกใบประกอบวิชาชีพ เพื่อควบคุมกำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐาน และจรรยาบรรณ รวมทั้งมีมาตรการลงโทษเมื่อมีการกระทำที่ผิดจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

จะเห็นว่า วิชาชีพที่มีการรับรองทั้งหลายล้วนแล้วแต่ใช้ทฤษฎีหลักการ และองค์ความรู้ และองค์ความรู้ที่ร่ำเรียนมาทั้งสิ้น แต่นักบริหารการศึกษาของเราน้อยรายนักที่จะใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน ส่วนมากมักบริหารโดยไม่ใช้ทฤษฎี ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการศึกษาอบรมไม่เข้มข้น ไม่มีการเชื่อมโยงทฤษฎีกับชีวิตการทำงาน และขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ทำให้การบริหารเป็นส่วนใหญ่ ทั้งๆ ที่การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

สังคมไทยอยากเห็นผู้บริหารการศึกษาของเราเป็นผู้บริหารมืออาชีพมีความรู้และประสบการณ์สมกับเป็นผู้บริหารบุคลากรที่เป็นครูมืออาชีพแล้ว ผู้บริหารยุคใหม่ต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-based Management) ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่จะประสานการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ความสามารถในการระดมและใช้ทรัพยากรเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ไม่บริหารแบบมั่วๆ โดยไม่ใช้ศาสตร์หรือความรู้ที่ร่ำเรียนมาแม้ว่าการบริหารหน่วยงานทางการศึกษาจะไม่เห็นผลกำไรหรือขาดทุนอย่างชัดเจนอย่างภาคเอกชน แต่เราสามารถประเมินได้ว่า ผู้บริหารคนไหนเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ก็คือ^๔

ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน (Outputs) โดยวัดที่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และมี

^๔ รุ่ง แก้วแดง การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, สิงหาคม ๒๕๕๕

คุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ดังนั้น การพิจารณาว่าคนที่เข้ามาเรียนได้เกิดการเรียนรู้หรือไม่ ก็วัดได้โดยใช้มาตรฐานหรือตัวบ่งชี้ แต่ผู้บริหารมีอาชีพมิใช่เพียงทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ต้องสามารถบริหารและจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย คือ ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงที่สุดโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

๒.วัดจากความสามารถในกระบวนการบริหาร (Process) ผู้บริหารมีอาชีพต้องใช้กระบวนการ P-D-C-A วางแผนเก่ง วางแผนเป็นนำแผนฯ ที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติจริง ไม่กลัวการประเมินเพื่อพัฒนา และปรับเป้าหมายเพื่อให้วงจรการทำงานในขั้นต่อไปดีขึ้นตลอดเวลา ฉะนั้นผู้บริหารมีอาชีพต้องใช้วิจัยในกระบวนการบริหาร รวมทั้งต้องมีวิสัยทัศน์มีกลยุทธ์ที่สามารถเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์และเตรียมความพร้อมทุกด้านให้กับผู้บริหารมีอาชีพก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง มีการพัฒนาระหว่างประจำการ และมีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงตลอดเวลาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ถ้าอ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างรอบคอบจะพบว่า ผู้บริหารมีอาชีพต้องสามารถปฏิบัติการให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ ต้องส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง ๓ รูปแบบ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร จัดให้ระบบการประกันคุณภาพภายใน บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการจัดการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยประหยัดสุด ผู้บริหารมีอาชีพจะไม่ท่องคาถาเซย ๆ ที่สะท้อนปัญหาซ้ำซากของการบริหารแบบโบราณที่ว่า “ขาดคน ขาดเงิน” อีกต่อไป ให้เกียรติและยกย่องครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารมีอาชีพต้องมองเห็นความสำคัญและยกย่องให้เกียรติกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า สามารถสนับสนุนสถานศึกษาได้ทั้งในเรื่องคำแนะนำความคิดเห็น ภูมิปัญญาความรู้ อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ

ผู้บริหารมีอาชีพ คือ ความหวังของการศึกษาไทย เป็นความหวังสำหรับเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติและสังคมไทยโดยรวม แม้จะเริ่มต้นด้วยความพยายามในการสร้างผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจำนวนไม่มากนัก แต่การขยายผลอย่างมั่นคงและต่อเนื่องจะนำไปสู่การยกระดับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งประเทศให้เป็นผู้บริหารมีอาชีพโดยทั่วหน้ากัน ประเทศไทยเราจะมีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเทศใด ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพเหล่านี้แหละที่จะเป็นผู้นำการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยอย่างแท้จริง

เนื่องจากความสลับซับซ้อนของภารกิจและการเปลี่ยนแนวทางการบริหารตามการปฏิรูปใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จำเป็นต้องมีผู้บริหารการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถหรือคุณลักษณะเฉพาะหลายประการ กล่าวคือ นอกจากต้องมีคุณสมบัติได้รับใบอนุญาตประกอบ

วิชาชีพผู้บริหารการศึกษาตามเกณฑ์ที่จะกำหนด (เช่น ตามข้อกำหนดของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา) และตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาแล้วจำต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษาของคุรุสภา^๕

ออกประกาศเกณฑ์มาตรฐานการบริหารการศึกษาของคุรุสภา ๑๒ เกณฑ์ ดังนี้

๑. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
๒. ต้องตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของ

บุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

๓. มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติตามได้เต็มศักยภาพ
๔. พัฒนาแผนงานขององค์กร ให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
๕. พัฒนาและใช้วัตรกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
๖. ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร
๗. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
๘. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
๙. ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
๑๐. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
๑๑. เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ
๑๒. สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา^๖

ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารและการจัดการตามแนวการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) คือ บริหารงานอย่างมีอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมงานด้านวิชาการเป็นหลักสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปการศึกษาโดยรวม

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย เกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. การเป็นผู้นำทางวิชาการ
๒. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
๓. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก

^๕ คุรุสภาเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

^๖ คุรุสภาเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

- ๔.การประสานความสัมพันธ์
- ๕.การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
- ๖.การสร้างแรงจูงใจ
- ๗.การประเมินผล
- ๘.การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
- ๙.การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- ๑๐.การส่งเสริมเทคโนโลยี

ลักษณะผู้บริหารแบบซีอีโอ (CEO)^๗

บริหารประเทศในเวลานี้ มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงนำหน้า โดยมี ซีอีโอ ซึ่งเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้น เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยปกติ ซีอีโอจะมีวาระดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน และมีอำนาจตัดสินใจเบ็ดเสร็จภายในองค์กรได้ โดยนำเสนอรายงานต่อเจ้าของหรือ กรรมการ (Board) ขององค์กรนั้น ดังนั้นเมื่อมีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้กับการปฏิรูปการศึกษาของไทย ซีอีโอในที่นี้จึงเปรียบได้กับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจและนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถานศึกษาของตน โดยจะต้องรายงานผลต่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของการศึกษาของประเทศ โดยยึดหลักปฏิรูปตามแนวเจตจำนงของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากอดีต และต่างจากผู้บริหารทั่วไปดังนี้

- ๑.เป็นผู้มีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์
- ๒.เป็นนักสร้างแรงบันดาลใจ
- ๓.เป็นนักเรียนรู้
- ๔.เป็นนักประสานงาน
- ๕.เป็นนักพัฒนา

แนวทางการประเมินผู้บริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๔ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ ๓ เกณฑ์ ดังนี้คือ^๘

เกณฑ์ที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ ดังนี้

^๗เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์,บทความจากนิตยสาร งานวันนี้ “ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคน”, ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตเพื่อการพัฒนา, วันอาทิตย์ที่ ๒๒-๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

^๘ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ : ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้,ธีระรุณเจริญ,ม.วงษ์ขวลิตกุล จ. นครราชสีมา, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๕.

๑.ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบ ครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

๒.ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๓.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

๔.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

๕.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีครูมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

๖.ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๗.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

๘.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๙.ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน

๑๐.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้

๑๑.ผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการพึ่งตนเองสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๑๒.ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดีเด่นด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ดังนี้

๑๒.๑.ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๑๒.๒.ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

๑๒.๓.ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

๑๒.๔.ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๑๒.๕.ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

๑๒.๖.ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

เกณฑ์ที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership)

เกณฑ์ที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการดังนี้

๑.ผู้บริหารศึกษาอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๒.ผู้บริหารสถานศึกษามีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม และซื่อสัตย์

๓.ผู้บริหารสถานศึกษามีการปกครองที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพติด

๔.ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความศรัทธาและยอมรับด้วยคุณธรรม จริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อนผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน

๕.ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ

๔. สรุป

พระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเนื้อหรือเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคนขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ดีมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือการพัฒนารูปแบบของไตรสิกขา ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้คือ ๑) ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิหรือบุพภาคของการศึกษา ๒) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา ๓) วัดและประเมินผลการใช้ไตรสิกขาในการบริหารจัดการ การศึกษาจากหลักการและแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ได้แก่บุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และแรงจูงใจ ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ ๒) กระบวนการ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓) ผลลัพธ์ เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๔) ผลกระทบเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า จะเกิดขึ้น

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. บทความจากนิตยสาร งานวันนี้ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๒๒-๒๙ กุมภาพันธ์ “ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคน”. ผู้อำนวยการสถานบันอนาคตเพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๗.

คุรุสภา เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

คุรุสภา. เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

ธีระ รุญเจริญ. ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ : ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้. ม.วงษ์ชวลิตกุล จ. นครราชสีมา, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๕.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

รุ่ง แก้วแดง. การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้. เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, สิงหาคม ๒๕๔๕.

ศิริพงษ์เศาภายน. หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บั๊คพอยท์, ๒๕๔๘.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสตีวดีโอ, (ม.ป.ป.)

หลักการเกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา Dhamma about for Giveness In Buddhism

พระอธิการวัชชัย คมگیرโต*

บทคัดย่อ

คำสอนของพระพุทธเจ้าในหลักการที่สำคัญ๓ประการคือให้งดเว้นจากความชั่วให้ทำแต่ความดีและชำระจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์มีผลต่อการพัฒนาจิตใจเป็นจุดเริ่มใหม่ของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์เป็นการยุติผลกระทบข้ามภพข้ามชาติและเป็นการสร้างมหากุศลที่เป็นมหาทาน การอภัยโทษในเบื้องต้นพระพุทธศาสนาสอนให้เรามี สัมมาทิฐิคือความเห็นชอบและยึดหลักธรรมที่สำคัญคือบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ๕ มรรคมีองค์ ๘ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ และสาราณียธรรม ๖ เป็นแนวปฏิบัติเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาดังนั้นในอนาคตภาครัฐควรมีการนำเอาการอภัยโทษในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้นเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในสังคมไทย

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การอภัยโทษ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The three main teachings of Lord Buddha are not to do evil, to do goodness and purify the mind, have the effect on the mental development. It is the beginning of good relations creation to human beings. It is the end of action across over next world and make merit as great charity and forgiveness. In the beginning , Buddhism teaches us to have the right view , are the right understand and stick on the main Dhamma are Merit Action 3 or Boonkiriawathu 3, Five precepts, Noble Eightfold Path, Sanghavatthu 4, Promvihara 4, Saraniyadhamma 6 as the practical guidance, are the principle along with the concept of Buddhism. Therefore, in the future, the government should use the forgiveness in Buddhism to be applied more for the reduction of the conflict problem and create the compromise in Thai society.

Keywords : Principle of Buddha-Dhamma, forgiveness, Buddhism

* ครูสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. บทนำ

ด้วยสภาวะของสังคมศาสนาและศีลธรรมกำลังเสื่อมถอยสังคมไม่มีความสุขร่มเย็นเพราะมนุษย์ในสังคมมักจะมีความเห็นแก่ตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมในสังคมผู้คนกำลังปฏิเสธหลักศีลธรรมของศาสนา^๑ คำว่าทานแปลว่าการให้การให้ที่มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกันประการแรกให้สรรพสิ่งของต่างๆอย่างนี้เรียกว่าอามิสทานประการที่สองธรรมทานคือการบอกธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์การให้ธรรมทานจะเกิดปัญญาธรรมทานอีกส่วนหนึ่งคือการให้อภัยจัดว่าเป็นทานที่ไม่ต้องลงทุนเป็นปรมัตถทานทานให้ทานทั้งหลายเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์การบำเพ็ญอภัยทานเป็นการบำเพ็ญเมตตาการุณธรรมให้ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งสัตว์บกสัตว์บินและสัตว์น้ำ^๒ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ให้เว้นจากการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิงถึงขั้นที่ว่าไม่มีการเจตนาฆ่าที่จะนำไปใช้อำนาจในการรุกรานทำร้ายกัน

๒. ความหมายของการอภัยโทษ

การอภัยโทษแก่กันมีพื้นฐานมาจากคำว่าอภัยหรือให้อภัยซึ่งใช้ในความหมายทั่วไปรวมถึงเป็นคำแฝงในสังคมและยังมีความหมายเฉพาะในทางกฎหมายเจาะจงไปเรื่องการขอพระราชทานอภัยโทษซึ่งมีความหมายคล้ายอภัยทานแต่อภัยทานมีความหมายกว้างกว่าอภัยทานสามารถให้ได้แม้จะยังไม่มีกรกระทำเช่นเซตอภัยทานการอภัยโทษนั้นเป็นการให้ที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการที่จะไม่ต้องสูญเสียความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและไม่สูญเสียชีวิตของทรัพยากรบุคคลที่สามารถจะกลับตัวกลับใจมาเป็นคนดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ความหมายเฉพาะ

อภัยทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทหมายรวมถึงการอภัยโทษอภัยทานเป็นคำในภาษาบาลีประกอบขึ้นจากอ+ภัย+ทานหมายถึงการให้ความไม่มีภัยหรือปลอดภัย^๓ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานก็ได้ให้ความหมาย “อภัยทาน” ว่าการให้ความไม่มีภัย^๔ เช่นเดียวกัน

อภัยทานเป็นการให้ที่เป็นมหาทานคือเป็นทานอันยิ่งใหญ่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอภิสังกัสูตร^๕ ดังนี้

ภิกษุทั้งหลายทาน๕ประการนี้เป็นมหาทานที่รู้กันว่าล้ำเลิศรู้กันมานานรู้กันว่าเป็นอริยวงศ์เป็นของเก่าในอดีตไม่ถูกลบล้างแล้วไม่เคยถูกลบล้างในปัจจุบันไม่ถูกลบล้างในอนาคตก็จักไม่

^๑ วิจารณ์ดิวัฒน์สิทธิ, ศาสนาชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗), หน้า๑๒๑.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), อภัยในอภัยทาน : การให้ที่ยากและยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า๖๘ – ๗๘.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า๓๘๐.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า๑๓๓๑.

^๕ อังกุฎก.(ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐-๓๐๑

ถูกลบล้างไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้านทาน ๕ ประการได้แก่ ๑) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ อริยสาวกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้วชื่อว่าให้ความไม่มีภัยให้ความไม่มีเวรให้ความไม่เบียดเบียน แก่สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัยความไม่มีเวรความไม่เบียดเบียนอัน ไม่มีประมาณนี้เป็นทานประการที่ ๑ เป็นมหาทานที่รู้กันว่าล้ำเลิศรู้กันมานานรู้กันว่าเป็นอริยนี้เป็น ห้วงบุญห้วงกุศลนำสุขมาให้เป็นไปเพื่อให้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์เป็นไปเพื่อเกื้อกูลเพื่อ สุขที่น่าปรารถนาน่าใคร่ น่าพอใจ ๒) อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓) อริยสาวกเป็นผู้ ละเว้นขาดจากการประพฤติดิฉินาม ๔) อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕) อริยสาวก เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทชื่อว่าให้ ความไม่มีภัยไม่มีเวรให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย

จะเห็นได้ว่าอภัยทานที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎกนั้นแท้ที่จริงคือศีล ๕ นั่นเอง และเป็นการ ให้ที่ยิ่งใหญ่อันเป็นมหาทานซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายเพียงแค่การให้อภัยที่เรา เข้าใจกันทั่วไปว่าเป็นเฉพาะการยกโทษให้ไม่โกรธเคืองกันเมื่อเวลาเกิดเรื่องทะเลาะกัน คุณค่า ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง ถ้าข้อเท็จจริงเป็นเท็จองค์ประกอบทางคุณค่าก็เปล่าประโยชน์และไม่ สมเหตุสมผล^๖

ดังนั้นความหมายทั่วไปของการอภัยทานคือการให้อภัยโหลิกรรมพลงหรือปล่อยวางจึงมี ความหมายเกี่ยวเนื่องหรือคาบเกี่ยวกันในลักษณะที่ว่าให้อภัยก็คือยกโทษให้เพราะมีเจตนาที่จะเลิก แล้วต่อกันไม่เอาโทษกันและที่ตั้งใจเลิกแล้วต่อกันได้เพราะสามารถปลงหรือปล่อยวางได้เนื่องจากได้ ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความจริงเช่นอาจเห็นว่าการให้อภัยหรือการไม่พยายาบทจองเวรเป็นสิ่งที่มิ คุณค่าในตัวเองเพราะสภาวะจิตที่ให้อภัยช่วยลบความเจ็บปวดขุ่นแค้นรุ่มร้อนที่รุมเร้าจิตใจ (ช่วยละ กิเลสที่เรียกว่าโทสะ) และเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในสังคมอย่างสันติการรักษาศีล ๕ นั้นเราจึงได้ให้อภัยทานอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องให้อภัยทานจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราทะเลาะกัน หรือมีปัญหาขัดแย้งกัน

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการอภัยโทษ

อภัยทานตามหลักพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นธรรมที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้หรืออีก นัยหนึ่งคือทานนั่นเองคำว่าทานแปลว่าการให้การให้นี้มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกันที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระ ภาคเจ้าท่านตรัสไว้ให้สรรพสิ่งของต่างๆอย่างนี้เรียกว่าอามิสทานการบอกธรรมคำสั่งสอนของ พระ พุทธองค์เรียกว่าธรรมทานการให้ธรรมทานเป็นสิ่งที่ดีเพราะบุคคลที่ได้อ่านหรือได้ฟังจะเกิดปัญญา สิ่งใดที่ไม่เคยรู้จะได้มีความรู้เมื่อรู้แล้วจะเกิดความมั่นใจมีปัญญาเกิดขึ้นถ้ามีปัญหาามากก็หลีกเลี่ยง หนีความทุกข์ได้มากปัญหาน้อยก็หลีกเลี่ยงหนีความทุกข์ได้น้อยดีกว่าคนที่ไม่มีปัญญาเลยที่ต้องทนกับความ ทุกข์ธรรมทานอีกส่วนหนึ่งคือการให้อภัยจัดว่าเป็นทานที่ไม่ต้องลงทุนเป็นปรมัตถทานการให้ทาน ทั้งหลายเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์อภัยทานก็คือการให้อภัยซึ่งกันละกัน หมายความว่าคนใดก็ตามที่ทำ

^๖GunapalaDharmasiri, *Fundamental of Buddhist Ethics*, (U.S.A. Golden Leaves, 1989), pp. 25-26.

ให้เราชวนเคื่องทำให้เราไม่พอใจไม่ว่ากรณีใดก็ตามถ้าเขาตำราเราคิดว่าโอกาสสักวันหนึ่งข้างหน้าเราจะด่าตอบเขาที่เราคิดว่าเราจะตีตอบแต่โอกาสมันยังไม่มีคิดไว้ในใจว่าเราจะเอาคืนบ้างอย่างนี้พระพุทธองค์กล่าวว่าเป็นอาฆาตคือพยาบาทเป็นไฟเผาผลาญดวงจิตเพราะคนที่เราคิดจะด่าหรือประทุษร้ายก็ดีเขายังไม่ทันรู้ตัวเขามีความสุขดีอยู่เราคนที่คิดจะทำเขานั้นแหละตั้งแต่แรกหาความสุขไม่ได้ไฟแห่งความพยาบาทมันเข้าเผาผลาญโดยที่เราไม่รู้สึกรู้สีกตัวบางครั้งอาจคิดวางแผนการต่างๆ นานา เพื่อจะทำร้ายเขาโดยไม่ให้ผิดกฎหมายอาชญากรรมอย่างนี้เรียกว่าอำนาจโทสะเข้าสิงใจเป็นโทษแก่ร่างกายการให้ทานถือเป็นบุญกิริยาวัตถุที่อยู่ในใจของชาวพุทธแทบทุกคนและเป็นทีที่กล่าวจนติดปากว่าทานศีลภาวนา^๗ ทานจึงเป็นวิธีการที่สำคัญมากในการยกคุณภาพของจิตใจให้เป็นผู้ที่รู้จักเสียสละและแบ่งปันให้ผู้อื่นโดยมิได้นึกเสียตายทรัพย์หรือสิ่งของตลอดจนถึงการให้อภัยทานด้วยจุดมุ่งหมายของการให้ทานของคนเรามีหลายอย่างเช่น

๑. ให้เพื่อบูชาคุณเช่นให้แก่พระสงฆ์พ่อแม่หรือครูอาจารย์ผู้มีคุณแก่ตนและสังคมโดยรวม
๒. ให้เพื่อสาธารณประโยชน์เช่นมอบเงินทองหรือสิ่งของให้แก่พระศาสนาหรือเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ
๓. ให้เพื่ออนุเคราะห์เช่นให้แก่ญาติพี่น้องลูกหลานผู้น้อยเพื่อช่วยเหลือหรือให้ด้วยความรักความเอ็นดู
๔. ให้เพื่อสงเคราะห์เช่นให้แก่คนตกทุกข์ได้ยากคนประสบภัยพิบัติหรือแก่สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น
๕. ให้เพื่อชำระกิเลสเพื่อสร้างความดีเช่นให้ทานเพื่อสำเร็จมรรคผลหรือการบำเพ็ญทานบารมีของพระพุทธเจ้าเพื่อสำเร็จพระโพธิญาณ

การให้ทานทุกชนิดย่อมมีผลทั้งสิ้นแม้แต่บุคคลเทน้ำลงในหลุมหรือบ่อเล็กๆ ด้วยหวังว่าจะให้สัตว์ตัวเล็กๆ ได้อาศัยน้ำนี้เป็นอยู่พระพุทธองค์ยังตรัสว่าเป็นบุญไม่จำเป็นต้องพุดถึงทานที่ให้แก่นมนุษย์แต่ทานที่ให้ผลมากได้นั้นก็ต้องเป็นทานที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ของที่ให้เป็นทานนั้นเป็นของที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ไม่ใช่ของที่โกงหรือลักจากผู้อื่นมา
๒. ของที่ให้นั้นเป็นของดีของบริสุทธิ์หรือของมีค่ามาก
๓. ปฏิภาณผู้รับทานเป็นผู้มีคุณธรรมสูงมีกิเลสเบาบางปฏิบัติเพื่อทำลายกิเลสหรือปราศจากกิเลส
๔. ให้แก่สงฆ์คือเป็นสังฆทาน
๕. ทายกผู้มีใจเลื่อมใสในกาลทั้ง ๓ คือ
 - ๑) ปุพพเจตนา ก่อนให้มีใจยินดี
 - ๒) มุญจนเจตนา กำลังให้มีใจเลื่อมใส

^๗ อก.อฎฐก.(ไทย) ๒๓/๓๖/๒๙๘.

๓) อปรเจตนาให้เสร็จแล้วมีใจเบิกบาน

คำว่า “อภัยโทษ” นั้นถูกพบครั้งแรกในช่วงยุคแรกของกฎหมายฝรั่งเศสและเป็นคำที่ได้มาจากภาษาลาติน แปลว่า การให้อิสระภาพซึ่งถือว่าเป็นของขวัญที่กษัตริย์ได้มอบให้แก่ประชาชน^๘

หลักธรรมที่เป็นธรรมปฏิบัติของผู้ปกครอง ๓ หมวดได้รับการยอมรับเป็นระบบธรรมเพื่อการปกครองของพระมหากษัตริย์โดยตลอดในสมัยปัจจุบันก็ยังยึดถือหลักทศพิธราชธรรม ว่าเป็นหลักธรรมของพระมหากษัตริย์รวมทั้งได้การประยุกต์ให้เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ทำหน้าที่การปกครองบริหารงานในระดับต่างๆ ด้วยการให้อภัยโทษมีแนวคิดมาจากหลักธรรมของการให้ทาน อภัยทานเป็นการให้ในลักษณะที่มีไว้วัตถุทานก็ถือว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุเสมอกันพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองประเทศไทยก็ได้ทรงปฏิบัติทศพิธราชธรรมและบำเพ็ญทศบารมีมาช้านานมีพระราชอำนาจในการที่จะพระราชทานอภัยโทษแก่พสกนิกรผู้ต้องอาญาแผ่นดินได้อันเป็นการบำเพ็ญทานบารมีแผ่เมตตาไปยังพสกนิกรของพระองค์เมื่อมีการลงโทษในการปกครองก็มักจะปรากฏเห็นเสมอๆ ว่ามีพระภิกษุผู้ใหญ่ในแต่ละยุคสมัยไปขอขมาบาปชีวิตนักโทษประหารให้ละเว้นการประหารเพื่อเป็นทาน

๔. ความสำคัญของการอภัยโทษ

ปกติการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมจึงย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกันหลายระดับตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือคนในครอบครัวเพื่อนร่วมงานหรือแม้กระทั่งกับคนที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนก็ตามและเมื่อมีบุคคลหนึ่งกระทำผิดต่อเรา อารมณ์โกรธความขุ่นเคืองความไม่พอใจไม่ชอบใจย่อมเกิดขึ้นจนกระทั่งบางครั้งมีความรู้สึกที่รุนแรงจนถึงขั้นประทุษร้ายให้ฝ่ายตรงข้ามย่อยยับหรือพินาศไปในที่สุดซึ่งความโกรธความประทุษร้าย ความพยาบาทความแค้นความแค้นความขี้ใจไม่เบิกบานตามหลักพระพุทธศาสนาจัดเป็นธรรมฝ่ายอกุศลทั้งสิ้นซึ่งจะนำไปสู่ผลลบในการทำลายตนเองสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้นการให้อภัยจึงมีคุณค่าและความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการดำรงอยู่ของมนุษย์ในหลายมิติด้วยกันท่านพุทธทาสภิกขุได้แยกประเภทอภัยทานว่ามีอยู่ ๓ ประเภท^๙ คือ

๑. การให้อภัยโทษการยอมรับการขอมาโทษเรียกว่าให้อภัยโทษ

^๘Bryan A. Garnor, *Black's Law Dictionary*, Eighth Edition, (U.S.A. : Thomsom west publishing Co., 2004), p.1144.

^๙สุภาพรรณ ณ บางช้าง, “พุทธธรรมเป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง”, *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๔-๑๗๓.

^{๑๐}พุทธทาสภิกขุ, *ทานศีลภาวนา*, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙ – ๓๑.

๒. การไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้ายใครที่เรียกกันว่า “ศีล” คืออภัยทานเราไม่ประทุษร้าย ไม่เบียดเบียนแก่ชีวิตแก่ร่างกายหรือน้ำใจไม่ทำลายชีวิตของใครทุกระดับนับตั้งแต่สัตว์เดรัจฉาน ขึ้นมาจนถึงมนุษย์จนกระทั่งเทวดาหรือพรหม

๓. การแผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติทุกวันทุกคืนทุกเวลาหายใจเข้าออกเป็นการให้อภัยทานที่ไม่ต้องลงทุนสักสตางค์หนึ่งถ้าเราต้องสร้างโบสถ์หลังหนึ่งต้องเสียหลายแสนแต่การทำอภัยทานประเภทนี้ไม่ต้องให้สตางค์ยังมีผลสูงเสียกว่าด้วย

๑. การให้อภัยโทษเป็นการพัฒนาจิตใจ

มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิตจิตคือส่วนที่รู้สึกสุขทุกข์ชอบไม่ชอบจำได้หมายรู้และบงการให้ร่างกายทำตามความปรารถนาของจิตจิตจึงมีอำนาจเหนือกายกายเป็นวัตถุหรือรูปจิตไม่ใช่วัตถุเป็นนามกายที่ไม่มีจิตก็ทำอะไรไม่ได้ขณะเดียวกันถ้าร่างกายแตกดับจิตก็ตั้งอยู่ไม่ได้เรียกว่าสภาพซึ่งอาศัยกันและกันเป็นกายจิตตาสมาสยแต่จิตมีอำนาจเหนือกายดังที่ว่าจิตเป็นใหญ่ วิทยาศาสตร์ในรอบ ๔๐๐ ปี ที่ผ่านมามีสนใจจิตเพราะจับต้องและวัดไม่ได้แม่นยำเท่าที่จริงทุกคนควรสนใจเรื่องจิตรู้จิตของตัวเองและพัฒนาจิตจิตที่พัฒนามีค่ายิ่งกว่าสิ่งใดๆ^{๑๑}

๒. การให้อภัยโทษเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ของมิตรภาพที่ยั่งยืน

มิตรภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่หล่อเลี้ยงมนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและสามารถทำงานหรือดำเนินกิจการต่างๆ ในทิศทางที่สร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมทำให้สัมพันธภาพได้ถูกทำลายลงไปการที่บุคคลจะกลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อีกครั้งเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาและมนุษย์มีความสามารถที่จะทำได้นั้นการให้อภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันไว้และเป็นสิ่งที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ได้ถูกทำลายลงไปให้กลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันใหม่

๓. การให้อภัยโทษเป็นการสร้างมหากุศล

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงอภัยทานนี้ว่าเป็น “มหาทาน”^{๑๒} หรือทานที่ยิ่งใหญ่และผลที่ได้รับเป็นห้วงบุญห้วงกุศลน่าสุขมาให้ให้อารมณ์อันเลิศมีสุขเป็นผลเป็นไปเพื่อสวรรค์ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนาว่าใคร่น่าพอใจเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขอภัยทานจัดอยู่ในธรรมทาน อภัยทานเป็นการชนะเหนือทานอื่นๆ เป็นการพัฒนามาจากภายในใจของผู้ให้และหากเมื่อเทียบดูในธรรมทานให้ลึกซึ้งขึ้นไปอีกจะเห็นได้ว่าอภัยทานนั้นมีคุณค่าเหนือกว่าการให้ธรรมเพราะการให้อภัยทานนั้นจะต้องใช้ความอดทนต่อการกระทำของผู้หนึ่งผู้ใดที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่พอใจ ความผูกโกรธความอาฆาตพยาบาทโดยการไม่ได้ตอบโต้ถือโทษโกรธเคืองเป็นลักษณะแห่งการยับยั้งหักห้ามไม่ให้สัญชาตญาณแห่งอำนาจฝ่ายต่ำเข้าครอบงำจิตใจจนเป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้หรือการล່วงละเมียดเบียดเบียนชีวิตใดๆ ซึ่งทำให้บางครั้งการให้อภัยทานอาจดูเหมือนว่าเป็นการ

^{๑๑} ประเวศวะสี, บรรณาธิการ, ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๓), หน้า ๔๑.

^{๑๒} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

เสียเปรียบไม่ได้รับความยุติธรรมเนื่องจากได้ยอมยกโทษให้คู่กรณีที่เคยล่วงละเมิดทำให้เราประสบความทุกข์หรือความเจ็บปวดแต่สำหรับเรื่องของจิตใจนั้นเมื่อให้อภัยแล้วจิตจะเบาสบายเป็นอิสระทันทีจากความโกรธความอาฆาตแค้นทำให้ปราศจากการกระทำที่เป็นอกุศลจึงเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าอภัยทานเป็นมหากุศลและเป็นการสะสมบุญที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง

๔. การอภัยโทษเป็นการยุติผลกรรมข้ามภพข้ามชาติ

ทุกชีวิตล้วนมีภพภพของชีวิตอาจเกิดขึ้นได้ทุกเสี้ยววินาทีภัยที่เกิดจากภายนอกไม่ร้ายแรงเท่ากับภายในมนุษย์อื่นที่ทำลายเราทำได้เพียงขณะหนึ่งแต่จิตใจไม่ให้ภัยอาฆาตพยาบาทผูกแหวจะทำลายเราข้ามภพชาติดังเช่นอดีตชาติแห่งนางจิญจมาณวิกาในเรื่องเล่าว่าคณะสงฆ์ในวัดเชตะวันได้สนทนากันถึงเรื่องนางจิญจมาณวิกาพระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จดำเนินสู่ธรรมศาลาและได้ตรัสเล่าถึงนางจิญจมาณวิกาว่ามีได้แต่เพียงชาตินี้เท่านั้นที่นางได้กล่าวร้ายป้ายสีพระองค์นางเคยได้กระทำเยี่ยงนี้มาแล้วในชาติปางก่อนคณะสงฆ์จึงอาราธนาให้ตรัสเล่าพระพุทธรองค์ตรัสเล่าดังนี้^{๑๓}

เมื่อครั้งพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระราชโอรสแห่งบรมกษัตริราชระองค์หนึ่งซึ่งทรงมีพระมเหสีหลายพระองค์มเหสีน้อยองค์หนึ่งมีโฉมงามสคราญตาแต่มีใจขี้อิจฉาริษยานางกล่าวโทษพระราชโอรสว่าประทุษร้ายข่มเหงตนนางได้กราบทูลฟ้องพระบรมกษัตริราชระว่าถูกพระราชโอรสข่มเหงทางชู้สาวโดยนางมิได้มีใจปรารถนาแต่ประการใดพระบรมกษัตริราชระได้ฟังมเหสีน้อยกราบทูลดังนั้นก็พิโรธโกรธยิ่งนักตรัสสั่งให้อำมาตย์จับพระราชโอรสไปทิ้งลงในเหวบังเอิญในเหวนั้นมีถ้ำๆหนึ่งเป็นที่สถิตแห่งเทวดาเทวดาองค์นั้นได้ช่วยรับร่างของพระราชโอรสประดิษฐานไว้บนศีรษะของนาคราชพญานาคราชอัญเชิญไปประทับยังนาคพิภพต่อมาพระราชโอรสได้เสด็จออกบรรพชาเป็นดาบสมิขามิณากับบรรลุมานสมบัติและอภิญญามีบุรุษผู้หนึ่งเป็นพรานป่าได้สัญจรไปยังสถานที่นั้นระลึกได้นี้คือพระราชโอรสจึงกลับไปกราบทูลพระบรมกษัตริราชระองค์ได้เสด็จไปยังสำนักของพระราชโอรสและอาราธนาให้ลาสิกขาจากเพศบรรพชิตแล้วกลับไปครองเมืองพระราชโอรสปฏิเสธแต่ทรงขอให้พระราชบิดามีพระราชวินิจฉัยในคดีความต่างๆให้ถ้วนถ้วน พระองค์ก็จักจำเริญสุขสถาพรปราศจากภัยแห่งราชบัลลังก์ในกาลข้างหน้าเมื่อพระบรมกษัตริราชระเสด็จกลับพระนครได้พิจารณาคดีเรื่องพระราชโอรสอีกครั้งก็พบว่าพระมเหสีน้อยใส่ความกล่าวร้ายพระราชโอรสจึงตรัสสั่งให้อำมาตย์นำมเหสีน้อยองค์นั้นไปทิ้งเหวและก็ทรงครองราชย์สมบัติด้วยทศพิธราชธรรมตลอดชั่วอายุขัยแห่งพระองค์พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเล่าจบแล้วกล่าวเป็นภาษิตว่า “บุคคลผู้ใดละความสัตย์เสียแล้วและกล่าวมุสาวาทด้วยจิตมัวหมองแล้วอันว่าบุคคลนั้นน่าที่จะลงไปหม้อยู่ในนรกสิ้นกาลนานจะปราศจากสมบัติทั้ง ๓ คือมนุษย์สมบัติสวรรค์สมบัตินิพพานสมบัติไปไหนในโลกเบื้องหน้าแม้ว่าจะบังเกิดในชาติใดๆก็จะมีน้ำใจเป็นอกุศลสาละวนอยู่แต่ว่าจะกระทำความบาปกรรมสืบต่อไปในภายเบื้องหน้าครั้นสิ้นอินทรีย์แล้วก็จะกลับลงไปทุกขเวทนาในอบายภูมิทั้งสิ้น

^{๑๓} หลวงพ่อจรัญฐิตธัมโม, สมุดภาพคาถาพาหุงพระพุทธเจ้าชเนมมาร : บทสวดมนต์ความเป็นมาและปฏิหาริย์แห่งพระคาถาพาหุงมหากา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาสถาบันสันติธรรม,ม.ป.ป.), หน้า ๘๗ - ๘๘.

เป็นเพียงแท่นหินนา” จากตัวอย่างการจ้องแหวของนางจิณฺจมาณวิกาปริพาชกรับจ้างพวกเดียรฉัตร เพื่อทำลายพระพุทธศาสนาโดยวิธีการสกปรกโสมมคือใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ในเรื่องชั่วร้ายต่างๆ ในชาติก่อนผูกความอาฆาตแค้นต่อพระพุทธเจ้ากรรมนั้นได้ส่งผลข้ามภพชาติเป็นตัวอย่างของการไม่ให้ภัยโทษ

๕. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้อุทิศตนแสวงหาด้วยการบำเพ็ญพระบารมีอย่างยิ่งยวดในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติต่างๆ ตลอด ๔ อสงไขยแสนกัปจนกระทั่งตรัสรู้ทำหน้าที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จเผยแผ่แก่พหุชนตลอด ๔๕ ปี คืออริยสัจ ๔ อันมีจุดหมายสูงสุดคือความดับทุกข์ความเป็นอิสระจากกิเลสความหลุดพ้นจากความยึดมั่นในสิ่งทั้งปวงในพระพุทธศาสนา เมื่อกุลบุตรผู้มีศรัทธาจำนวนมากออกบวชดำเนินชีวิตตามทางสายกลางเพื่อประโยชน์แห่งความดับทุกข์พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติ “วินัย” เป็นการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ที่ตั้งมียิ่งขึ้นไปของพระภิกษุ เพื่อเป็นเครื่องเกื้อหนุนวิถีสัมณะของพระภิกษุสงฆ์และเพื่อคณะสงฆ์ส่วนรวมในการดำเนินชีวิตทางสายกลางเพื่อความดับทุกข์พระพุทธเจ้าก็ทรงบัญญัติ “วินัย” ที่เป็น “สิกขาบท” หรือ “อาทิพรหมจริยกาสิกขา” ตามลำดับปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งหมายถึงสิกขาบท ๒๒๗ ข้อที่มาในพระปาฏิโมกข์ ความหมายของวินัยจะชัดเจนแจ่มแจ้งสมบูรณ์ต่อเมื่อสัมพันธ์เชื่อมต่อกับความหมายของธรรมธรรมเป็นส่วนเนื้อหาและหลักการของความประพฤติและความเป็นอยู่แบบพุทธวินัยเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บุคคลอยู่ในกรอบและเส้นทางของการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่เส้นทางของอริยมรรคผลนิพพาน

จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ทุกขณะทุกสถานที่และทุกเวลาการกระทบกระทั่งหรือการทะเลาะวิวาทของมวลมนุษย์นั้นมักเริ่มเกิดจากความคิดที่แตกต่างกันหรือจากความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเพราะเป็นไปได้ที่คนๆ เดียวจะทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ดังนั้นความขัดแย้งกันเป็นเรื่องธรรมชาติยากต่อการจะหลีกเลี่ยงปฤชชนคนธรรมดานั้นย่อมมีชีวิตทางจริยธรรมทั้งสองด้านทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดีทุกคนมีโอกาสพลาดทำผิดได้ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นนั้นแสดงให้เห็นว่าในชีวิตที่ผ่านมาของเราทุกคนอาจต้องเคยทำผิดมาบ้างไม่มากก็น้อยในบางครั้งความผิดพลาดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งลงเอยได้ด้วยการอภัยทานหรือให้อภัยทำให้เกิดความสงบสันติทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมรวมไปถึงประเทศชาติอีกด้วยจริงอยู่ถ้าทุกคนมีจิตใจที่จะให้อภัยกันได้ปัญหาของความขัดแย้งหรือปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจะไม่บานปลายจบลงได้โดยง่ายซึ่งทุกคนก็อาจจะรู้และพยายามทำความเข้าใจกันอยู่แล้วแต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะไม่จบลงอย่างสงบดังข่าวคราวที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ และกลับมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะอภัยโทษให้กันได้ หลักธรรมสำคัญที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการอภัยทานมีดังนี้

๑. บุญกิริยาวัตถุ ๓

บุญกิริยาวัตถุ๓ประการอะไรบ้างคือ ๑. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน ๒. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล ๓. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา^{๑๔}

ทานหมายถึงการให้เพื่อหวังลดความโลภมี๓ประการคือ

๑. อามิสทานการให้วัตถุสิ่งของแก่คนที่ควรให้

๒. ธรรมทานการให้ธรรมคือคำแนะนำสั่งสอนให้รู้บาปบุญคุณโทษ

๓. อภัยทานการให้อภัยคือการให้ความปลอดภัยการไม่เอาโทษการลดโทษการทำบุญด้วยการรักษาศีลศีลมี ๕

การรักษาศีลคือการประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามคนเราอย่างน้อยต้องรักษาศีลให้ได้ที่เรียกว่าศีล

๕

การทำบุญด้วยการภาวนาภาวนามี ๒

ภาวนาหมายถึงการฝึกฝนจิตใจให้สงบเยือกเย็นเพื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญารู้แจ้งในสังขารการภาวนามี ๒ ชนิด คือ

๑. สมถภาวนาการฝึกอบรมจิตใจเกิดความสงบ

๒. วิปัสสนาภาวนาการศึกษาอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง

๒. ศีล ๕ หรือเบญจศีล

อภัยทานในความหมายทางพระพุทธศาสนานี้มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมมากกว่าความหมายทั่วไปที่เข้าใจกันว่าเป็นการหายโกรธหรือยกโทษให้เท่านั้นและจากความหมายของอภัยทานที่หมายถึงการรักษาศีล ๕ นั้นเราจึงสามารถที่จะให้อภัยทานได้อยู่ตลอดเวลาในคัมภีร์มังคลัตถที่ปนิพระสิริมังคลาจารย์กล่าวถึงอภัยทานไว้ว่า

...อริยสาวกย่อมให้อภัยกล่าวคือย่อมทำอภัยทานคือสมทานวิริติกกล่าวคือเบญจศีล (ศีล ๕) ศีลชื่อว่าเป็นทานโดยความเป็นอภัยทานหรือเจตนาเป็นการงดเว้นด้วยการให้สภาวะที่ปลอดภัยหรืออภัยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงเจตนาของบุคคลผู้ให้อภัยทานที่ต้องการเลี้ยงหรือรักษาหมู่สัตว์ไว้ด้วยเจตนาดังกล่าวเอง^{๑๕}

ดังนั้นอภัยทานในคัมภีร์มังคลัตถที่ปนิจึงหมายถึงการให้ในลักษณะของเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นเป็นคุณธรรมเพราะหมายถึงเจตนาในการกระทำมากกว่าเป็นการกระทำทางกายวาจาในระดับทั่วไปการให้อภัยทานนั้นทำได้ทั้งแก่มนุษย์ด้วยกันเช่นการให้อภัยการไม่ถือสาหาความการไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธหรือประทุษร้ายตอบบุคคลผู้ประทุษร้ายตนเองและการให้อภัยแก่สัตว์ที่ตนได้มาด้วยประสงค์จะฆ่าให้ตายหรือการให้อภัยแก่สัตว์ที่ตนต้องการเพื่อประโยชน์แก่ตน

^{๑๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๐; อง.อรรถ.(ไทย) ๒๓/๑๒๖/๒๔๕; ขุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๒๓๘/๒๗๐.

^{๑๕}มจล. (ไทย) ๓/๒, ๒๔๗ – ๒๔๘.

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายของ “อภัยทาน”^{๑๖} ว่าหมายถึงให้อภัยคำว่าอภัยทาน แปลว่าไม่ต้องกลัวให้อภัยคือเราให้ความไม่ต้องกลัวแก่บุคคลนั้นแปลว่าบุคคลนั้นไม่ต้องกลัวเราบางคนอาจคิดว่ามันไม่ใช่ให้ทานเป็นการพูดไปทั้งที่ไม่รู้ว่าการให้อย่างนี้เรียกว่าให้ทานแต่เรียกว่า “อภัยทาน” เป็นสิ่งที่ให้กันได้ทั้งทางกายให้ได้ทั้งทางวาจาให้ได้ทั้งทางจิตใจทางร่างกายเขามาขอขมาขออภัยเราก็รับทางวาจาบอกอโหสิกรรมทางจิตใจเราก็สลัดความโกรธความอาฆาตจองเวรศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดการละเว้นจากการกระทำความชั่วและควบคุมพฤติกรรมให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ๕ ประการเป็นจริยธรรมพื้นฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติสำหรับมนุษยศีล๕เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตดังนี้

๑. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยยึดหลักตามศีลข้อที่ ๑ และ ๒ เป็นการให้ความไม่มีภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นนั่นคือการเคารพและให้เกียรติในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

๒. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานในการยึดหลักปฏิบัติตามศีลข้อ ๓ เป็นการให้ความไม่มีภัยต่อคู่ครองของตนเองเกิดความไว้วางใจกันและกันนั่นคือไม่ละเมิดทางเพศล่วงเกินขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยาเป็นการเคารพให้เกียรติต่อคู่ครองของตนเองและผู้อื่น

๓. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยการยึดหลักการปฏิบัติตามศีลข้อ ๔ เป็นการให้ความไม่มีภัยทางคำพูดโดยไม่ละเมิดทางวาจาเป็นความเคารพและใส่ใจในความทุกข์ของผู้อื่นอันเนื่องมาจากคำพูดของเราเพราะคำพูดที่ไม่ดีไม่เหมาะสมจะเป็นการพูดเท็จส่อเสียดคำหยาบคายยุยงให้แตกกันนั้นจะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขาดความสามัคคี

๔. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยยึดหลักการปฏิบัติตามศีลข้อ ๕ เป็นการให้ความไม่มีภัยด้วยการงดเว้นการดื่มสุราเมรัยหรือของมึนเมาต่างๆ การดำเนินชีวิตตามศีลข้อนี้ถือว่ามีค่าสำคัญมากเพราะการดื่มสุราหรือของมึนเมาจะทำให้ขาดสติที่จะควบคุมตนเองขาดความยับยั้งคิดเมื่อขาดสติแล้วก็ทำชั่วได้ทุกอย่างอาจทำให้ละเมิดศีลอีก ๔ ข้อได้เกิดอันตรายเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นและรวมทั้งตัวเองด้วย^{๑๗}

ศีล๕หรือเบญจศีลหมายถึงความประพฤติดชอบทางกายวาจาการรักษาวาจาให้เรียบร้อย การรักษากฎตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วและการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

๑. ปาณาติปาตาเวรมณีคือเว้นจากการปลงชีวิตเว้นจากการฆ่าประทุษร้าย

๒. อทินนาทานาเวรมณีคือเว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้เว้นจากการลักโก่งละเมิดกรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณีคือเว้นจากการประพฤติดผิดในกามเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทาเวรมณีคือเว้นจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวง

^{๑๖} พุทธทาสภิกขุ, **ท่านศีลภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙.

^{๑๗} อย.อฎฐก. (ไทย)๓๑/๓๙/๒๕๙-๓๐๐.

๕. สุราเมรมย์ชบมาทัญฐานาเวรมณีคือเว้นจากน้ำเมาสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ^{๑๘}

๓. มรรคมืองค์๘หรืออัฐังคิกรมรรค

มรรคมืองค์๘ได้ชื่อว่ามัชฌิมาปฏิปทาแปลว่าทางสายกลางเป็นข้อปฏิบัติอันดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระดับทุกข์ปลอดปัญหาไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสองคือกามสุขัลลิกานุโยคและอัสตติกถณานุโยคองค์ ๘ ของมรรคจัดเข้าในธรรมชั้น ๓ ข้อ ๓,๔,๕ เป็นศีล ข้อ๖,๗,๘ เป็นสมาธิ ข้อ๑,๒ เป็นปัญญาดังนั้นการพัฒนาของการเกิดอภัยทานจะต้องเริ่มต้นที่สัมมาทิฐิคือความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง

เพื่อถึง “ธรรม” คือความอิสระจากกิเลสด้วยการมีปัญญาแจ้งชัดในความจริงของธรรมชาติและมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องสมมูลกับธรรมชาติอย่างถูกต้องพระพุทธเจ้าทรงแสดงวิถีแห่งการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง – มัชฌิมาปฏิปทา^{๑๙} คือ

๑. สัมมาทิฐิความเห็นชอบคือการเห็นแจ้งอริยสัจจะ ๔ โดยกิจ ๔ คือ

๑.๑ เห็นแจ้งทุกข์สัจจะด้วยปริณายกิกการกำหนดรู้

๑.๒ เห็นแจ้งสมุทัยสัจจะด้วยปหานิกการละ

๑.๓ เห็นแจ้งนิโรธสัจจะด้วยสังนิกรรมิกการทำให้แจ้ง

๑.๔ เห็นแจ้งมคค์สัจจะด้วยภาวนาิกการเจริญ

๒. สัมมาสังกัปปะความดำริชอบคือ

๒.๑ ความดำริในการออกจากกามคุณอารมณ์

๒.๒ ความดำริในการไม่พยาบาทประกอบด้วยเมตตา

๒.๓ ความดำริในการไม่เบียดเบียนประกอบด้วยกรุณา

๓. สัมมาวาจาการกล่าววาจาชอบคือการเว้นจากวจีทุจริตทั้ง ๔ เว้นจากการพูดเท็จเว้นจากการพูดส่อเสียดเว้นจากการพูดคำหยาบเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ

๔. สัมมากัมมันตะการงานชอบคือการเว้นจากกายทุจริตทั้ง ๓ เว้นจากการปลงชีวิตเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เว้นจากการประพฤตินอกงามที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ

๕. สัมมาอาชีวะการเลี้ยงชีพชอบคือการเว้นจากวจีทุจริต ๔ และกายทุจริต ๓ ที่เกี่ยวกับอาชีพ

๖. สัมมาวายามะความเพียรชอบคือความเพียรที่ดำเนินไปตามสัมมปปธานทั้ง ๔

๖.๑. ความเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้นคือเพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

^{๑๘} ปัญญาใช้บางยางและคณะ, ธรรมาธิบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.), หน้า๒๒๒.

^{๑๙} รายละเอียดดูเพิ่มเติมในแม่ชีวิมุตติยา (สุภาพรณณบางช้าง), พระวินัยปิฎก, หน้า๘๙ – ๑๐๑.

- ๖.๒. ความเพียรละหรือเพียรกำจัดคือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
 ๖.๓. ความเพียรเจริญหรือเพียรก่อให้เกิดคือเพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดมี
 ๖.๔. ความเพียรรักษาคือเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้ความเจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

๗. สัมมาสติความระลึกชอบคือความระลึกที่ดำเนินไปตามสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้แก่

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาภายในรู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงกายไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงเวทนาไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิตไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรมไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๘. สัมมาสมาธิความตั้งมั่นชอบคือความตั้งมั่นในอารมณ์สมณะและวิปัสสนากรรมฐาน

มัชฌิมาปฏิปทาหรือกล่าวสรุปรวมคือศีลสมาธิปัญญาเป็น “ธรรม” คือจริยธรรมที่มนุษย์ต้องฝึกฝนพัฒนาในการฝึกฝนพัฒนาศีลสมาธิปัญญาเพื่อความดับทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น มนุษย์จำต้องมี “วินัย” คือการจัดระบบชีวิตตลอดจนสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูลแก่การศึกษาปฏิบัติตามความมุ่งหมายสัมมาทิฐิถือว่าเป็นจุดกำเนิดหรือเป็นตัวผลักดันให้เกิดการกระทำความดีในมรรคองค์อื่นๆเช่นการเจรจาชอบและการกระทำความงานชอบเป็นต้นดังพุทธพจน์ที่ว่า

...ทางนั้นชื่อว่าทางตรงทิศนั้นชื่อว่าไม่มีภัยรลชื่อว่าไม่มีเสียงดังประกอบด้วยล้อยคือธรรมมีหิริเป็นฝามีสติเป็นเกราะกั้นธรรมรลนั้นมีสัมมาทิฐินำหน้าเป็นนายสารถิ^{๒๐}

สัมมาทิฐิจึงเป็นเหมือนนายสารถิผู้รู้จักเส้นทางเป็นอย่างดีจึงสามารถนำรถคือชีวิตไปสู่จุดหมายได้

๔.สังคหัตถุ๔

สังคหัตถุคือหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลให้มีความสามัคคีเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความเคารพนับถือแก่ผู้อื่นพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมไว้ว่า

... สังคหัตถุ๔ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคือยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีจัดเป็นหลักการสงเคราะห์บุคคลอันประกอบด้วยทานการให้คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนปิยวาจาจาเป็นที่รักหรือวาจาซาบซึ้งใจกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถืออดลจริยาการประพฤติประโยชน์คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วย

^{๒๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๖/๖๐.

แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมสมานัตตาคือความมีตัวตนทำงานเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๒๑}

สังคหัตถุจึงเป็นหลักปฏิบัติตนตามจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความเคารพนับถือแก่ผู้อื่นหรือสังคมชุมชนต่างๆในทางมนุษยสัมพันธ์^{๒๒} ดังนี้คือ

๑. ทานคือการให้ปันสิ่งของของตนแก่คนอื่นที่ควรให้ปัน

๒. ปิยวาจาคือการเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้นเพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นนิยมชมชอบเคารพนับถือตน

๓. อัตถจริยาคือการสอนให้บุคคลมีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นและทุกคนมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถช่วยตนเองได้หรือประสบอุบัติเหตุเคราะห์กรรมใดๆมีหน้าที่เป็นฝ่ายที่จะต้องช่วยเหลืออุปการะฝ่ายแรกให้มีความสามารถในการครองชีพและดำรงชีพคืบเข้าสู่สภาพปกติพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนให้ปัจเจกบุคคลผู้มีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกคนให้คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมต่างๆเพื่อการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้นดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอและไม่สะดุดหยุดยั้ง

๔. สมานัตตาคือการสอนให้บุคคลมีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นให้ปรับปรุงตนเองเพื่อให้เข้ากับสังคมต่างๆ ได้ทุกระดับชั้นนี้เพื่อให้เกิดการผดึกปลั่งสามัคคีของสังคมของชุมชนต่างๆ ให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนาและเพื่อใช้พลังเหล่านี้พัฒนาท้องถิ่นหรือรัฐนั้นๆให้เจริญในด้านต่างๆพระองค์จึงทรงวางแนวทางดังกล่าวให้ปัจเจกบุคคลเหล่านี้ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เข้ากับบุคคลอื่นๆ ได้ทุกชั้นทุกสังคมโดยไม่ถือตัวเย่อหยิ่งเช่นคิดว่าตนเป็นบุคคลเกิดในตระกูลสูงหรือเป็นบุคคลในสังคมชั้นสูงหรือเป็นบุคคลได้รับการศึกษาสูงหรือได้รับการศึกษาจากต่างประเทศมาแล้วจะคบค้ากับสามัญชนหรือบุคคลซึ่งมีความรู้ต่ำกว่าตนไม่ได้หรือถือว่าตนเองมียศศักดิ์ตำแหน่งที่สูงคบค้าสมาคมกับคนชั้นกลางหรือชั้นต่ำไม่ได้เพราะจะทำให้เสื่อมเกียรติของตนเหล่านี้เป็นต้นโดยเฉพาอย่างยิ่งบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศเช่นประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่องการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เข้ากับประชาชนพลเมืองของประเทศตนให้มากที่สุดโดยพระองค์ทรงวางหลักจริยศาสตร์สังคมเรื่องมัททังไว้ให้ถือปฏิบัติในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการหรือให้ใช้กิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยนกับประชาชนหรือสังคมชุมชนต่างๆในขณะที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปรากฏกาย

^{๒๑} อด.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๒๔/๒๖๗

^{๒๒} ชะลออุทกภาวน์, พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์เล่ม๒, (พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๕๓๖ - ๕๕๐.

๕.พรหมวิหาร๔

พรหมวิหาร๔เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัปมัณฺญา ๔ แปลว่าธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขตพรหมวิหารมีในผู้ใดยอมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น

อนึ่งในการที่จะเข้าใจและปฏิบัติพรหมวิหาร ๔ ให้ถูกต้องพึงทราบรายละเอียดบางอย่างโดยเฉพาสมบัติของธรรม ๔ ประการ ดังนี้

๑. เมตตามีน้ำใจเอื้อเฟื้อประโยชน์สุขแก่คนสัตว์ทั้งหลายหรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตรเมตตาในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติในลักษณะเป็นไปโดยอาการเกื้อกูลแก่คนสัตว์ทั้งหลายน้อมนำประโยชน์เข้าไปให้แก่เขาผลปรากฏกำจัดความอาฆาตแค้นเคืองให้หมดไป ทำให้เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลาย

๒. กรุณาในสถานการณ์ที่คนอื่นตกทุกข์ได้เดือดร้อนในลักษณะเป็นไปโดยอาการปลดเปลื้องทุกข์แก่คนสัตว์ทั้งหลายไม่นิ่งดูตายทนนิ่งอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลายผลปรากฏไม่เบียดเบียนอวิหิงสาทำให้เห็นภาวะไรที่พึงสภาพน่าอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ครอบงำ

๓. มุทิตาในสถานการณ์ที่คนอื่นมีสุขสำเร็จหรือทำอะไรก้าวหน้าไปด้วยดีในลักษณะพลอยยินดีด้วยไม่ริษยาหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อความริษยาผลปรากฏจัดความริษยาความไม่ยินดีหรือความทนไม่ได้ต่อความสุขสำเร็จของผู้อื่นเห็นความสำเร็จของคนสัตว์ทั้งหลาย

๔. อุเบกขาในสถานการณ์รักษารักรักรตามความรับผิดชอบต่อกรรมที่เราทำในลักษณะเป็นไปโดยอาการเป็นกลางต่อคนสัตว์ทั้งหลายมองเห็นความเสมอภาคกันในสัตว์ทั้งหลายผลปรากฏระงับความขัดเคืองเสียใจและความคล้อยตามดีใจมองเห็นภาวะที่ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมของตนว่า สัตว์ทั้งหลายจักได้สุขพ้นทุกข์ไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ที่ถึงตามใจชอบได้อย่างไร^{๒๓}

พรหมวิหาร๔คือธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติจะทำให้ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ตลอดจนสัตว์ทั้งหลายโดยชอบประกอบด้วยเมตตาความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เรามีความสุขกรุณาความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากความเดือดร้อนของปวงสัตว์มุทิตาความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกอบประด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขมีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปอุเบกขาความวางใจเป็นกลางจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดั่งขึงไมเอนเอียงด้วยรักและชั่ววมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้วเราสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่รับผิดชอบของตน^{๒๔}

^{๒๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๙/๓๗๔, ๓๑๕/๓๘๑.

^{๒๔} ปัญญาใช้บางยาง, ธรรมอธิบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบวรธรรม, ๒๕๔๘, หน้า๗๓.

๖. สาราณียธรรม๖

สาราณียธรรม ๖ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันคือ

๑. เมตตาการุณยธรรม ๒. เมตตาจริกรรม ๓. เมตตาโมกกรรม ๔. สาธารณโมค ๕. สีสสามัญญตา ๖. ทิฐิสามัญญตา^{๒๕}

...เมตตาการุณยธรรมตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง, เมตตาจริกรรมตั้งเมตตาจริกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง, เมตตาโมกกรรมตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน, สาธารณโมคได้ของที่ชอบธรรมมาก็แบ่งปันไม่หวงไว้ผู้เดียวใช้อุปปฏิวัตรโลกได้, สีสสามัญญตามีสลบริสุทธิเสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังคือมีความประพฤติสุจริตดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะที่ภิกษุสามัญญตามีสติปัญญาดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหาธรรม๖ประการนี้มีคุณคือเป็นสารณียะทำให้เป็นที่ระลึกถึงเป็นปิยกรรมทำให้เป็นที่รักเป็นครุกรรมทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวาทเพื่อความสามัคคีและเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๖}

หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษล้วนมีพื้นฐานมาจากภายในจิตใจที่มีความเมตตารู้จักให้ทานโดยเฉพาะการให้อภัยเป็นทานจะนำไปสู่การอภัยโทษในสังคมหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ล้วนมีความลึกซึ้งและสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติหรือเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับชีวิตประจำวันก็สามารถที่จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาได้รวมถึงสามารถสร้างพื้นฐานการปรองดองในสังคมป้องกันการเกิดความขัดแย้งและเหตุที่จะทำให้ได้รับโทษภัยต่างๆ ได้

๖. สรุป

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษที่สำคัญคือทานทำให้คนเห็นแก่ตัวน้อยลงศีล ๕ ซึ่งจัดว่าเป็นมหาทานเป็นการให้ความปลอดภัยไม่เบียดเบียนผู้อื่นมรรคมีองค์ ๘ ได้ชื่อว่าเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นสังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมที่ยึดเหนี่ยวและประสานใจหมู่ชนให้สามัคคีเป็นหลักการสงเคราะห์พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมที่มีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติต่อตนเองต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบสาราณียธรรม ๖ เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นหลักการอยู่ร่วมกันหลักธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยทานมี

^{๒๕} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖.

^{๒๖} ปัญญาใช้บางยาง, ธรรมาธิบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘, หน้า๑๒๕.

ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่หากทุกคนปฏิบัติแล้วจะทำให้สังคมมีความสุข แม้จะยังไม่มีผลกระทบโดยตรงที่เราสามารถให้อภัยทานได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนงค์ดิวัฒน์สิทธิ. ศาสนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗.

ชะลออุทกภาชน. พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์เล่ม ๒. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๔.

ประเวศวะสี, บรรณาธิการ. ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๗.

ปัญญาใช้บางยางและคณะ. ธรรมาธิบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่๑๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พุทธทาสภิกขุ. ทานศีลภาวนา. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

หลวงพ่อดำริฐติธัมโม. สมุดภาพคาถาพาหุงพระพุทธเจ้าชนะมาร : บทสวดมนต์ความเป็นมา และปฏิหาริย์แห่งพระคาถาพาหุงมหากา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาสถาบันบันลือธรรม,ม.ป.ป.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. “พุทธธรรมเป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Bryan A. Garnor. Black's Law Dictionary.Eighth Edition, U.S.A. :Thomsom west publishing Co., 2004.

GunapalaDharmasiri. Fundamental of Buddhist Ethics. U.S.A. Golden Leaves, 1989.

หลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท The Principle of Harmony in Therawada Buddhism

พระครูสังฆวิสุทธินุญ *

บทคัดย่อ

การปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรมโดยการนำหลักสารณียธรรม ๖ สัปปุริสธรรม ๗ และนาถกรณธรรม ๑๐ ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตรวมกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ปรึกษากัน และให้อภัยกันก็จะช่วยส่งผลโดยตรงให้สังคม คนไทยมีแต่ความสงบร่มเย็น เป็นบ้าน เป็นชุมชน สังคม เป็นประเทศชาติที่น่าอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้นด้วยผลแห่งสามัคคีธรรม สามัคคีธรรมจึงเป็นรากฐานในการดำเนินแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้อย่างดีเยี่ยม

คำสำคัญ: หลักสามัคคีธรรม, พระพุทธศาสนาเถรวาท

ABSTRACT

To behave according to principle of harmony by using Saraniyadhamma 6, Sappurisadhamma 7, Nathakoradhamma 10 in daily life. To help each other, advising and forgiveness, will help the society directly. Thai people have more calm and peace in the village, community and the country due to the harmony. The harmony is the root to solve the problems of no unity, the conflict and violence in the Thai society at the present excellently.

Keywords: Principle of Harmony, Therawada Buddhism

๑. บทนำ

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องสามัคคีธรรมเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเป็นอันมาก ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขและความราบรื่นในสังคม ถ้าเปรียบประเทศชาติเป็นต้นไม้ใหญ่ รากแก้วของต้นไม้ก็เปรียบเสมือนความสามัคคีรากของต้นไม้ทำหน้าที่ยึดลำต้นเปรียบเหมือนประชาชนที่ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และคุณงามความดีต่างๆ ประกอบกันก็เปรียบเหมือนเป

* ครูสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดซากผักกูด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง Email : raktong2556@hotmail.com

นราภพของต้นไม้ที่ทำหน้าที่ คอยซึมซับน้ำ อาหาร และแร่ธาตุต่างๆ ไปหล่อเลี้ยง ดอกใบ ผล และลำต้น ให้เจริญเติบโตแข็งแรง สามารถทนต่อพายุ ฝนทนต่อความแห้งแล้ง ทนต่ออุทกภัยและภัยอื่นๆ ได้หากต้นไม้ขาดรากแก้วก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้คงจะค่อยๆ เหี่ยวเฉาและจากไปในที่สุด เปรียบดังประเทศชาติที่ไร้ความสามัคคี ขาดคุณธรรมที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจในการครองตน ครองคน ครองงาน ก็อาจจะนำพาให้เสื่อมและถึงหายนะได้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่ทุกๆ คนในสังคมตั้งแต่สังคมครอบครัวจนถึงสังคมส่วนใหญ่และสังคมประเทศจะตอกรวมจิตรวมใจกระทำ ดังคำว่า ความสามัคคีสร้างคนและคนสร้างชาติให้เจริญ ดังนั้น หลักสามัคคีธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเด็นเหล่านี้คือความหมาย หลักความสามัคคีในพระพุทธศาสนา อิทธิพลของความสามัคคีในพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย โทษและประโยชน์ รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาสังคมและพัฒนาชีวิตเพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสามัคคีธรรมเพื่อเป็นวิธีการในการวางรากฐานชีวิตที่ดีในสังคมต่อไป

๒. ความหมายของสามัคคีธรรม

สามัคคีธรรม เป็นคำเรียกในมิติทางศาสนา หรือเป็นศัพท์เฉพาะทางศาสนา ซึ่งในมิติทางสังคม ก็คือ ความสามัคคีนั่นเอง ความสามัคคีคือ ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกันความไม่แตกแยกกัน การรวมกันเป็นหนึ่งเดียวใจประสานใจ หน่วยงานใดที่สมาชิกมีความสามัคคีกัน หน่วยงานนั้นย่อมปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสพชัยชนะอย่างง่ายดายความสามัคคีเป็นต้นเหตุแห่งความสุขความเจริญ เพราะความสามัคคีก่อให้เกิดผล ๒ อย่างคือ “กำลัง” และ “อำนาจ” ดังในรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าความสามัคคีและคำอื่นๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันไว้ว่า “ความสามัคคีหมายถึงความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพรียงกันทำที่รวมมีอรรวมใจกันทำ เช่น ถิ่นสามัคคีผาป่าสามัคคี นอกจากคำว่า สามัคคีแล้ว ในพจนานุกรมยังมีศัพท์ที่ใช้แบบเดียวกันอีก ที่เรียกว่าไวพจน์ คำเรียกแบบเดียวกัน ของคำว่าสามัคคีคือ

สมัครสมาน หมายถึง เชื่อมสามัคคีเช่น จะทำงานอะไรขอให้สมัครสมานกัน

ปรองดอง หมายถึง ออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความไกลเกลี่ยตกลงกันด้วยไมตรีจิต

สมาน หมายถึง เสมอกัน เท่ากัน

สมานกิจ หมายถึงการดำเนินอย่างเดียวกัน การมีความเห็นพ้องกันสมานฉันท์หมายถึงความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็นเป็นสมานฉันท์รวม หมายถึงมีส่วนร่วมอยู่

^๑พระมหาทองสา นาถวิริโย, สามัคคี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

ด้วยกัน เช่น รวมกิน รวมนอน มีส่วนรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น รวมใจรวมสามัคคีมีส่วนรวมในที่แห่งเดียวกัน เช่น รวมโรงเรียน รวมบ้าน รวมห้องรวมหอ มีส่วนรวมในภาวะหรือสถานะเดียวกัน เช่น เพื่อนรวมชาติมีศัตรูรวมกัน ทำบุญรวมญาติรวมเป็นรวมตาย รวมทุกข์รวมสุขรวมชะตากรรมรวมใจ หมายถึง มีความนึกคิดอย่างเดียวกัน เช่น เพื่อนรวมใจรวมมือ หมายถึง พร้อมใจด้วยกัน^๒

พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์ให้ความหมายของคำว่า “สามัคคี” ไว้ว่า “สามัคคีหมายถึง ความปรองเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

สมานฉันท์หมายถึง มีความพอใจรวมกัน พร้อมใจกัน”^๓

พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติให้ความหมายไว้ว่า “ความสามัคคีคือการรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จสมประสงค์กำลังที่รวมกันนั้นเป็นไปได้ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังความรู้โดยใช้กำลังความสามารถเหล่านี้รวมกันปฏิบัติงานด้วยความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันโดยไม่ทะเลาะวิวาทหรือแก่งแย่งกัน”^๔

จากความหมายข้างต้นนี้สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือรวมใจ รวมแรงทางกาย ทางวาจา และทางใจของผู้คนในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความดีงามและผลประโยชน์ที่ทุกคนพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความสามัคคีมิใช่จะเป็นเรื่องที่จะทำหรือปฏิบัติได้ง่ายๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ก็ล้วนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่างๆ ด้วยเช่น ทศนคติจารีตประเพณีศรัทธาความเชื่อมั่น การปฏิบัติหน้าที่ของผู้คนที่ได้รับความมอบหมาย ผู้นำและความตั้งใจจริงของผู้คนทุกคนในสังคมไทยเป็นหลัก ความสามัคคีที่จะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติจึงจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

๒. ความหมายตามทัศนะบุคคลทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ “สามัคคีธรรม” ของปัจเจกบุคคลทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พอสรุปใจความสำคัญของความสามัคคีได้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทในโอกาสเสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันศุกร์ที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๔๙ มีใจความวาประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรมประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริตไม่ว่าจะด

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๗๘, ๑๑๒๙, ๖๕๒, ๑๑๓๐ และ ๙๒๖.

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร. พรินติ้งแมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๔.

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติพุทธศักราช ๒๕๓๐, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓๒.

วยเหตุประการใดประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม ๔ ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า^๕

จากพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประทานแก่ประชาชนชาวไทย ทุกตำแหน่งหน้าที่การงานนั้น สรุปลักษณะสำคัญที่ว่าความเจริญรุ่งเรืองความสงบสุขของชาติบ้านเมืองและของชนบุดคคแต่ละคนนั้นจะเกิดมีขึ้นได้ก็ด้วยความรู้จักสามัคคีร่วมมือรวมแรงกันของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หากต่างคนต่างแสวงหาหรือกระทำเพียงฝ่ายเดียวแล้ว ความเจริญความสงบสุขก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้แม้เกิดเกิดขึ้นได้ก็เป้นความเจริญและความสงบสุขที่ไม่ยั่งยืนได้เลย ฉะนั้น หากประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่ารักพระเจ้าอยู่หัว รักบ้านเมือง รักคนอื่น และรักตนเองแล้ว ทุกๆ คนล้วนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายเป้นนักเรียน นักศึกษาที่ต้องตั้งใจเรียนศึกษาหาความรู้เป้นข้าราชการก็ต้องใจปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ยุติธรรมเที่ยงตรง เป้นบิฑามารดาของบุตรธิดาก็ต้องตั้งใจพ่ารสอนแต่สิ่งที่ดีงามแก่บุตรธิดา และเป้นพระภิกษุสงฆ์ก็ต้องตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ทำการสั่งสอนชาวบ้านโดยไม่หวังเกลาภสักการะ ฉะนั้น ความเจริญ ความสุขความทุกขของสังคมล้วนมีเหตุปัจจัยมาจากประชากรในสังคมนั้นๆ เอง หาใช่สิ่งอื่นไม่แม่วาปัจจัยภายนอกจะมีอยู่บ้างก็ตาม แต่หากประชาชนผู้เป้นสมาชิกของสังคมซึ่งเป้นปัจจัยภายในมีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกันแล้ว ก็สามารถต้านทานหรือทำลายปญหาอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอกนั้น

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกได้ประทานพรแก่ประชาชนชาวไทยว่า ทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ถูกต้องสามารถเป้นตัวอย่างที่ดีของอนุชนรุ่นหลังได้มีใจความวาพระสงฆ์จะต้องอบรมแนะนำสั่งสอนประชาชนและกระทำตนให้เป้นแบบอย่างที่ดีสมควรเอาสต้องใช้หลักธรรมอบรมตนเองและประพฤติปฏิบัติธรรมรับผิดชอบสังคมบ้านเมือระดับต่าง ๆ ให้มีความสำคัญสนับสนุนการศึกษาธรรม เป้นตัวอย่างแก่ผู้อยู่ในปกครองของตน ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติธรรมให้แก่ประชาชนโดยที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการกระทำที่ถูกต้องเป้นธรรมและพยายามกระทำสิ่งที่ถูกต้องเป้นธรรมให้เป้นนิสัยของชีวิตและสังคม และในขณะเดียวกันก็ต้องไม่สนับสนุนส่งเสริมการกระทำที่ไม่ถูกต้องไม่เป้นธรรมและรังเกียจต่อต้านการกระทำเช่นนั้น ช่วยกันสร้างนิสัยรังเกียจความชั่วความผิดให้เป้นนิสัยของชีวิตและสังคม เพราะการทำมาดีต้องรวมกันทำทุกคน

^๕กระทรวงวัฒนธรรม, สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม “ฉลอง ๖๐ ปี ครองสิริราชสมบัติ”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

ผลดีจึงจะปรากฏแก่ส่วนรวมอย่างแท้จริงมีความสามัคคีร่วมมือรวมแรงช่วยกันทำจึงจะได้รับผลดีเป็นความสุขร่วมกัน^๖

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสามัคคีของมวลมนุษยชาติว่าทุกคนสามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่รวมกันในสังคม เพื่อความสงบสุขความเจริญของโลกไว้ว่า มนุษย์ทุกคนสามารถร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม คือเป็นผู้สร้างสรรค์อภิบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีความสุขด้วยเรี่ยวแรงความพากเพียรของมนุษย์เอง โดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใดๆ มาบันดาลให้^๗ จากทัศนะเกี่ยวกับความสามัคคีของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) แสดงให้ทราบและเข้าใจว่าในสังคมปัจจุบันมนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติอยู่รวมกันในสังคมอย่างมีความสุขความเจริญได้โดยทุกคนต้องร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างความเจริญของโลกโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔

สรุปได้ว่า หากผู้คนในสังคมไม่มีศีล ๕ ปัญหาอันวุ่นวายต่างๆ จะต้องเกิดมีอย่างเนืองนิตย์นั้น การที่จะช่วยให้สังคมหรือโลกทั้งหมดยุติด้วยกันอย่างมีความสุขนั้น ผู้คนจำต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามในทางพระศาสนาเพื่อสร้างความสามัคคี

พระราชสุทธานมมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสามัคคีก็คือการปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติกรรมฐานไว้ว่าการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติกรรมฐาน เจริญกุศลภาวนา เป็นการสร้างชีวิตให้แจ่มใส ทำใจให้สะอาด ทำใจให้หมดจด สามัคคีกาย สามัคคีจิต กายกับจิตสามัคคีกัน โดยกำหนดกายเวทนาจิตธรรม ให้เกิดสามัคคีธรรม การเจริญกรรมฐาน ต้องการให้จิตสามัคคีกับกายกายสามัคคีกับจิตต้องการให้มีสติสามัคคีกับจิต เป็นเรื่องสำคัญด้วยสติปัญญาที่จะแสดงออก บอกให้ทราบว่า เรารู้ทันเหตุการณ์ของอารมณ์เราได้เช่น อารมณ์ดีอารมณ์ไม่ดีเป็นต้น การเจริญกรรมฐานจึงมีประโยชน์มากแก้ไขปัญหาวิตติ ทำให้แจ้งแก่ปัญญา รักษาจิตไม่ให้ผิดพลาดออกไปนอกประเด็นนี้จิตจะเขาสู่ภาวะที่ดีได้โดยไม่โกรธ ไม่เกลียดไม่ลงโทษผูกพยาบาทอาฆาตจองเวร ไม่มีอิจฉาริษยาต่อท่านผู้ใดเพราะมีเมตตาถ้าเรามีเมตตาแล้ว จิตมันก็ไม่อาฆาตเคียดแค้นกับใคร จิตที่ดีไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนทรัพย์ไม่หลงประเวณีจิตใจไม่หลอกลวงโลกหวังเอาลาภเขาการมีสติสัมปชัญญะด้วยการกำหนดจิต จะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลาย มีประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน

^๖ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **บทประทานสัมภาษณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๙ - ๓๐.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กรณีธรรมกาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัมไพ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒๖.

ของเรา ตัวกำหนดเป็นตัวบอกความสามัคคีของชีวิตถ้าเราอยู่ในครอบครัวอยู่คนเดียวจิตกับกายมันไม่เขากันมันแตกกันตลอดไม่สามัคคีกันทานก็จะอยู่ไม่ได้^๘

สรุปธรรมบรรยายเรื่องความสามัคคีของพระราชสุทธานมมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้กล่าวว่าการที่จะมีความสามัคคีอันจะนำไปสู่ความดีงามทั้งแก่ตน และสังคมส่วนรวมนั้น ผู้คนต้องปฏิบัติธรรม กล่าวคือ ทำจิตใจให้อยู่ในปกติมีสติสัมปชัญญะ รอบรู้ด้วยปัญญา มีความตั้งใจแน่วแน่ในการปฏิบัติธรรมหรือการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของตน กายกับจิตใจต้องมีความสามัคคีกันจึงจะสามารถนำไปสู่ผลต่างๆ ที่ต้องการได้ความมีไมตรีความเป็นมิตรและการมีความรักให้กับผู้อื่น นอกจากนี้ความเมตตาเกิดขึ้นจากจิตใจของตนเองที่จะแผ่แผ่ความรักความเป็นมิตรให้ผู้อื่นโดยไม่มีความเห็นแก่ตัวและโดยความบริสุทธิ์ใจ^๙ การปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้มีนักวิชาการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปเช่น รามะสังกรตริปติเรียกว่าสมาพันธ์รัฐเนื่องจากลักษณะรัฐเกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวมๆของรัฐเล็กๆ^{๑๐}

กนกวลีเองฉวน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสามัคคีหมายถึง การแสดงออกให้บรรลุเป้าหมายรวมกัน ไม่คิดเอาดีหรือเด่นแต่ตัวเอง มีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ”^{๑๑}

ประเวศ วะสีได้กล่าวถึงความเข้มแข็งของชุมชนไทยว่าต้องประกอบด้วยองค์ธรรม ๕ ประการ จึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความเจริญของชาติบ้านเมืองได้พอสรุปใจความได้ว่า ในการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นตอนของสังคมไทยทั้ง ๕ คือศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้องและสังคมเข้มแข็ง ทั้ง ๕ คือเบญจขันธ์ของสังคม ขั้น ๕ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและมีผลถึงกันต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๕ ประการอย่างเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดสังคมสันติประชาธรรมมีความสามัคคีปรองดองกัน การพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเอกเทศจะเป็นเศรษฐกิจที่ดีศีลธรรมที่ดีจะไม่ได้ผลในองค์ประกอบทั้ง ๕ สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เพราะสังคมเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปต่างๆ เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิสหกรณ์ชุมชน หรือประชาคม เมื่อมีการ

^๘พระราชสุทธานมมงคล, (จรัญ ฐิตธมฺโม) “ความสามัคคี”, ธรรมบรรยายจากหลวงพอ, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^๙Venerable Sujiva Kota Tinggi, *Loving-kindness Meditation*, (Malaysia : Buddha Dharma Education Association Inc., 2000), p. 4.

^{๑๐}Rama Shankar Tripathi, *History of Ancient India*, (Delhi: Motilal Banarsidass, 1981), p. 83.

^{๑๑}กนกวลี เองฉวน, การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพความมีน้ำใจนักกีฬา, *ปริญญาพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต*, (การวัดผลการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

รวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่างทั้งเศรษฐกิจจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ^{๑๒}

สรุปผลได้ว่า หากสังคมใดต้องการความเจริญรุ่งเรืองไม่ว่าด้านใดๆ ก็ตามเป้าหมายแรกที่ต้องปฏิบัติ ก็คือ ทำสังคมให้เข้มแข็ง หมายความว่า ทำผู้คนในสังคมนั้นให้มีศักยภาพทางกระทำทางความคิดเกิดความสามารถค้ำประกันกันฉันท์พี่น้อง กล่าวคือ สามารถรู้ดีรู้ชั่วในสิ่งต่างๆ ได้พร้อมทั้งมีการศึกษาปฏิบัติตามความรู้ที่ดีนั้น โดยแบ่งภาระหน้าที่ของผู้คนในสังคมว่าต้องรับผิดชอบ เช่น ในครอบครัวก็ทำหน้าที่ของบิดามารดา ในโรงเรียนก็ทำหน้าที่ของครูอาจารย์ในสังคมอื่น ๆ ก็เป็นหน้าที่ของนักบริหารสถาบันทางสังคมเหล่านั้นรับผิดชอบ เป็นต้น

๓. ลักษณะและประเภทของสามัคคีธรรม

๑. ลักษณะของความสามัคคี

ลักษณะของความสามัคคีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือแนวความคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำโดยตรงและเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของความสามัคคีได้อย่างถูกต้องด้วยเหตุนี้การแสดงออกซึ่งการกระทำจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของความสามัคคีและเป็นหลักสำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเรื่องความสามัคคีในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างตรงไปตรงมาความหมายของความสามัคคี ก็คือ การกระทำใน ๓ ลักษณะกล่าวคือ กรรม^{๑๓} ทางไตรทวาร ไตรกายทวาร ประตุทางกายวจีทวาร ประตุทางวาจาและมโนทวาร ประตุทางใจ^{๑๔} ดังนี้

๑. การกระทำทางกาย คือความสามัคคีรวมร่างกายของผู้คนในสังคมในการกระทำต่างๆ ที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม เช่น การรวมแรงกันทำความสะอาดถนน สวนสาธารณะแหล่งน้ำ เป็นต้น

๒. การกระทำทางวาจา คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการพูดจาติดต่อสื่อสารกันด้วยคำพูดที่จริงเหมาะสม อ่อนหวาน เช่น การข้าราชการพูดไพเราะต่อประชาชนผู้มาติดต่อราชการต่างๆ ฝ่ายประชาชนก็พูดชัดเจน ไพเราะอ่อนหวานตอบ เป็นต้น

๓. การกระทำทางใจ คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการคิดพิจารณาในการแก้ไขปัญหา และการปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติเช่น รวมใจกันปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ มีการทำสมาธิฟังพระธรรมเทศนา

ลักษณะของการกระทำทั้ง ๓ ข้างต้นนี้รวมเรียกว่าสุจริตกรรมแบ่งออกเป็น ๓ ประการได้แก่

^{๑๒} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๖๔-๖๕.

^{๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๗/๕๕.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐.

๑. กายสุจริต ได้แก่การประพฤติชอบทางกาย มี๓ อย่าง ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักขโมยและเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๒. วาจาสุจริต ได้แก่การประพฤติชอบทางวาจา มี๔ อย่าง ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ

๓. มโนสุจริต ได้แก่การประพฤติชอบทางใจ มี๓ อย่างได้แก่อนภิชฌา ไม่เพ่งอยากได้ของผู้อื่น อพยาบาท ไม่มีจิตประทุษร้ายใครและสัมมาทิฐิมีความเห็นชอบ^{๑๕}

๒. ประเภทของสามัคคีธรรม

คนที่มีความสามัคคีกันนั้นแม้ว่าจะอยู่ทางกันคนละเมืองหรือคนละประเทศแต่มีจิตใจรักใคร่กันถึงกัน ก็มีความสามัคคีสนใจกับกายอย่างไหนที่ทำให้เกิดความสามัคคียากง่ายกว่ากันนั้น ก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป ในบางครั้งเมื่อคนมารวมกันประชุมกันแล้วแต่ก็ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันในหัวข้อประชุมบางคนมีความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องเดียวกันบางคนก็มีความเห็นสอดคล้องกันหรือเห็นดีเห็นชอบด้วยกัน ดังนั้น เมื่อว่าโดยประเภทแล้วสามัคคีธรรมมีอยู่ ๒ ประเภทได้แก่

๑. ความสามัคคีทางกายคือ การทำงานด้วยกำลังกายคนที่ช่วยกันแบกหาม หรือนักศึกษามาชูหนุนกันเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกายพฤติกรรมอย่างนี้ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” นั้นเองกล่าวคือ หมูสัตว์ผู้อาศัยแผ่นดินอยู่อาศัยยอมเป็นต่าง ๆ กัน เช่น หมูมนุษย์เพียงประเภทเดียว ยอมเป็นต่าง ๆ กัน โดยสัญชาติโดยภาษา โดยรูปพรรณสัณฐานภายนอก และโดยใจโดยอัธยาศัย โดยคุณสมบัติ โดยธรรมภายใน กรรมยอมจำนนให้เป็นอย่าง ๆ กันออกไปอีกเป็นคนดีเป็นคนเลว เป็นคนชั้นสูงคนชั้นต่ำ เป็นคนมั่งมีเป็นคนจน เป็นคนเจริญเป็นคนเสื่อม มีเครื่องแต่งกายช่วยเพิ่มความงามแห่งรูปสมบัติ หรือช่วยดัดแปลงความไม่สวยให้ดีขึ้น มีขนบธรรมเนียมปฐมนิสัยช่วยเสริมความงามแห่งกิริยาช่วยประกอบ ตางพยายามเพื่อเลี้ยงชีวิตของตน ตางชวนช่วยในการงานที่เป็นอุปการะแก่กัน ตางสามัคคีช่วยทำความสะอาดให้แก่กัน “ทำสิ่งเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ทั้งของกินของใช้ให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อสามัคคีกันแล้วก็ยอมเป็นผู้แต่งโลกให้งามขึ้นให้บริบูรณ์ขึ้นกว่าที่เป็นมาโดยธรรมดาแต่หากเป็นอริกันไม่มีความสามัคคีกันแล้ว ก็ยอมเป็นผู้ทำลายโลกให้ยับเยินตลอดจนชีวิตของตนและคนอื่นได้”^{๑๖}

๒. ความสามัคคีทางใจ หมายถึงคนที่มีความรักใคร่กันถึงกัน ใจตรงกัน และหวังดีต่อกัน หากมีปัญหาทางกายสามัคคีทำได้ง่าย หรือใจสามัคคีทำได้ยากแต่ถ้าใช้คำว่า “สามัคคีธรรม ก็ต้องถือว่าจิตใจเป็นสำคัญ คือใจสามัคคีนั้นดีเลิศประเสริฐแท้”^{๑๗}

^{๑๕}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐.

^{๑๖}มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ธรรมวิจารณ์หลักสูตรนักธรรมเอก, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๐๑), หน้า ๓-๔.

^{๑๗}ชัยวัฒน์ อุตพัฒนและวิธานสุวิฑูรย์, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๙.

สรุปได้ว่า ลักษณะของความสามัคคีตามที่ชนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ลักษณะของความสามัคคีได้อย่างถูกต้อง การกระทำใน ๓ ลักษณะ กล่าวคือ กรรม ทางไตรทวาร ไตถกายทวาร ประตุทางกายวิทวาร ประตุทางวาจาและมโนทวาร ประตุทางใจ

๔. โทษของการแตกความสามัคคี

สังคมครอบครัวไทยสังคมเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพชิตหรือสังคมฆราวาสเมื่ออยู่รวมกันด้วยความปรองดองความสงบสุขในชีวิตครอบครัว ที่มีหลักสามัคคีธรรมก็จะสังคมที่มีความสุขความสงบ แต่เมื่อใดคนไทยที่อยู่ในสังคมไทยนั้น ขาดหลักธรรมที่สร้างความสามัคคีแล้วการทะเลาะวิวาท ขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความแตกแยกเกิดขึ้น ความสงบสุขในชีวิตครอบครัวและสังคมไทยที่พึงปรารถนาที่จะถูกทำลายไป โทษของการขาดความสามัคคีก็คือการที่คนในสังคมไทยไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตามที่ใดกล่าวไว้แล้ว เช่น หลักกุตลกรรมบถ หลักสารณียธรรม หลักอภิธานียธรรม เป็นต้นแตกกลับไปประพฤติปฏิบัติในฝ่ายอกุศลกรรมแทน ซึ่งได้กำหนดการกระทำที่ใดกระทำตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพอสามารถสรุปได้ดังนี้ ๑) มีอายุสั้น เพราะฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๒) มีโรคภัยไข้เจ็บมากเพราะเบียดเบียนสัตว์ ๓) มีผิวพรรณทรามเพราะมักโกรธ ๔) มีศักดิ์ยศน้อยเพราะมักริษยา ๕) มีโภคทรัพย์สมบัติน้อยเพราะไม่ให้ทาน ๖) เกิดในตระกูลต่ำเพราะกระด้างถือตัวไม่อ่อนน้อม ๗) มีปัญญาทรามเพราะไม่เข้าไปหาสมณะพราหมณ์^{๑๘}

ในมหาปริณิพพานสูตรว่าด้วย พระเจ้าอาชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ ทรงให้อำมาตย์วิสสะการพราหมณ์ทำอุบายทำลายความสามัคคีของกษัตริย์แคว้นวัชชีที่มีความเป็นปึกแผ่น และปกครองประเทศด้วยความสามัคคีโดยเขาเป็นครูสอนศิลปวิทยาเกราชกุมารทั้งหลายได้โอกาส ก็ทำอุบายให้ศิษย์แตกراءฉานกันจนเกิดการวิวาท และเป็นเหตุให้ความสามัคคีในหมู่อภิธานียลิจฉวีถูกทำลายลงเมื่อนั้น พระเจ้าอาชาตศัตรูจึงได้กรีธาทัพสู่เมืองเวสาลีสามารถปราบแคว้นวัชชีลงได้

มองเห็นได้ว่าโทษของการแตกความสามัคคีของแคว้นวัชชีทำให้เกิดการแตกراءฉานจนเสียเมือง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองไทยในอดีตได้มีความขัดแย้งได้เสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าถึงสองครั้ง ในปี พ.ศ.๒๕๔๘ – ๒๕๕๓ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับคามเสียหายจากการแตกความสามัคคีของกลุ่มชนในชาติไทย มีความคิดขัดแย้งกัน เกิดการแบ่งพวกในสังคมแบ่งเป็นสีเสื้อต่างๆ จนคนไทยส่วนใหญ่สับสน มองเห็นวาลประโยชน์ของกลุ่ไม่สอดคล้องกันตามความต้องการ การคาดหวังในกลุ่มนักรการเมืองของตน เกิดการโต้ตอบซึ่งกันและกัน เกิดการสูญเสียทั้งกำลังทรัพย์ของตนเองและชาวบานคนไทยที่ไม่รู้เรื่องราวเกิดความเสียหาย บานไม่มีอยู่เพราะถูกเผาอาหารไม่มีจะกินเพราะออกมาซื้อไม่ได้ การจราจรก็ถูกปดถนนทำการสัญจรไปมาไม่สะดวก ต้องหลบอยู่ในที่กำบังมิให้เกิดอันตรายจากกลุ่มคนที่บอกวารักประเทศไทย รักคนไทยด้วยกันสร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินที่อยู่อาศัย จิตใจของคนไทยคนในชาติเสียใจซึมเศร้ารู้สึกผิดหวังในสิ่งที่หวังโกรธในฝ่ายตรงข้าม อับอายชาวต่างชาติวาคคนไทยทะเลาะวิวาทแตกความสามัคคีขาดความเคารพ

^{๑๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๗๙-๕๘๗/๒๘๗-๒๙๒.

เชื้อฟงผู้นำเศรษฐกิจเสียหาย ต่างประเทศงดการท่องเที่ยวในไทยเกิดความเสียหายทางการท่องเที่ยวการค้าขายกับต่างประเทศอีกด้วย

สรุปการแตกความสามัคคีนั้นเกิดจากกิเลสภายในของคนได้แก่ความไม่พอใจความมีมานะทิฐิถือตน ความโลภหลงในโลกียะสุข ที่แสดงออกมาทางความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน การขัดผลประโยชน์กัน และการมีเป้าหมายที่ไม่ตรงกันแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อมในทางลบ ได้แก่ความคิดเห็น คำพูด วาจาของผู้ที่อยู่รอบข้างที่นำเสนอความแตกراءให้เกิดร่องรอยมากยิ่งขึ้นทำความเสียหายเกิดขึ้น

๕. หลักธรรมที่เกี่ยวกับสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนา

ในสังคยสูตรแรกของพระพุทธศาสนานั้นได้มีรูปแบบการอยู่รวมกันในลักษณะสังคยของบรรพชิตที่เรียกว่า สังฆะหมายถึง หมู่หรือกลุ่มบุคคลมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ซึ่งจะพบวาระสังฆะนี้เองที่เป็นบ่อเกิดของพระวินัยคือกฎเกณฑ์ที่สังคยพึงยอมรับและปฏิบัติรวมกันทั้งในส่วนที่เป็นข้อห้ามและขออนุญาต โดยคำว่า สังฆะนั้นยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือหมายถึง พระสงฆ์จำนวน ๔ รูป^{๑๙} ขึ้นไปซึ่งเป็นจำนวนของพระสงฆ์ที่สามารถทำสังฆกรรมและประกอบพิธีกรรมบางอย่างของสังคยได้แล้วยังหมายถึงจำนวนพระภิกษุสงฆ์สามเณรที่รวมกันอยู่เป็นสังคย ที่มีการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่างๆ รวมกัน ซึ่งนับเป็นเรื่องธรรมดาของสังคยโดยทั่วไปที่จะต้องมีปัญหาอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเราจะพบว่าการตั้งสังฆะยุคแรกๆ ของพระพุทธองค์นั้น สมาชิกส่วนมากล้วนเป็นพระอรหันต์จึงไม่มีปัญหาในเรื่องของการกระทบกระทั่งหรือการก่อกวนใดๆ ทั้งนี้เพราะสมาชิกล้วนแต่เป็นผู้มีแต่ปัญญาเป็นเครื่องขึ้นนำและไม่มีกิเลส

ดังนั้น การกำหนดรูปแบบของเงื่อนไขการอยู่รวมกันที่เรียกว่าศีล หรือวินัยอันเป็นข้อบังคับทางสังคยจึงไม่ปรากฏ ต่อมาเมื่อสังคยสงฆ์ได้ขยายตัวมากขึ้นอันเนื่องมาจากการเปิดรับสมาชิกเข้ามาบวชทำให้จำนวนสมาชิกในสังคยสงฆ์นั้นมีมากขึ้นตามไปด้วยหรือที่เรียกว่าสงฆ์ได้ถึงความเป้นสังคยที่มีลักษณะสังฆพหุลตา คือ ความเป้นสังคยที่มีความหลากหลาย อันจะทำให้ยากต่อการดูแลของผู้มีหน้าที่ปกครองเพราะผู้ที่เข้ามาบวชในระยะต่อมาต่างเป็นเสขบุคคลคือผู้ยังต้องศึกษาและมีกิเลสเป็นพื้นฐาน ดังนั้น การจะหลีกเลี่ยงจากปัญหาภายในจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้นพระพุทธเจ้า จึงกำหนดหลักธรรมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการให้พุทธบริษัทประพฤติเพื่อให้เกิดความสามัคคีดังนี้

การยึดหลักสามัคคีธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อความเจริญรุ่งเรืองเพื่อความดีงามในชีวิตของผู้คนและความสงบสุขของสังคยนั้นที่จริงแล้วก็คือ หลักการปฏิบัติตนให้เกิดความสามารถแก้ไขความแตกراءความขาดสามัคคีความเห็นแก่ตัวของผู้คนในสังคยไทย ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์มีศักยภาพเพียงพอที่จะร่วมมือรวมแรงกายใจของแต่ละคนเพื่อแก้ไขปัญหาความ

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๕.

เดือดร้อนต่าง ๆ ในชีวิตของตน สามารถช่วยคนอื่นได้ด้วยและยังช่วยให้สังคมมนุษย์น่าอยู่ยิ่งขึ้น
เป็นสังคมแห่งสันติสุขที่แท้จริงด้วยหลักสามัคคีธรรม

๑. หลักสาราณียธรรม

หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในแง่ที่จะทำให้
ประชาชนภายในชาติและสังคมอยู่กันด้วยความสามัคคีทำให้เป็นเอกภาพ เรียกว่าสาราณียธรรม^{๒๐}
หากจัดการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคมโดยแยกเป็นเพศบรรพชิตและฆราวาสแล้วก็ได้สาราณีย
ธรรม ๖ ประการใน ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. สาราณียธรรม ๖ ประการสำหรับบรรพชิต สาราณียธรรมสูตรที่ ๑ ได้แก ๑) เข้าไป
ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓) เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔) แยก
ปันลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม แม้โดยที่สวดบิณฑบาตยอมบริโภครวมกันกับ
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล ๕) เป็นผู้ไม่มีสีลไมขัดไมทะลุไมด่างไมพร้อยเป็นไทยอันวิญญูชน
สรรเสริญ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๖) มี
ทิฐิอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก นำออกไปเพื่อความสันทุกขโดยชอบแก่ผู้กระทำตาม เสมอกัน
กับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๒๑}

๒. สาราณียธรรม ๖ ประการสำหรับฆราวาสในสาราณียสูตรที่ ๒ นี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัส
ถึงองค์ประกอบของธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันหรือการรู้จักสามัคคีดังกล่าวว่า
“อยู่ให้เขาสบายใจไปให้เขาคิดถึง” ได้แก ๑) การมีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่
การกระทำต่อกันด้วยเมตตา คือแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน รวมกิจการรวมชุมชนค
วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับ
หลัง ๒) การมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่การพูดด้วยเมตตา คือกล่าวแต่สิ่งที่เป็น
ประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีและแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า
และลับหลัง ๓) การมีพฤติกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่การคิดถึงต่อกันด้วยเมตตา คือ
ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่กัน ๔) การแบ่งปันเฉลี่ยลาภที่ได้มาโดยชอบ ได้แก่การ
ได้วัตถุสิ่งของมาแล้วแบ่งกันกินแบ่งกันใช้คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย
ก็แจกจ่ายให้ได้มีสว่นรวมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ๕) การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลที่บริสุทธิ์
เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ ได้แก่การประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษา
ระเบียบวินัยของสว่นรวมไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ๖) การพัฒนาตนให้
มีทิวฐิที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ได้แก่การพยายามปรับความคิดเห็นเข

^{๒๐} ธี.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๒๑} อัง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖-๔๒๗.

ากันได้คือเคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๒๒}

สาราณียธรรม ๖ ประการ สะท้อนให้เห็นถึงความรักใคร่ความระลึกรักถึงกันด้วยความรักที่เปนสาราณียะซึ่งประกอบไปด้วยความปรารถนาดีต่อกันทั้งทางกาย วาจา และใจขณะเดียวกันก็มีความรู้ความเข้าใจในหลักการแก้ปัญหา หรือแก้ทุกขอย่างถูกต้องเสมอกัน มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เปนไปเพื่อการแก้ปัญหาโดยเสมอกัน และก็มี การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้แต่ละอย่างๆ ชื่อว่าสาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเปนที่ตั้งแห่งความในระลึกรักถึงกัน ชื่อว่าปยกรณธรรม ธรรมเครื่องทำความรักกัน ชื่อว่าครุกรณธรรม ธรรมเครื่องทำให้เคารพกันเปนไปเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือกันเพื่อไมทะเลาะวิวาทโต้เถียงกันเพื่อความพร้อมเพรียงเปนอันเดียวกัน

๒. หลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ

ตามทศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าฆราวาสผู้ปกครองบ้านเมืองทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองเพื่อสร้างภาวะของผู้นำให้รู้ถึงการสร้างความสามัคคี

๑. อัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ รู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุตามผลลดความขัดแย้งเพื่อสร้างความสามัคคี

๒. อัตถัญญตารูความมุ่งหมายและรู้จักผลเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้นๆมีความมุ่งหมายและเพื่อประโยชน์อย่างไรเมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลเป็นอย่างไร

๓. อัตตัญญตา รู้จักตน คือรู้ตามเปนจริงว่าตนมีฐานะ ภาวะ เพศกำลังความรู้ความสามารถอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม

๔. มัตตัญญตารูจักประมาณ คือความพอดีเช่นรู้จักประมาณในการบริโภครู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพยากรความเหมาะสมในการคบหาบุคคล ตลอดถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัวิธีดำเนินชีวิตของตน

๕. กาลัญญตา รู้กาลเวลาที่เหมาะสมที่พึงใช้ในการประกอบกิจการกล่าวคือใช้เวลาเปนถูกต้องและเหมาะสม

๖. ปริสัณญตารูจักชุมชน ได้แก่รู้จักถิ่น สถานที่ชุมชน รู้กาลที่ควรประพฤติปฏิบัติตัวาชุมชน สังคมนั้นนั้นว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อเขาไปสู่ชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

๗. บุคคลัญญตารูจักบุคคลได้แก่รู้จักและเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอธยาศัยความรู้ความสามารถ หรือคุณธรรมของคนนั้น ๆ และรู้จักว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรกับผูคนนั้น ๆ ที่ต้องเขาไปเกี่ยวข้องด้วย^{๒๓}

^{๒๒} อด.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๒/๔๒๗-๔๒๘.

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

หลักธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ ฆราวาสจะต้องปฏิบัติโดยหลักคือรู้สาเหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้บริษัท รู้บุคคลให้ได้อย่างถ่องแท้ นอกจากนั้นหลักปฏิบัติสำหรับทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเองโดยไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระของสังคมยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับหมู่คณะอีกด้วย

๓. หลักนาถกรรมธรรม ๑๐ ประการ

พระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่าสังคมมนุษย์ที่สามารถช่วยให้ผู้คนเกิดความสามัคคีปรองดองรักใคร่กันได้นั้น ผู้คนในสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตามหลักนาถกรรมธรรม ๑๐ ประการอันเป็นการเริ่มต้นในการปฏิบัติตนเพื่อก้าวสู่ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อความผาสุก ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ๑๐ ประการ

๑. ศีล ประพฤติดีมีวินัยได้แก่การดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบโดยสุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา มีระเบียบวินัยและประกอบสัมมาชีพ

๒. พากุสัจจะ ได้ศึกษาสดับมากได้แก่การศึกษาเล่าเรียนสดับตรับฟังมากในสายวิชาที่ตนศึกษา เกิดความรู้ความชำนาญ มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง

๓. กัลยาณมิตตตา รู้จักคบคนดีได้แก่การมีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกคบคน เขาหาปรึกษาหรือรับคำแนะนำจากกัลยาณชน

๔. โสวัจัสสตา เป็นคนวางใจได้แก่ ไม่ต้องรังเกียจต่าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงตน

๕. กิงกรณียสุทักขตาชวนช่วยในกิจของหมู่คณะได้แก่การเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนรวมหมู่คณะญาติพี่น้องรู้จักไขปัญหาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสมให้สำเร็จในกิจนั้น ๆ

๖. ธรรมกามตา เป็นผู้ใคร่ในธรรม คือรักธรรม ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถามหาความรู้ความจริง รู้จักพูดรู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกลึกซึ้งสนทนสนมสบายใจชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาหาปรึกษาและรวมสนทนา

๗. วิริยารัมภะ มีความขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเลี่ยงความขี้ หลีกเลี่ยงการเกียจคร้านขี้เกียจในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

๘. สันตุฏฐิมิสันโดษรู้ความพอดีได้แก่การยินดีพอใจในลาภผลและความสำเร็จต่างๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนโดยชอบธรรม

๙. สติมีสติมั่นคงได้แก่รู้จักจดจำ ระลึกไว้ในสิ่งที่ทำอะไรจะทำอะไรก็รอบคอบยับยั้งชั่งใจไม่ประมาทเป็นเหตุให้ทำการงานผิดพลาดจนเกิดความเสียหาย

๑๐. ปัญญา ได้แก่ มีปัญญารู้เหตุรู้ผลรู้ตัวรู้ชั่วรู้ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์มองสิ่งทั้งหลายด้วยปัญญาใหญ่เห็นตามสภาพความเป็นจริง ทำกิจการงานต่าง ๆ ด้วยปัญญา^{๒๔}

^{๒๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๒๗.

หากบุคคลที่มีธรรม ๑๐ อย่างนี้แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งถ้าปฏิบัติให้บริบูรณ์จริง ๆ ก็ชื่อว่าผู้มีธรรมทำที่พึงอยู่ภายในตนครบทุกอย่าง ตนเองยอมเป็นที่พึงของผู้อื่นด้วยและตนเองพึงพาอาศัยผู้อื่นได้ด้วยยอมมีความสุขทั้งสองฝ่ายดังพระพุทธพจน์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายเกิดความหมั่นกอดความทะเลาะวิวาทกันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปากอยู่นี้เป็นกรรมไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตรออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา ดูกรภิกษุทั้งหลายธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ยอมกันไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีศีล ฯลฯ แม่นี่เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๕}

๕. สรุป

การใช้หลักธรรมคือ สारณียธรรม ๖ สัปปริสธรรม ๗ ประการและนาถรณธรรม ๑๐ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไว้มิให้เกิดความแตกแยกในสังคมครอบครัวหากบุคคลในครอบครัวในสังคมได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่กำเนิดและใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางกาย ทางวาจา ทางใจอย่างต่อเนื่อง ยอมสร้างความสามัคคีมีความสุข บุคคลที่ใช้หลักธรรมดำรงชีวิตก็จะได้รับประโยชน์จากหลักธรรมที่ปฏิบัตินั้น ทั้งตนเองและครอบครัวสังคมประเทศชาติบุคคลใดไม่ได้รับการสอนอบรมหลักธรรมในการดำรงชีวิตแล้ว ก็ไม่สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมได้การแสดงออกทางกายวาจา ใจ มักจะรวบรวน ก่อความรำคาญให้แก่ครอบครัวสังคมประเทศชาติเกิดความแตกแยกขัดแย้ง สร้างความไม่ปรองดองในครอบครัวและสังคมประเทศชาตินั้นๆ ได้

^{๒๕} อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๕๐/๘๑-๘๔.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงวัฒนธรรม. **สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม “ฉลอง ๖๐ ปครองสิริราชสมบัติ”**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๔๙.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒนและวิธานสุชีวกุปต์. **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศิลปกรรม**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,

กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร. พรินต์ติ้งแมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **กรณีธรรมกาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

อัมไพ, ๒๕๔๘.

พระมหาทองสา นาถวิริโย. **สามัคคี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๕๒.

พระราชสุทธิญาณมงคล, (จรัญ ฐิตธมฺโม). **“ความสามัคคี”**, รวมธรรมบรรยายจากหลวงพอ.

กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. **ธรรมวิจารณ์หลักสูตรนักธรรมเอก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๐๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :บริษัท

นานมีบุ๊คส์จำกัด, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **บทประทานสัมภาษณ**. พิมพ์ครั้ง

ที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กนกวลี เองฉ้วน. **การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพความมีน้ำใจนักกีฬา**. **ปริญญาานิพนธ์**

การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ

โรฒ, ๒๕๒๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Rama Shankar Tripathi. **History of Ancient India**. Delhi: Motital Banarsidass, 1981.

Venerable Sujiva Kota Tinggi. **Loving-kindness Meditation**. Malaysia : Buddha

DharmaEducation Association Inc., 2000.

ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ The Five Precepts as the Base of Peace

พระครูชลธารคุณากร (ถาวโร)*

บทคัดย่อ

การนำศีล ๕ มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้น สามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยึดโยงอยู่กับศีล ๕ อันเป็นพื้นฐานของแนวทางสันติวิธี ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่า ซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภารดรภาพ สัมพันธภาพ ดุลยภาพและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต และการไม่ใช้ความรุนแรงทุกกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งจะทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาคอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : วิเคราะห์, ศีล ๕, สันติภาพ

ABSTRACT

To use the five precepts as the base of peace, can be the root of peace along with social structured change of politics, economy, society, justice process and education for helping to support the social structure in the micro level to macro level that it is connected to the structure and social institution by five precepts as the base of peace method and one more model for the base of peace in quality is the mental concept that realize to human rights and international human right such as equality, justice, eternality, human relations, balance and dignity of human beings that will make the society to be the welfare model for every human to have the equal rights and realize the quality of life and no violence and to live without fear including to help the victims and suffering people, to have the good welfare and standard of living, safety life and assets that will

* พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าอาวาสวัดกำแพง ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัด

make peace as the base of security in both micro and macro levels sustainably forever.

Keywords: Analysis, Five precepts, Peace

๑. บทนำ

ทุกศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพแก่มวลมนุษยชาติ ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเห็นว่าสันติภาพเป็นภาวะและลักษณะของความสงบ ที่ปราศจากการเบียดเบียนหรือความรุนแรง และมองว่าสันติภาพเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกัน ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นหลักประกันของความมั่นคงในชีวิต “เพราะหากปราศจากความมั่นคงเสียแล้ว สันติภาพที่ถาวรก็ไม่อาจหาได้ในโลกนี้”^๑ พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีครั้งใดเลยที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดสงคราม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล ๕ ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก”^๒ ซึ่งก่อให้เกิดความสงบและสันติสุขอย่างแท้จริง

๒. ความหมายของสันติภาพ

ภาวะที่คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเป็นภาวะที่มนุษย์มีความต้องการ เป็นภาวะที่ไม่ทำร้ายหรือใช้ความรุนแรงต่อกัน ภาวะนั้นอาจมีชื่อเรียกขานที่แตกต่างกันไป บางครั้งเรียกว่าสันติ บางครั้งเรียกว่าความสงบ บางครั้งเรียกว่าสันติสุข แต่ภาวะนั้นนิยมเรียกรวมกันว่าสันติภาพ ซึ่งนักปราชญ์ได้นิยามสันติภาพไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

๒.๑ สันติภาพในความหมายของความสงบ

ในหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของสันติภาพไว้ว่า หมายถึง “ความสงบ เช่น โลกต้องการสันติภาพ จงร่วมมือกันรักษาสันติภาพของโลก”^๓ ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่โลกต้องการ ซึ่งไม่เฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่ต้องการ แต่ยังรวมถึงสรรพสัตว์และธรรมชาติด้วย ในขณะที่สันติภาพในความหมายของความสงบที่แสดงให้เห็นถึงความไม่วุ่นวายหรือเร่าร้อนของสังคม คือ คำว่า “สันติ แปลว่า ความสงบ ยังมีมากยิ่งขึ้นอยู่เรื่อย เราควรจะรู้ว่าเรามี

^๑Henry Steel Commager, *An Economic Bill of Rights*, (New York : Appleton Century Crofts, 1968), pp. 484-485.

^๒เขมานันท์ เขมานันโท, สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล ๕ (ปัญญาศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ, หน้า ๔๐.

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๖, หน้า ๑๑๖๖.

ส่วนช่วยกันสร้างโลกที่มีสันติสุขหรือสันติภาพ”^๔ ซึ่งเป็นภาวะที่สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดระดับของสันติภาพ สังคมมีความวุ่นวายน้อยเพียงใดยิ่งทำให้ระดับของสันติภาพมีมากขึ้นเท่านั้น

๒.๒ สันติภาพในความหมายที่สัมพันธ์กับความขัดแย้ง

สันติภาพกับความขัดแย้งมิใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกัน เพราะความขัดแย้งที่ถูกเก็บกดมิให้แสดงออกอย่างสันติต่างหากจึงเป็นชนวนไปสู่ความรุนแรง อันเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับสันติภาพ^๕ เป็นการมองสันติภาพและความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เหตุที่ทำให้มองความขัดแย้งกับสันติภาพต่างกันก็เพราะมองเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นการจัดการกับความขัดแย้งไม่ได้จนทำให้ยกระดับไปสู่การใช้ความรุนแรงเป็นผลที่ทำให้สันติภาพถูกทำลายลง แต่หากสามารถจัดการกับความขัดแย้งให้อยู่ในวงจำกัดได้ แม้ยังมีความขัดแย้งอยู่ก็ถือว่าสันติภาพยังไม่ถูกทำลาย ดังนั้น การให้ความหมายสันติภาพลักษณะนี้จึงเป็นเชิงสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับสันติภาพ หากระดับความขัดแย้งไม่ให้เห็นออกด้วยการใช้ความรุนแรงก็ถือว่าความขัดแย้งยังอยู่ในฝั่งเดียวกันกับสันติภาพ แต่เมื่อใช้ความรุนแรงครั้งใดก็แสดงว่าความขัดแย้งกับสันติภาพถูกความรุนแรงกีดกันออกจากกัน จึงทำให้มองเห็นความเป็นอื่นหรือสิ่งที่อยู่ตรงกันข้าม

๒.๓ สันติภาพในความหมายของภาวะของการไม่ใช้ความรุนแรง

สันติภาพ หมายถึง “ความสงบ หรือสภาพที่มีระเบียบข้อบังคับที่เป็นระบบหนึ่งของการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้กำลัง”^๖ เป็นความสงบที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เมื่อเกิดปัญหาแล้วก็ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา สันติภาพลักษณะนี้เป็นการให้ความหมายเชิงวิธีการและเป้าหมาย “สันติภาพ หมายถึง สภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือความรุนแรงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วทำให้สังคมปราศจากสันติสุข”^๗

๒.๔ สันติภาพในความหมายของการปราศจากสงคราม

เนื่องจากการนิยามความหมายของสันติภาพที่หลากหลายความหมาย แต่เท่าที่ประวัติศาสตร์โลกได้บันทึกไว้ ล้วนไม่มีช่วงใดเลยที่ละเว้นการให้ความหมายของสันติภาพในมิติของภาวะที่ปราศจากสงคราม “สันติภาพตามความหมายเก่าจึงหมายถึงช่วงเวลาปราศจากพลังทางการทหาร”^๘ หรือภาวะที่ปราศจากการทำสงคราม ซึ่งเป็นสภาวะที่บ่งบอกถึงการขาดสันติภาพอย่าง

^๔ไพโรจน์ อยู่มนเทียร, วาตะธรรมว่าด้วยสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บ้านลานธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓.

^๕พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, หน้า ๑๐๙.

^๖ประชุมสุข อาชาวำรุง, ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ, หน้า ๑๓๓.

^๗พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญการ), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, หน้า ๑๒.

^๘ปีเตอร์ ตรีคเกอร์, โลกใหม่ไร้พรมแดน, แปลโดย สุเรษฐ บัวชาติ, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๘.

รุนแรง ซึ่งการทำสงครามเป็นการสูญเสียสันติภาพ “มองว่าสันติภาพคือสิ่งของที่ตรงกันข้ามกับสงคราม การใช้กำลัง การเผชิญหน้าโดยใช้อาวุธ หรือการเผชิญหน้าอื่นๆ”^๙

๒.๕ สันติภาพในความหมายของความไม่เห็นแก่ตัว

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์มาเป็นเป้าหมายให้เกิดความร่วมมือเพื่อแสวงหาหนทางให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข โดยลดความต้องการฟุ้งเฟ้อของตนเองลง และเผื่อแผ่ให้ผู้ขาดแคลน สันติภาพในความหมายนี้จึงเชื่อว่าหากลดความเห็นแก่ตัวลงก็จะรักคนอื่นเหมือนกับรักตนเอง ไม่ทำลายหรือเบียดเบียนเพียงเพราะเขามีความเห็นไม่ตรงกับเรา ผู้ที่ลดความเห็นแก่ตัวจึงจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ “ความเชื่อเรื่องสันติภาพ เป็นการร่วมมือกันช่วยเหลือผู้ที่อ่อนด้อยกว่า”^{๑๐}

๒.๖ สันติภาพในความหมายเชิงอุดมคติ

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของ “อุดมคติ” ไว้ว่า หมายถึง “จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงามและความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน”^{๑๑} แสดงว่าสันติภาพเป็นแรงปรารถนาที่มนุษย์โหยหาในทุกยุคสมัย เมื่อมองถึงสภาพความเป็นจริงทางสังคมก็จะเห็นว่าการใช้ความรุนแรงในสังคมก็คืออุดมคติ “สันติภาพคือสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่กระทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อม”^{๑๒} สันติภาพจึงเป็นมาตรฐานของความดีงาม และเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้หากใช้ความรุนแรงต่อกัน สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสันติภาพว่าเป็นสิ่งดีงามอันเป็นอุดมคติสูงสุดที่จะต้องดำเนินไปให้ถึง

๒.๗ สันติภาพในความหมายเชิงวิธีการที่สัมพันธ์กับเป้าหมายของสังคม

สันติภาพยังมีความหมายมุ่งเน้นในเชิงสังคมเป็นหลัก ทั้งในเชิงการดำเนินชีวิตและเชิงปรากฏการณ์ “สันติภาพ หมายถึง ความสงบสุขอย่างแท้จริงที่เกิดจากองค์ประกอบต่างๆ ของสังคม เริ่มตั้งแต่องค์ประกอบระดับพื้นฐานที่สุดคือมนุษย์แต่ละบุคคลซึ่งมีมนุษยธรรม มิตรภาพ ศีลธรรม และธรรมะ แล้วขยายไปจนถึงระดับโลกซึ่งเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่สุด”^{๑๓} นอกจากนี้สันติภาพยังมีความหมายซึ่งถือเป็นเจตจำนงทางสังคม ในขณะที่ผู้นิยมความรุนแรงก็จะขาดความชอบธรรมในการกระทำความรุนแรง และถูกปฏิเสธจากสังคม เพราะจะเกิดความวุ่นวายและไร้ระเบียบขึ้น

^๙ ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, มนุษย์กับสันติภาพ, หน้า ๘๓.

^{๑๐} สันติวิธี ขวลิธดำรง, รัฐศาสตร์ภาพกว้าง, (กรุงเทพมหานคร : สวีชาญการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๑๓๘๑.

^{๑๒} ประชุมสุข อาทวอรุณ, ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ, หน้า ๒๙๖.

^{๑๓} คัทลียา รัตนวงศ์, “แนวคิดเรื่องสันติภาพของชัยยิต ภูบุบ”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

นอกจากสันติภาพจะมีความหมายโดยตรงถึงความสงบแล้ว ยังมีความหมายกว้างไปถึง “ภาวะที่มีความสมานฉันท์ ภารดรภาพ และความสามัคคีกลมเกลียวในสังคมมนุษย์ ระหว่างประเทศ ระหว่างเชื้อชาติ มีความอยู่ดีกินดีและมีเสรีภาพ”^{๑๔}

๒.๘ สันติภาพในความหมายเชิงคุณค่า

บางลัทธิให้ความหมายของสันติภาพว่าเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสงคราม “ความคิดเกี่ยวกับสันติภาพของตะวันตก โดยเฉพาะลัทธิสันติภาพสมบูรณ์ ถือว่าสันติภาพเป็นความดีอย่างเด็ดขาด และสงครามเป็นความชั่วอย่างเด็ดขาด”^{๑๕} แนวคิดลักษณะนี้ให้ความหมายของสันติภาพเชิงปฏิเสธความรุนแรง มองการใช้ความรุนแรงว่าเป็นความชั่วร้ายที่อยู่ตรงกันข้ามกับความดีงาม ส่วนสันติภาพเป็นปากฝั่งของความดีงามที่อยู่ตรงกันข้ามกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นการให้ความหมายแบบแยกส่วนระหว่างสันติภาพและความรุนแรงว่าเป็นสิ่งที่ตัดขาดจากกัน แสดงให้เห็นแง่มุมของการตีค่า เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างคุณค่ากับการทำลายสันติภาพในความหมายนี้จึงสัมพันธ์ต่อการเลือกข้างขาดการยอมรับจากผู้ใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจทำให้เป็นชนวนที่ทำให้เกิดความรุนแรงในรูปแบบใหม่ที่ไม่ปรากฏรูป ซึ่งจะทำความรุนแรงซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สันติภาพในความหมายเชิงคุณค่าจึงเป็นคุณประโยชน์ส่วนความรุนแรงถือเป็นสิ่งชั่วร้าย

๒.๙ สันติภาพในความหมายของสภาวะที่ปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรง

ในสภาพความเป็นจริงทางสังคมย่อมเป็นไปได้ที่จะทำให้คนในสังคมไม่มีความขัดแย้งกัน เพราะความขัดแย้งทำให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง หากเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์เรียกว่าเป็นการพัฒนา แต่หากเปลี่ยนแปลงในทางร้ายก็จะทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งแทบเป็นไปได้เลยที่จะทำให้คนในสังคมไม่มีความขัดแย้งกัน แม้แต่การอยู่ตามลำพังก็ยังมี ความขัดแย้งกับตัวเอง แต่มีสภาวะหนึ่งที่เป็นสภาวะของความไม่ขัดแย้งและไม่มีความรุนแรง ที่กลุ่มนักคิดทางศาสนาเรียกว่าสันติภาพ โดยเฉพาะนักคิดทางพุทธศาสนา ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ว่า “สภาวะแห่งสันติภาพกับสภาวะแห่งนิพพานเป็นสิ่งเดียวกัน ท่านได้นิยามสันติภาพไว้ว่า สันติ แปลว่า ความสงบ เป็นชื่อหนึ่งของพระนิพพาน คือ คำที่ใช้แทนกันได้ สรุปว่า สันติ คือ นิพพานนั่นเอง”^{๑๖} สันติภาพที่ปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรงจึงมีความหมายเกินความไปถึงความสงบภายนอก คือความไม่ขัดแย้งและความไม่รุนแรง รวมไปถึงสันติภาพภายในคือการที่จิตสงบระงับจากกิเลส

^{๑๔} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กิ่งศตวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ ความจริงทางประวัติศาสตร์ ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : หจก.บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒-๓.

^{๑๕} โคชิโร โอคาคุระ, ขบวนการปลดปล่อยประชาชนดี เอเชีย อาฟริกา ลาตินอเมริกา, แปลโดย วิชาญและรักษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕๑.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

ค้นหา ซึ่งเป็นสภาวะเดียวกับนิพพาน “นิพพานเป็นสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์”^{๑๗}

๒.๑๐ สันติภาพในความหมายของสิ่งสากล

สันติภาพยังได้รับการจำกัดความง่ายๆ ว่าเป็นภาวะที่ปราศจากสงคราม ทั้งที่อาจมีแนวทางในการนิยามให้กว้างและลึกกว่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง “การแสวงหาสันติภาพจึงมักถูกมองว่าเป็นเรื่องเพ้อฝัน ห่างไกลจากความเป็นจริงและไม่อาจทำให้เป็นความจริงขึ้นมาได้”^{๑๘} จึงเป็นปัญหาให้ต้องขบคิดว่าสันติภาพแบบใดที่สามารถทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้ด้วยศักยภาพของมนุษย์เอง และสามารถสัมผัสได้ในเชิงปรากฏการณ์สากล “สันติภาพสากล (International Peace) จึงหมายถึงสันติภาพซึ่งจะนำความสงบปลอดภัย และความสุขมาสู่ประชากรของทุกประเทศ จึงมีความหมายและขอบเขตกว้างขวางกว่าภาวะปลอดสงคราม สันติภาพสากลจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้ขจัดความทารุณโหดร้ายทุกรูปแบบให้หมดไป”^{๑๙}

๒.๑๑ สันติภาพในความหมายของสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงแต่ขัดแย้งกันได้

กลุ่มนี้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ในทางปรากฏการณ์จริง “สันติภาพเป็นความรู้ต่อสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นรูปธรรมที่มนุษย์และสังคมพึงปรารถนา”^{๒๐} นิยามความหมายของสันติภาพโดยสรุป มีความหมายในเชิงรุก คือ การไม่ใช้ความรุนแรงต่อตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติทุกรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีความหมายเชิงรับคือการดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุขและปลอดภัย

ดังนั้น การศึกษาสันติภาพจึงต้องศึกษาทั้งความขัดแย้งความรุนแรง สันติวิธีและสันติภาพ เพราะเป็นโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกันใน ๒ ลักษณะ คือ โครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อสันติภาพและโครงสร้างที่ส่งเสริมสันติภาพ โดยโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคของสันติภาพประกอบไปด้วยความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งเป็นต้นเหตุของการขาดสันติภาพ ส่วนโครงสร้างที่ส่งเสริมสันติภาพ ได้แก่ สันติวิธี ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย สันติวิธีจึงเป็นมรรควิธีไปสู่สันติภาพ

๓. ความสำคัญของสันติภาพ

สันติภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตไม่ไข่มุขมีความสำคัญเฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญกว้างไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่นด้วยประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเห็นความสำคัญของสันติภาพ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามนุษย์ส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของสันติภาพก็ต่อเมื่ออยู่ในภาวะที่

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์.พี.รติง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๖.

^{๑๘} ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, *มนุษย์กับสันติภาพ*, หน้า ๔๐.

^{๑๙} พระมหาพรหมพรพงศ์ กวีวิไล (ศรีสุเมธิตานนท์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอห์น ล็อก กับพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๒๐} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *มนุษย์กับสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๐.

รู้สึกเดือดร้อนในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การขาดแคลนอาหารทำให้คนเดือดร้อน การก่อความรุนแรงทำให้เกิดภาวะคุกคามการเอารัดเอาเปรียบหรือขาดความยุติธรรมทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งรู้สึกเดือดร้อน เป็นต้น ดังนั้น สันติภาพจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิต และมีความต้องการสากล เพราะจะทำให้เกิดความสงบสุขจากการศึกษาพบว่าสันติภาพมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ความสำคัญในฐานะที่เป็นเป้าหมายของชีวิต

เป้าหมายของทุกชีวิตล้วนมีความมุ่งหมายที่จะดำเนินอยู่บนเส้นทางของความสงบสุข แม้แต่สัตว์ก็ต้องการจะมีชีวิตที่มีความสุข เพียงแต่จะแตกต่างกันทางเจตจำนงเท่านั้นเอง สัตว์บางจำพวกอาจมีความสุขกับการมีอาหารกินมีที่อยู่ไม่อยู่ในภาวะของการถูกคุกคาม เป็นต้น ทุกชีวิตจึงมีเป้าหมายเดียวกันคือการอยู่อย่างไม่เดือดร้อน ทั้งในแง่ของส่วนตนและสังคมส่วนรวม ความต้องการเหล่านั้นล้วนเป็นเป้าหมายของชีวิต “สันติภาพ เป็นสังคมแห่งเป้าหมายที่มนุษยชาติมุ่งหวังที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิตและสังคม”^{๒๑} เป็นเป้าหมายสาธารณะที่ชีวิตต้องการอยากจับต้อง และพยายามแสวงหาเมื่อรู้สึกว่ามันบกพร่องจากสภาวะหรือสภาพของความสงบสุข

๓.๒ ความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิต

สันติภาพมีความเกี่ยวข้องกับชีวิต และเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นพื้นฐานที่ผูกติดอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิต การมีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยและมียารักษาโรคเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต แต่ความจำเป็นเหล่านั้นยังไม่สามารถสนองความสุขที่แท้จริงได้หากยังมีภัยคุกคามอยู่ หลวงพ่อพุทธทาสจึงกล่าวว่า “สันติภาพมีความสำคัญอยู่ในตัวของมันเอง มีความจำเป็นสำหรับชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าชีวิตระดับไหนล้วนแต่ต้องการสันติภาพหรืออยู่ได้ด้วยมีความสุข”^{๒๒} ชีวิตไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสันติภาพ มนุษย์พยายามแสวงหาปัจจัยต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการของมนุษย์ไม่ได้อยู่นอกเหนือไปจากความสุขในชีวิต “สันติภาพเป็นยอดปรารถนาของประชาชนทั้งปวง โดยไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา พรรคการเมือง และลัทธิ”^{๒๓}

๓.๓ ความสำคัญในฐานะเป็นอุดมการณ์ทางศาสนา

ศาสนาเป็นความเชื่อถือนของมนุษย์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ศาสนาเป็นความเชื่อที่ว่าด้วยความดีงาม มีอุดมการณ์เพื่อทำให้ศาสนิกเป็นคนที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข “ทุกศาสนาจึงมีความรับผิดชอบที่จะผลักดันสันติภาพขึ้น

^{๒๑} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, หน้า ๙๑.

^{๒๒} พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๒๓} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กิ่งศตวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการของฝ่ายประชาชน, หน้า ๔๐.

ในโลก แต่น่าเศร้าที่พบว่าศาสนาได้กลายมาเป็นสาเหตุของความขัดแย้งเสียเอง”^{๒๔} อุดมการณ์ของการก่อตั้งศาสนาเป็นไปเพื่อให้โลกสงบร่มเย็นซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ดีแต่มนุษย์มักจะเอาหลักการดีเหล่านั้นไปปรับใช้การเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการเอารัดเอาเปรียบหรือทำลายฝ่ายตรงข้ามอุดมการณ์ของศาสนาไม่ใช่เพื่อทำลายล้าง แต่เป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ หรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่รอบตัวศาสนาที่ยึดแนวทางสันติภาพจึงเป็นศาสนาแห่งโลกหรือศาสนาสากล

๓.๔ ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการสร้างสมดุลเชิงอำนาจ

การที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่าง ก็เพราะว่ามนุษย์รู้จักการปรับสมดุลเชิงอำนาจ แม้จะมีผู้ใช้อำนาจแต่ก็ไม่ให้อิสระในการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ผู้ใช้อำนาจจะมีอำนาจได้ก็เพราะใช้อำนาจด้วยความชอบธรรม ส่วนผู้ที่อยู่ใต้อำนาจก็จะยอมรับเฉพาะการใช้อำนาจที่ชอบธรรมเท่านั้น หากใช้อำนาจโดยขาดความชอบธรรมอำนาจนั้นก็จะถูกสั่นคลอน เพราะจะถูกต่อต้านจากผู้อยู่ใต้อำนาจ เพื่อความรอมชอมกับผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้มีอำนาจจึงใช้อำนาจด้วยความระมัดระวัง และไม่ลุแก่อำนาจ เช่นเดียวกับโครงสร้างระดับบน “องค์กรสหประชาชาติทำหน้าที่รอบด้าน ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ การพัฒนา การทหาร วัฒนธรรม และอื่นๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ แจกแจงอำนาจและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ อันเป็นการลดความขัดแย้งลง”^{๒๕}

๓.๕ ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่ทำให้โลกอยู่รอดจากภัยคุกคาม

ภัยคุกคามทำให้เกิดความหวาดหวั่น และส่งผลต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อโลกมีภัยคุกคาม มนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลกย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย โดยภัยคุกคามโลกแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ ภัยคุกคามแบบเก่า เกิดจากการใช้กองกำลังทหารเข้าทำการรบ และยังรวมไปถึงการบ่อนทำลาย ก่อวินาศกรรม จารกรรม หรือที่มีการกระทำในลักษณะรัฐต่อรัฐ เช่น ในยุคสงครามเย็นที่สหรัฐ ฯ และสหภาพโซเวียตต่างมีสถานะที่เป็นภัยคุกคามต่อกัน ทำให้ต่างฝ่ายต่างสะสมอาวุธนิวเคลียร์จนถึงขั้นสามารถทำลายล้างโลกได้ ภัยคุกคามแบบดั้งเดิมที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ บุรณภาพแห่งดินแดน และอธิปไตยเหนือดินแดน เช่น ภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคม หรือการสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

๓.๖ ความสำคัญในฐานะที่เป็นเป้าหมายของสันติวิธี

วัตถุประสงค์ที่สำคัญอันดับแรกของการก่อตั้งไว้ว่า “เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันและกำจัดการคุกคามต่อสันติภาพ และเพื่อระงับยับยั้งการกระทำรุนแรง หรือการทำลายสันติภาพโดยวิธีการอื่นๆ และจะดำเนินการโดยสันติวิธี โดยสอดคล้องกับหลักการแห่งความยุติธรรม และกฎหมายระหว่างประเทศในการแก้ไขหรือระงับข้อ

^{๒๔} สาธุคุณชนเมียง มูน, ในฐานะพลเมืองผู้รักสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๒๕} อภิญา รัตนมงคลมาศ, ความขัดแย้งระหว่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๕.

พิพาทหรือสถานการณ์ระหว่างประเทศอันจะนำไปสู่การทำลายสันติภาพ”^{๓๗} ญัตติสหประชาชาติ มุ่งเน้นให้เกิดสันติภาพ และยุติข้อพิพาทอันจะนำไปสู่ความรุนแรงในโครงสร้างระดับบน และยังสามารถเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศที่มีการใช้ความรุนแรงอย่างชัดเจน เพื่อยุติความรุนแรงและสร้างสันติภาพขึ้น โดยยึดแนวทางสันติวิธี สันติวิธีจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดสันติภาพ

๓.๗ ความสำคัญในฐานะที่เป็นความมั่นคงของสังคมโลก

นอกจากสันติภาพจะมีความสำคัญต่อโลกเชิงมหัพภาคแล้ว “สันติภาพยังเป็นยอดของความสงบในทางธรรมและทางโลก เป็นเงื่อนไขของการอยู่อย่างเสถียรภาพทางสังคม การเมือง การต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยมวลมนุษยชาติออกจากแอกของการกดขี่ ชูตรีต การถูกกลืนรอนสิทธิเสรีภาพ และเพื่อคุณค่าอื่นๆ ในทางสังคม”^{๓๖} แม้แต่ญัตติสหประชาชาติ “มาตรา ๑ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจะผดุงสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”^{๓๗} ช่วงเวลาที่โลกมีสันติภาพย่อมเป็นช่วงที่โลกอยู่ในสถานะของความมั่นคง ซึ่งจะนำไปให้โลกมีความมั่นคง แน่นหนา และตั้งอยู่ได้อย่างคงทนถาวร สันติภาพมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ สิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์กับธรรมชาติ และโลกสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคงต่อไป

เห็นได้ว่าสันติภาพมีความสำคัญต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและโลก เนื่องจากสันติภาพมีลักษณะเป็นความสงบ เมื่อใดที่มีความสงบย่อมไม่มีการเบียดเบียนหรือทำร้ายกัน ก่อให้เกิดการร่วมมือสร้างสรรค์ พัฒนา และแบ่งปันกันอย่างยุติธรรม ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แม้จะยังมีความขัดแย้งแต่ก็ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ไม่ทำให้มนุษย์เป็นภัยคุกคามต่อมนุษย์ด้วยกันเอง ไม่เป็นภัยคุกคามต่อธรรมชาติ และไม่เป็นภัยคุกคามต่อโลกด้วย สันติภาพจึงเป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมโลกขาดไม่ได้ เพราะถ้าขาดสันติภาพเมื่อใดก็จะเกิดความวุ่นวายและเดือดร้อนทันที นอกจากนี้สันติภาพยังเป็นบ่อเกิดหรือความเชื่อทางอุดมการณ์ทางศาสนาด้วย เพราะทุกศาสนาล้วนมีแนวทางมุ่งไปสู่สันติ และสันติภาพยังป้องกันไม่ให้ใช้อำนาจในเชิงคุกคาม เมื่อมีความขัดแย้งรุนแรงสันติภาพก็จะเป็นอุดมคติหรือเป้าหมายของการแก้ปัญหาความขัดแย้งรุนแรง ดังนั้น สันติภาพเป็นสิ่งสากลที่มีความสำคัญกับมนุษย์ทุกชาติพันธุ์ และมีความสำคัญต่อความมั่นคงของโลกด้วย

๔. วิเคราะห์รากฐานของสันติภาพตามแนวทางศีล ๕

๔.๑ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕

รากฐานเป็นหลักสำคัญอันเป็นพื้นฐานรองรับ ส่วนที่เป็นพื้นรองรับสำหรับการพัฒนาต่อไป^{๓๘} จากการศึกษาหัวข้อที่ผ่านมาทำให้เห็นรากเหง้าของศีล ๕ ว่าเป็นส่วนสำคัญของสันติภาพ

^{๓๖} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กิ่งศตวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน, หน้า ๒.

^{๓๗} กรินทร์ ธนุเทพ, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองภาคสงคราม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.พ.), หน้า ๑๒๙.

^{๓๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๙๔๗.

เป็นทั้งสันติภาพโดยสภาพ เพราะมีลักษณะเป็นปกติพื้นฐานมาจากจิตที่เป็นสันติภาพภายในก่อน และโครงสร้างของศีลก็ยึดโยงผู้ปฏิบัติให้ประพฤติอยู่ในกรอบของการไม่ใช้ความรุนแรง ศีล ๕ จึงเป็นรากฐานของสันติภาพทุกระดับ โดยแบ่งระดับของศีล ๕ ออกเป็นระดับจุลภาคและมหัพภาค ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕ ระดับจุลภาค

ศีล ๕ เชิงจุลภาคยึดโยงอยู่ในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นส่วนย่อยระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในวงแคบ เป็นศีล ๕ ในระดับที่เหมาะสมแก่บุคคลและสังคมกลุ่มเล็กๆ โดยบุคคลจะเกี่ยวเนื่องกับการควบคุมพฤติกรรมส่วนตัวไม่ให้ก่อความเดือดร้อนกับตัวเองและผู้อื่น การไม่เบียดเบียนชีวิต ทรัพย์ ครอบครัว การไม่สื่อสารด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ และการไม่ดื่มเครื่องเมา มีลักษณะยึดโยงอยู่กับสันติภาพภายใน และเป็นสันติภาพเชิงลบที่มุ่งละเว้นพฤติกรรมอันจะกระทบตนเองและผู้อื่นในทางร้าย ส่งผลกระทบต่อนักในวงแคบ และมีระดับความรุนแรงน้อย กินเวลาสั้น เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติภาพในระดับปัจเจกชน แบ่งรากฐานของศีล ๕ ระดับจุลภาค ออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับสังคม ดังต่อไปนี้

๑. รากฐานของสันติภาพระดับบุคคล

การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ มุ่งองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอก ศีลทุกข้อมีความผูกพันอยู่กับพฤติกรรมทางกาย วาจาและใจ รากฐานของสันติภาพระดับบุคคลจึงเป็นพฤติกรรมทางใจ ซึ่งเป็นคุณธรรมผลักดันให้ปฏิบัติตามศีล ๕ แม้จะไม่ใช่รู้จักศีล ๕ ก็จะมีรู้สึกรู้ว่าการทำร้ายผู้อื่น การคดโกง การละเมิดบุคคลในรูปของความใคร่หรือถูกเหยียดหยาม การบิดเบือนข้อเท็จจริง และการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งที่สมควร และมักจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ซึ่งอาจขยายผลไปเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ ถูกยกระดับไปสู่การใช้ความรุนแรง มโนธรรมสำนึกดังกล่าวเป็นพื้นฐานของสันติภาพภายใน ผู้ปฏิบัติตามก็จะเป็นผู้มีสันติภาพ แต่การปฏิบัติก็เป็นวงจรที่เป็นเหตุและผลที่บุคคลรอบข้างสามารถสัมผัสได้ ศีลข้อที่ ๑ ผู้ที่ไม่ฆ่าหรือเบียดเบียนสภาพชีวิตของผู้อื่น จะมีลักษณะมีเมตตาจิต ไม่มีพฤติกรรมอาฆาตพยาบาทหรือก้าวร้าวรุนแรง รู้จักให้อภัย ขอบช่วยเหลือผู้ที่กำลังเผชิญอยู่กับความทุกข์ยาก บุคคลที่อยู่รอบข้างจะรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ การแสดงออกของบุคคลรอบข้างก็จะย้อนกลับมาให้ผลในลักษณะเดียวกัน ในขณะที่ศีลข้อที่ ๒ จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความโปร่งใสและเป็นสุจริตชน ศีลข้อที่ ๓ จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีครอบครัวที่อบอุ่น และเข้มแข็ง ศีลข้อที่ ๔ จะส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีความน่าเชื่อถือเพราะเป็นคนมีสัจจะ และศีลข้อสุดท้ายจะส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีสติปัญญา ป้องกันความประมาทในชีวิต หากมองในแง่ของปัจเจกวิถี ก็จะเห็นว่าศีลข้อที่ ๑-๔ มีความเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติและบุคคลอื่น ส่วนศีลข้อที่ ๕ เป็นการปฏิเสธที่จะนำปัจจัยอันเป็นพิษเข้ามาสู่ร่างกายตนเอง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตนเองโดยตรง ส่วนอาการและพฤติกรรมของผู้เสพจึงกระทบต่อบุคคลอื่น

๒. รากฐานของสันติภาพระดับสังคม

ส่วนสันติภาพในระดับสังคมจะมุ่งเน้นพฤติกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม มีความยึดโยงอยู่กับศีลระดับโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต

ศีลข้อที่ ๑ เป็นสันติภาพในรูปของการไม่ใช้ความรุนแรงโดยตรงและโครงสร้างที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรงหรือวัฒนธรรมที่ไม่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ควบคุมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ก่อความรุนแรง ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการใช้อำนาจมาเป็นวัฒนธรรมแห่งเมตตา ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เห็นว่าการใช้ความรุนแรงหรือเหยื่อของความรุนแรงเป็นเรื่องของคนอื่น ไม่มีผลกระทบต่อตนเอง จึงไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว มาเป็นสำนักความรับผิดชอบต่อชีวิตอื่น เหมือนกับชีวิตตนเอง หากมีการกระทำความรุนแรงต่อเหยื่อย่อมส่งผลกระทบต่อคนในสังคมด้วย

ศีลข้อที่ ๒ เป็นสันติภาพที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน อาชีพและความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากการไม่มีพฤติกรรมลักขโมยโดยตรง เช่น “การถือเอา การตัดรอน การทำลายสิทธิในคุณค่าของทรัพย์สินที่มีเจ้าของสิทธิครอบครองหวงแหน ด้วยการปล้น การขโมย การลักยอก การสับเปลี่ยน การซ่อนไว้ การเลี้ยงภาษี การปลอมแปลงสินค้า การโกงด้วยเครื่องตวงเครื่องวัด การละเมิดศีลข้อนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการกระทำของตนเอง ด้วยการสั่งให้คนอื่นทำ ด้วยการยกย่องพวกขโมย ด้วยการพอใจยินดีในของที่ได้มาด้วยการทุจริต”^{๒๙}

ศีลข้อที่ ๓ เป็นสันติภาพที่เกี่ยวกับความรักใคร่หรือเกี่ยวกับกามระหว่างบุคคล เมื่อแสดงความรักใคร่ต่อบุคคลที่ตนเองเป็นผู้ครอบครองไม่ถือว่าผิดศีล ตราบใดที่ยังไม่ใช้ความรุนแรง หรือยังไม่ได้ทำลายเกียรติยศและพันธสัญญาต่อกัน คนทั่วไปมักเข้าใจว่าการละเมิดศีลข้อนี้คือการมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ตนเองไม่ได้ครอบครองเท่านั้น ผู้เขียน กล่าวว่า “มีแต่เซ็กส์ในสมรสเท่านั้นที่จะหลีกเลี่ยงการทำความเป็นมนุษย์เสื่อมถอยได้ เพราะเป็นเวลาที่คนสองคนมอบตัวตนให้แก่กันและกัน ไม่เฉพาะสมรรถภาพทางเพศเท่านั้น เซ็กส์จะเป็นได้มากกว่าการแปลงคนเป็นสิ่งของ มีเพียงห้วงเวลาที่คู่ขนานแบ่งปันตัวตน ร่างกาย และจิตวิญญาณ ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกแง่มุม กิจกรรมทางเพศของเขาจะนำไปสู่การหลอมรวมของมนุษย์”^{๓๐} ศีลข้อนี้เป็นรากฐานของสันติภาพ เพราะส่งเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยย่อยหน่วยแรก และเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของสังคม เพื่อป้องกันความรุนแรงที่มีสาเหตุมาจากกามคุณ

ศีลข้อที่ ๔ มีโครงสร้างเกี่ยวกับการสื่อสารอย่างสันติ โดยยึดโยงอยู่กับความจริงและการไม่ยั่วยุให้ใช้ความรุนแรง ไม่สื่อสารด้วยข้อมูลเท็จ ไม่สื่อสารด้วยข้อมูลและอาการส่อเสียด ไม่สื่อสารด้วยคำหยาบคายและไม่สื่อสารด้วยข้อมูลหรืออาการเพื่อเจ้อ ศีลข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายความ การทำความเข้าใจกัน การเจรจา การไกล่เกลี่ย การทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองในสังคมทุกระดับ ซึ่งถือเป็นความโปร่งใสทางด้านข้อมูล

ศีลข้อที่ ๕ มีความเกี่ยวข้องข้อกับสติปัญญาและการควบคุมตัวเองไม่ให้เกิดความประมาท การไม่นำวัตถุนิยมมา สิ่งเสพติดและสารพิษทุกชนิดเข้าสู่ร่างกาย ไม่เอาปัจจัยการนำเข้าที่มี

^{๒๙} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูรญาณ), **นิเทศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

^{๓๐} Immanuel Kant, **Lectures on Ethics**, (Cambridge : Hackett Publishing, 1981), p.

ผลกระทบต่อสติและปัญญา การไม่บริโภคสิ่งที่เป็นพิษต่อร่างกาย โดยศีลข้อนี้นอกจากจะไม่เสพเองแล้ว ยังส่งเสริมการควบคุมธุรกิจที่ก่อให้เกิดความมึนเมาหรือมอมเมา ป้องกันอุบัติเหตุอันเกิดจากความมึนเมาและความประมาท ทำให้รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ก่ออาชญากรรมตามอำนาจของกรรมกิเลส (ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม บิดเบือนข้อมูล) โดยศีลข้อนี้มีความยึดโยงกับสังคมระดับจุลภาคอยู่ ๔ สถานะ คือ ๑) สถานะของการส่งเสริมร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่เป็นโรคร้ายอันมีสาเหตุมาจากสิ่งมึนเมา ๒) สถานะที่ส่งเสริมการมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ ๓) สถานะของการมีสติซึ่งเป็นตัวควบคุมกายและวาจาไม่ให้ก่อกรรมกิเลส ๔) สถานะของปัญญาที่ไม่ถูกกดทับ ส่งเสริมสติปัญญา มีเหตุผล ไม่ถูกชักจูงหรือมอมเมาด้วยความเชื่อ อุดมการณ์และค่านิยมที่ผิดพลาด เช่น อุดมการณ์อำนาจนิยม บริโภคนิยม และการนิยมความรุนแรง เป็นต้น

๔.๑.๒ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕ ระดับมหัพภาค

รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาค เป็นภาพใหญ่ของสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่ยึดโยงอยู่กับสิ่งมีชีวิตทุกชนิดและสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อมองในเชิงขอบเขตก็ถือเอาระดับชาติและระดับโลก ซึ่งเป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั่วโลก ในหัวข้อนี้มุ่งชี้ให้เห็นประเด็นของสันติภาพที่มีรากฐานมาจากศีล ๕ ในระดับมหัพภาค ที่มีความยึดโยงกับสังคมระดับชาติระหว่างชาติและระดับโลก มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต ทรัพยากรทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

๑. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๑

การปฏิบัติตามศีลข้อที่ ๑ จะทำให้เกิดสันติภาพโดยตรง เมื่อปฏิบัติตามศีลข้อนี้จะทำให้เกิดสันติภาพทางตรงได้ทันที เพราะจะงดเว้นจากการฆ่า ทำร้ายหรือเบียดเบียนกันทางกายภาพ แต่ศีลข้อนี้มีเจตนารมณ์เชิงมหัพภาค มีความเป็นสากลและซับซ้อนมากกว่าระดับจุลภาค เพราะนอกจากการไม่ฆ่าแล้วยังรวมไปถึงการปฏิบัติที่ไม่ส่งเสริมให้มีการเบียดเบียนชีวิตกันในทุกกรณีดังต่อไปนี้

รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่กดขี่ ได้แก่ การไม่กดขี่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การให้ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมกันด้านสิทธิเสรีภาพ สิ่งที่เห็นเป็นปรากฏการณ์ของการกดขี่ทุกยุคสมัย คือ การกดขี่แรงงาน การใช้แรงงานทาส การกดขี่ค่าแรง การทำร้ายผู้ใช้แรงงาน รากฐานของสันติภาพในรูปของการบริโภค ได้แก่ การบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เพราะทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่จำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา การบริโภครวมอยู่ในการกินและการใช้ (สินค้า) การบริโภคนิยมและวัฒนธรรมการบริโภคที่รุนแรง ก่อให้เกิดการทำลายล้างสูง ทั้งด้านมลภาวะและอัตราการเสียสมดุลของห่วงโซ่อาหาร เช่น แต่ละปีมีผลามถูกสังหารราว ๗๐ ล้านตัว หันกริบเพื่อนำไปทำหุลาม ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการบริโภคที่โหดร้ายของ

มนุษย์ จนลึ้มตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิต “หากเราตระหนักรู้ถึงวิถีชีวิตของเราวิถีการบริโภค วิธีการมองสิ่งมีชีวิตต่างๆ เราจะรู้วิธีการสร้างสันติภาพ”^{๓๑}

รากฐานของสันติภาพในรูปของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ “การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต นอกจากจะมีนัยที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหา โดยปราศจากความรุนแรงแล้ว ยังมีนัยที่สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่โดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและสัตว์ต่างๆ ด้วย”^{๓๒}

๒. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๒

ศีลข้อนี้มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในการครอบครองทรัพย์ ซึ่งรวมไปถึงการแสวงหาทรัพย์สิน อาชีพและเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงด้วย ในระดับมหัพภาคจะมีความเกี่ยวข้องกับสันติภาพดังต่อไปนี้

รากฐานของสันติภาพในรูปของการเคารพในสิทธิการครอบครอง ได้แก่ การครอบครองระดับชาติจะมีขอบเขตของความเป็นรัฐชาติ ซึ่งอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนการครอบครอง โดยชาติอื่นไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงในพื้นที่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมจากรัฐผู้ครอบครอง ปัญหาการแย่งชิงพื้นที่ถือครองเป็นชนวนที่กระตุ้นให้เกิดสงครามอยู่เสมอ โดยเฉพาะชาติที่มีพื้นที่ติดกัน ก็มักจะมีปัญหาเรื่องเขตแดนอยู่เสมอ รากฐานของสันติภาพในรูปของการประกอบธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจในระดับมหัพภาคส่วนใหญ่จะมีความยึดโยงอยู่กับรัฐ การลงทุนในบรรษัทระหว่างชาติ ธุรกิจใหญ่ๆ จะมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศ เพราะชาตินั้นๆ จะอาศัยการเติบโตของ GDP จากธุรกิจเหล่านั้นมาเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้วย แม้ว่าบางครั้งธุรกิจนั้นจะมีความเสี่ยงสูงมากน้อยแค่ไหนก็ตาม บางธุรกิจมีกิจการใหญ่โต ทำให้เกิดการจ้างงานมาก เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ สถานะทางการเงินมีปัญหาแทบจะปิดกิจการ แต่รัฐก็ให้ทุนสนับสนุนจำนวนมหาศาลเพื่อพยุงสถานะทางการเงินให้อยู่รอด ในขณะที่การอุดหนุนภาคการเกษตรน้อยลง ทำให้เกิดภาวะผันผวน เพราะบางธุรกิจได้รับการโอบอุ้มจากรัฐ แต่ภาคอื่นถูกลดคุณค่าลง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางอาชีพ รากฐานของสันติภาพในรูปของเศรษฐกิจ ได้แก่ เศรษฐกิจมีความยึดโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองโลก ชาติที่มีเศรษฐกิจดีก็จะทำให้พลเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีด้วย แต่หากมีการกดดันบีบคั้นทางเศรษฐกิจขึ้นก็จะทำให้กระทบต่อสันติภาพ เพราะจะทำให้คนตกงาน เป็นหนี้ ไร้ที่อยู่อาศัย การโยกย้ายถิ่นฐาน การแย่งชิงอาชีพ การอดอยากและความหิวโหย เป็นต้น

๓. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๓

ศีลข้อนี้ในระดับจุลภาคจะยึดโยงอยู่กับการสำรวมในกามคุณที่เจาะจงในเรื่องของการล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งในลักษณะการบังคับหรือสมยอม แต่เจตนารมณ์ของศีลข้อนี้จะมีลักษณะเป็นการสร้างและส่งเสริมสัมพันธภาพของมนุษย์ทุกระดับ การสร้างสัมพันธภาพจึงอาศัยความไว้วางใจ

^{๓๑} ดิซ นัท ฮันท์, สันติภาพทุกอย่างก้าว, แปลโดย ประชา หุตานุวัตรและสุภาพร พงศ์พฤกษ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๓.

^{๓๒} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญญากร), “รูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ : ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งของชาวคาทอลิกและชาวกอลิเยะ”.

การให้เกียรติ การยกย่อง การยอมรับในอัตลักษณ์ของกันและกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามบุคคลหรือสิ่งที่ภาคภูมิใจ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น

๔. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๔

ศีลข้อที่ ๔ มีความโดดเด่นทางด้านการสื่อสารเพื่อสันติ เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำ ความเข้าใจ แก้ปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในรูปของการเจรจา การไกล่เกลี่ย การทำข้อตกลง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของสันติภาพ ดังต่อไปนี้

๑) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ก้าวก่ายแทรกแซงทางข้อมูล ได้แก่ ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญในการสื่อสาร มีการผลิตเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว ฉับไว และแม่นยำมากขึ้น ประเทศที่มีแหล่งข่าวที่ดีย่อมได้เปรียบในการกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศ จึงทำให้มีการแข่งขันด้านข้อมูลข่าวสารกันสูงขึ้น

๒) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่กระตุ้นความรุนแรง ได้แก่ การไม่นำเสนอ ข้อมูลสาธารณะที่มีแนวโน้มกระตุ้นความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการปลุกกระแสชาตินิยม ให้เกิดความรู้สึกโกรธเกลียดเคียดแค้นเชื้อชาติอื่น การปลุกฝังทัศนคติเกลียดชังทางเชื้อชาติ ไม่บีบบังคับ หรือข่มขู่คุกคามให้เปิดเผยข้อมูลลับของชาติ ไม่วิพากษ์วิจารณ์ในทางร้าย ไม่รุกรานทางข้อมูล ไม่นำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือกระตุ้นเพื่อให้ได้รับความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง

๓) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ปล่อยข่าวลวง ได้แก่ การไม่ปล่อยข่าวเพื่อให้ ตื่นตระหนก ไม่เด้าข่าวโดยไม่มีมูล ไร้หลักฐาน ทำให้โอกาสการแข่งขันไม่เป็นธรรม

๔) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่โฆษณาชวนเชื่อเกินความเป็นจริง ได้แก่ ปัจจุบันแต่ละประเทศมักนำการโฆษณาประชาสัมพันธ์มาใช้เพื่อเผยแพร่ผลงาน และเพื่อจูงใจให้ ต่างชาติเข้ามาลงทุนภายในประเทศ แต่ส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่าไปประชาสัมพันธ์มักจะมีลักษณะ โฆษณาเกินจริง

๕) รากฐานของสันติภาพในรูปของการทำพันธสัญญา ได้แก่ การที่มนุษย์จะสามารถอยู่ ร่วมกันได้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งว่าจะต้องทำกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกัน เพื่อเป็นกรอบการ ดำเนินชีวิตไม่ให้ก่อปัญหาแก่สังคม ทั้งในรูปของวัฒนธรรม ประเพณี จารีต ศีลธรรมและกฎหมาย ในส่วนของระดับมหัพภาคก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าพลเมืองโลกจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีก็ตาม ก็ยังมีการปฏิบัติตามหลักสากลร่วมกันในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญา อนุสัญญาและปฏิญญา ซึ่งอาจมีความผูกพันในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี เป็นเครื่องมือที่มนุษย์ร่วมกันทำขึ้นเป็นพันธสัญญา

๖) รากฐานของสันติภาพในรูปของการป้องกันสงครามข่าวสาร ได้แก่ สงครามข่าวสาร หมายถึง การนำข้อมูลข่าวสารมาเป็นเครื่องมือก่อความรุนแรง การรุกคืบเข้ายึดครองพื้นที่สื่อ ซึ่งเป็นสงครามคลื่นลูกใหม่ที่นำหวาดกลัว การยึดกุมข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าย่อมมีโอกาสกำชัยชนะ ได้มากกว่า ทั้งสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ข่าวสารถูกนำมาเป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่มีพละกำลังมาก ในการทำสงครามทุกครั้งจะมีการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้กำหนดยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี

๗) รากฐานของสันติภาพในรูปของความสมมาตร ได้แก่ ความขัดแย้งและความรุนแรง หรือความวุ่นวายในโลก ล้วนเป็นตัวชี้วัดสภาวะไร้สมมาตรของสังคมโลก

๘) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ ได้แก่ สังคมสมัยใหม่มีความเป็นสังคมแห่งการรับรู้ ทุกคนมีเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนและการปรับตัว ในขณะที่ข่าวสารบางอย่างกลับเป็นประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ศิลปินส่งเสริมให้มีความเคารพสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอันมีผลต่อการดำเนินชีวิต

๙) สันติภาพในรูปของการไม่สรรเสริญความรุนแรง ได้แก่ ส่วนสำคัญของการใช้ความรุนแรงเกิดมาจากการได้รับความชอบธรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการยกย่องวีรบุรุษทางสงครามว่าเก่งกล้าสามารถ จนลืมนึกถึงผลกระทบต่องานในรูปของการปลุกฝังค่านิยมความรุนแรง เมื่อถูกปลุกฝังนานเข้าก็กลายมาเป็นอุดมการณ์ของพวกหัวรุนแรง ซึ่งกลุ่มนี้จะมีมากขึ้นชมและสรรเสริญผู้ใช้ความรุนแรง ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของการยกย่องภารกิจการก่อการร้าย การพลีชีพเพื่อให้บรรลุภารกิจ

๑๐) สันติภาพในรูปของการยุติภัยคุกคาม ได้แก่ ภัยคุกคามต่อโลกมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากธรรมชาติและภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ส่วนภัยจากมนุษย์นั้นสามารถยุติได้ด้วยการทำความเข้าใจกันเพื่อลดความหวาดระแวงกัน เมื่อได้ปฏิบัติตามศีลข้อที่ ๔ โดยไม่รู้ตัว แต่การรักษาสิ่งที่จะมีต่อกันเป็นเจตนารมณ์สำคัญของศีลข้อนี้ การถือสังฆะจึงเป็นรากฐานสำคัญของสันติภาพ

๑๑) รากฐานของสันติภาพในรูปของการสื่อสารเพื่อสันติ ได้แก่ การจะทำให้มีความเข้าใจกันได้นั้นสิ่งสำคัญขึ้นอยู่ที่การสื่อสารให้เข้าใจกัน เป็นการเปิดพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์กัน เมื่อมีการทำสงครามทั้งในรูปของสงครามแบบเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบก็ตาม ทุกฝ่ายมักจะหาช่องทางสื่อสารกันเพื่อเป็นทางออกอยู่เสมอ ทั้งการสื่อสารทางตรงหรือทางลับ

๕. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๕

ศีลข้อนี้มีความยืดโยงอยู่กับการป้องกัน การแก้ปัญหาอบายมุขและปัญหาอาชญากรรม นอกจากนี้ยังมีมิติของการส่งเสริมสติปัญญา การคิดค้น การพัฒนา การสร้างสรรค์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น และวัฒนธรรม ป้องกันการมอมเมาด้วยลัทธิอุดมการณ์แบบมิถนาทิกซ์ ซึ่งมีความยืดโยงอยู่กับความสงบสุขของสังคมโลก โดยศีลข้อนี้ในระดับมหัพภาคจะเป็นรากฐานของสันติภาพต่อไป

รากฐานของสันติภาพในรูปของการป้องกันอบายมุข ได้แก่ อบายมุขมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งกับความสงบสุขของสังคม ช่วงเวลาใดที่สามารถควบคุมปริมาณของอบายมุขได้สังคมก็จะมี ความสงบสุข เพราะอบายมุขเป็นวงจรของความเสื่อมทรามทางสังคม สังคมที่มีอบายมุขแพร่หลายมักจะเป็นสังคมที่มีปัญหา ทั้งปัญหาในรูปของเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษา อบายมุขเป็นเส้นทางของความเสื่อมที่กระทบต่อสังคมทุกด้าน บ่อนทำลายทรัพยากรมนุษย์ และบ่อนทำลายศักยภาพในตัวมนุษย์ เป็นต้น

๕. สรุป

ความรุนแรงเป็นภาพสะท้อนสภาวะทางจิตวิทยาความโหดร้ายของมนุษย์ ก่อนที่จะมีการใช้ความรุนแรง มนุษย์ได้จำลองภาพของความโหดร้ายเอาไว้ในจิตใจ แล้วจึงแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เป็นผลพวงพัฒนาการของมนุษย์ก็เป็นไปพร้อมกับการยกระดับความรุนแรง มีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือก่อความรุนแรงให้มีสมรรถนะการทำลายล้างสูงขึ้น รุนแรงขึ้น กินพื้นที่กว้างขึ้นและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น จนบางครั้งเงื่อนไขของการทำสงครามที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ความขัดแย้ง แต่เป็นความต้องการที่จะทดลองยุทธภัณฑ์ใหม่่ว่าใช้ได้จริงหรือไม่ และจะเป็นเวทีอวดยุทธภัณฑ์ต่อชาวโลก ซึ่งจะทำให้ได้ผลประโยชน์ ๓ สถานะ คือ เพื่อแสดงแสนยานุภาพของความเป็นมหาอำนาจให้เป็นที่ยำเกรงของชาติอื่น, เพื่อดำรงและเพิ่มสถานะของอำนาจการต่อรอง, และเพื่อขยายตลาดการค้าอาวุธหรือยกระดับทางเศรษฐกิจ ส่วนมูลค่าของยุทธภัณฑ์กำหนดตามอานุภาพของการทำลายล้าง โดยการนำเอาชีวิตมนุษย์มาเป็นเครื่องต่อรองสินค้าแต่จะมีความโล่งใจที่มีชีวิตรอดกลับมาได้ ในขณะที่เครื่องมือที่นำมาใช้ก่อความรุนแรงที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดในปัจจุบันและอนาคตกลับเป็นเศรษฐกิจ โดยที่มนุษย์มีศักยภาพที่จะใช้ทุกอย่างก่อความรุนแรงได้เสมอ ชีวิตจึงเต็มไปด้วยความสุ่มเสี่ยงต่อภัยคุกคามที่รุนแรงทั้งในฐานะผู้ก่อและเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โคชิโร โอคาคุระ. **ขบวนการปลดปล่อยประชาชน เอเชีย อาฟริกา ลาตินอเมริกา**. แปลโดย วิภาสและรักษา, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๓.

ชลธิรา สัตยาวัฒนา. **กึ่งศตวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : หจก.บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์, ๒๕๔๕.

ดิช นัท ฮันท์. **สันติภาพทุกอย่างก้าว**. แปลโดย ประชาหุตานุวัตรและสุภาพร พงศ์พฤกษ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๕๓.

ปีเตอร์ ดรักเกอร์. **โลกใหม่ไร้พรมแดน**. แปลโดย สุเรษฐ บัวชาติ, กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์.พี.นิตติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาณ). นิเทศธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตีเพรส, ๒๕๓๙.

พุทธทาสภิกขุ. สันติภาพของโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑.

ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. วาทะธรรมว่าด้วยสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร : บ้านลานธรรม, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

วาณี สายประดิษฐ์และสันติสุข โสภณสิริ. สันติภาพ : ชัยชนะร่วมกันของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. มนุษย์กับสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สันสิทธิ์ ขวลิตรำรง. รัฐศาสตร์ภาพกว้าง. กรุงเทพมหานคร : สวีชาญการพิมพ์, ๒๕๔๖.

สาธิตคุณชั้นเมียง มูน. ในฐานะพลเมืองผู้รักสันติภาพ, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔.

อภิญา รัตนมงคลมาส. ความขัดแย้งระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

(๒) วิทยานิพนธ์:

คัทลียา รัตนวงศ์, “แนวคิดเรื่องสันติภาพของชัยยิด กุญฺบ”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระมหาพรหมพงศ์ กวีวิโส (ศรีสุเมธิตานนท์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอห์น ล็อก กับพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Henry Steel Commager, *An Economic Bill of Rights*, (New York: Appleton Century Crofts, 1968.

Immanuel Kant, *Lectures on Ethics*, (Cambridge: Hackett Publishing, 1981.

การแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา The solution greed in society in Buddhism

พระครูสุทธิพงษ์มณี*

บทคัดย่อ

ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภของคนในปัจจุบันกับในอดีตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีพฤติกรรมเหมือนกันคือการละเมิดศีล ๕ ซึ่งส่งผลกระทบให้บุคคลผู้กระทำและสังคมต้องเดือดร้อนเมื่อมองในแง่ของวงจรบุญจึงสรุปบาทคือกิเลสกรรมวิบากจะพบว่ามีกิเลสคือ ความโลภเป็นเหตุให้อยากได้ในทางที่ผิดศีลธรรมกรรมเป็นส่วนของการกระทำทุจริตและวิบากเป็นส่วนที่ต้องรับผลของการกระทำ เช่น ถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าองค์ธรรมที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคมคือทานการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ แก่ผู้อื่นเพื่อตัดความโลภความตระหนี่ออกจากใจศีลเป็นข้อห้ามทางกายวาจาเพื่อการไม่ละเมิดในทรัพย์สินและบุคคลที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น การบรรเทาความโลภและส่งเสริมการลดละความโลภเพื่อสันติสุขแก่สังคม

คำสำคัญ : การแก้ปัญหา, ความโลภ, หลักพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The social problems caused by the greed of the present with the past appears in scripture Theravada Buddhism is the same behavior is a violation of five precepts of which affect the individual offender and society have suffered. When viewed in terms of the cycle of Dependent Originations are the defilements, action, effect, will find that the defilement is the greed as the cause of bad action and bad action is bad behavior or corruption and effect is an acceptance of action such as to be caught by the law. The principle of Dhamma in Theravada Buddhism finds that principles of Dhamma can be applied to solve the greed problem in the society are charity is to give the materials to reduce the greed from the mind. The precept is the forbidding of body and speech for no violation the other assets and persons and relieve the greed and promote to reduce the greed for the peace of society.

Keyword: The problem solution, greed, Principle of Dhamma

* ครูสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดศรีพุ่มโพธิ์ ตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑. บทนำ

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท “ความโลภจัดเป็นอกุศลมูล”^๑ เป็นสภาวะธรรมฝ่ายชั่วเป็นกิเลสที่จะต้องกำจัดให้ออกไปจากจิตใจของตนเพราะทำให้จิตใจเศร้าหมองและจะต้องหาวิธีบรรเทาให้ลดน้อยลงจนหมดไปจากจิตใจในที่สุด “เพราะความโลภเป็นสาเหตุทำจิตใจให้เศร้าหมองความโลภที่เกิดทางใจนั้นเป็นอาการของจิตที่อยากได้อากัปกิริยาเป็นในสิ่งที่ตนยังไม่ได้ยังไม่มียังไม่เป็นจนทำให้ต้องดิ้นรนไขว่คว้าแสวงหาปรารถนาเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาครอบครองอันเป็นอาการของกิเลสที่เป็นความชั่วทางใจ”^๒ ได้แก่การพยายามแสวงหาช่องทางคิดกลอุบายหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเพราะความโลภที่รุ่มร่าจิตใจจึงเป็นเหตุให้ทำความชั่วทางวาจาได้แก่การพูดเลียบเคียงเพ่งเล็งทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นของตนเพราะถูกความโลภครอบงำจิตใจจึงเป็นเหตุให้บุคคลทำความชั่วทางกายซึ่งผิดหลักศีลธรรมคือยอมทำชีวิตสัตว์ให้ตก่วงไปยอมถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้อยอมประพฤติดิฉันในชายหญิงที่ไม่ใช่คู่ครองของตนยอมกล่าวคำเท็จชักชวนผู้อื่นในทางที่เสื่อมเสีย^๓

๒. ความหมายของความโลภ

การนิยามความหมายของความโลภได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆไว้ดังนี้

คำว่า “โลภ” มาจากลูก (คิทธิย) ในความอยากได้, ฌปัจจยมีรูปวิเคราะหว่าลูปภณโลโก, หมายถึงความอยากได้ชื่อว่าความโลภ, หรือตัณหา,^๔

พระธรรมกิตติวงศ์ได้ให้ความหมายของคำว่าโลภคืออาการเป็นเหตุให้อยากได้หรืออาการที่อยากได้เสียเอง (ลูปภติเตนาตีสยลูปภติติโลโก)^๕

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๔๒ได้ให้ความหมายของคำว่าโลภคือ “ความอยากได้ไม่รู้จักพอ”^๖

^๑ อด. ดิก. (บาลี) ๒๐/๗๐/๑๙๖, อด.ดิก.(ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

^๒ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกาวาท,(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖.

^๓ อด.ดิก. (บาลี) ๒๐/๖๖/๑๘๔, อด.ดิก.(ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๗.

^๔ พันธุ์ประยุทธ์ทลงสมบุญ, พจนานุกรมมคธ - ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๒๑.

^๕ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ศัพท์วิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗๔.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๔๖.

พระคันธสาราภิวังศ์ได้ให้ความหมายว่า “ความโลภเป็นสาเหตุของความประพฤติในปัจจุบันที่เป็นอกุศลทางกายวาจาหรือใจ”^๗

พระภาสกรภูริวฑฒโนกล่าวไว้ในหนังสือปฏิจจนุสุมบพาทสำหรับคนรุ่นใหม่ว่า “สภาวะของจิตในขณะที่ปรุงแต่งเป็นบาปเป็นโลภมูลจิตคือจิตโลภในเวลาที่มีกามารมณ์ที่น่าปรารถนาเป็นอารมณ์เครื่องยึดเหนี่ยว”^๘

จากทัศนะของนักวิชาการที่ได้ให้คำนิยามความหมายของความโลภดังกล่าวพอสรุปความได้ว่าความโลภเป็นอาการของจิตที่อยากได้ไม่รู้จักพอเป็นความเศร้าหมองของจิตซึ่งทำให้บุคคลแสวงหาสิ่งที่ต้องการในทางทุจริตเป็นรากเหง้าของอกุศลมูลเป็นกิเลสที่โน้มเข้าหาอาหารมณคือ กามคุณ ๕ เป็นสภาวะของจิตในขณะที่ปรุงแต่งเป็นบาปเป็นสาเหตุของความประพฤติที่เป็นอกุศลทางกายวาจาโดยการละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งเกิดจากโลภมูลจิต

๓. สาเหตุของความโลภ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผลเพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแสดงความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งปวงตามแนวคิดที่ว่าสิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นดำรงอยู่และดับไปล้วนอิงอาศัยกันและกันในลักษณะสัมพันธ์ต่อกันเป็นกระแสหรือกระบวนการหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นต้นเหตุหรือเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งทั้งปวงไม่ในพระอภิธรรมปิฎกพระพุทธองค์ตรัสว่า “กิเลสประเภทความโลภแม้จะชื่อว่าเป็นเหตุแห่งความทุกข์”^๙ ก็ตามแต่บางขณะจิตความโลภยังอิงอาศัยกิเลสชนิดอื่นเกิดขึ้นเพราะเป็นสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุกล่าวคือ “โลภะ เป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุเพราะโมหะโมหะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุเพราะโลภะโทสะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุเพราะโมหะโมหะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุเพราะโทสะ”^{๑๐}

พระพุทธโฆสาจารย์ อธิบายสาเหตุของความโลภที่เกิดขึ้นตามวิธีแห่งโลภมูลจิต๘ ดวงว่า เมื่อใดบุคคลทำความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ว่าโทษในกามทั้งหลายไม่มีเป็นต้นให้ออกหน้าเป็นผู้ร่าเริงยินดีบริโภคมกามทั้งหลายเชื่อถือทิฐิฐมมก (สิ่งที่ตนได้เห็นเป็นมก) โดยว่าเป็นสาระด้วยจิตที่กล้าเองมิได้ถูกใครๆ ชักจูงเมื่อนั้นอกุศลจิตดวงที่หนึ่ง (คือ โสมนัสสหคตทิฐิฐิตตสัมปยุตสังขารร่วมกับ โสมนัสประกอบด้วยความเห็นผิดไม่มีใครชักจูง) ย่อมเกิดขึ้นในกาลใดบุคคลมีจิตเฉื่อยชาคนอื่นชักจูง (จึงทำอย่างนั้น) ในกาลนั้นอกุศลจิตดวงที่ ๒ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทิฐิฐิตตสัมปยุตสังขารร่วมกับ โสมนัสประกอบด้วยความเห็นผิดมีใครๆ ชักจูง) ย่อมเกิดขึ้น

ในกาลใดบุคคลมิได้กระทำความเห็นผิดให้ออกหน้าเพียงแต่ร่าเริงยินดีอย่างเดียวย่อมเสพเมณุนบ้างเฟื่องเลี้ยงอยากได้สมบัติของผู้อื่นบ้างย่อมลักทรัพย์ของผู้อื่นบ้างมีจิตกล้าแข็งเองไม่มีใครชัก

^๗พระคันธสาราภิวังศ์, โพธิปักขิยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^๘พระภาสกรภูริวฑฒโน (ภาวิไล), ปฏิจจนุสุมบพาทสำหรับคนรุ่นใหม่, (เชียงใหม่ : บริษัท นันทพันธ์พรังค์จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

^๙อภิ.สง. (บาลี) ๓๔/๑๐๘๓/๑๔๘, อภิ.สง.(ไทย) ๓๔/๑๐๘๓/๒๗๖.

^{๑๐}อภิ.สง. (บาลี) ๓๔/๑๐๘๕/๑๔๘, อภิ.สง.(ไทย) ๓๔/๑๐๘๕/๒๗๖-๒๗๗.

จูงเลยในกาลนั้นนอกุศลจิตดวงที่ ๓ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทวิภูตวิปยุต สังขารไม่ประกอบด้วย ความเห็นผิดไม่มีใครชักจูง) ย่อมเกิดขึ้นในกาลใดบุคคลมีจิตเฉื่อยขามีคนอื่นชักจูง (จึงทำอย่างนั้น) ในกาลนั้นนอกุศลจิตดวงที่ ๔ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทวิภูตวิปยุต สังขารร่วมกับโสมนัส ประกอบด้วยความเห็นผิดมีใครชักจูง) ย่อมเกิดขึ้น

ในกาลใดบุคคลปราศจากวิภังค์เพราะอาศัยความไม่พร้อมแห่งกามทั้งหลายบ้างเพราะ ความไม่มีเหตุแห่งโสมนัสอื่น ๆ บ้าง จิตที่ประกอบด้วยอุเบกขา๔ดวงที่เหลือจึงเกิด^{๑๑}

สาเหตุของความโลภในด้านปัจจัยภายในย่อมมาจากสภาพจิตใจที่เศร้าหมองขุ่นมัวนั้นคือ โมหะความลุ่มหลงมัวเมาซึ่งเป็นอกุศลมูลข้อที่ ๓ “โมหะเป็นสาเหตุให้เกิดความโลภที่เนื่องมาจากการตรึกนึกคิดของตนเองด้วยความอยากได้เพราะไม่มีโยนิโสมนสิการ”^{๑๒} ความโลภมีอยู่ประจำใจ ของปุถุชนทุกคนไม่มากก็น้อยโดยไม่เคยเลือกหน้าเลยว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กเหตุการณ์เช่นว่ามานี้ ให้เราทดลองสังเกตดูในชีวิตประจำวันก็ได้เพราะเหตุว่าความโลภมีหลายระดับคือละเอียดกลาง หยิบยัดที่กล่าวมาแล้วคนส่วนมากจะรู้ว่าเป็นความโลภก็ต่อเมื่อปรากฏอาการที่รุนแรงเพราะว่า โลภะที่แรงกล้าเป็นโรคหรือต้นหาขณะทีรูปเสียงกลิ่นรสและโผฏฐัพพะปรากฏขณะนั้นโลภะย่อม เกิดจิตเกิดดับเร็วมากสำหรับปุถุชนไม่อาจรู้ความโลภเกิดในขณะที่สภาวะธรรมปรากฏในทวารใด ทวารหนึ่งในชีวิตประจำวัน

สาเหตุของความโลภในด้านของปัจจัยภายนอกคือกามคุณที่เป็นรูปมากระต้นในเวลาที่มี เหตุปัจจัยพร้อมก็ทำให้บุคคลกระทำให้ทุจริตทางกายวาจาได้ทันทีเมื่อบุคคลต้องการอำนาจความเป็นใหญ่ที่เกินขอบเขตตั่งกรณีของพระราชาที่ปรากฏในอรรถกถามงคลสูตรว่าพระราชาผู้ตกอยู่ใน อำนาจของความโลภเพราะมีต้นหาเป็นกำลังสนับสนุนเป็นแรงจูงใจสาเหตุเพราะอยากจะได้ราชสมบัติสองสามประเทศมาครอบครองไว้ในอำนาจของตนเลยถูกท้าวสักกะปลอมตัวเป็นชายหนุ่ม เพื่อให้พระองค์เกิดสำนึกตนด้วยเครื่องจูงใจว่าจะตีเมืองทั้ง ๓ เมืองมาถวายเมื่อชายนั้้นหายตัวไปไม่ มาตามสัญญาพระราชาผู้มีความโลภจัดในราชสมบัตินั้นเมื่อระลึกถึงจึงเกิดความเสียดายพระวรกาย เร่าร้อนทำให้พระอุทรปั่นป่วนเป็นโรคโลหิตพิษคันธิกพาธ (คือโรคอาเจียนเป็นโลหิต) ไม่หยุดเกิน กำลังของแพทย์ที่จะเยียวยาให้หายได้ต้องประสบกับความทุกข์ปางตาย^{๑๓}

ในประเด็นนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลต้องระทมทุกข์ปางตายเพราะอำนาจต้นหาที่เป็น กำลังสนับสนุนความโลภจนจิตใจต้องคล้อยตามอารมณ์ของความอยากสรุปได้ว่าในกรณีนี้สมุฏฐาน ของโรคเกิดจากความอยากได้ที่เกินขอบเขตนั่นเอง

^{๑๑}วิสุทฺธิ. (บาลี) ๓/๒๔-๒๕, วิสุทฺธิ.(ไทย) ๓/๑/๔๙.

^{๑๒}อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๙๓๖/๔๕๕, อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๙๓๖/๕๘๖.

^{๑๓}มจฺจล. (บาลี) ๒/๕๔๙/๔๔๘, มจฺจล.(ไทย) ๕/๕๙๔/๑๔๑.

๔. ปัญหาที่เกิดจากความโลภในสังคมปัจจุบัน

ในสังคมไทยปัจจุบันกำลังประสบกับปัญหาสังคมต่างๆ เช่น อาชญากรรมปล้นฆ่า การลักทรัพย์ผู้อื่นหลอกลวงฉ้อโกงคอร์รัปชันปัญหายาเสพติดปัญหาเศรษฐกิจกล่าวได้ว่า สาเหตุของปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมานี้ มีสมมูลฐานเริ่มจากปัจเจกบุคคลบางนโยบายของรัฐบ้างแต่โดยสภาพทั่วไปแล้ว ปัญหาเหล่านี้จะเริ่มที่ตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการบริหารของรัฐเข้าไม่ถึงหรือได้รับการบริการด้านสวัสดิการจากรัฐไม่เป็นธรรมคนเหล่านี้จึงกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวนี้พบว่าผู้มีผลโดยตรงต่อตัวบุคคลเป็นสำคัญเพราะเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของปัญหาความโลภอยากได้และการแสวงหาในทางที่ผิดศีลธรรมในที่สุดมนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการด้านปัจจัยสี่คืออาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรคด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ความต้องการของมนุษย์บางคนในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตามคือ ต้องการกินกามเกียรตินั่นกันเมื่อต้องการแล้วไม่ได้ดังที่ต้องการยอมทำให้จิตใจกระสับกระส่ายด้วยอำนาจของความโลภซึ่งเป็นมโนทุจริตหมายความว่าทุจริตทางใจตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ ประการคือ ๑. คิดโลภอยากได้ของคนอื่นหรือของที่ไม่ควรจะได้ ๒. คิดอาฆาตบ่อนทำลายผู้อื่น ๓. คิดเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม^{๑๔}

เรื่องมโนทุจริตนี้เรามักเห็นกันมากในสังคมไทยเช่นเดียวกันทุกวันนี้จะเห็นว่าคนเรามีความโลภไม่มีที่สิ้นสุดร่ำรวยมาแล้วก็ยังไม่พอยังหาช่องทางทุจริตประพฤติดมิชอบกอบโกยผลประโยชน์เข้าตัวมากขึ้นไปอีกคิดโลภไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งความโลภนี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นการประพฤติดุจริตตามมาเช่นการประกอบอาชญากรรมด้วยการปล้นฆ่าลักทรัพย์ผู้อื่นการเล่นการพนันเพื่อหวังรวยทางลัดการเล่นหวยเถื่อน เป็นต้น^{๑๕} เหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาในเชิงลบให้แก่สังคมทั้งสิ้น

ดังนั้น จะแยกประเด็นปัญหาที่เกิดจากความโลภในสังคมปัจจุบันออกเป็น ๓ ส่วนส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภเริ่มจากการพิจารณาความโลภเชิงวัตถุนิยมละความโลภทางสังคม

๔.๑ ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภ

การศึกษาปัญหาความโลภและผลที่กระทบต่อสังคมไทยปัจจุบันตั้งแต่พ. ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐เท่านั้นอนึ่งความโลภเมื่อแสดงตัวออกมาเป็นความพยายามทุกวิถีทางเพื่อโน้มน้าวสิ่งที่ตนหมายปองเข้ามาเป็นสมบัติของตนหรือพยายามเหนี่ยวรั้งเข้ามาอย่างไ้ก็ตามบทบาทของความโลภได้กลายเป็นปัญหาบีบคั้นเบียดเบียนจิตใจของปุถุชนบางคนอยู่ทุกวันทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

^{๑๔} อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๙๑๓/๔๔๔, อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๙๑๓/๕๗๑.ดูเทียบในพระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญาณ), **ธรรมปริทรรศน์ ๒**, (อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๘๖.

^{๑๕} สุภัทรสุภาพ, **ปัญหาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๘๒-๘๓.

ตระหนักถึงปัญหาข้อนี้จึงจัดความโลภเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมประการหนึ่งเมื่อพิจารณา ลักษณะของความโลภตามที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันพอสรุปออกเป็น ๒ ลักษณะคือ^{๑๖}

๔.๑.๑ ความโลภเชิงวัตถุนิยม

ความโลภเชิงวัตถุนิยมหมายถึงความอยากมีเงินทองอยากได้วัตถุสิ่งของต่างๆ เริ่มตั้งแต่ ต้องการมีเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันเช่นเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสื่อสารสมัยใหม่เครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานนานาชนิดตลอดจนเครื่องแต่งกายที่ทันสมัย^{๑๗} สิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวกสบายทำให้บริโภคจนผลิตเพลินบางครั้งก็เกินความพอดี

การพิจารณาความโลภเป็นเรื่องของวัตถุนิยมนี้คือการที่บุคคลมุ่งจะเสริมสร้างสถานของตนเองให้มั่งคั่งร่ำรวยในทรัพย์สินพระพุทธรูปเจ้าก็ทรงสอนให้รู้ประมาณและบรรเทาแต่ต้องไม่โลภ อยากได้ของบุคคลอื่นแต่บุคคลสามารถใช้ความเพียรพยายามกำลังสติกำลังทรัพย์กำลังความคิดของตนเองเพื่อสร้างสถานะทางความร่ำรวยได้ตราบดีที่ยังไม่ละเมิดในทางทรัพย์สินผลประโยชน์ของบุคคลอื่นตราบนั่นก็ยังถือว่าอยู่ในขอบข่ายของศีลธรรม^{๑๘}

อนึ่งในระดับที่สูงขึ้นไปหรือมองให้ละเอียดลงไปอีก “การสะสมทรัพย์สินไว้มากเกินความจำเป็นถือว่าเป็นความโลภเหมือนกันเท่าไรเรียกว่าเกินความจำเป็นจุดนี้ทุกคนรู้พอดีด้วยตนเองท่าน มหาตมะคานธีกล่าวว่า การสะสมทรัพย์ไว้มากเกินความจำเป็นเป็นการขโมย”^{๑๙} อธิบายได้ว่า ทรัพย์สมบัติในโลกเป็นของกลางเป็นของโลกมีไว้เพื่อคนในโลกใครที่สะสมถือกรรมสิทธิ์ไว้เป็นส่วนตัวมากเกินไปย่อมทำให้ผู้อื่นขาดแคลนยากในการแสวงหาและบริโภคใช้สอย

ในประเด็นความโลภเชิงวัตถุนิยมนี้มองในแง่ของจิตนิยมคือความหมกมุ่นพัวพันใน ทรัพย์สินของตนเผ่าพิทักษ์รักษาเอาใจจดจ่อจนกลายเป็นเครื่องกังวลหรือไปไหนไม่ได้มีความ ตระหนี่เหนียวแน่นอย่างยิ่งอาการอย่างนี้ก็จัดว่าเป็นความโลภอย่างละเอียดเหมือนกันต้องแก้ด้วยการ พิจารณาเรื่อยๆ ถึงโทษของการหวงแหนว่าเป็นสนิมของใจทำตนให้ตกเป็นทาสของสิ่งที่มีก็จะ ลดอาการความโลภชนิดนี้ลงได้บ้าง

บุคคลที่มีความโลภไม่รู้ประมาณในการแสวงหาและอยากได้จนเกินความจำเป็นก็จัดว่า เป็นความโลภอย่างกลางเช่นกัน “ตามทฤษฎีวิเคราะห์ความโลภในระดับนี้จะปรากฏขึ้นในจิตสำนึก

^{๑๖} ผศ. อุทิศเชาวลิต, “เพื่อความแตกต่าง”, วารสารพ.ส.ล. ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒๓๒ (พฤศจิกายน- ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๓๑-๓๒.

^{๑๗} แสงจันทร์งาม, พุทธศาสนาวិทยา, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๑๕๕.

^{๑๘} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาณ), ธรรมปริทรรศน์ ๒, (อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒), หน้า ๖๓.

^{๑๙} วศินอินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๗.

หรือก่อนจิตสำนึก”^{๒๐} “ความโลภอยากได้ของผู้อื่นในทางที่ไม่ชอบธรรมจนต้องโกงหรือแย่งชิงเขาเป็นต้นก็จัดอยู่ในประเภทของความโลภอย่างหยาบ”^{๒๑}

อนึ่งเมื่อมองในแง่บริโศกนิยมทำให้วิเคราะห์ได้ในมิติของกาม ๒ อย่างคือ “กิเลสกาม หมายถึงกิเลสเป็นเหตุใครซึ่งเป็นเจตสิกที่เศร้าหมองชักใจให้อยากได้ได้แก่ราคะโลภะอิจฉาความอยากได้”^{๒๒}

กิเลสกามคือกิเลสสายโลภะที่มีอยู่ภายในจิตใบบุคคลที่ทำให้บุคคลมีความพอใจยินดีรักใคร่ปรารถนาไขว่คว้าต้องการจะได้สิ่งต่างๆ ที่เป็นวัตถุกามหรือผัสสูอันน่าใคร่เนื่องจากโลกของเราเป็นโลกแห่งสัมผัสสิ่งที่ใจของบุคคลมีความใคร่ความพอใจยินดีซึ่งได้แก่สิ่งที่ป็นรูปเสียงกลิ่นรสเย็นร้อนอ่อนแข็งที่ใจไปกำหนดว่ารูปสวยเสียงไพเราะกลิ่นหอมรสอร่อยสิ่งนั้นน่าจับต้องความพอใจความยินดีความต้องการความกำหนดความโลภในสิ่งนั้นก็จะบังเกิดขึ้น

กิเลสกามกับวัตถุกามจึงมีความเกี่ยวเนื่องกันถ้ามีเพียงอย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่งไม่มีความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใใจคนก็เกิดขึ้นไม่ได้เช่นมีวัตถุสิ่งของอยู่แต่บุคคลไม่ได้กำหนดหรือสร้างเงื่อนไขว่าสิ่งนั้นเป็นของมีค่าความพอใจยินดีในสิ่งนั้นก็ไม่เกิดขึ้น^{๒๓}

ดังนั้นวัตถุกามคือรูป (สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเช่นโทรทัศน์เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องสื่อสารสมัยใหม่เครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานนานาชนิด) เสียงกลิ่นรสสัมผัสโผฏฐัพพะหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากามคุณแปดว่ากลุ่มสิ่งของที่บุคคลไปกำหนดว่าน่าใคร่น่าปรารถนาน่าพอใจเป็นของมีอยู่โดยธรรมชาติตามธรรมดาสิ่งเหล่านี้จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ใบบุคคลหรือไม่ก็มีอยู่ที่บุคคลเหล่านั้นมีกิเลสอยู่ภายในจิตใใจหรือไม่สำหรับบุุคคลแล้วมีความยินดีมีความพอใจมีความกำหนดรักใคร่ในอารมณ์ต่างๆ เมื่อเห็นรูปหรือเสียงกลิ่นรสโผฏฐัพพะมากกระทบถ้ากำหนดว่าดีกิเลสสายโลภะคือความโลภอยากได้ก็เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงไม่ควรโลภจัดและไม่ควรสะสมทรัพย์ไว้เกินความจำเป็นเพราะถ้าเราเป็นคนที่มีความสามารถมากก็จะมีโอกาสสะสมทรัพย์สินไว้เป็นส่วนตัวได้มากจนเกินความจำเป็นคนที่มีความสามารถน้อยด้อยปัญญา ก็จะขาดแคลนลำบากในการแสวงหาทรัพย์มาเลี้ยงชีพทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็จะตกอยู่เฉพาะในมือของผู้มีอำนาจทางการเงินทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้น่าจะเพียงพอเลี้ยงชาวโลกได้อีกนานถ้าชาวโลกช่วยกันละความละโมภโลภมากลงเสียบ้างดังที่ท่านมหาตมาคานธีกล่าวว่า “ทรัพยากรธรรมชาติมีเพียงพอสำหรับทุกคนในโลกแต่ไม่พอเพียงสำหรับ

^{๒๐} จำลองดิษยวณิช, **จิตวิทยาของความดับทุกข์**, (เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๘-๕๙.

^{๒๑} วศินอินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, หน้า ๑๐๖.

^{๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๒๓} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), **ธรรมปริทรรศน์ ๒**, (อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่๒), หน้า ๑๓.

คนโลกเพียงคนเดียว”^{๒๔} เมื่อเป็นอย่างนี้สภาพปัญหาสังคมก็จะออกมาในลักษณะที่ว่าคนที่มั่งมีก็มีมากเกินไปคนที่ยากจนก็ขาดแคลนเกินไปทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้ช้า

๔.๑.๒ ความโลภทางสังคม

ความโลภทางสังคมหมายถึงสภาพที่บุคคลเกี่ยวข้องกับทางสังคมและมีความต้องการให้สังคมยอมรับมากขึ้นเช่นการอยากมีชื่อเสียงการอยากเป็นคนเด่นคนดังการซื้อตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้นความต้องการเป็นผู้บังคับบัญชาและการอยากเป็นนักการเมืองเป็นต้นความโลภทางสังคมนี้หากอยู่ในจุดที่ควบคุมไม่ได้ย่อมดันรนไปในลักษณะของความทะเยอทะยานแล้วมักจะดำเนินไปในทางที่ผิดศีลธรรม

อนึ่งความอยากของมนุษย์นั้นมีหลายรูปแบบ “คนที่อยากเด่นดังในสังคมจนแสสร้างเป็นคนดีศรีสังคมก็มีคนที่อยากมียศตำแหน่งจนต้องแสวงหาด้วยการติดสินบนก็มีผู้ที่ถูกความโลภที่เป็นกิเลสครอบงำจิตใจอย่างรุนแรงอย่างนี้เรียกว่าคนโลภจริต”^{๒๕}

ความอยากของมวลมนุษย์โดยสรุปก็จำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะได้แก่ความอยากด้านเศรษฐกิจหรือความอยากด้านวัตถุเช่นอยากมีเงินทองมาก ๆ รถยนต์ที่มีราคาแพงเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องสื่อสารสมัยใหม่เป็นต้นและความอยากทางด้านสังคมเช่นอยากเป็นคนมีชื่อเสียงทางสังคมอยากเป็นนักการเมืองเป็นต้นความอยากด้วยอำนาจกิเลสก็นำไปสู่การดันรนแสวงหาในทางที่ผิดศีลธรรมอันดีงามของสังคมทำให้ปัญหาต่างๆ ติดตามมาไม่มีที่สิ้นสุด^{๒๖}

๕. การแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

วิธีการแก้ปัญหาความโลภด้วยการให้ทาน

วิธีการแก้ปัญหาความโลภด้วยการให้ทานคือการปรับเปลี่ยนทัศนคติและป้องกันพฤติกรรมของบุคคลที่มีความโลภโดยนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับลักษณะของปัญหาแต่ละกรณี

อนึ่งเนื่องจากเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหามีจำนวนมากจึงเป็นการยากที่จะนำเอาเหตุปัจจัยเหล่านั้นทั้งหมดพร้อมทั้งวิธีการแก้ปัญหามาแสดงอย่างครบบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้จึงนำเสนอเฉพาะหลักธรรมที่สำคัญและวิธีการแก้ปัญหบางส่วนกล่าวคือ :

การให้ทานคือการเสียสละสิ่งของต่างๆ ของตนหรือให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นก็จะสามารถนำมาเป็นอุบายวิธีการแก้ปัญหาคความโลภในสังคมปัจจุบันได้ตามความเหมาะสมตามความหมายคือ

^{๒๔} วศินอินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๑๐๗.

^{๒๕} พระมหาธีรพลสุขแสง, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๘.

^{๒๖} ผศ. อุทิศเชาวลิต, “เพื่อความต่าง”, วารสารพ.ส.ส. ปีที่ ๓๔ (พฤศจิกายน-ธันวาคม) : ๓๑-๓๒.

ทานหมายถึงการตัดความโลภว่าตัดความตระหนี่ชำระความตระหนี่ออกจากสันดานของตนตัดความโลภชำระความโลภออกจากสันดานของตน^{๒๗} “ทานกำจัดความตระหนี่เหนียวแน่นที่นอนจมอยู่อันเป็นอาสวะชนิดหนึ่ง”^{๒๘} “ทานกำจัดความโลภได้”^{๒๙}

คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวว่าการให้ทานหมายถึงการให้สิ่งของที่ให้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า alms : money, clothes and food that are given to poor people. หรือ Dāna ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving^{๓๐} ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำเร็จได้แก่เรื่องของความสามารถสิ่งที่ได้รับเรื่องของโชค^{๓๑}

ลักษณะของทานการให้ที่ประพจน์ปฏิบัติกันมี ๔ อย่างคือ

๑. การให้เพื่อชำระกิเลสคือความตระหนี่ในใจของผู้ให้เรียกว่าบริจาคทานการให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิตโดยไม่คำนึงถึงผู้รับว่าจะเป็นใครก็ตาม

๒. การให้เพื่อตอบแทนคุณความดีเรียกว่าปฏิการทานหมายถึงการให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่าเช่นการให้สิ่งของแก่บิดามารดาครูอาจารย์และบุคคลต่างๆ เป็นต้น

๓. การให้เพื่อสงเคราะห์เรียกว่าสังคหทานหมายถึงการให้เพื่อผูกมิตรยึดเหนี่ยวน้ำใจกันในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับตนโดยมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ

๔. การให้เพื่ออนุเคราะห์เรียกว่าอนุหทานหมายถึงการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาสงสารไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใคร^{๓๒}

ทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๑. อามิสทานหมายถึงการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอกทั้งสิ่งที่เป็นที่รักมากเช่นอวัยวะเลือดดวงตาเป็นต้นเป็นทาน

๒. ธรรมทานหมายถึงการให้ในส่วนของจิตใจ^{๓๓} เช่น การให้ธรรมะการให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (สัพพทานัมมทานชินาติ)

^{๒๗} มงคล. (บาลี) ๒/๓/๒, มงคล.(ไทย) ๓/๓/๓.

^{๒๘} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๑.

^{๒๙} พระพุทธกาลาโร, **ชีวิตการงานหลักธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๓๗, หน้า ๑๐๕.

^{๓๐} A.S.Hornby ,**Dictionary of Current English**, (Great Britain : Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire), p. 30.

^{๓๑} Brophy, Jere. **ON MOTIVATING STUDENTS**. Occasional Paper No. 101. East Lansing, Michigan: Institute for Research on Teaching, Michigan State University October 1986. 73 pages. ED 276 724.

^{๓๒} พระมหาสุวิทย์ วิเศษโสโก, **ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๓๓} อ.ทก. (บาลี) ๒๐/๑๔๒/๘๗, อ.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

๓. อภัยทานหมายถึงการยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีเวรไม่มีภัยต่อกันมีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ^{๓๔}

อามิสทานแบ่งตามทายกคือผู้ให้มีประเภท๓ดังนี้

๑. ทานทาสหมายถึงการที่บุคคลให้ของที่ตนไม่บริโภควินิจฉัยเองเช่นเมื่อได้สิ่งของที่ ประณีตก็ใช้เองเมื่อจะให้ก็ให้สิ่งของที่ไม่ประณีต

๒. ทานสหายหมายถึงบุคคลให้ของที่เสมอกันกับที่ตนบริโภควินิจฉัยตนใช้บริโภควินิจฉัย ของอย่างไรถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น

๓. ทานสามีหมายถึงบุคคลให้ของที่ตีประณีตกว่าของที่ตนบริโภควินิจฉัยโดยเลือกเอา สิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป^{๓๕}

จากความหมายของทานตามที่กล่าวมาแล้วนั้นบ่งชี้อยู่ในตัวเองว่าทานทำหน้าที่ในเวลา เดียวกันได้แก่ (๑) สงเคราะห์เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แจกจ่ายสิ่งของให้แก่ผู้อื่นบ้าง (อามิสทาน) (๒) ประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยเจตนาอันงดงามเป็นแบบอย่างที่ดีบ้าง (ธรรมทาน) (๓) การให้ความ ปลอดภัยให้ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่นไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงละเมิดของผู้อื่น(อภัยทาน) การให้อภัยเป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลยเป็นการให้ที่ง่ายแต่คนเราทำได้ยากเพราะมีกิเลสอยู่ใน ใจต้องอาศัยการฟังธรรมจึงจะเห็นคุณประโยชน์ของการให้อภัยแล้วจะให้อภัยได้ง่ายดังมีข้อความ ปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกายจริยาปิฎกว่า “ทานเป็นปฏิกัมมต่อโลภะ”^{๓๖} “ทานมีการบริจาค เป็นลักษณะมีการกำจัดโลภะความอยากได้เป็นรส”^{๓๗}

เมื่อมองย้อนไปที่กรณีพนักงานขายของรัฐวิสาหกิจในประเด็นนี้วิธีการแก้ปัญหาความ โลกในจิตใจนายค. ควรเคารพในสิทธิทางคู่ครองผู้อื่นโดยสร้างสำนึกว่าคู่ครองของใครก็รักใคร่ก็ ห่วงการละเมิดในคู่ครองผู้อื่นเป็นการสร้างภัยให้เกิดแก่ตนเองในกรณีนี้ถ้าฝ่ายนายค. ยอมเสียสละ คู่รักของตนให้เป็นทาน (สงเคราะห์ในอามิสทาน) แก่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นการตัดความตระหนี่คือความ ห่วงเหินออกจากใจในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะให้อภัยทานโดยไม่โกรธตอบเหตุการณ์รักสามเส้า และคดีปัญหาอาชญากรก็จะไม่เกิดหากมองเผินๆจะดูเหมือนว่าการให้อภัยเป็นการให้ประโยชน์สุข แก่ผู้อื่นทำให้ผู้อื่นมีความสุขสบายใจแต่ที่จริงแล้วผู้ที่ได้รับประโยชน์สุขมากที่สุดก็คือตนเองเพราะ ทุกครั้งที่ให้อภัยได้จะรู้สึกปลอดโปร่งเบากายสบายใจมีความสุขในขณะที่กำลังให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ เหล่านั้นอยู่ก็เป็นกระบวนการกำจัดความโลภออกไปจากจิตใจด้วย

จ่านง ทองประเสริฐ อธิบายความสำคัญของการให้ทานหรือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของ ให้แก่ผู้อื่นโดยใช้หลักการของลัทธิโซลิดารีสม์ (Solidarism) ซึ่งท่านเรียกง่ายๆ ว่าลัทธิสังคมนิยม พวกโซลิดารีสม์ ถือว่ามนุษย์ชาติต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสิ้นลมปราณ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบสังคมด้วยกันเพราะการกระทำของผู้นั้นผู้นี้ย่อมกระทบกระเทือน

^{๓๔} พ. จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๒-๓๕๔, พ. จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑๘.

^{๓๕} พระมหาสุวิทย์วิเศษโสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า๒๔.

^{๓๖} พ. จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๑, พ. จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑๖.

^{๓๗} พ. จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๒๘, พ. จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๕๗๘.

ถึงผู้อื่นเสมอมากหรือน้อยแล้วแต่จะอยู่ใกล้หรือไกลเหมือนกับเราทิ้งก้อนหินลงไปในน้ำเราจะเห็นคลื่นแตกกระจายออกไปเป็นวงกลมโดยรอบตรงใกล้ก้อนหินก็เป็นคลื่นสูงใหญ่ห่างๆ ไปก็จะเล็กลงทุกทีจนเกือบมองไม่เห็นแต่ความเป็นจริงน้ำที่อยู่ไกลออกไปก็ถูกกระทบกระเทือนเหมือนกันแต่อาจจะน้อยลงไปตามลำดับการกระทำทุกอย่างของเราย่อมก่อให้เกิดผลดีและผลร้ายกระทบกระเทือนถึงผู้อื่นด้วยฉะนั้นหากมีคนบางคนยากจนทุกข์ยากเราก็ต้องช่วยเหลือด้วยเหตุ ๒ ประการคือ

๑) เพราะการกระทำของเราอาจมีส่วนสร้างความลำบากให้แก่เขา ดังนั้นเราจึงมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือเขา

๒) เรารู้ว่าตัวของเราหรือลูกหลานของเราจะต้องได้รับทุกข์อันเป็นผลจากการกระทำของคนอื่นเช่นเกิดโรคระบาดอาจติดผ่านถึงเราฉะนั้นการที่เราได้เกื้อกูลผู้อื่นก็เท่ากับเราเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ของเราด้วย^{๓๘}

ความเห็นของลัทธินี้ตรงกับมติทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการช่วยเหลือกันหรือการสงเคราะห์กันซึ่งเรียกว่าสังคหวัตถุหมายถึงข้อปฏิบัติสำหรับเกื้อกูลกันโดยเริ่มจากการให้ทานเช่นเดียวกันด้วยกระบวนการ“เอาใจเขามาใส่ใจเรา”พิจารณาเห็นคุณค่าแห่งชีวิตของปัจเจกชนและของสังคมก็จะทำให้เราปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยท่าทีที่อ่อนโยนและมีเมตตาคิดจะให้ทานเพื่อเกื้อกูลต่อผู้อื่นและบรรเทาความโลภในใจของเราด้วย

การปรับฐานความคิดให้เป็นสัมมาทิฐิอย่างน้อยก่อให้เกิดความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์แล้วจะทำให้เราตัดความตระหนี่ไม่คิดกอบโกยเอาแต่ฝ่ายเดียวแต่กลับจะสงเคราะห์ผู้อื่นอยู่เรื่อยไป ดังนั้นทานจึงเป็นความเต็มใจที่จะให้เต็มใจที่จะเปิดเผยไม่ปกป้องตัวเองด้วยความตระหนี่ให้เกิดความกลัดกลุ้มใจไม่หวังผลว่าจะได้ตอบแทนหรือไม่^{๓๙}

การศึกษาในมิตินี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ด้วยการแบ่งปันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและเว้นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์คือการเอารัดเอาเปรียบด้วยการกอบโกยเฉพาะประโยชน์ส่วนตัวด้วยความโลภตลอดจนเกื้อหนุนให้เกิดการประพวดีอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบันหรือที่เรียกว่าเรียนเพื่อให้รู้จักอยู่ร่วมกัน

การนำองค์ธรรมคือทานมาปรับประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันกล่าวคือบุคคลในสังคมควรปลูกจิตสำนึกในการแบ่งปันวัตถุสิ่งของๆ หนึ่งให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นบ้างไม่สะสมไว้มากจนเกินความเป็นซึ่งเป็นอุบายตัดความโลภความตระหนี่ออกจากใจ

ทานคือการแจกจ่ายแบ่งปันที่เป็นหลักธรรมกลุ่มเดียวกันกับศีลคือเจตนาที่ไม่ละเมิดและเบียดเบียนผู้อื่นที่เป็นวินัยพื้นฐานของสังคมเมื่อบุคคลในสังคมปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือมีการให้ทานและมีศีลเป็นเครื่องพัฒนากายวาจาตนเองและสังคมก็ไม่

^{๓๘} จานงค์ทองประเสริฐ, ศาสนาปรัชญาประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า๓๔๘-๓๕๐.

^{๓๙} เชอเกียรติรุ่งปะ, รินโปเช, ถึงหลอกเจ้าลอกคราบวัตถุนิยมทางศาสนา, แปลโดยวีระสมบุรณ์และพจนานันท์สันติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๘), หน้า๒๒๙.

เดือรื้อนก็จะสามารถปรับประยุกต์นำเอาหลักธรรมกลุ่มนี้มาเป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันได้

วิธีการแก้ปัญหาความโลภด้วยศีล

คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีลเพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจาเป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่างๆของหมู่ชนการจัดการสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลการดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้นศีลชั้นพื้นฐานหรือระดับเบื้องต้นที่สุดก็คือ “การไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายหรือวาจาและการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมศีลของตนศีลชั้นต้นนี้เรียกว่าศีล๕หรือสิกขาบท๕”^{๔๐} ดังมีข้อความว่า “คนมีศีลไม่ถือเอาสิ่งของๆผู้อื่นแม้แต่เส้นหญ้าเป็นผู้ไม่โลภ”^{๔๑}

จะสรุปหลักทั่วไปของศีลชั้นพื้นฐานที่เป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภสำหรับประชาชนทั่วไปในสังคมปัจจุบันมานำเสนอพอเป็นแนวทางประกอบความเข้าใจในเรื่องศีลให้เห็นความหมายและขอบเขตพร้อมทั้งเนื้อหาของศีลให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นศีลชั้นพื้นฐานคือศีลที่เป็นหลักกลางซึ่งเป็นความหมายของสัมมาวาจาสัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะที่เป็นองค์ของมรรคได้แก่การพูดการกระทำการประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที่ประกอบด้วยเจตนาซึ่งปราศจากความทุจริตหรือความคิดเบียดเบียน

๑. สัมมาวาจาเจรจาชอบได้แก่

- ๑) ละมุสาวาทเว้นจากการพูดเท็จรวมถึงสัจวาจาพูดคำจริง
- ๒) ละปิสุณวาจาเว้นจากการพูดส่อเสียดรวมถึงพูดคำสมานสามัคคี
- ๓) ละผรุสวาจาเว้นจากการพูดคำหยาบรวมถึงพูดคำอ่อนหวานสุภาพ
- ๔) ละสัมผัปปลาปะเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อรวมถึงพูดคำมีประโยชน์^{๔๒}

๒. สัมมากัมมันตะกระทำชอบได้แก่

- ๑) ละปาณาติบาตเว้นจากการทำลายชีวิตรวมถึงการกระทำช่วยเหลือเกื้อกูล
- ๒) ละอทินนาทานเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้
- ๓) ละกาเมสุมิฉฉาจารเว้นจากการประพฤติดีกามรวมถึงสทวารสันโดษ

๓. สัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบได้แก่ละมิฉฉาชีพเลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีพรวมถึงความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริตเว้นจากการค้าที่เป็นโทษ ๕ อย่าง^{๔๓} แต่สำหรับบุคคลที่ครองเรือนไม่สามารถปฏิบัติตามที่กล่าวมาแล้วก็มีการผ่อนลงเอาสาระของศีลพื้นฐานนี้มาแสดงเป็น

^{๔๐} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๑๕/๒๐๘, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๕.

^{๔๑} พุ.จุ.อ. (บาลี) ๑/๓๓๕, พุ.จุ.อ. (ไทย) ๙/๓/๕๘๙.

^{๔๒} อง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๑๔๘-๑๔๙/๑๘๙, อง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๔๘-๑๔๙/ ๒๑๒.

^{๔๓} อง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๗๒/๑๙๒, อง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๒/๒๘๗.

ข้อกำหนดขั้นต้นที่สุดในทางความประพฤติของมนุษย์เท่าที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุขและแต่ละคนก็มีชีวิตที่ไม่เป็นโทษภัยแก่กันเรียกข้อกำหนดนี้ว่าสิกขาบท ๕^{๔๔} หรือต่อมาเรียกว่าศีล๕ได้แก่

๑. เว้นจากปาณาติบาตคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๒. เว้นจากอกินนาทานคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

๓. เว้นจากกาเมสุมิฉาจารคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครองบุคคลที่รักหวงแหนไม่ผิดประเพณีทางเพศไม่นอกใจคู่ครองของตน

๔. เว้นจากมสฺสาวาทคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่โจทก์หลอกลวงตบตรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

๕. เว้นจากของเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทหมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

อนึ่งการจะกำหนดว่าจะละเมิดศีลหรือไม่ประเด็นนี้พิจารณาได้ทั้งองค์ประกอบของการกระทำแต่ละกรณีหรือที่เรียกว่าองค์สำหรับตัดสินต่อเมื่อกระทำการครบทั้งหมดขององค์ประกอบคือ

ศีลข้อ๑ปาณาติบาตมีองค์ ๕ คือ (๑) สัตว์มีชีวิต (๒) รู้ยั่วว่าสัตว์มีชีวิต (๓) จิตคิดจะฆ่า (๔) มีความพยายามฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความเพียรนั้น

ศีลข้อ๒อกินนาทานมีองค์ ๕ คือ (๑) ของผู้อื่นหวงแหน (๒) รู้ยั่วว่าเขาหวงแหน(๓) จิตคิดจะลัก (๔) มีความพยายาม (๕) ลักของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อ๓กาเมสุมิฉาจารมีองค์ ๔ คือ (๑) อคมณียวัตถุได้แก่สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด (๒) จิตคิดจะเสพ (๓) มีความพยายามในการเสพ (๔) ยังมรรคคืออวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน

ศีลข้อ๔มสฺสาวาทมีองค์ ๔ คือ (๑) เรื่องไม่จริง (๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (๓) มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น (๔) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น

ศีลข้อ๕สุราเมรัยมีขบปาหิฐานามีองค์ ๔ คือ (๑) สิ่งนั้นเป็นของเมา (๒) จิตใคร่จะดื่ม (๓) มีความพยายามเกิดจากจิตที่ใคร่จะดื่ม (๔) กลืนให้ลงลำคอต่อไป

จากการพิจารณาปัญหาความโลภที่เกิดในสังคมปัจจุบันโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลจะเข้าไปเพราะต้องการเงินมากที่สุดให้ความสำคัญแก่เงินในการดำรงชีวิตประจำวันจนลืมนอบของศีลธรรมที่ดั่งามทางพระพุทธศาสนาไปในประเด็นนี้พระพุทธศาสนาเถรวาทมีท่าทีต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเงิน(โภคทรัพย์)ในหลายแง่ดังนี้คือ

ก. ในแง่บุคคลควรดำเนินตามพุทธปฏิบัติที่นิยมยกย่องคนมีทรัพย์เฉพาะผู้ที่ร่ำรวยขึ้นมาด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยทางสุจริตชอบธรรมและใช้ทรัพย์นั้นทำสิ่งที่ดั่งามบำเพ็ญ

^{๔๔} อภ.วิ. (บาลี) ๓๕/๗๐๓/๓๔๙, อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๗๐๓/๔๔๗; ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๑๕/๒๐๘, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๕.

ประโยชน์คือยกย่องคนดีมีประโยชน์เหนือคนมีทรัพย์โดยเฉพาะจะต้องฝึกสอนคนรุ่นใหม่ให้มีค่านิยมที่เห็นเป็นความดีงามต่อเมื่อได้สร้างสมโภคทรัพย์ด้วยความเพียรสุจริต

ข. ในแง่สังคมตามหลักพระพุทธศาสนาทรัพย์เป็นอุปกรณ์หรือเป็นปัจจัยอุดหนุนชีวิตไม่ใช่จุดหมายของชีวิตทรัพย์จึงควรเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์มีความสะดวกมากขึ้นและพร้อมมากขึ้นในการที่จะดำเนินชีวิตที่ดีงามและทำกิจที่ดีงามเพื่อเข้าถึงสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้นไป

ค. ในแง่รัฐพระพุทธศาสนาองเห็นความสำคัญของทรัพย์ในสังคมของชาวโลกว่าความจนเป็นทุกข์ในโลก”^{๕๕} “ความยากไร้ขาดแคลนเป็นสาเหตุสำคัญของอาชญากรรมและความชั่วร้ายต่างๆในสังคม”^{๕๖} เช่นเดียวกับความโลภและสัมพันธ์กันกับความโลภด้วยและถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลจัดสรรปันทรัพย์ให้แก่ผู้ยากไร้ต้องอาศัยวิธีการต่างๆประกอบกันและที่เหมาะสมกับสถานการณ์โดยเฉพาะการจัดให้ราษฎรทุกคนมีทางทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตการส่งเสริมอาชีพการจัดสรรเกี่ยวกับทุนและอุปกรณ์การควบคุมการกระทำที่ไม่ชอบธรรมการเอาผิดเอาเปรียบเป็นต้นเมื่อภาครัฐดำเนินตามนโยบายนี้ได้ปัญหาความยากจนก็จะลดน้อยลงและเป็นการแก้ปัญหาความโลภที่เกิดจากการเพ่งเล็งในทรัพย์สินผู้อื่นซึ่งเป็นที่มาปัญหาของอาชญากรรมในสังคม

ฉะนั้นการนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในสังคมกล่าวคือทุกคนควรมีจิตสำนึกในศีล ๕ ที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติกรอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ควรเบียดเบียนหรือทำลายชีวิตกันไม่ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ละเมิดสิทธิทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับสิ่งเสพติดอันขัดต่อกฎหมาย ค่านิยมที่ผิดต่อสังคมและเป็นทางแห่งความเสื่อมเพราะความโลภเกินขอบเขตเมื่อบุคคลได้นำไปปฏิบัติกับชีวิตประจำวันแล้วตนเองและสังคมย่อมประสบกับความสุขไม่เดือดร้อน

๖. สรุป

การแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเด็นนี้ผู้เขียนจะยกหลักธรรมในระดับทานขึ้นกล่าวก่อนซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติที่บรรเทาหรือข่มความโลภในระดับต้นๆหรือขึ้นหยาบได้แก่หลักธรรมในระดับทานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและในอรรถกถานอกเหนือจากการให้เพื่อตัดความตระหนี่เหนียวแน่นนอนจมอยู่ภายในใจก็ตามถึงกระนั้นก็ยังหมายรวมถึงข้อปฏิบัติที่เป็นส่วนหลักอีกส่วนหนึ่งซึ่งสามารถขยายไปสู่หลักธรรมอีกหลายหมวดและแต่ละหมวดก็แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างกันเช่นศีลเป็นหลักธรรมที่พัฒนากายวาจาให้อยู่ในระดับปกติไม่ละเมิดกฎบัญญัติของสังคมเมื่อมีศีลเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติแล้วย่อมไม่คิดเบียดเบียนชีวิตหรือละเมิดในทรัพย์สินและคุ้มครองผู้อื่นยินดีพอใจด้วยสิ่งของๆตน

^{๕๕}ม.ม. (บาลี) ๑๓/๔๔/๔๒๘, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๔/๕๕๒.

^{๕๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับขยายความ*, หน้า ๗๙๕.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนงค์ทองประเสริฐ. ศาสนาปรัชญาประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์จำกัด, ๒๕๓๙.

จำลองดิษยวณิช. จิตวิทยาของความดับทุกข์. เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔.

เชอเกียรติตรงปะ. รินโปเช, ลิงหลอกเจ้าลอกคราบวัตถุนิยมทางศาสนา. แปลโดยวีระสมบูรณ์และพจนานันทรสันติ, กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิโกลคิมทอง, ๒๕๒๘.

พระคันธสราภวรงค์. โพธิปักขิยธรรม. กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ศัพท์วิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพุฒาจารย์. ชีวิตการทำงานหลักธรรม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระภาสกรภูริวฑฒโน (ภาวิไล). ปฏิจจสมุปปาทสำหรับคนรุ่นใหม่. เชียงใหม่ : บริษัท นันทพันธ์พริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๔๘.

พระมหาสุวิทย์วิเศษโก. ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรส์จำกัด, ๒๕๔๑.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). ธรรมปริทรรศน์๒. อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พันตรีประยุทธ์หลงสมบุญ. พจนานุกรมมคร – ไทย. กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

วคินอินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

สุพัตราสุภาพ. ปัญหาลังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

แสงจันทร์งาม. พุทธศาสนาวិทยา. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๑๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาธีรพลสุขแสง, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

A.S.Hornby. **Dictionary of Current English**. Great Britain : Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire, 1997.

Brophy, Jere. **ON MOTIVATING STUDENTS**. Occasional Paper No. 101. East Lansing, Michigan: Institute for Research on Teaching, Michigan State University Octoter 1986. 73 pages. ED 276 724.

หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว The Principle of Dhamma to Promote the Truth and Honesty of family

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (จนทโชโต)*

บทคัดย่อ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งเสริมความซื่อสัตย์มี ๓ แนวทางดังนี้ ๑) ศีล ๕ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาความประพฤตินอกใจคู่ครองเป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมพฤติกรรมทางกายทางวาจาของคู่สามีภรรยาให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ๒) ขรവാสนธรรม ๔ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นหลักการสำหรับการใช้ชีวิตคู่ผู้ที่ครองเรือนให้เกิดความสงบสุขราบรื่นเพื่อเป็นข้อป้องกันไม่ให้ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้างกัน ๓) ทิศ ๖ เป็นแนวทางการแก้ปัญหากล่องละเมิดทางเพศเป็นหลักการสำหรับสร้างมนุษยสัมพันธ์ต่อบทบาทหน้าที่แก่บุคคลในครอบครัวและสังคมให้เกิดความสงบสุข

คำสำคัญ : ความซื่อสัตย์, หลักธรรม, ครอบครัว

ABSTRACT

The principle of Buddhism promotes the truth and honesty, has three methods as following: 1) the five precepts are the solution for partner infidelity scandal to be the practice to control the bodily action and verbal action of couples to have the morality. 2) The four virtues of good householders are the guideline to solve the conflict problem as the principle of Dhamma for the happy couples and for broken family or divorce protection. 3) The six directions are the guidelines to solve the sex harassment as the principle of Dhamma for human relation creation to the role and duty of individual in the family and society to have the happiness.

Keywords : Truth and Honesty, principle of Dhamma, family

* ครูสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดโบสถ์ ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญในการที่จะนำความเชื่อสัตย์มาแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างยิ่งควรสร้างค่านิยมหรือพฤติกรรมหลักให้ยึดถือโดยการปลูกฝังให้เป็นคนเชื่อสัตย์เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนรักษาศีลศีลธรรม^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมนี้ล้วนเป็นข้อปฏิบัติที่เนื่องด้วยมีการกำหนดกรอบในการปฏิบัติเอาไว้คร่าวๆว่าไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์มีเมตตากรุณาไม่เห็นแก่ได้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวไม่พุดบดไม่ยุยงให้แตกร้างไม่พุดคำหยาบไม่พุดเหลวไหลมีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศเว้นสิ่งเสพติดมีสติสัมปชัญญะมีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่วมีความอดทนอดกลั้นมีความกตัญญูกตเวทีมีความเชื่อสัตย์สุจริตไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวงละชั่วประพฤติดีทำจิตใจให้ผ่องใสเชื่อกฎแห่งกรรมเช่นทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว^๒ ผู้หญิงในโลกนี้กว่าครึ่งเคยมีประสบการณ์การถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัวมาตลอดอย่างต่อเนื่อง^๓ สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วก็ไม่ต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนานักในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีผู้หญิงถึงร้อยละ๒๒และ๓๐ถูกคู่ของตนทำร้ายตามลำดับ^๔

๒. ความหมายของครอบครัว

คำว่าครอบครัวความหมายตามพจนานุกรมหมายถึง “ผู้ร่วมครัวเรือนได้แก่สามีภรรยาและบุตร” คำว่าครอบครัวหมายถึงสมาชิกอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางเพศและทางเศรษฐกิจเป็นหลักมีลักษณะของการร่วมมือกันเสมอในครอบครัวจะต้องมีผู้ใหญ่ ๒ เพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมีบุตรหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งคนไม่ว่าจะเป็นบุตรแท้หรือบุตรบุญธรรม^๕ การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันโดยมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงานหรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรมและอาศัยอยู่ภายในครัวเรือน

^๑ณรงค์เลื่องประชา, วิทยาศาสตร์สังคม : ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๙๓.

^๒หวานน้อยคุณ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยธรรมในมโหสถชาดก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๓ระชะชัยผดุงจิตติ, “มิติทางกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว”, วารสารข่าวกฎหมายใหม่ (Law Digest), ปีที่๕ฉบับที่๙๐ (ธันวาคม๒๕๕๐), หน้า ๓๔-๓๕.

^๔Heise, Ellsberg and Gottenmoeller, (1999–2000) - Kevin Browne & Martin Herbert, PreventingFamily Violence, (England : John Wiley & Sons Ltd., 1997), pp. 1-2.

^๕นิยพรรณวรรณศิริ, มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๙.

เดียวกันและครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีลูกเท่านั้น^๖ นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาต่างก็ให้ความหมายของครอบครัวในลักษณะที่แตกต่างกันไว้ดังนี้

ความหมายทางสังคมวิทยาครอบครัวคือรูปแบบของการที่บุคคล ๒ คน หรือกลุ่มบุคคลสร้างแบบหรือโครงสร้างของการอยู่ร่วมกันความหมายของนักจิตวิทยาครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อค่านิยมและทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว^๗

เมื่อพิจารณานิยามความหมายของครอบครัวทางวิชาการหนังสือพัฒนาการของครอบครัวและเด็กฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๑๑ จัดพิมพ์จำหน่ายโดยสมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้อธิบายคำว่าครอบครัวดังต่อไปนี้

Burgess กับ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญหลายประการ^๘ ดังต่อไปนี้คือครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันโดยการสมรสหรือความผูกพันทางสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรมการสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภริยาส่วนความผูกพันทางสายโลหิตคือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกรวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกันหรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหากสมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก ๓-๔-๕ ชั่วอายุคนปัจจุบันครัวเรือนโดยเฉพาะประเทศพัฒนาจะมีขนาดเล็กประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลยครอบครัวเป็นหน่วยของการกระทำระหว่างกันเช่นสามีภริยาพ่อแม่ลูกพี่น้องโดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่งซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกินต่างคนต่างอยู่แต่ต่างคนต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเช่นรักกันเอาใจใส่กันสั่งสอนกันจิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

สรุปได้ว่าครอบครัวหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันด้วยวิธีการสมรสมีบุตรธิดาด้วยกันไว้สืบสายโลหิตโดยมีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามีภรรยาพ่อแม่ลูกชายลูกสาวพี่น้องดังนั้นครอบครัวคือชายหญิงตกลงแต่งงานใช้ชีวิตคู่กันกินอยู่ด้วยกันโดยมีผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายยินยอมถูกต้องตามกฎหมายสามารถเลี้ยงดูบุตรธิดาได้เพื่อให้สืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไปและอีกอย่างหนึ่งลูกจ้างที่มาทำงานที่รับใช้ในบ้านมาอาศัยอยู่กินกับเรานับว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่นายจ้างต้องดูแลรับผิดชอบด้วย

^๖จำนง อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า๗๙.

^๗พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, จิตวิทยาครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเทกซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๕๕), หน้า๔.

^๘สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี, พิมพ์ครั้งที่๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า๓๕-๓๖.

๓. สภาพปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ในครอบครัวไทย

บุคคลที่ขาดความประพฤติที่ตรงตามการขาดความจริงใจหรือพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรม และคุณธรรมจากปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัวไม่มีความจริงใจขาดความซื่อสัตย์ไม่มีความซื่อตรงต่อบทบาทหน้าที่ของตนซึ่งเป็นสาเหตุให้คู่สามีภรรยาทะเลาะกันและหย่าร้างกันในที่สุดครอบครัวแตกแยกกันจึงกลายเป็นปัญหาของครอบครัวและสังคมไทยดังต่อไปนี้

๓.๑ สภาพปัญหาทั่วไปของครอบครัว

สภาพครอบครัวไทยในปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลทางสังคมตามมาเป็นอันมากไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด อาชญากรรมและปัญหาต่างๆอีกมากมายเนื่องมาจากปัญหาครอบครัวในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีความอบอุ่นขัดแย้งกันความไม่เข้าใจกันระหว่างคนในครอบครัวการเสียระบบหรือการฟิการของครอบครัวสมัยใหม่ (Disorganizations of Modern Family) ค่อยๆ กลายเป็นครอบครัวที่เสียระบบเพิ่มมากขึ้นทุกทีนี้มีนิตหมายของการปรากฏการณ์ที่บ่งบอกว่าครอบครัวสมัยใหม่เสียระบบมากขึ้นนั้นจะเห็นความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวได้ด้วยนิตหมายได้แก่

ขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัวหมายถึงครอบครัวที่อยู่ร่วมกันบ้านเดียวกันอยู่กันไปเพียงรับประทานอาหารเช้าและพักผ่อนนอนหลับเท่านั้นสามีภรรยาเหมือนนายจ้างกับลูกจ้างขาดเอกภาพต่างคนต่างไปต่างความคิดความเห็นความเชื่อใจในครอบครัวเหลือน้อยเต็มทีในที่สุดก็จะทำให้ครอบครัวเสียระบบหย่อนการควบคุมในครอบครัวหมายถึงการควบคุมครอบครัวสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลงไปอย่างน่าใจหายไม่มีใครฟังใครใครจะสอนก็ไม่เชื่อไม่ฟังในยุคใหม่นี้การสอนของบิดามารดาหรือบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายต่างคนก็ไม่อยากให้ใครมาสอนบังคับควบคุมพยายามปลีกตัวออกไปทันทีที่ครอบครัวสมัยใหม่เสียระบบที่ดีในครอบครัวไปเสียการปกครองขาดความเชื่อใจความกตัญญูต่เวทีก็ลดน้อยลงครอบครัวกำลังจะถดถอยไปสู่สังคมบรรพกาลมีเรื่องทะเลาะถกเถียงกันในครอบครัวหมายถึงเรื่องทะเลาะถกเถียงกันในครอบครัวในปัจจุบันนี้มีมากขึ้นเนื่องจากครอบครัวขาดการควบคุมและขาดความรู้สึกในความเป็นเอกภาพในระหว่างสมาชิกของครอบครัวจึงทำให้ครอบครัวที่เคยมีความสามัคคีปรองดองกันกลายเป็นครอบครัวที่เสียระบบไปในทันทีที่มีการใช้พลังกำลังการฟ้องร้องกันเป็นต้นไม่ทำหน้าที่ของกันและกันในครอบครัวหมายถึงในครอบครัวนั้นการสมรสจะเป็นเครื่องผูกพันขึ้นพื้นฐานความผูกพันทางการสมรสที่อ่อนแอจะเป็นผลให้ความผูกพันทางครอบครัวอ่อนไปด้วยทุกวันนี้การสมรสของชนบางเผ่าพันธุ์จะไม่ใช้พิธีทางศาสนาอีกต่อไปแล้วแต่จะเป็นการสมรสที่เป็นสัญญาประชาคมที่จะถูกยกเลิกเพิกถอนหรือถูกบอกล้างได้โดยง่ายฉะนั้นการหย่าร้างจึงมีมากขึ้นเช่นสิทธิของหญิงได้รับการยอมรับมากขึ้นหญิงต้องการที่เรียกร้องสิทธิตนให้เท่าเทียมกับชายแต่ชายไม่ยอมให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมของตนผลก็คือต้องผิดใจกันต้องทะเลาะกันต้องทุ่มเถียงกันสิ่งนี้ก็ป็นสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวเสียระบบเช่นกัน

ขัดแย้งกันระหว่างบิดามารดากับบุตรหมายถึงปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวขัดแย้งกันระหว่างบิดามารดากับบุตรระบบที่คนสูงอายุควบคุมคนหนุ่มสาวจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนคนหนุ่มสาวในสมัยนี้จะไม่เชื่อฟังบิดามารดาของตนที่จะมาควบคุมพฤติกรรมการทำงานหรือสังคมเป็นต้นความ

ไม่เข้าใจกันระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาเช่นนี้ทำให้ครอบครัวเสียระบบไปขาดการปกป้อง อารักขามายังถึงการขัดแย้งระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาสามิภรรยาความมั่นคงปลอดภัยทาง จิตใจน้อยลงความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกันเสื่อมลงครอบครัวแตกสลายไม่มีขึ้นดีเพราะขาดการ รักษา^๙ ไฮส์ (Heise), เอลส์เบิร์ก (Ellsberg) และกอตเตนมูเลอร์ (Gottenmoeller) ชี้ชัดว่า สถานการณ์ความรุนแรงโดยเฉพาะในชีวิตคู่เป็นเรื่องสากลที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงในทุก ภูมิภาคทุกสังคมทั้งตะวันตกตะวันออกและในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมแบบดั้งเดิม^{๑๐}

จากสาเหตุที่กล่าวมานั้นได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าทำให้ครอบครัวในปัจจุบันเสีย ระบบครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวใหญ่มาก่อนได้เปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเล็กลงหญิงทำได้ เพิ่มจำนวนมากขึ้นความใกล้ชิดสนิทสนมกันและกันที่เคยเห็นแทบจะหมดไปเหลือवलไปทางใดก็ พบแต่ความเห็นแก่ตัวและพบข้อบกพร่องอันสำคัญของระบบครอบครัวร่วมกันของทุกฝ่ายทำให้เกิด ความเสียหายแก่ครอบครัว

๓.๒ ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ของครอบครัวไทย

ชายและหญิงเมื่อถึงวัยอันสมควรก็จะมีครอบครัวด้วยการแต่งงานและอยู่อย่างฉันสามี และภรรยาซึ่งทั้งสองฝ่ายควรจะมีความรักความซื่อสัตย์สุจริตความเชื่อใจความเข้าใจการรู้จักเอาใจ กันการผ่อนหนักเป็นเบาการให้อภัยต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และราบรื่นตลอดไปและหากมีบุตรบุตรก็จะได้อยู่ในครอบครัวที่มีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีที่ จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์อย่างไรก็ตามเราต้องยอมรับทุก ครอบครัวว่าไม่ว่าจะเป็นสุขได้เสมอไปมีครอบครัวไม่น้อยที่ประสบความแตกร้างและมีปัญหาที่ทำให้ ความสงบสุขในครอบครัวลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไปเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจจะมีสาเหตุต่างๆ เช่น ทั้งสามีและภรรยาไม่พยายามปรับตัวเข้าหากันไม่ซื่อสัตย์ต่อกันหรือนอกใจกันโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป คบขู้สาวการพยายามมีอำนาจเหนือกันและกันไม่ยอมให้อภัยแก่กันปัญหาด้านการเงินไม่ซื่อตรงต่อกันในเรื่องการเงินไม่ยอมให้ต่างฝ่ายใช้จ่ายตามสมควรความเฉื่อยชาในเรื่องเพศบุตรก็ขาดความ กตัญญูต่อพ่อแม่จึงเป็นปัญหาของสังคมครอบครัวการแต่งงานต้องสมบูรณ์เสมอไปบกพร่องไม่ได้ การแต่งงานที่อยู่กินอย่างถาวรนั้นเป็นเพราะ “ทนข้อบกพร่อง” ความเหลวและเลวของกันและกัน ได้ไม่เรียกร้องให้มากจนเกินไป^{๑๑}

^๙ ประยงค์สุวรรณบุผา, สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๑๐} Kevin Browne & Martin Herbert, Preventing Family Violence, (England : John Wiley & Sons Ltd., 1997), pp. 1-2.

^{๑๑} สุภัตราสุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๖๑.

๔. สาเหตุการขาดความซื่อสัตย์ของครอบครัวไทย

สภาพปัญหาสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งได้รับอิทธิพลค่านิยมจากวัฒนธรรมของประเทศที่พัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์นี้ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดีนักคือมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบขาดความเคารพยำเกรงไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วและไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวจะต้องรีบเร่งออกไปทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัวเวลาอยู่กับลูกก็ลดน้อยลงทำให้ขาดความรักความอบอุ่นทำให้ห่างเหินกันส่วนคู่สามีภรรยาก็ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันด้วยพฤติกรรมประพฤตินอกใจคู่ครองตนแอบไปมีชู้ทำให้ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้างกันก็กลายเป็นปัญหาของสังคมและครอบครัวในที่สุดสาเหตุที่ทำให้ขาดความซื่อสัตย์ของคู่สามีภรรยามีดังต่อไปนี้

๔.๑ สาเหตุทางด้านส่วนบุคคล

สาเหตุการแตกแยกของครอบครัวที่เกิดจากคุณสมบัติส่วนตัวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่สืบเนื่องมาจากคู่สมรสเป็นประการสำคัญได้แก่ลักษณะบุคลิกภาพหมายถึงลักษณะส่วนตัวเกี่ยวกับอุปนิสัยหรือทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งของสามีภรรยาเป็นสาเหตุให้ครอบครัวแตกแยกในที่นี้ได้แก่การไม่บรรลุนิติภาวะทางด้านบุคลิกภาพและความผิดปกติในลักษณะส่วนตัว

พฤติกรรมของคู่สมรสหมายถึงความประพฤติหรือการกระทำบางอย่างของสามีภรรยาเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยกได้แก่การทอดทิ้งและขาดความรับผิดชอบในครอบครัวการดื่มเหล้าและการติดการพนันการไม่ซื่อสัตย์หรือการนอกใจกันและการหย่าบคายทารุณไม่ให้เกียรติกันความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครองหมายถึงสภาพความผูกพันเกี่ยวข้องของคู่สามีภรรยาเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกร้างในครอบครัวได้แก่การขัดแย้งในบุคลิกภาพการขัดแย้งหรือไม่สมดุลกันในเรื่องเพศการขัดแย้งกันของบทบาทในครอบครัวและการขาดความรักความเข้าใจกัน^{๑๒}

๔.๒ สาเหตุทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

สาเหตุการแตกแยกของครอบครัวมีผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของคู่สมรสในขณะนั้นมีส่วนเสริมให้ครอบครัวเกิดการแตกแยกได้ง่ายขึ้นได้แก่

บทบาทของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไปหมายถึงการที่สตรีในปัจจุบันมีบทบาทและหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นเพียง “แม่บ้าน” ดังแต่ก่อนมามีบทบาทในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้เท่าเทียมบุรุษนั้นเป็นสาเหตุให้สตรีมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีโอกาสสัมพันธ์กับบุรุษอื่นนอกจากสามีมากขึ้นนั้นย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวแตกหักได้ง่ายขึ้น

^{๑๒} สีนดาวงษ์ทน, อ่างใน, สุพรรณษาประสงค์สุข, “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสมสุทธิสาคร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการหย่าร้างหมายถึงการที่คนในสังคมมีแนวโน้มยอมรับการหย่าร้างมากขึ้นกว่าเดิมเพราะมีแนวคิดว่าการหย่าหรือแยกทางกันดีกว่าการอยู่ร่วมกันอย่างปราศจากความสุหนัสนั้นมีส่วนทำให้ครอบครัวแตกแยกได้มากขึ้น

ความเสื่อมทางด้านศีลธรรมของบุคคลในสังคมหมายถึงการที่คนในสังคมไม่เอาใจใส่หรือเคร่งครัดในศีลธรรมและเกรงกลัวบาปน้อยลงนั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สามีภรรยาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องประพฤติดิตใจขาดความเอาใจใส่และรับผิดชอบต่อน้ำที่ในครอบครัวและอาจนำไปสู่การแตกร้างของครอบครัวได้^{๑๓}

จะเห็นได้ว่าสาเหตุการขาดความซื่อสัตย์ของครอบครัวที่ได้กล่าวมาแล้วหลักสำคัญของปัญหามีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในครอบครัวคือสามีภรรยาขาดความซื่อสัตย์ไม่ซื่อตรงต่อบทบาทหน้าที่ของตนส่วนสาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของครอบครัวคือเกิดจากระบบเศรษฐกิจทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขทุกชนิด

๕. หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสังคมเล็กที่สุดมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในปัจจุบันสถาบันครอบครัวกำลังล้มเหลวอย่างรวดเร็วเนื่องจากเกิดปัญหาทางครอบครัวมีการหย่าร้างทะเลาะวิวาทกันคู่สามีภรรยาประพฤตินอกใจกันปัญหาการดื่มสุราเป็นต้นปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะว่าบุคคลของครอบครัวได้ขาดศีลธรรมและความซื่อสัตย์ต่อกันทางด้านความคิดการพูดการกระทำและหน้าที่การงานของตนและผู้อื่นดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์เพื่อนำมาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวดังต่อไปนี้

๑. เบญจศีล/เบญจธรรม

ในพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์เรียกว่า “มนุษย์ธรรม” ได้แก่ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นธรรมจริยาและเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกายทางวาจาและทางใจและท่านสอนว่าผู้นั้นควรควบคุมตนให้ได้ในทางกายและทางวาจาก่อนเป็นอย่างน้อย^{๑๔} โดยเฉพาะบุคคลของครอบครัวควรตั้งตนอยู่ในข้อปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์ด้วยการฝึกขัดเกลากายและทางวาจาให้สมบูรณ์แบบเพื่อเกิดความสงบและความสามัคคีของบุคคลในครอบครัวและสังคมดังนั้นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของมนุษย์ควรนำมาใช้กับบุคคลในครอบครัวของตนอย่างจริงจังหรือถือปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์ต่อเบญจศีล-เบญจธรรมดังต่อไปนี้

เบญจศีลคือความประพฤติชอบทางกายและวาจาการรักษากายวาจาให้เรียบร้อยการรักษาปกติตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนมีอยู่ ๕ ข้อได้แก่

๑. ปาณาติปาตาเวรมณีเจตนาถวณจากการฆ่าชีวิต

^{๑๓} อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, หน้า ๑๙.

๒. อทินนาทานาเวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาของที่เขามาได้ให้

๓. กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณีเจตนางดเว้นจากการประพฤติดิในกาม

๔. มุสสาวทาเวรมณีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทัญฐานาเวรมณีเจตนางดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๑๕}

เมื่อเราได้ปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ แล้วคุณธรรมที่ปรากฏมากับศีล ๕ เรียกว่าเบญจธรรมหรือคุณธรรมอันดีงาม ๕ ข้อดังนี้เบญจธรรมคือธรรมอันดีงาม ๕ อย่างคุณธรรม ๕ ประการคู่กับเบญจศีลเป็นธรรมที่อุดหนุนเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาศีลคุณธรรมนี้จะปรากฏขึ้นอยู่ในใจเป็นประจำมีอยู่ ๕ ข้อได้แก่ ๑) เมตตาและกรุณาหมายถึงความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์คู่กับศีลข้อที่ ๑๒) สัมมาอาชีวะหมายถึงการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตคู่กับศีลข้อที่ ๒๓) กามสังวรหมายถึงการสังวรในกามความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงใหลในรูปเสียงกลิ่นรสและสัมผัสคู่กับศีลข้อที่ ๓๔) สัจจะหมายถึงความซื่อสัตย์ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ ๔๕) สติสัมปชัญญะหมายถึงระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอคือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิดรู้สึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาทคู่กับศีลข้อที่ ๕^{๑๖}

จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีล ๕ ข้อขึ้นเพื่อให้ชาวพุทธได้ถือปฏิบัติขึ้นเบื้องต้นเป็นแนวเดียวกันซึ่งเป็นข้องดเว้นหรือควรละเว้นและศีลสามารถควบคุมความประพฤติของมนุษย์ทางกายและวาจาให้เรียบร้อยส่วนเบญจธรรมคือคุณธรรมอันดีงาม ๕ ประการเป็นข้อปฏิบัติที่สนับสนุนคุณธรรมอันดีงามของศีลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปว่าเบญจศีลเป็นข้องดเว้นคู่กับเบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติศีล ๕ ข้อ เพื่อเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชนได้ถือปฏิบัติและศีลสามารถควบคุมความประพฤติให้เรียบร้อยได้ ๒ ทางคือทางกายคือศีลควบคุมความประพฤติทางกายให้เรียบร้อยและไม่เบียดเบียนเคารพสิทธิผู้อื่นและทางวาจาคือศีลควบคุมความประพฤติทางวาจาให้เรียบร้อยและให้ระวังคำพูดจาไม่โกหกหลอกลวงพูดจาไพเราะพูดแต่เรื่องที่เป็นความจริงเป็นประโยชน์ดังนั้นผู้ที่ตั้งอยู่ในศีลแล้วคุณธรรมอันดีงามของศีลจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ตกไปในทางที่เสื่อมเสียและมีความสุขเจริญในชีวิตมีเกียรติชื่อเสียงขจรไป

๒. ขรवासธรรม๔

ขรवासธรรมคือธรรมสำหรับขรवासธรรมสำหรับการครองเรือนหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์มีอยู่ ๔ ประการได้แก่ ๑) สัจจะหมายถึงความจริงซื่อสัตย์ ๒) ทมะหมายถึงการข่มใจการฝึกฝน ๓) ขันติหมายถึงความอดทน ๔) จาคะหมายถึงการบริจาคความเสียสละ^{๑๗}

^{๑๕} ธี.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓, อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๗๐๕-๗๑๑/๔๔๗-๔๕๓.

^{๑๖} อ้างแล้ว, หน้า ๑๗๖.

^{๑๗} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖, ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

ฆราวาสธรรม คือ หลักธรรมสำหรับการครองชีวิตคู่ของครอบครัวหรือหลักประกันชีวิตครอบครัวให้มีความสุขความปรารถนาของผู้ครองเรือนยอมปรารถนาที่จะให้ชีวิตในครอบครัวมีความสุขราบรื่นไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแว้งกันถ้าบุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีความซื่อสัตย์ไว้วางใจกันและกันก็จะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไม่ให้เกิดขึ้นได้ การปฏิบัติตามหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์คือฆราวาสธรรม ๔ จะได้อธิบายความหมายดังต่อไปนี้

สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ความจริงต้องมีความซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อคู่ครองชีวิตของตนเอง มีความรับผิดชอบมีความจริงใจต่อคู่ครองซื่อสัตย์ต่อตนเองจริงใจพูดจริงทำจริงจะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยอมรับไว้วางใจได้ไม่ฝืนทำความชั่วทั้งปวงและมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นโดยเฉพาะคู่ชีวิตของเราไม่ประพฤติผิดใจคู่ครองไม่โกหกหลอกลวงมีความจริงใจบริสุทธิ์ใจมีความรับผิดชอบประพฤติในสิ่งที่ดีงามตามสัจจะแห่งธรรมอยู่กันอย่างเปิดเผยให้ทั้งสองฝ่ายมองเห็นกันชัดเจนไม่มีอะไรเป็นความลับ อันตนจะต้องพึงปิดบังแก่กันครอบครัวของสามีภรรยาไม่จริงใจซื่อสัตย์ต่อกันจะหาความสุขไม่ได้เลย ทำให้สมาชิกในครอบครัวคือบุตรธิดาพลอยได้รับผลกระทบไปด้วยก่อให้เกิดปัญหาทางครอบครัวหลายประการตามมาเช่นปัญหาการหย่าร้างทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น

ทมะ คือ ความข่มใจฝึกฝนตนเองข่มใจไม่ให้โกรธข่มใจไม่ให้หลงมัวเมาในสิ่งที่ไม่ดีสิ่งที่จะเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นไม่ไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขซึ่งเป็นสาเหตุที่นำความหายนะมาสู่ตน และครอบครัวได้สิ่งใดที่เห็นว่าไม่ดีไม่ต้องข่มใจที่จะไม่ทำบังคับควบคุมตนเองให้รู้จักปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นโดยเฉพาะคู่สามีภรรยาที่แต่งงานกันใหม่จะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับญาติของอีกฝ่ายให้ได้ เช่น ภรรยาไปอยู่บ้านของสามีต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับพ่อแม่ของสามีให้ได้เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยในที่สุดก็เป็นญาติกันได้อย่างสนิทใจ เป็นต้น

ขันติ คือ ความอดทนต้องมีความอดทนต่อความยากลำบากต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในครอบครัวอดทนต่อความลำบากในการประกอบอาชีพอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่สร้างความลำบากขัดเคืองให้เกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจอดทนต่อความยากลำบากในการเลี้ยงดูบุตรและญาติพี่น้องที่อยู่ในครอบครัวกล้าที่จะอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตคู่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งสามารถกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ด้วยจิตใจที่มั่นคงไม่หวั่นไหวตั้งใจมุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างไม่ท้อถอยแล้วความสุขจะเกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์

จาคะ คือ ความเสียสละเสียสละทรัพย์สินเงินทองของตนไม่หวงแหนของกินของใช้ต่างๆ หรือแม้แต่คู่ครองของตนเสียสละความสุขส่วนตัวให้กับผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ที่มีพระคุณต่อเราผู้ที่อยู่ในความดูแลและอยู่ใต้การปกครองผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเราผู้ที่มีฐานะยากจนลำบากยากแค้น ฉะนั้นการเสียสละผู้นำต้องเป็นคนใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือต่อทุกคนที่ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันมีความโอบอ้อมอารีต่อคู่ครองต่อเพื่อนบ้านและญาติมิตรของตนหรือสมาชิกทุกคนในครอบครัว

สรุปว่าความปรารถนาชีวิตของครอบครัวให้มีชีวิตราบรื่นหรือหลักประกันชีวิตสำหรับผู้ครองเรือนมีข้อปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์เรียกว่าฆราวาสธรรมเป็นหลักประกันชีวิตของครอบครัว ได้แก่ สัจจะ คือ คู่ชีวิตมีความรักจริงใจซื่อสัตย์ต่อครอบครัว ทะมะ คือการฝึกฝนอบรมจิตใจปรับตัวให้สู้กับปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาในครอบครัวขั้นต้นคืออดทนอดกลั้นไม่หว่าดหวนต่อการฝึกฝนจิตใจต่อปัญหาและรู้จักปรับตัวให้เรียนรู้อยู่กับปัญหาที่เข้ามาในครอบครัวอย่างเข้มแข็งทั้งร่างกายทั้งจิตใจและไม่ย่อท้อจากเคสคือครอบครัวรู้จักเสียสละทรัพย์สินเงินทองเพื่อขจัดความตระหนี่ออกจากจิตใจและสามีภรรยาต้องรู้จักความเสียสละช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายและสงเคราะห์สังคมอื่น

๓. ทิศ ๖

ในการดำรงชีวิตครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันด้วยวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปตามสถานะทางสังคมที่กำหนดไว้คือวิธีการปฏิบัติที่บุคคลต้องยึดมั่นด้วยความซื่อสัตย์ต่อความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในครอบครัวและสังคมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกด้วยคำเปรียบเทียบทิศ ๖ ว่า “อริยสาวกเป็นผู้ปิดป้องทิศ๖เป็นอย่างไรคหบดีบุตรเธอพึงทราบทิศ ๖ นี้ คือพึงทราบว่ามารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้าพึงทราบว่าอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวาพึงทราบว่าบุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลังพึงทราบว่ามิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้ายพึงทราบว่าทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่างพึงทราบว่าสมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน”^{๑๔}

บุคคลทั้ง ๖ ประเภทนี้ต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมดุจดังทิศที่อยู่รอบตัวสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้บุคคลปฏิบัติต่อกันหรืออนุเคราะห์ช่วยเหลือกันและกันให้ครบถ้วนซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังนั้นหน้าที่บุคคลต้องปฏิบัติต่อทิศ ๖ ด้วยความจริงใจได้แก่การปฏิบัติระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาหรือบุตรธิดากับบิดามารดาครูอาจารย์กับศิษย์หรือศิษย์กับครูอาจารย์สามีกับภรรยาหรือภรรยา กับสามีมิตรกับมิตรนายจ้างกับคนรับใช้และคนงานและสมณะพราหมณ์นักบวชกับคฤหัสถ์ประชาชนหรือคฤหัสถ์กับสมณะพราหมณ์ดังต่อไปนี้

๑. ปุรัตถิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหน้าคือทิศตะวันออกได้แก่มารดาบิดาเพราะท่านทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตและให้จุดเริ่มต้นชีวิตใหม่แก่บุตรธิดาบิดามารดาเป็นผู้มีกระทำการแก่บุตรธิดามาก่อนผู้ที่เป็บุตรธิดาต้องตอบแทนบุญคุณของท่านทั้งสองที่ได้ชุบเลี้ยงเรามาเป็นอย่างดีดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างบุตรธิดากับบิดามารดาหรือบิดามารดากับบุตรธิดาควรปฏิบัติดังนี้

ก) หน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา : บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าด้วยหน้าที่๕ประการได้แก่ (๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ (๒) จักทำกิจของท่าน (๓) จักดำรงวงศ์สกุล (๔) จักประพฤติดนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

ข) หน้าที่บิดามารดาต่อบุตรธิดา : บิดามารดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้าย่อมอนุเคราะห์บุตรธิดาด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้แก่ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (๔) หาภรรยาที่สมควรให้ (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร^{๑๙}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดาในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุตรธิดามีอยู่ ๓ ประเภทคือ (๑) อภิชาติบุตรคือบุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดาหรือดีเลิศกว่าพ่อแม่ (๒) อนุชาติบุตรคือบุตรที่ตามเยี่ยงบิดามารดาหรือเสมอด้วยพ่อแม่ (๓) อวชาติบุตรคือบุตรที่ต่ำลงกว่าบิดามารดาหรือเสื่อมทรามทำลายวงศ์ตระกูล^{๒๐} บุตรธิดาที่บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดีของบิดามารดาหรือเป็นลูกที่มีคุณธรรมของคนดีเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กตัญญูกตเวที” คือผู้รู้อุปการะที่ท่านกระทำแล้วและตอบแทนรู้จักบุญคุณของผู้อื่นนั่นเอง

ส่วนหน้าที่ของบิดามารดาที่เลี้ยงดูอนุเคราะห์บุตรธิดาด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ได้ชื่อว่า “เป็นผู้เอาใจใส่บุตรธิดา” เพราะบิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูคอยปกป้องบุตรธิดาไม่ให้ตกไปในทางอบายมุขและได้รับการศึกษาเพิ่มพูนปัญญาดำรงวงศ์ตระกูลสืบต่อไปดังนั้นบิดามารดาจึงได้เป็นพระอรหันต์และพระพรหมในบ้านของบุตรธิดาดังนั้นบุตรธิดาที่ดีคือผู้ที่รู้จักอุปการคุณที่ท่านกระทำก่อนแล้วและตอบแทนหรือรู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณเรียกว่า “กตัญญูกตเวที” ส่วนบิดามารดาที่ดีคือผู้ทำอุปการะก่อนหรือเป็นผู้ให้ชีวิตอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาป้องกันไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่วทำแต่ความดีเพิ่มพูนปัญญาหาคุ้มครองให้สืบวงศ์ตระกูลเรียกว่า “บุพการี”

๒. ทักขณทิศหมายถึงทิศเบื้องขวาคือทิศใต้ได้แก่ครูอาจารย์เพราะเป็นผู้สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศหมายถึงสอนฝึกศิษย์ให้ใช้ชีวิตเรียบง่ายได้จริงและรู้จักดำรงตนด้วยดีที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ์มีความสุขความเจริญ^{๒๑} เพราะฉะนั้นครูอาจารย์จึงเป็นผู้ที่ควรแก่การคุณทักษิณยบุคคลและเป็นผู้ที่มีอุปการคุณแก่ศิษย์อย่างยิ่งดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างศิษย์กับครูอาจารย์หรือครูอาจารย์กับศิษย์ควรปฏิบัติดังนี้

ก) หน้าที่ศิษย์ต่อครูอาจารย์ : ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้แก่ (๑) ลูกต้อนรับ (๒) เข้าไปคอยรับใช้ (๓) เชื้อฟุ้ง (๔) ดูแลปรนนิบัติ (๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

ข) หน้าที่ครูอาจารย์ต่อศิษย์ : ครูอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้แก่ (๑) แนะนำให้เป็นคนดี (๒) ให้เรียนดี (๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี (๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย (๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย^{๒๒}

จะเห็นได้ว่าลูกศิษย์บุคคลใดตั้งใจศึกษามีองค์ประกอบของพหุสุตได้แก่ฟังมากจำได้คล่องปากขึ้นใจเข้าใจทฤษฎีเรียกว่า “ผู้ได้เรียนมากหรือผู้คงแก่เรียน” และครูอาจารย์ตั้งใจสอนแก่ศิษย์

^{๑๙}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๒๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๕๔.

^{๒๑}อ้างแล้ว, หน้า ๖๕.

^{๒๒}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

จนได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเรื่องการสอนได้แก่การสอนให้เข้าใจได้จริงเห็นความจริงทำให้ได้จริงนำไปปฏิบัติได้ผลจริงเรียกว่า “ผู้ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้”

๓. ปัจฉิมทิศหมายถึงทิศเบื้องหลังคือทิศตะวันตกได้แก่บุตรภรรยาเพราะมีขึ้นภายหลังและคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังบุคคลผู้มาทีหลังก็คือบุตรธิดาสามีภรรยาเมื่อสามีภรรยาและบุตรธิดาอยู่ด้วยกันแล้วให้กำลังใจซึ่งกันและกันเช่นภรรยาคอยเป็นกำลังใจอยู่ที่บ้านให้สามีที่ไปทำงานสิ่งสำคัญที่สามีภรรยาต้องการก็คือ “กำลังใจให้กันและกัน” ดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างสามีภรรยาควรปฏิบัติดังนี้

ก) หน้าที่ของสามีต่อภรรยา : สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ให้เกียรติยกย่อง (๒) ไม่ดูหมิ่น (๓) ไม่ประพฤตินอกใจ (๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ (๕) ให้เครื่องแต่งตัว

ข) หน้าที่ของภรรยาต่อสามี : ภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามีผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) จัดงานดี (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี (๓) ไม่ประพฤตินอกใจ (๔) รักษาทรัพย์ที่หามาได้ (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง^{๒๓}

จะเห็นว่าหน้าที่ของสามีที่บำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่า “เป็นช้างเท้าหน้า” คือสามีคอยปกป้องภัยอันตรายต่างๆ มอบความรักให้เกียรติกันอย่างจริงจังรักเดียวไม่ประพฤตินอกใจคุ้มครองตนมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ดูแลรักษาเป็นเสาหลักให้เมื่อภรรยามีปัญหาทุกข์ร้อนใจช่วยปลอบใจและช่วยเหลือภรรยาดูแลบุตรธิดาจึงเรียกว่า “รักครอบครัว” ส่วนหน้าที่ของภรรยาที่อนุเคราะห์ต่อสามีผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่า “เป็นช้างเท้าหลัง” คือภรรยาคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังของสามีมอบความรักให้เกียรติไม่คิดนอกใจจริงใจต่อคุ้มครองและรักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ญาติทั้งสองฝ่ายและพร้อมที่จะเป็นคู่ชีวิตคู่สุขคู่ทุกข์ร่วมกันไม่หวาดหวั่นต่อปัญหาอุปสรรคต่างๆ เมื่อสามีมีความทุกข์ใจก็คอยปลอบให้กำลังใจกันและกันดังนั้นสามีเป็นช้างเท้าหน้าเพราะว่าเป็นผู้นำของครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีคอยปกป้องภัยให้สมาชิกในครอบครัวส่วนภรรยาเป็นช้างเท้าหลังเพราะว่าเป็นผู้คอยดูแลกิจการต่างๆ ภายในครอบครัวหน้าที่สามีภรรยาข้อที่เหมือนกันคือ “ไม่ประพฤตินอกใจ” เพราะจะทำให้คู่ครองมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

๔. อุตตรทิศหมายถึงทิศเบื้องซ้ายคือทิศเหนือได้แก่มิตรสหายคือคนที่อยู่ใกล้ชิดหรือผู้ร่วมงานเพราะว่ามิตรสหายช่วยเหลือให้ข้ามพ้นปัญหาและอุปสรรคอันตรายเมื่อเรามีความทุกข์เดือดร้อนใจนอกเหนือจากพ่อแม่สามีภรรยาก็ยังมีมิตรสหายที่ช่วยย้าเตือนสติไม่ให้ประมาทหลงกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายประสบผลสำเร็จได้อย่างไรก็ตามมิตรสหายก็เป็นเพื่อนที่สำคัญสำหรับเราเหมือนกับคำสุภาษิตโบราณว่า “มีสุขร่วมเสพมีทุกข์ร่วมต้าน” ดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจระหว่างบุคคลกับมิตรสหายหรือมิตรสหายกับบุคคลควรปฏิบัติดังนี้

^{๒๓}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

ก) หน้าที่ของบุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย : บุคคลพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การให้ (๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก (๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ (๔) วางตนสม่ำเสมอ (๕) ไม่พุดจาหลวงกลวงกัน

ข) หน้าที่ของมิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ : มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว (๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว (๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงกันได้ (๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร^{๒๔}

จะเห็นว่าหน้าที่ของบุคคลบำรุงมิตรสหายผู้ที่เป็นทิศเบื้องซ้ายด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่า “มิตรแท้” คือผู้ที่ช่วยเหลือเพื่อนยามเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจจะอยู่เคียงข้างเมื่อเพื่อนมีความทุกข์ก็ทุกข์ด้วยมีสุขก็สุขด้วยหรือเอาใจเขามาใส่ใจเรามิตรด้วยใจจริงเรียกว่า “มิตรแท้”^{๒๕} ส่วนเพื่อนที่มีภัยมากไม่ช่วยเตือนภัยให้ยังส่งเสริมกันไปในทิศทางที่เสื่อมเสียอีกด้วยและเป็นศัตรูมาในร่างของมิตรเรียกว่า “มิตรเทียม”^{๒๖} ดังนั้น การคบมิตรในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ ประการคือการคบมิตรเทียมคือมิตรไม่มีความจริงใจต่อกันเป็นบุคคลที่นำความเดือดร้อนความหายนะมาให้แก่ชีวิตพระพุทธเจ้าให้หลีกเลี่ยงการคบมิตรเทียมเสียส่วนการคบมิตรแท้คือมิตรที่มีความจริงใจต่อกันและเป็นบุคคลที่นำความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชีวิตพระองค์ทรงสนับสนุนให้คบมิตรแท้ประเภทนี้

๕. เกลอฐิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องล่างได้แก่คนรับใช้และคนงานเพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆเป็นฐานกำลังให้กับการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังระหว่างนายกับคนรับใช้และคนงานหรือคนรับใช้และคนงานกับนายมีหลักปฏิบัติดังต่อไปนี้

ก) หน้าที่ของนายต่อคนรับใช้และคนงาน : นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงานผู้เป็นทิศเบื้องล่างด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง (๒) ให้อาหารและค่าจ้าง (๓) ดูแลรักษาเย็บป่วย (๔) ให้อาหารมีรสแปลก (๕) ให้หยุดงานตามโอกาส

ข) หน้าที่ของคนรับใช้และคนงานต่อนาย : คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นายด้วยหน้าที่ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย (๒) เลิกงานช้ากว่านาย (๓) ถือน้ำใจต่อของที่นายให้ (๔) ทำการงานให้ดีขึ้น (๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๒๗}

จะเห็นว่าหน้าที่ของนายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงานผู้เป็นทิศเบื้องล่างด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่า “หัวหน้าและนายจ้าง” ผู้ที่เป็นนายจ้างหรือหัวหน้าต้องฉลาดในการใช้บุคคลทำงานตามความสามารถไม่เห็นลูกจ้างเป็นเหมือนทาสรับใช้เมื่อลูกจ้างทำงานเสร็จแล้วนายจ้างต้องมีผลตอบแทนลูกจ้างเพื่อให้ลูกจ้างไว้วางใจและทำงานตอบแทนอย่างบริสุทธิ์ใจตัวอย่างเช่นลูกจ้างเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาทำให้การรักษาพยาบาลผู้ที่เป็นนายจ้างขยันให้ค่าตอบแทนหรือโบนัสเป็นต้นส่วนหน้าที่ของคนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นายจ้างด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชื่อว่า “ลูกจ้างที่ซื่อสัตย์” ลูกจ้างอนุเคราะห์นายจ้างด้วยการทำงานอย่างซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ขยันทำงานให้คุ้มค่ากับ

^{๒๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๐/๒๑๔-๒๑๕.

^{๒๕}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๐-๒๖๔/๒๐๙-๒๑๑.

^{๒๖}ดูรายละเอียดในที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๔-๒๕๘/๒๐๗-๒๐๙.

^{๒๗}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕.

คำตอบแทนและเคารพนับถือสรรเสริญให้เกียรตินายจ้างเป็นต้นดังนั้นนายจ้างที่ดีคือเป็นผู้ที่ทำให้คำตอบแทนแก่ลูกจ้างที่ขยันทำงานอย่างซื่อสัตย์และให้ความช่วยเหลือเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อน ส่วนลูกจ้างที่ดีคือเป็นบุคคลที่ขยันทำงานให้แก่นายจ้างให้เหมาะสมกับค่าจ้างและเคารพนับถือให้เกียรติแก่เจ้านายด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ

๖. อุปริมาทิส หมายถึง ทิศเบื้องบนได้แก่สมณพราหมณ์คือพระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนามีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติพระธรรมแล้วเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีคุณธรรมและหลักความประพฤติปฏิบัติมากมายนและเป็นเนื่อนาบุญของชาวพุทธอย่างยิ่งเพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจดังนั้นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างคฤหัสถ์กับสมณพราหมณ์หรือสมณพราหมณ์กับคฤหัสถ์ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

ก) หน้าที่ของคฤหัสถ์บำรุงต่อสมณพราหมณ์ : คฤหัสถ์ย่อมบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนด้วยหน้าที่๕ประการได้แก่ (๑) จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา (๒) จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา (๓) จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา (๔) เปิดประตูต้อนรับ (๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

ข) หน้าที่ของสมณพราหมณ์ยอมอนุเคราะห์ต่อคฤหัสถ์ : สมณพราหมณ์ยอมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยหน้าที่๖ประการได้แก่ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม (๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง (๖) บอกทางสวรรค์^{๒๘}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของคฤหัสถ์บำรุงต่อสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนด้วยหน้าที่๕ประการได้ชื่อว่า “อุปฐากพระศาสนา” คืออุบาสกอุบาสิกาเป็นผู้ที่ทำนุบำรุงให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อให้สืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นการสนับสนุนพระสงฆ์ได้ศึกษาพระคัมภีร์เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไปจึงได้ชื่อว่า “ผู้อุปฐากพระพุทธศาสนา” อุบาสกอุบาสิกาที่ดีมีคุณสมบัติที่เรียกว่าอุบาสกธรรม๕ประการ^{๒๙} คือ (๑) มีศรัทธาเชื่อและมีเหตุผลมั่นใจในคุณพระรัตนตรัย (๒) มีศีลอย่างน้อยดำรงตนได้ในศีล ๕ (๓) ไม่ถืออมงคลตื่นข่าวเชื่อกรรมไม่เชื่อมงคลมุ่งหวังผลจากการกระทำมิใช่จากโชคลางหรือสิ่งที่ตื่นกันไปว่าขลังศักดิ์สิทธิ์ (๔) ไม่แสวงหาทักษิณนอกหลักคำสอนนี้ (๕) เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจกรรมพระพุทธศาสนาหลักธรรมทั้ง ๕ ประการนี้เป็นคุณสมบัติสำหรับอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาที่แท้จริงส่วนหน้าที่ของสมณพราหมณ์ที่อนุเคราะห์ต่อคฤหัสถ์ด้วยหน้าที่๕ประการได้ชื่อว่า “เนื่อนาบุญของชาวพุทธ” คือพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนามีหน้าที่ศึกษาเผยแผ่คำสอนผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นการเกื้อกูลประโยชน์แก่ผู้อื่นจึงได้ชื่อว่า “เนื่อนาบุญของชาวพุทธ”

^{๒๘} พ.ป. (ไทย) ๑๑/๒๓๒/๒๑๖.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑),

๖. สรุป

หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัวได้แก่หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนเรียกว่า ฆราวาสธรรม ๔ หลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขคือศีล ๕ และเบญจธรรม โดยเฉพาะข้อที่ ๓ ว่าด้วยการห้ามประพฤติผิดในกามหรือประพฤตินอกใจกัน สำหรับผู้ชายยินดีในภรรยาของตนเรียกว่า สหการ ส่วนผู้หญิงยินดีในสามีของตนเรียกว่า ปติวัตร และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ของบุคคลในครอบครัวและสังคมเรียกว่า ทศ ๖ ประโยชน์ของความซื่อสัตย์มีความสำคัญต่อตนเองคือเป็นบุคคลที่มีความประพฤติจริงด้วยความดีงามครอบครัวคือเป็นคู่สามีภรรยาที่มีความซื่อสัตย์ต่อกันที่ไม่ประพฤตินอกใจกันมิตรเป็นมิตรที่จริงใจต่อกันเรียกว่า มิตรแท้ ดังนั้นความซื่อสัตย์จึงมีความสำคัญต่อครอบครัวส่งเสริมให้บุคคลในครอบครัวมีความเข้มแข็งเป็นคนที่จริงใจต่อกันตรงต่อหน้าที่การงานเป็นคนแท้ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมเมื่อบุคคลในครอบครัวมีความซื่อสัตย์ต่อกันส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขเพราะบุคคลนั้นตั้งมั่นรักษาความซื่อสัตย์นั่นเอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนงค์ดิวิพัฒนสิทธิ์และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ณรงค์เส็งประชา. วิทยาศาสตร์สังคม : ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘.

นิยพวรรณวรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ประยงค์สุวรรณบุบผา. สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗.

พรรณทิพย์ศิริวรรณบุศย์. **จิตวิทยาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเท็กซ์ แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

สุภัตราสุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๒.

(๒) วารสาร :

ธนะชัยผดุงจิตติ, “มิติทางกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว”, **วารสารข่าวกฎหมายใหม่ (Law Digest)**, ปีที่๕ฉบับที่๙๐ธันวาคม๒๕๕๐.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

สินดาวงษ์ทน, อ่างใน, สุพรรณษาประสงค์สุข, “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสมสุทธิสาคร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

แหวนน้อยคุณ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยธรรมในมโหสถชาดก”. **วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(i) Book :

Heise, Ellsberg and Gottenmoeller, (1999–2000) - Kevin Browne & Martin Herbert, **Preventing Family Violence**. England : John Wiley & Sons Ltd., 1997.

Kevin Browne & Martin Herbert, **Preventing Family Violence**. England : John Wiley & Sons Ltd., 1997.

การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม๔ Harmony Promotion in Thai Society Accordance With Athitthandhamma Four

พระสุรภูมิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซะก)*

พระมหากังวาล ธีรธมโม (ศรชัย)**

พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร)***

บทคัดย่อ

การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม ๔ ได้แก่ ปัญญา, สัจจะ, จาคะ, อุปสมะ มาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจากการศึกษาพบว่าสังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคมด้วยการรวมพลังกันปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ถูกต้องตั้งตามหลักการข้อบังคับกติกาและศีลธรรมสิ่งที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่ความสามัคคีคือทุกคนใช้ปัญญาในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญามีการสละสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้และใช้วิถีทางสันติระงับโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวายทำจิตใจให้สงบได้ถือความสามัคคีเป็นใหญ่ย่อมส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนและสังคมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ความสามัคคี, สังคมไทย, อริยฐานธรรม

ABSTRACT

To promote the harmony in Thai society accordance with Athitthandhamma four such as wisdom, truth and honesty, generosity, contact, to be applied in Thai society and found that Thai society wants to have the harmony of people in the society and behave the right principle, regulations, rule and morality. The thing will move Thai society to have the harmony , is every person to use the wisdom to work own duty perfectly and live with wisdom , forget and forgive the mistakes and use the peace way to stop the conflict and make the mind calm by having the harmony that will effect on happiness to own selves and society truly.

Keywords: Harmony, ThaiSociety, Athitthandhamma

* ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าอาวาสวัดหนองบัวหึง ตำบลดอนทราย อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี

** หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี

*** หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี

๑. บทนำ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประเพณีปฏิบัติตนในสังคมความเมตตาการุณาการแบ่งปันการทำบุญการสงเคราะห์อ่อนน้อมเกรงเมื่อเกิดมีภัยพิบัติต่างๆคุณธรรมที่แสดงออกด้วยการประพฤติตามหลักธรรมย่อมก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่ชนปัจจุบันสังคมไทยแข่งขันกันพัฒนาด้านวัตถุถึงพัฒนาและเจริญมากแค่ไหนเหมือนสิ่งเหล่านั้นจะทำให้คนไทยเหินห่างจากศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคมไทยปัญหาของสังคมไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นเพราะห่างไกลจากศีลธรรมแม้ในปัจจุบันจะรณรงค์ให้เห็นความสำคัญแต่เหมือนไม่ได้ปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมทุกวันนี้สังคมบางส่วนมักจะยอมรับความเลิศทุจริตอยู่ในภาวะกระแสทุนนิยมและวัตถุนิยมขาดความภูมิใจในความเป็นไทยขาดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นคนในสังคมเริ่มย่อท้อต่อการหยิบน้อมน้อมและเคารพและเคารพผู้อื่นในสังคมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้คนแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นหากบุคคลและสังคมเจริญเพียงด้านวัตถุแต่ขาดศีลธรรมสังคมก็ขาดความสงบสุขสังคมไทยจะน่าอยู่อาศัยหากช่วยกันแก้ไขบางสิ่งบางอย่างรักษาสິงที่ดีไว้และพัฒนาสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้องสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมากในสังคมไม่ว่าจะเป็นคนในสังคมใดก็ตามอาจจะมี ความขัดแย้งหรือมีการกระทบกระทั่งเกิดขึ้นบ้างทั้งในด้านความคิดการพูดการกระทำเพราะแต่ละคนมีพื้นฐานการศึกษาและได้รับการอบรมทางจิตใจที่แตกต่างกันแม้ว่าในสังคมนั้นๆจะมีกฎกติกาหรือระเบียบวินัยไว้คอยควบคุมก็ตาม^๑

๒. สังคมไทย

คนไทยในอดีตทำไร่ทำนาเป็นหลักชุมชนไทยดั้งเดิมมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยการเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญที่สุดโดยมากการทำนาของชาวบ้านเป็นการทำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักการทำนาอาศัยแรงคนและวัวควายน้าฝนไถจอบคราดเป็นหลักชาวบ้านในอดีตทอผ้าใช้เองใช้กรรมตาปลูกฝ้ายและเลี้ยงหม่อนสำหรับใช้ในการทอผ้าคนไทยจึงมีความเพียงพอในการดำรงชีพโดยไม่เดือดร้อนอาชีพอีกอย่างหนึ่งของคนไทยในชนบทคือการหาของป่าพืชผักและสมุนไพรดีมีค่าสัตว์พื้นฐานทางด้านปัจจัยในการผลิตของเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินของไทยคือแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติการผลิตอยู่ในระดับแค่พอกินพอใช้ในครัวเรือนและชุมชนแรงงานคนจึงเป็นปัจจัยสำคัญความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจให้แก่กันเด่นมากความสัมพันธ์ในการทำงานของชุมชนคือความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำไร่ทำนาการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวเรียกว่าการ “ลงแขก” หรือการเอามือบางแห่งมีการช่วยกันยกคนนาด้วยจอบเรียกว่า “ยกนา” เพื่อกันน้ำหรือช่วยกันผัดข้าวตำข้าวและสีข้าวด้วยมือบางครั้งก็มีการเอาเครื่องมือในการผลิตมาช่วยกันอีกด้วยเอาควายเอาไถและคราดเอาเลื่อย

^๑ แสงอุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕.

และชวนมาช่วยกันโดยใช้หลักว่าใครทำเสร็จแล้วไปช่วยผู้ที่ยังทำไม่เสร็จในการหาเลี้ยงชีพอื่นก็มี การช่วยเหลือแรงงานซึ่งกันและกันด้วย^๒

คิงส์เลย์เดวิส (Kingsley Davis) ได้อธิบายถึงหน้าที่ทางสังคมของสถาบันครอบครัวในทุกสังคมไว้ดังนี้

๑. สร้างสมาชิกใหม่ ๒. เลี้ยงผู้เยาว์ ๓. กำหนดสถานภาพ ๔. อบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม^๓

ฮอร์ตตันและฮันท์ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังนี้^๔ ๑. บำบัดความต้องการทางเพศ ๒. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ ๓. การอบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม ๔. ให้ความรักและความอบอุ่น ๕. กำหนดสถานภาพ ๖. ปกป้องคุ้มครอง ๗. ผลผลิตทางเศรษฐกิจ

สังคมไทยไม่อาจคงสภาพอยู่ได้แต่จะมีการเปลี่ยนแปลง (Dynamics) อยู่ตลอดเวลา ยิ่งในยุคปัจจุบันวิทยาการต่างๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะความซับซ้อนเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในสังคมและก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะขจัดปัญหาต่างๆ ในสังคมนั้นโดยที่มนุษย์เองจะเป็นผู้ค้นพบวิธีการตลอดจนเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา^๕

สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และค่านิยมที่คนไทยสั่งสมกันมาเป็นเวลาช้านานการที่จะแก้ปัญหาสังคมไทยจำเป็นต้องมีความเข้าใจในปัจจัยที่หล่อหลอมสังคมไทยรวมทั้งบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของคนไทยคนไทยสุขสบายสนุกสนานไม่เคร่งเครียดคนไทยมีความปล่อยาวคนไทยมีลักษณะกลมกลืนคนไทยชอบมีหน้ามีตาอวดแข่งฐานะคนไทยชอบเด่นคนเดียวไม่ยอมลงกันคนไทยชอบบริโภคมามากกว่าผลิตคนไทยชอบเลียนแบบรากฐานปัญหาของสังคมไทยคนไทยมีพื้นเพภูมิหลังและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อความอ่อนแอหลายประการจนกระทั่งเป็นปัญหาขั้นพื้นฐานของสังคมไทยภูมิหลังและปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวมี

๑. เมืองไทยมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอู่ข้าวอู่น้ำทำให้คนไทยขาดความกระตือรือร้นไม่สู้ปัญหาและอ่อนแอ

๒. คนไทยเจอกับเทคโนโลยีสำเร็จรูปแบบบริโภคมจากตะวันตกโดยไม่ต้องผ่านความยากลำบากในการคิดค้นประดิษฐ์เองกลายเป็นปัจจัยใหม่หนุนปัจจัยเก่าที่เคยสะเทวกลสบายทำให้คนไทยเป็นฝ่ายตามและลอกเลียนแบบ

^๒ฉัตรทิพย์นาถสุภา, **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**, พิมพ์ครั้งที่๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัดร่วมกับสำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๓), หน้า๒-๑๐.

^๓Kingsley Davis, **Human Society**, (new York : The macmillan Company, 1969), pp.394-395.

^๔Paul B Horton Chester,L. **Hunt, Sociology**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1972), pp.205-208.

^๕ถวิลธรรมาโกศล, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้า, ๒๕๓๒), หน้า๑.

๓. คนไทยมีวัฒนธรรมน้ำใจซึ่งเป็นสิ่งที่ดีแต่ส่วนใหญ่ใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องกล่าวคือการช่วยเหลือกันในหมู่ญาติสนิทมิตรสหายจนกระทั่งละเมิดกติกาของสังคมหรือแม้แต่ละเมิดกฎหมายก็มีการหวังพึ่งผู้ใหญ่หรือหวังให้คนอื่นช่วยเหลือทำให้กลายเป็นคนอ่อนแอการอ่อนแอของแต่ละคนนั้นรวมเป็นสังคมก็คือไม่สามารถทำให้สังคมพัฒนาก้าวหน้าได้

๔. คนไทยอ่อนแอไม่สู้ปัญหาหวังพึ่งอำนาจจากภายนอกในทางสังคมก็หวังพึ่งผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในทางจิตใจก็หวังพึ่งอำนาจลบล้างบาปของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกทำให้คนหันเหออกจากหลักการพึ่งตนเองตามคำสอนในพระพุทธศาสนาไปพึ่งเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกนับเป็นความอ่อนแอในระดับลึกของสังคมไทย^๖

สรุปจะเห็นได้จากอดีตการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนไทยแสดงถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่นับถือกันฉันญาติพี่น้องการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคมไทยการลงแขกเป็นวัฒนธรรมประเพณีแห่งความเอื้อเฟื้อและเกื้อกูลกันของสังคมไทยในอดีตที่นับวันจะสูญหายไปเนื่องจากระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นตัวกำหนดชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะทำงานเป็นหลักเพราะเมื่อมีข้าวแล้วก็สบายใจอย่างอื่นพอหาได้จากธรรมชาติเสร็จหนานาก็จะทำงานหัตถกรรมการทอผ้าทำเสื้อเลี้ยงไหมทำเครื่องมือสำหรับจับสัตว์เครื่องมือการเกษตรและอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็นหรือเตรียมพื้นที่เพื่อการทำงานครั้งต่อไปชาวบ้านอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกันยามเจ็บไข้ได้ป่วยยามเกิดอุบัติเหตุเภทภัยหรือเมื่อยามที่โจรมาขโมยวัวควายและสิ่งของก็ช่วยกันไล่ตามจับโจรการช่วยเหลือเอื้ออาทรกันจึงเกี่ยวข้องกับวิถีของชุมชนชาวบ้านช่วยกันเก็บเกี่ยวสร้างบ้านหรืองานอื่นที่ต้องการคนหลายๆ เพื่อจะได้เสร็จโดยเร็วไม่มีการจ้างในปัจจุบันคงมีอยู่แต่ในความทรงจำที่ผ่านมาเพราะคนพึ่งพาวัตถุหรือเครื่องจักรกลแทนคนในการประกอบอาชีพซึ่งในอดีตจากสังคมที่เคยพึ่งพาอาศัยกันและกันจึงเป็นสาเหตุทำให้คนที่เคยช่วยเหลือการงานและพึ่งพาอาศัยกันห่างเหินกันไปโดยปริยาย

๓. ความสามัคคี

สังคมไทยจะประสานสามัคคีกันได้ก็เพราะทุกคนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลให้ความช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กๆน้อยๆเช่นหยิบสิ่งของส่งให้กันตักน้ำให้ดื่มช่วยเหลือการงานของเพื่อนหรืองานสังคมส่วนรวมความสามัคคีนั้นเป็นคุณธรรมที่คอยเชื่อมประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันพระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีครั้งใดที่เกิดวิกฤติการณ์ต่างๆอันก่อให้เกิดความแตกแยกพระพุทธองค์ก็ทรงใช้หลักสามัคคีธรรมนี้เข้าไปเป็น “ตัวเชื่อม” ในหมู่คณะใดหรือสังคมใดทำได้อย่างนี้เชื่อว่าจะมีความสามัคคีกันความสามัคคีมี ๒ อย่างคือสามัคคีทางกายกับสามัคคีทางใจ

^๖ พิสิฐเจริญสุข, คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), บทนำ

๓.๑ ความหมายของความสามัคคี

สามัคคีแปลว่าความพร้อมเพรียงกันอันหมายถึงเป็นผู้กลมเกลียวกันมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความปรองดองกันโดยเนื้อหาสาระของสามัคคีนั่นก็คือการที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีกิจกรรมร่วมกันมีความคิดร่วมกันมีความรักใคร่และนับถือซึ่งกันและกันหมายความว่าจจะรู้ว่าใครมีความสามัคคีกันหรือไม่ท่านให้สังเกตง่ายๆ ที่การแสดงออกทางกายและการแสดงออกทางจิตใจ

สามัคคีทางกายได้แก่การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันช่วยกันแบกช่วยกันหามหรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งพฤติกรรมอย่างนี้ตรงกับที่แปลความสามัคคีว่าความพร้อมเพรียงกันนั่นเองยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เช่น กีฬาที่เล่นกันเป็นทีมนักกีฬาทุกคนภายในทีมจะต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกันมิฉะนั้นนักกีฬาในทีมนั้นก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้

สามัคคีทางใจได้แก่การที่บุคคลมีความรักใคร่ นับถือซึ่งกันและกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกันมีความรักผูกพันกันมีใจประสานใจมีความหวังดีต่อกันและกันเมื่อกล่าวถึงเนื้อหาสาระของความสามัคคีต้องดูกันที่จิตใจที่มีความรักใคร่ นับถือและหวังดีต่อกันเป็นสำคัญเพราะความพร้อมเพรียงกันทางร่างกายเช่นเมื่อผู้คนเป็นจำนวนมากมาทำงานด้วยกันบางที่เป็นเพราะถูกบังคับให้มาทำงานร่วมกันโดยที่จิตใจไม่มีความสามัคคีกันเลยอย่างนี้จะเรียกว่าพวกเขามีความสามัคคีกันก็ไม่ถูกต้องเพราะพวกเขาไม่ได้มีจิตใจรักใคร่กันแต่สำหรับคนที่จิตใจรักใคร่กันแม้จะอยู่คนละหัวเมืองหรือคนละประเทศก็ถือว่าเป็นผู้มีความสามัคคีกัน

เมื่อกล่าวถึงหลักสามัคคีธรรมคำว่า “สามัคคี” หมายถึง “ความพร้อมเพรียงทั้งในเชิงกายภาพที่แสดงผ่านกิจกรรมต่างๆ และจิตภาพที่แฝงตัวอยู่ในใจของคนหรือกลุ่มคนต่างๆ” ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อความสุขแก่คนหมู่มากเกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” “ธรรมอย่างหนึ่ง” ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” ฉะนั้นการแสดงออกถึงความสามัคคีนั่นพระพุทธเจ้าจึงมุ่งเน้นทั้งทางกายวาจาและจิตใจของคนหรือกลุ่มคนในสังคมซึ่งต้องประสมกลมเกลียวกันทั้งสามมิติดังเช่นพระพุทธองค์ได้อุปมาว่าประดุจแม่มอญนัยน์ตาบุตรหรือบุตรมอญนัยน์ตาแม่จากนัยข้างต้นพบว่าพระพุทธเจ้าได้ “ยืนยันคุณสมบัติ” ของ “ความสามัคคี” ว่าถ้าหากสังคมใดก็ตามเมื่อตั้งมั่นอยู่ใน “ป้อมสามัคคี” ดังกล่าวก็จะเป็นเรื่องยากที่ใครจะโจมตีหรือทำลายได้นอกจากนั้นแล้วยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ใน “ป้อม” ได้รับคุณประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” หรือ “หมู่คณะ” ดังที่พระพุทธองค์ได้สรุปว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์นำสุขมาให้” “กระบวนการสันติวิธีจะไร้ความหมายและไร้ผลในเชิงปฏิบัติการอย่างสิ้นเชิงหากคู่กรณีหรือสังคมเป็นสังคมที่ไร้พลังแห่งความสามัคคี” พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีประสานพระภิกษุที่มีความแตกต่างในแง่ของ “วรรณะ” “ลัทธิ” และ “ความคิด” ให้เกิดเป็น “สังคมสงฆ์” ขึ้นมาและครั้งใดที่เกิด

วิกฤติการณ์ต่างๆ อันก่อให้เกิดความแตกแยกพระพุทธองค์ทรงใช้หลักการนี้เข้าไปเป็น “ตัวเชื่อม” อยู่เสมอ^๗

สรุปสามัคคีอันหมายถึงเป็นผู้กลมเกลียวกันมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความปรองดองกันสามัคคีทางกายได้แก่การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันช่วยกันแบกช่วยกันหามหรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งสามัคคีทางใจได้แก่การที่บุคคลมีความรักใคร่นับถือซึ่งกันและกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกันมีความรักผูกพันกันมีใจประสานใจมีความหวังดีต่อกันและกันเป็นความสามัคคีที่มีความรักใคร่นับถือและหวังดีต่อกันเป็นสำคัญเป็นความสามัคคีที่มีคุณค่าแท้ไม่ใช่ความสามัคคีที่ถืออาศัยามิสเป็นเหยื่อล่อสามัคคีธรรมเป็นผลมาจากจิตเมตตาเอื้อเฟื้อต่อกันประสานสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวพร้อมทั้งกายวาจาใจที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวด้วยอธิฐานธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสันติภาพสันติธรรมสันติสุขเมื่อไม่เบียดเบียนกันนั่นคือเหตุแห่งสันติภาพสันติสุขและภราดรภาพ

๓.๒ ความสามัคคีสร้างสังคมให้รุ่งเรือง

ความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาแต่ความปรารถนาจะเป็นจริงหรือไม่ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่างด้วยกันเช่นต้องการให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญคุณธรรมศีลธรรมต้องเจริญด้วยจิตใจต้องมาก่อนเจริญด้วยธรรมะก่อนมีความรักและความสามัคคีให้แกกันและกันเพราะความสามัคคีเป็นพลังช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เจริญรุ่งเรืองด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพราะความสามัคคีเป็นทางแห่งความสุขอย่างน้อยที่สุดก็คือได้ความสุขใจเพราะใจที่มีความรักใคร่นับถือกันย่อมเข้มแข็งเบิกบานนี้คือความสุขอันแรกที่มีผู้มีความสามัคคีกันจะได้รับนอกจากนั้นผลของความสามัคคีก็คือความสำเร็จในการดำรงชีวิตมีการงานอยู่เป็นอันมากที่คนเพียงคนเดียวทำไม่ได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้อื่นจึงจะสามารถทำให้สำเร็จได้เช่นการป้องกันภัยทั้งส่วนตัวและส่วนรวมการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการบริหารงานทั่วไปสิ่งเหล่านี้ล้วนจำเป็นต้องอาศัยความสามัคคีทั้งนั้นความสามัคคีมีอยู่ในหมู่ใดคณะใดย่อมทำให้หมู่นั้นคณะนั้นอยู่กันอย่างสงบสุขโดยเฉพาะถ้าคนไทยทุกคนมีความสามัคคีกันแล้วก็จะทำให้ทุกคนมีความสนิทสนมกลมเกลียวกันเป็นเสมือนผู้เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน

แต่น่าเสียดใจที่ประเทศไทยได้นำมาว่าดินแดนแห่งผ้ากาสาวัตรเป็นสยามเมืองยิ้มและมีการเรียกขานว่าเป็นเมืองพุทธสัญลักษณ์ของความเป็นพุทธคือรู้ตื่นเบิกบานแต่คนไทยกลับมีปัญหาเรื่องความรู้ขาดการตื่นตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจิตสำนึกที่ดีมีเหตุผลตามหลักของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักปฏิบัติสรุปรวมได้แก่ไตรสิกขาคือศีลสมาธิปัญญาที่จะช่วยพัฒนาการทางจิตในระดับศีล ๕ เพียงข้อแรกก็สอบไม่ผ่านเพราะศีลข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของจิตที่มีความสะอาดสงบประณีตขึ้นไปตามลำดับดังต่อไปนี้

^๗ ผศ.ดร. พระมหาพรหมมหาโส, การบูรณาการพุทธปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๘๘-๘๙.

“อริยสาวกในพระศาสนาเป็นผู้ดเว้นจากปาณาติบาตไม่พกพาศาสตราวุธมีความสำรวมระวังในสัตว์ทั้งหลายประกอบด้วยหิริโอตตัปปะมีจิตเมตตาเอ็นดูต่อสัตว์ทั้งหลายมีจิตคิดอนุเคราะห์ต่อสัตว์ทั้งหลาย” ในกรณีของสามัคคีธรรมที่เป็นเหตุมาก่อนและทำหน้าที่ให้เกิดผลเป็นความสุขในกาลต่อมาความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุขหมายความว่าความสุขนั้นเกิดมาจากสามัคคีแต่สามัคคีก็เป็นผลของจิตที่มีความรักความเคารพนับถือกันไม่ทะเลาะกันสร้างสรรค์ให้เกิดเอกภาพขึ้นในกลุ่มคนเหล่านั้นอันเป็นอาการของสามัคคีเอกภาพกับสามัคคีจึงแยกจากกันไม่ได้ที่ใดสามารถสร้างเอกภาพทางความคิดทางกิจกรรมและผลประโยชน์ร่วมกันได้ในที่นั้นจะมีความสามัคคีและความสุขก็ตามมาตามกระบวนการของกุศลธรรมที่สร้างสรรค์ความร่มเย็นและเจริญรุ่งเรืองอันเป็นความสงบสุขของสังคมไทย^๔

๔. การประยุกต์อริยฐานธรรม ๔ ในการส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทย

การประยุกต์อริยฐานธรรม ๔ เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยเป็นแนวทางในการส่งเสริมช่วยให้มีความสามัคคีในสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพหากทุกสถาบันทุกองค์กรในสังคมไทยนำไปปฏิบัติซึ่งอริยฐานธรรมนั้นประกอบด้วย ปัญญา ความรู้ชัดความรู้จริงความรอบรู้ สัจจะ ความจริงความซื่อสัตย์ จาคะ การสละและ อุปสมะ ความสงบก็จะช่วยให้เกิดความสามัคคีในสถาบันต่างๆ ในสังคมไทยให้มั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้นอริยฐานธรรมเริ่มด้วยปัญญาเมื่อทุกคนในสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆ เพิ่มพลังปัญญาในการทำงานให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอีกคือไม่ประมาทในการแสวงหาปัญญาใฝ่ตนอยู่เสมอพร้อมกับความจริงในสิ่งที่ทำคำที่พูดและความจริงใจจากสละสิ่งที่เสียหายออกจากตนมีความสงบเสถียรทั้งภายนอกและภายในสังคมไทยก็จะเพิ่มความสุขด้วยพลังแห่งความสามัคคีมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๔.๑ ศึกษาปัญญาเพื่อส่งเสริมความสามัคคี

การศึกษาเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ทุกสถานการณ์แต่ในสังคมทุกสังคมจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ความคิดให้แก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เกิดความรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมให้กับเยาวชนของสังคมผลิตแรงงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้สังคมสร้างบุคลิกภาพทางสังคมให้แก่สมาชิกส่งเสริมให้รู้จักพัฒนาตนเองและสังคมนั้นๆ การศึกษาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดช่วยให้มนุษย์พบกับสิ่งที่ประเสริฐได้ด้วยการเรียนรู้การศึกษาช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจสุขภาพกายและจิตใจจะสมบูรณ์ได้ก็ต้องมีความรู้คนจะมีความรู้หรือปัญญาก็ต้องมีการศึกษาคนต้องการจะมีปัญญาให้เกิดในตนก็ต้องรู้จักวิธีแสวงหาปัญญาซึ่งวิธีแสวงหาปัญญาในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลายประการเบื้องต้นที่ทุกคนเข้าใจโดยทั่วไปว่ามีบ่อเกิดของปัญญาคือเกิดจากการคิดเกิดการฟังหรือการศึกษาและการลงมือปฏิบัติให้รู้ชัดด้วยตนเองซึ่งมีดังต่อไปนี้

^๔พระมหาอุดมสารเมธี, ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : ระฆังทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๖.

๑. สุตมยปัญญาปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน
๒. จินตามยปัญญาปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล
๓. ภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^๙

ปัญญาคู่กับการศึกษาเมื่อทุกคนต้องการความดีความงามความสามัคคีความสงบสุขของประชาชนในชาติตั้งนั้นทุกสถาบันในสังคมไทยโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาพร้อมทั้งการอุทิศตนเสียสละแรงกายแรงใจในการให้ความรู้แก่เด็กหรือนักเรียนนักศึกษาอย่างเต็มความสามารถของผู้เป็นครูอาจารย์ที่จะมอบให้แก่ศิษย์ได้อย่างเต็มที่แม้พระภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์เองก็ต้องเสียสละอย่างเต็มความรู้ของแต่ละท่านในการเทศนาสั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคมไทยการเสียสละจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผลเป็นความสุข

ในการให้การศึกษาก็เพื่อให้เกิดความสามัคคีนั่นควรใช้ปัญญาเพ้นหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาส่งเสริมให้เกิดการศึกษาการปฏิบัติตาม เช่น หลักสังคหวัตถุ ๔ คือการให้ทาน การมีวาจาที่ไพเราะปิยวาจาการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์อรรถจริยาและความมีตนเสมอต้นเสมอปลายสมานัตตตา ในที่นี้ หมายถึง การสงเคราะห์กันที่เป็นผลที่ทำให้เกิดการเผื่อแผ่กันการพูดดีต่อกันการปฏิบัติต่อกันที่เป็นประโยชน์อย่างเสมอต้นเสมอปลายซึ่งเป็นความชัดเจนในการเกื้อกูลกัน การทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันอย่างแท้จริงเพราะการเห็นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยกันทำให้เกิดผลในวงกว้างและยั่งยืนกล่าวคือเป็นการกระทำต่อกันด้วยความดีงามอย่างสม่ำเสมอสร้างความสัมพันธ์ต่อกันให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่กันและกันได้ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมไม่ลบลู่หรือเพิกเฉยในกิจอันดีงามที่ตนเคยได้กระทำมาต่อผู้อื่นเช่น การทำความเคารพอ่อนน้อมมีกิริยาวาจาไพเราะอ่อนหวานหรือการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงใจดังนี้^{๑๐} เป็นต้น

การศึกษาของประเทศไทยมุ่งไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมและจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุดเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนาคือดีเก่งและมีความสุขจึงต้องมีการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจ

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและการสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดแก่เยาวชนเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมอย่างมีระบบตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัยการสอนคุณธรรมจริยธรรมมีวิธีสอน ๒ ประการ

๑. การสอนระดับห้องเรียนมุ่งการอภิปรายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาหาเหตุผลและผลที่ดีในการประพฤติตนให้เป็นคนดีตามหลักจริยธรรมมีการยกกรณีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสื่อเป็นข้อมูลให้นักเรียนเป็นผู้คิดวิเคราะห์เพื่อหาความจริงที่ถูกต้องตามหลักเหตุและผล

^๙ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๑.

^{๑๐}พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ คุ้มสกล) “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

๒. การสอนในหลักสูตรแฝงผู้เรียนจะเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงเป็นหลักที่ครูผู้สอนในโรงเรียนไม่ได้รับรู้อย่างที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการแต่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้เรียนอย่างลึกซึ้งและยาวนานมากกว่าหลักสูตรที่เป็นทางการในโรงเรียนหรือในห้องเรียน^{๑๑}

ปัจจุบันมีการกล่าวกันทั่วไปว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์แน่นอนว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนั้นย่อมมีผลกระทบต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นชุมชนในเมืองหรือชนบท การรวมกลุ่มเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของชุมชนจะมีกระบวนการที่แปลกแยกจากเดิมในส่วนของการเรียนรู้ความหมายสูงสุดก็คือการกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันพึงประสงค์ให้รู้จักคิดเป็นการให้รู้จักตัวของตัวเองให้รู้จักสังคมสิ่งแวดล้อมเพื่อปรับตัวเองก็ตามคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเป็นสัจธรรมที่คงอยู่กับมนุษย์ดังนั้นการนำคำสอนของพระพุทธองค์ที่เหมาะสมกับสภาพของความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านมาใช้ทดแทนความเชื่อหรือปรัชญาและจิตวิทยาจากต่างประเทศจึงน่าจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง^{๑๒}

สรุปบุคคลจะบริสุทธิ์ได้ก็เพราะได้อบรมปัญญาในทางธรรมความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการอาศัยปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องที่เรียกว่าปัญญาเป็นแก้วของนรชนปัญญาเป็นแสงสว่างในโลกคือช่วยให้คนเข้าใจในปัญหาชีวิตช่วยให้ประกอบกิจการงานต่างให้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะมีปัญญาสอดส่องในการกิจที่ตนกระทำการศึกษาเป็นบ่อเกิดของปัญญาเพื่อขจัดความไม่รู้หรือความหลงความงมงายและการศึกษานั้นต้องเป็นเรื่องที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมครูผู้สอนต้องสอนในสิ่งที่ดีและถูกต้องตามหลักสูตรนำหลักธรรมที่ก่อให้เกิดปัญญาเช่นโยสโสมนสิการเกสปัญตติสูตรเป็นต้นเข้าไปในการจัดการศึกษาพร้อมทั้งฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดโทษกับสังคมไม่มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมมีแต่ส่งเสริมความสามัคคีในสังคมเช่นนี้เชื่อว่าเป็นการศึกษาที่ดีมีแต่คุณไม่เจือด้วยโทษเมื่อบุคคลและสถาบันทางสังคมไทยต่างๆมีปัญหาแล้วย่อมทำความเข้าใจกันแน่นแฟ้นในหมู่คณะได้เพราะมีปัญญาวิจารณาถึงความสวัสดิของหมู่คณะพิจารณาถึงความจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยปัญญาแล้วจึงตัดสินใจเชื่อในสิ่งนั้นด้วยปัญญาจึงได้ชื่อว่าถือเอาประโยชน์จากปัญญาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตหากสังคมไทยมีการจัดการศึกษาที่ดีสังคมไทยย่อมมีแต่คนที่มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (ทฤษฎีขุกรรม) ความแตกแยกก็หมดไปมีแต่ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันก่อให้เกิดพลังในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองได้ตามที่ปรารถนาของประชาชนคนไทยและสังคมไทย

๔.๒ สัจจะคือความจริงนำมาซึ่งความสามัคคี

^{๑๑} ดร. รุ่งเรือง สุขารมณ, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

^{๑๒} ประจวบคำบุญรัตน์, หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นรากฐาน. (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙), หน้า ๘๗-๘๘.

ความจริงเป็นสิ่งที่ทุกคนชื่นชอบและพอใจแต่ถ้ามีใครมาพูดโกหกเมื่อทราบในภายหลังก็จะโกรธหรือเกลียดทันทีที่ความจริงจึงเป็นสิ่งที่ต้องการความจริงที่เรียกว่าสัจจะมีหลายประการจริงโดยวาทคือพูดจริงทุกคนชอบคนที่พูดความจริงความซื่อสัตย์ทุกคนชื่นชอบคนที่ซื่อสัตย์เจ้านายยิ่งชอบไปทางไหนก็จะเรียกใช้เพราะเขามีความซื่อสัตย์สัจธรรมเป็นความจริงแท้ในตัวของธรรมะนั้นเองมีอยู่อย่างนั้นเป็นอยู่อย่างนั้นความจริง, ความซื่อสัตย์, ความแน่แท้, ความถูกต้องคำว่า "ธรรม" ในที่นี้พระธรรมปิฎกให้นิยามไว้ว่าหมายถึงความจริงความถูกต้องความดีงามประโยชน์สุขที่แท้จริงรวมทั้งหลักการที่จะให้เกิดความดีงามความถูกต้องสังคมไทยทุกวันนี้ต้องค้นหาความจริงความดีความถูกต้องให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเพื่อที่จะยุติความแตกแยกในสังคมเพราะความจริงเท่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ตายเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและยุติธรรมการแสวงหาความจริงไม่ว่าความจริงของสังคมหรือความจริงของสัจธรรมก็ต้องเริ่มที่ปัญหาเมื่อมีปัญหาจึงจะเข้าถึงสัจจะอย่างถูกต้องและแท้จริงในสังคมไทยของเราควรที่จะศึกษาถึงความเป็นจริงของสังคมที่เกิดความแตกแยกเมื่อพบสาเหตุจึงจะพบข้อยุติเมื่อทุกอย่างยุติลงความสงบสุขความสามัคคีก็เกิดขึ้นในสังคมไทย

เพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในสังคมไทยมากขึ้นควรมีการประยุกต์ใช้อิทธิฐานธรรม ๔ ข้อ สัจจะหรือความจริงความซื่อสัตย์ความแน่แท้ความถูกต้องความดีงามประโยชน์สุขอันแท้จริงให้ปรากฏขึ้นจริงในทุกสถาบันของสังคมไทยตั้งแต่ระดับตนเองระดับครอบครัวสถาบันปกครองสถาบันเศรษฐกิจเนื่องด้วยสถาบันดังกล่าวต้องยืนอยู่บนสัจจะจึงจะเกิดความสามัคคีมีความสุข

ในระดับตนเองการรักษาสัจจะความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมการรู้จักละวางความไม่ซื่อความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง^{๑๓} ก็จะส่งผลให้บุคคลนั้นได้รับความเชื่อถือเชื่อมั่นและส่งผลให้เกิดความร่วมมือเกิดความสามัคคีประสานประโยชน์ได้เป็นอย่างดีตนเองสังคมชาติบ้านเมืองก็จะเจริญก้าวหน้า

การที่บุคคลในครอบครัวให้ความเคารพในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกันยอมรับเคารพเชื่อฟังก็เพราะทุกคนมีสัจจะหรือความจริงให้แก่กันและกันเมื่อสัจจะมีในบุคคลโดยย่อมทำให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนใจกว้างใจได้เป็นคนไม่ทอดทิ้งการงานไม่ทิ้งเพื่อนฝูงแม้ในยามทุกข์ยากลำบากเป็นคนที่เชื่อถือได้ย่อมมีคนอยากคบหาสมาคมเพราะเป็นคนมีความจริงใจมีสัจจะซื่อตรงไม่คดโกงใครแม้ในยามตกทุกข์ก็มีคนให้ความช่วยเหลือเพราะเชื่อมั่นในสัจจะที่เขาอยู่ด้วยสัจจาจาของมารดาบิดาได้ช่วยให้ลูกรอดจากความตายมาแล้วเช่นในอดีตที่มารดาได้อิทธิฐานสัจจะวาจา

ฉะนั้นความจริงสิ่งที่เรียกว่าสัจจะนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวและสถาบันทางสังคมไทยในทุกสถาบันเพราะถ้าขาดเสียซึ่งสัจจะแล้วไซ้รัก็จะพบกับปัญหาความวุ่นวาย

^{๑๓}ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, การบูรณาการหลักคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพครู, สารานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับจิตตปริยัติประจำปี ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓๘ - ๓๓๙.

ขาดความสามัคคีดังที่เป็นอยู่ในทศวรรษนี้สังคมไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะขาดความสามัคคีมีอคติไม่
มีสัจจะต่อกันนำมาซึ่งการแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นเหตุทำให้ขาดความสามัคคีในสังคมไทย
หากทุกคนมีสัจจะสังคมก็สงบสุขเพราะมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

สรุปจากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยขอให้ทุกฝ่ายมีความจริงใจ
ต่อกันจับมือสมานสามัคคีกันร่วมแรงร่วมใจสร้างสรรค์ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าด้วยพลังแห่ง
ความสามัคคีขอให้ทุกคนใช้สติสัมปชัญญะพิจารณาถึงผลเสียที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทเมื่อทุกคนมี
สติหยุดการกระทำหรือคำพูดุญเหี้ยมเสียซึ่งกันและกันเสียได้ทุกอย่างก็จบความสงบก็จะมีขึ้นใน
ชาติบ้านเมืองอยากให้ทุกฝ่ายนึกถึงความจริงว่าคนไทยทุกคนมีสายเลือดเดียวกันเป็นพี่น้องกันอาศัย
ผืนแผ่นดินผืนเดียวกันได้รับการคุ้มครองเหมือนกันทำไมจึงต้องมาทำหั่นกันเองเหมือนเถาวัล้ดัม
เมิ้ลัดถั่วจึงขอให้ทุกฝ่ายใช้ปัญญาหาเหตุผลและนึกถึงประโยชน์ของชาติและประชาชนให้มากกว่า
ผลประโยชน์ของตนพึงศึกษาหาความสงบใจให้เกิดมีในตนเพื่อสร้างประโยชน์ให้เกิดกับสังคมไทยจึง
หวังใจอย่างยิ่งว่าสังคมไทยคงเกิดความสามัคคีปรองดองเข้าสู่ความสงบสุขได้แน่นอน

๔.๓ จาคะเสียสละเพื่อความสงบสุขของสังคมไทย

การเสียสละในที่นี้คือเสียสละทั้งสิ่งของๆตนและเสียสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อความสงบ
ของใจการเสียสละทั้งสิ่งของที่เป็นวัตถุต่างๆ ที่ควรแก่การให้ทานการเสียสละที่เป็นจาคะคือไม่หวัง
สิ่งใดตอบแทนแม้แต่คำสรรเสริญหรือสิ่งที่เรียกว่าบุญก็ไม่หวังหรือไปยึดมั่นถือมั่นจึงได้ชื่อว่าจาคะ
คือการเสียสละจริงๆ อานิสงค์ของการเสียสละให้ทานระดับของทานในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามี
ดังนี้

๑. อามิสทานได้แก่ทานที่มีการให้สิ่งของมีทั้งผู้ให้และผู้รับด้วยเป็นการเพิ่มจาคะลด
ความเห็นแก่ตนกำจัดความโลภและความตระหนี่ออกจากใจได้

๒. อภัยทานคือการให้อภัยแก่ผู้เบียดเบียนเราย่อมมีอานิสงค์มากกว่าอามิสทานเพราะ
กำจัดความโกรธออกจากจิตใจเสียได้

๓. ธรรมทานได้แก่การให้ธรรมะเป็นทานมีอานิสงค์มากกว่าทานทั้งปวงผู้ให้และผู้รับได้
ปัญญาสามารถนำตนให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

สังคหวัตถุ ๔ ประการเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

๑. ทาน แปลว่า การให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การเสียสละการแบ่งปันนี้คือจุดเริ่มต้นการ
ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเพราะมนุษย์อยู่กับวัตถุอยู่กับปัจจัย ๔ ชีวิตขึ้นอยู่กับเรื่องนี้เป็นเบื้องต้น
เมื่อคนมาอยู่รวมกันการเกื้อกูลจึงต้องมีการแบ่งปันให้กันเป็นอันดับหนึ่ง

๒. ปิยวาจา การพูดจาด้วยน้ำใจรักปรารถนาดีต่อกันหรือมีวาจาน่ารัก

๓. อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือด้วยเรี่ยวกำลังความสามารถ

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอสมานหรือทำตัวเสมอสมานเข้ากันได้โดยมีความเสมอ
ภาคกันเสมอกันโดยธรรมไม่ดูถูกดูหมิ่นกันไม่ลำเอียงไม่เลือกที่รักมักที่ชังไม่เอาเปรียบและร่วมสุข
ร่วมทุกข์กัน

สถาบันการปกครองมีหลักธรรมในการบริหารการปกครองข้อหนึ่งคือปรีชาการบริจาคนหรือการเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวมเป็นคุณธรรมข้อที่๓ในทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการ^{๑๔} ที่ข้าราชการผู้รับใช้ประเทศชาติจะต้องนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหากผู้บริหารข้าราชการหรือนักการเมืองในทุกระดับนำเอาคุณธรรมคือทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการมาประพฤติปฏิบัติเป็นหลักธรรมประจำตนประเทศนั้นบ้านเมืองนั้นข้าราชการคนนั้นย่อมมีแต่ความผาสุกเจริญรุ่งเรืองและไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันแม้ท่านผู้ประพฤติตนในทศพิธราชธรรมหรือใช้ความยุติธรรมในการปกครองมีความเป็นธรรมอยู่กับตนแต่ความเป็นธรรมในความหมายเป็นเรื่องยากที่จะเกิดได้จริงเพราะขึ้นกับมุมมองของแต่ละคนที่ได้รับผลกระทบไม่เท่ากันมักถูกโต้แย้งเสมอไม่จากฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งแม้กระทั่งในชั้นศาลสถิตยุติธรรมคนส่วนใหญ่ก็จะอ้างความชอบธรรมในการทำการใดๆ มากกว่าคงไม่อาจอ้างความยุติธรรมได้แน่ซึ่งความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ค่อนข้างเป็นอุดมคติซึ่งผู้นำควรยึดถือไว้และพยายามทำให้ได้แม้ยากที่จะบรรลุ

นักการเมืองนักปกครองรัฐบาลและข้าราชการต้องช่วยกันดูแลทุกข์สุขของประชาชนและต้องยอมรับความรู้ความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนในเมื่อเห็นว่าจะนำพาหมู่คณะหรือประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเพราะตัวแปรที่สำคัญคือผู้นำประเทศภาวะผู้นำที่มีเสถียรภาพการกำหนดวิสัยทัศน์ในการปกครองและพัฒนาความร่วมมือของคณะผู้บริหารในสถาบันต่างๆรวมถึงประชาชนในสังคมผู้นำหรือรัฐบาลต้องส่งเสริมปัจเจกชนให้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาคภราดรภาพของพลเมืองเพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีจุดเด่นที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ส่วนใหญ่โดยการยึดหลักการพื้นฐานสำคัญในการปกครองไว้ด้วยการถือหลักว่า

๑. มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน

๒. มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้

๓. มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยสมบูรณ์^{๑๕}

สรุปจากการศึกษาพบว่า การปกครองต้องรู้จักเสียสละทุกอย่างหรือแม้ชีวิตก็ยอมสละได้ เพราะเมื่อผู้ใหญ่วิถีจักเสียสละเป็นตัวอย่างแก่ผู้น้อยเมื่อผู้น้อยมีตัวอย่างในการทำมาดีก็ย่อมมีสิ่งที่ดีที่สัมผัสและให้เห็นจนเกิดการกระตุ้นให้ทำตามในสิ่งที่ดีเช่นการให้วัตถุสิ่งของที่เป็นอามิสการให้อภัยซึ่งกันและกันการให้คำแนะนำหรือความรู้แก่ผู้น้อยย่อมก่อให้เกิดความรักและสนิทสนมต่อกันด้วยไมตรีจิตผู้นำที่ดีย่อมเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนมาก่อนประโยชน์สุขส่วนตนผู้นำต้องนำไปในทางที่ดีเป็นผู้นำไปสู่ความสุขความเจริญดังธรรมภาษิตที่ว่าเมื่อหัวหน้โคขำมน้ำน้ำผุดไคไปตรงผุดไคก็ตามไปตรงเมื่อหัวหน้าไคน้ำไปคดผุดไคก็ตามไปคด ดังนี้ การปกครองสมัยปัจจุบันก็ยากที่จะเป็นไปอย่างที่ดีคิดเพราะใช้เสียส่วนมากในการตัดสินใจว่าจะพัฒนาแบบไหนอย่างไรความเชื่อตรง

^{๑๔} ชู.ชา (ไทย) ๒๘/๑๗๒/๑๑๒.

^{๑๕} ถวัลย์มาศจรัส, ประชาธิปไตย, กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒) หน้า๑๔-๑๕.

ความเสียสละการใช้ปัญญาและขันติธรรมเป็นสิ่งที่ต้องนำมาใช้อยู่เสมอในการปกครองโลกและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแผนพัฒนาประเทศก็ต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอจึงต้องมีการศึกษาเพิ่มพูนสติปัญญาสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความเจริญออกจากจิตใจความยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์บางครั้งอาจจะต้องยอมเปลี่ยนไปบ้างหากเป็นประโยชน์และส่งเสริมความสามัคคีแก่ส่วนรวมและประชาชนเพื่อความเจริญของประเทศชาติและสังคม

๔.๔ อุปสมะ ความสงบสันติในสังคมไทย

ความสงบสุขความสันติในสังคมจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยสถาบันทางศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมขัดเกลาอบรมจิตใจประชาชนหรือพลเมืองของประเทศนั้นๆทั้งในเอเชียและยุโรปด้วยศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งศาสนามีส่วนช่วยให้การพัฒนาด้านคุณธรรมของประชาชนในแต่ละประเทศให้มีวินัยมีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของชนในชาติมีความโปร่งใสได้รับความไว้วางใจมีความละเอียดต่อการทำความผิดเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวมมีความตั้งมั่นและมุ่งมั่นมุ่งทำความดีมีชีวิตที่เรียบง่ายและการทำงานด้วยความพร้อมเพรียงมีความขยันและความสามัคคีในการทำงานสิ่งดังกล่าวนี้เกิดจากความเชื่อในทางศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้มุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ตนได้รับการศึกษาอบรมมาด้วยความศรัทธาเพราะศรัทธาเป็นกำลังผลักดันให้เกิดสติสมาธิความเพียรและปัญญาส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขและเรียบง่ายที่เพียบพร้อมด้วยความรักความสามัคคีต่อกันรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าใจสัจธรรมตามความเป็นจริง

พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยลักษณะเด่นมีคำสอนทำให้สังคมโดยทั่วไปสงบร่มเย็น และลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนานั้นแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ คือ

๑. เป็นศาสนาแห่งความรู้และความรู้จริงพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้เพราะเป็นศาสนาแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธองค์เองเกิดจากปัญญาของพระองค์เองและธรรมที่พระองค์ตรัสรู้คืออริยสัจ ๔ ก็เป็นความจริงอย่างแท้จริงทรงตรัสรู้โดยไม่มีใครสั่งสอนนักปราชญ์ทั้งหลายทั้งในอดีตและปัจจุบันจึงกล่าวยกย่องว่าเป็นศาสนาที่ประกาศความเป็นอิสระของมนุษย์ให้ปรากฏแก่โลกยิ่งกว่าศาสนาใดๆ ที่มีมา

๒. เป็นศาสนาแห่งความอิสระเสรีภาพพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่ผูกติดกับผู้ดลบันดาลหรือพระผู้เป็นเจ้าไม่ได้ผูกมัดตัวเองไว้กับพระเป็นเจ้าเชื่อในความสามารถของมนุษย์ว่ามีศักยภาพเพียงพอโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจใดๆ ภายนอกเชื่อว่ามนุษย์เองสามารถปลีงความทุกข์ได้โดยไม่ต้องรอการดลบันดาลพุทธศาสนาไม่มีการบังคับให้คนศรัทธาหรือเชื่อแต่ให้สามารถพิสูจน์ได้โดยตนเอง

๓. เป็นศาสนาอเทวนิยมนอกจากศาสนาเซนแล้วพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวที่ไม่เชื่อพระเจ้าเป็นผู้บันดาลทุกสิ่งผู้สร้างทุกสิ่งแม้กระทั่งโลกเพราะเหตุว่าพระพุทธศาสนาไม่เชื่อในอำนาจการดลบันดาลของพระเจ้าจึงเรียกว่าศาสนาอเทวนิยมคือศาสนาที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้า

๔. เป็นศาสนาแห่งสันติภาพในกระบวนการนักคิดของโลกศาสนาพุทธศาสนาได้รับการยกย่องจากทั่วโลกว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพอย่างแท้จริงเพราะไม่ปรากฏว่ามีสงครามเกิดขึ้นใน

นามของศาสนาหรือเผยแผ่ศาสนาโดยบังคับผู้คนให้มานับถือให้เสรีภาพในการพิจารณาให้มีปัญญา
กำกับการศรัทธา^{๑๖}

การประยุกต์อริยฐานธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นพึงทราบว่า
ในหลักอริยฐานธรรม ๔ นั้น ประกอบด้วย ๑. ปัญญาความรอบรู้และความรู้ชอบ ๒. สัจจะความ
จริงความซื่อสัตย์ ๓. จาคะการเสียสละทั้งที่เป็นสิ่งของและสละอารมณ์ที่ไม่ดีอารมณ์ที่ก่อทุกข์โทษ
ให้กับตนเองและส่วนรวม ๔. อุปสมะความสงบใจสงบอารมณ์เสียได้ย่อมได้รับความสุขทั้งตนเอง
และบุคคลใกล้เคียงรวมถึงความสงบสุขของสังคมด้วย

บุคคลควรทำการศึกษาให้เข้าใจหลักของอริยฐานธรรมทั้ง ๔ อย่างแจ่มแจ้งเสียก่อนและ
พึงปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้มีในสถาบันทางศาสนาซึ่งควรนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและ
สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความสามัคคีต่อกันและกันสถาบันศาสนาในที่นี้ได้แก่
พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรัฐบาลควรให้
การสนับสนุนและพัฒนาศาสนบุคคลได้แก่พระสงฆ์เจ้าอาวาส (พระสังฆาธิการ) อุบาสกอุบาสิกาแม่
ชีนักวิชาการศาสนาและอาจารย์ที่เป็นหลักในโรงเรียนเพื่อขยายผลต่อครูอาจารย์อื่นๆในโรงเรียน
เพื่อเพิ่มศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนและ
เยาวชนของชาติซึ่งเป็นการสอดคล้องหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนศึกษาหาความรู้ทางด้านปัญญาใน
พระพุทธศาสนา^{๑๗}

ในการประยุกต์อริยฐานธรรม ๔ เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยที่ในทศวรรษนี้คน
ไทยเกิดความขัดแย้งกันมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหลายด้านจนแบ่งเป็นฝักฝ่ายอย่างเห็นได้ชัดทุกฝ่าย
ต่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันถือเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ที่เรียกว่ามีอัตตาธิปไตยเต็มตัวโดย
ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้ามและบุคคลอื่นๆที่เสนอแนวทางในการแก้ไขทำให้
เหตุการณ์ของบ้านเมืองไทยในทศวรรษนี้มีแต่ความขัดแย้งแตกความสามัคคีแม้แต่ในครอบครัวและ
หมู่ประชาชนซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ประเทศชาติและสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายและขาดความ
เชื่อมั่นจากต่างประเทศที่จะเข้ามาท่องเที่ยวและลงทุนติดต่อทำการค้าขายสิ่งที่จะช่วยให้
สถานการณ์ความขัดแย้งคลี่คลายและสงบลงได้นั้นทุกคนต้องเสียสละความคิดเห็นของตนและ
คำพูดขึ้นจากบุคคลภายนอกให้หมดไปจากจิตใจพยายามใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผลให้เห็น
ความจริงในสิ่งที่ทำในคำที่พูดหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างความสามัคคีให้บังเกิดขึ้นในสังคม

ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนกิจการต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จจึง
ขอให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของความสามัคคีนำหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนามาช่วยแก้ไข

^{๑๖} พระมหาดาวสยามวชิรปัญญา, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๓
(กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายพริ้นต์ติ้งจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๙-๖๐.

^{๑๗} ดร.เจือจันทร์จงสถิตอยู่และดร.รุ่งเรืองสุธรรมณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะ
และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนุสสรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันด้วยสติปัญญาและความเพียรหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาค้นหาเหตุผลที่ตนสงสัยในสิ่งที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยยุคระลอกี่รู้ด้วยสติปัญญากับสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันให้เข้าใจอย่างชัดเจนควรคำนึงถึงส่วนรวมคือประเทศชาติและประชาชนให้จงหนัก โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศและผู้ที่ชอบขึ้นนำพยายามคิดถึงผลกระทบที่จะเกิดกับประเทศและประชาชนเป็นอันดับแรกมีความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมประจำใจตนอยู่ตลอดเวลาซื่อสัตย์ในการพูดพูดจริงทำจริงในสิ่งที่พูดซื่อสัตย์ในหน้าที่ด้วยการทำงานให้ดีให้ถูกต้องให้แล้วเสร็จเห็นผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้เสียสละสิ่งชั่วในอารมณ์อันเคยชินหรือข้อที่เคยยึดถือไว้และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงให้ลดน้อยจนบางเบาระลึกด้วยสติปัญญาให้รู้ชัดถึงความจริงด้วยความสงบใจเพราะได้เห็นโทษภัยในอารมณ์ที่ไปหลงยึดติดสัจจะทั้งสองอย่างทั้งที่เป็นสมมุติสัจจะและปรมัตถสัจจะที่ได้ศึกษาตามหลักไตรลักษณ์ (อนิจจังทุกขังอนัตตา) คือสภาวะความเป็นจริงที่เป็นกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปมีสุขมีทุกข์ไม่มีอะไรคงที่แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการศึกษา

การปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรม ๔ ได้แก่ปัญญาธิฐานสังจาธิฐานจาจาธิฐานอุปัสมหาธิฐาน บุคคลทุกคนทุกสถาบันในสังคมไทยมีปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องในการดำเนินชีวิตสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดใช้ปัญญาเป็นเครื่องตัดสินสัจจะคือความจริงที่รู้ชัดในปัญหาทุกอย่างตามที่เป็นจริงที่ได้พิจารณาแล้วด้วยปัญญาจะคือเสียสละสิ่งไม่ดีไม่เป็นคุณประโยชน์รวมทั้งความประพฤติดีเสียหายที่เคยปฏิบัติมาแล้วขจัดออกจากตนเสียได้ด้วยปัญญาที่พิจารณาด้วยความจริงใจที่จะขัดเกลาก่อนตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรมที่จะรับใช้สังคมอุปสมะคือความสงบใจความสงบกายและความสงบวาจาวิธีรักษาใจที่จะไม่ให้ฟุ้งซ่านก็คืออยู่กับอารมณ์ที่ติงามอยู่กับสิ่งที่ใจยึดถือจิตไม่ปรุงแต่งจิตก็ไม่ติดขัดมีแต่ความปลอดโปร่งผ่องใสก็มีความสุขไม่ปล่อยใจล่องลอยไปกับความนึกคิดทั้งหลายจิตใจนี้ก็จะ เป็นจิตใจที่ติงามเมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่านและไม่มีการปรุงแต่งจิตก็อยู่เป็นหลักเมื่อจิตอยู่เป็นหลักมีความมั่นคงสงบแน่วแน่ก็ไม่เศร้าหมองจะมีแต่ความผ่องใสมีความสุขสงบ^{๑๘} เพื่อให้เกิดความสงบแก่ตนและสังคมส่วนรวมเมื่อต้องการให้สังคมไทยมีความสามัคคีจึงต้องใช้ปัญญาในการรักษาตนคือรักษาคิดใจให้สงบก็จะพบแสงสว่างทางปัญญาเมื่อมีปัญหา ก็จะพบกับสันติสุขคือความสงบใจเมื่อทุกคนได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตโดยมีพระรัตนตรัยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจมีพระสงฆ์ให้การอบรมสั่งสอนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้พุทธศาสนิกชนได้เห็นเป็นแบบอย่างในด้านการศึกษาและในด้านปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมเมื่อนั้นสังคมไทยก็สงบสุขมีความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างแท้จริง

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), รักษาใจยามป่วยไข้, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว, ๒๕๓๑), หน้า๑๒-๑๖.

๕. สรุป

หลักอริยฐานธรรม ๔ คือ ๑. ปัญญา ๒. ศัจจะ ๓. จาคะ ๔. อุปสมะ จะช่วยส่งเสริมความสามัคคีและนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ตัวบุคคลและสถาบันสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตไปในทางที่พัฒนาขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่เพราะการปฏิบัติตามคุณธรรมที่กล่าวมานี้จะสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันและกันเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้อีกทางหนึ่งฉะนั้นผู้ที่หวังความเจริญทั้งหลายจึงต้องมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันอันบุคคลจะมีความสามัคคีกันและสังคมจะมีความสงบสุขได้นั้นก็ด้วยการพร้อมเพรียงกันปฏิบัติในอริยฐานธรรม ๔ ตามที่ได้อธิบายมาแล้วโดยยืดยาวเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้สมบูรณ์เมื่อเกิดปัญหาขึ้นควรปรึกษาไต่ถามเพื่อความด้วยความพร้อมเพรียงเมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้สังคมและประเทศชาติย่อมสงบสุขเพราะความสามัคคีของหมู่ชนในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ฉัตรทิพย์นาถสุภา. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัดร่วมกับสำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๓.

ดร.เจื้อจันทร์จงสถิตอยู่และดร.รุ่งเรืองสุขารมณ. **รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐.

ดร.รุ่งเรืองสุขารมณ. **รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐.

ถวัลย์มาศจรัส. **ประชาธิปไตย**. กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

ถวิลธราภรณ์. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๒).

ประจวบคำบุญรัตน์. **หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นรากฐาน**. กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

ผศ.ดร. พระมหาหรรษาธมฺมหาโส. **การบูรณาการพุทธิปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **รักษาใจยามป่วยไข้**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๓๑.

พระมหาดาวสยามวชิรปัญญา. **ประวัติศาตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : เม็ดทรายพรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๕๓.

พระมหาอุดมสารเมธี. ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก. พิมพ์ครั้งที่๒, (นครปฐม : ระฆังทอง, ๒๕๕๐.

พิสิฐเจริญสุข. คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

แสงอุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนทรัพย์เกิดวีระพงศ์, การบูรณาการหลักคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพครู, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิตประจำปี ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์นุ่มสกล). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Kingsley Davis. **Human Society**. new York : The macmillan Company, 1969.

Paul B Horton Chester.L. **Hunt, Sociology**. New York : McGraw-Hill Book Company, 1972.

จริยธรรมาภิบาลสร้างสังคมคุณธรรมของวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า Moral Good Governance Build Social Morality of Society Teenagers Face

ศรียุทธา ศรียุทธ*

บทคัดย่อ

ปัญหาของสังคมก้มหน้าเพื่อสื่อสารของคนในโลกโซเชียล ได้กลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก ขาดความสนใจคนรอบข้างและขาดความระมัดระวังตัวจึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เพราะการขาดการนำหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ “รู้จักผิดชอบ ชั่วดี” “รู้จักประมาณตน” เกิดการเอารัดเอาเปรียบสร้างความต้องการอยากมี อยากรวย ด้วยการนำหลักการต่างๆ ที่ขาดคุณธรรมเอาเปรียบคนด้วยกันหรือคนที่ขาดโอกาสในสังคม เนื่องจากขาดหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมองว่าสังคมจำเป็นต้องพึ่งจริยธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร ประชาชนและสังคม โดยสิ่งที่จะทำให้เกิดระบบของสังคมที่มีความยั่งยืน คือการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ และ สาราณียธรรม เพราะถือเป็นหลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้ระลึกถึงกัน ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกันได้ เห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบอย่างแท้จริง

คำสำคัญ ; จริยธรรม, ธรรมาภิบาล

ABSTRACTS

To face problems of social communication of the social. Have become a society that cares primarily about themselves. Lack of interest and lack of a peripheral careful so as to avoid problems. Because of the lack of principles as an anchor for the soul, "Is wrong," "merits as", the exploitation of a desired want to be rich. With the introduction of principles The lack of moral downtrodden people or people with a lack of opportunities in society. Due to the lack of binding principles come to mind. The author is a society that needs to rely on moral good governance, to strengthen the organization, people and society. In what would cause a social system that is sustainable. Is to apply the principles of the four important respects; Iddhipada, Brahmavihara, Sangahavatthu, and Saraniyadhamma.

* กรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลาโหม

It is a principle for the development of self-sacrifice. The fair thing to remember as well. It can be an anchor to the soul in the life to live together outside the well understood and sympathized coexist happily and a truly peaceful.

Keyword ; Ethics, Good Governance

๑. บทนำ

ปัญหาส่วนใหญ่ในสังคมขณะนี้ เป็นยุค “สังคมก้มหน้า” ทั้งก้มหน้าสื่อสารกับสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์อื่นๆ โดยไม่สนใจคนรอบตัว ดูเฉินๆ ก็ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลเสียอะไร แต่แท้ที่จริงแล้ว ผลเสียมีมากกว่านั้น การเอาแต่ก้มหน้าเพื่อสื่อสารกับคนในโลกโซเชียล สะท้อนให้เห็นว่า สังคมเรากลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก ขาดความสนใจคนรอบข้าง และขาดความระมัดระวังตัว มีข่าวมากมายให้เราเห็นว่า คนที่เอาแต่ก้มหน้าก้มตาแซท มักถูกลั่น ถูกทำร้ายร่างกาย และคนที่ถูกทำร้ายก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือ เพราะคนอื่นรอบตัวก็มัวแต่ก้มหน้าจมองสิ่งอื่นไม่เห็น นอกจากเครื่องมือสื่อสารและปลายเท้าตัวเอง^๑ จึงต้องแก้ด้วยจริยธรรมภิบาล

“จริยธรรมภิบาล” อาจเป็นคำที่หลายคนไม่คุ้นเคย แต่จริงแล้วคำนี้เป็นคำที่เกิดจากการรวมกันของคำว่า “จริยธรรม” และ “ธรรมาภิบาล” ถ้ากล่าวถึงสองคำนี้ผู้อ่านคงคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เพราะสองคำนี้เป็นคำที่นำมาใช้ในทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป แต่สิ่งที่ขาดหายของสังคมคือการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน ในการทำหน้าที่ของวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า จนก่อให้เกิดผลเสียขึ้นในสังคมมากมาย และถือได้ว่าเป็นปัญหาระดับชาติ โดยเฉพาะเรื่องการปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรง การสร้างจริยธรรมภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมของวัยรุ่นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากเพราะสังคมกำลังต้องการ “วัยรุ่นที่มีความรู้ คุณธรรม สภาพปัญหาที่วัยรุ่นเผชิญอยู่ยุคสังคมก้มหน้านั้นได้สะท้อนเห็นเรื่องราวของวัยรุ่นในวันนี้ให้สังคมได้รับรู้ถึงภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียทรัพยากรบุคคล^๒ การปลูกฝังจิตสำนึกในการบริหารครอบครัว บริหารองค์กร บริหารสังคม ที่มีคุณค่าต้องนำแนวทางจริยธรรมภิบาล ที่มีความรอบคอบ รอบด้าน ในการบริหารงาน บริหารชีวิต ที่เน้นหนักในการปลูกฝังความรู้ที่แท้จริง ก่อเกิดเป็นความศรัทธา จนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมอันดีงามที่สังคมยอมรับในการบริหารงานที่มีความเป็นธรรม ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันสร้างสังคมจริยธรรมและคุณธรรมให้เป็นรากฐานที่ดีของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

^๑ เสรีชัย,ดูแลวัยรุ่น ยุคสังคมก้มหน้า By Apirat Meng [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.sereechai.com/index.php/> [๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๒ บรรณาธิการ. (๘ ก.ย ๒๕๕๖). “วิกฤติคอร์รัปชั่น.” **คมชัดลึก**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail.html> [๒๙ กันยายน ๒๕๕๖].

๒. แนวความคิดจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม (Ethics) คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมซึ่งจริยธรรมนี้มีส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกและสภาวะของจิตใจ”^๓ “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม”^๔ “ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือ ปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์”^๕ และกล่าวว่า “จริยธรรม แปลว่า ธรรม คือ จริยะ หรือหลักแห่งจริยะ ได้แก่ข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ จริยธรรมของชนกลุ่มหนึ่งอาจไม่เหมือนกันกับจริยธรรมของชน อีกกลุ่มหนึ่ง จริยธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมของมนุษย์เพื่อให้สังคมของมนุษย์เป็นสังคมที่ดีเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่มนุษย์นั่นเอง”^๖

สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก ทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งภายนอก และภายใน ตามกฎเกณฑ์ของสังคม อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรม (Ethics) องค์ประกอบของจริยธรรม นั้นเกิดจากการผสมผสาน องค์ความรู้ที่ประกอบกันเป็น แนวทางในการดำรงชีวิต ของคนในสังคมที่มีการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อของคนในสังคมจนกลายเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นที่ยอมรับของในสังคม โดยมีการสรุปองค์ประกอบของจริยธรรมที่สำคัญๆ ได้แก่ การสรุปจริยธรรม เป็นกระบวนการอิสระออกเป็น ๓ กระบวนการ คือ ๑) ความคิดทางจริยธรรม (moral thought) เป็นกระบวนการความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมและเป็นส่วนที่ใช้ในการตัดสินใจความถูกต้องและความเหมาะสมของพฤติกรรมทางจริยธรรม ๒) ความรู้สึกทางจริยธรรม (moral feeling) เป็นกระบวนการที่ค้นคิดเชิงจริยธรรมที่แสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ได้ประสบหรือประพฤติ ๓) พฤติกรรมทางจริยธรรม (moral behavior) เป็นกระบวนการแห่งการกระทำอันมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการรูปธรรมที่ปรากฏให้ตัดสินได้ว่าถูกต้องหรือ

^๓กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๘.

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑.

^๕พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๙๒.

^๖พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๕๙๐ – ๕๙๑.

เหมาะสมเพียงใด^๗ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของจริยธรรมครอบคลุมถึงองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใสในการนำแนวคิดเชิงจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมเป็น กระบวนการแห่งการกระทำอันมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การสร้างและพัฒนาจริยธรรมเพื่อการสร้างคุณค่าของสังคม การส่งเสริมพัฒนา จริยธรรมว่าสามารถทำได้หลายวิธี คือ ๑) การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้นไป เป็นวิธีการฝึกฝนเด็กซึ่งให้หลัก เหตุผลเชิง จริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป ๒) การอบรมทางศาสนา ประเพณี ของผู้นับถือศาสนาพุทธได้เปิดโอกาสให้ ชาวบ้านเข้าร่วมฟังพระธรรมเทศนาและฝึกปฏิบัติ ๓) การ ให้แสดงบทบาทสมมติ โดยให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวละครใน เรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของ ตัวเอกในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของ ตนเอง ๔) การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็น การยกระดับ จิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทาง จริยธรรมในระดับ เดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อน ๕) การให้เลียนแบบ จากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูก ทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้^๘ และในการพัฒนาจริยธรรมนั้นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจาก ๓ ปัจจัย คือ ๑) ปัจจัยทางด้าน กระบวนการทางจิต (Cognitive Psychology) ๒) ปัจจัยการควบคุมตนเอง (Self – Control) ๓) ปัจจัยทางด้านการบำบัดทางปัญญา (Cognitive Therapy) กล่าวได้ว่า การสร้างและพัฒนา จริยธรรม เป็นการเรียนรู้ขององค์กรและสังคมในระยะยาว ซึ่งทำได้หลายวิธี แต่วิธีการให้เลียนแบบ จากตัวแบบ เป็นวิธีที่ใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบโดยเฉพาะ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาทางปัญญา มี ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการปรับ ดังนั้นการสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคลากร ในองค์กร ต้องเกิดจากการยอมรับของร่วมกันของคนในองค์กรและสังคมซึ่งถือเป็นคุณค่าของ จริยธรรมเป็นหัวใจหลักในการกล่อมเกลาคคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติดีไม่ว่าจะมีการบัญญัติเป็น กฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีจะเปรียบเสมือนเกาะป้องกันตนในสังคมได้เป็น อย่างดี

^๗Hoffman, M. L., Development of moral thought, feeling and behavior, (American Psychologist, 1979), pp 958-966.

^๘ดวงเดือน พันธุมนานิน, **คู่มือการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน**, สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จุลสารฉบับที่ ๔, ๒๕๓๘, หน้า ๖๓-๖๗.

๓. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (good governance) เป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารแล้วจะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดำเนินการเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล ก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกรับผิดชอบและให้ความสำคัญในเรื่องของการตัดสินใจทุกๆด้าน ซึ่งแต่เดิมนั้นอาจจะถูกอิทธิพลครอบงำอาจนำไปสู่ การคอร์รัปชัน การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) หรือผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) หากกระบวนการตัดสินใจขาดหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญ ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ทุกหลักการมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันแล้วแต่ผู้ที่จะนำไปใช้จะให้ความสำคัญกับหลักการใดมากกว่ากัน และการนำไปใช้นั้นต้องมีการเชื่อมโยงกลไก ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่าธรรมาภิบาล คือ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดจากแรงผลักดันของ กองทุนเงินกู้ระหว่างประเทศ (IMF) ให้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารประเทศเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อปัญหาการทุจริตทั้งปวง ด้วยระบบการบริหารที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารโดยจะใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งระบบเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเศรษฐกิจ เกิดความเข้มแข็งทางสังคม และมีความสมดุลทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ตามแนวคิดของสำนักและนักวิชาการต่างๆ ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มี ๖ ประการ คือ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบและ ๖) หลักความคุ้มค่า

แนวคิดที่มีการผสมผสานกันระหว่าง จริยธรรม กับ ธรรมาภิบาล ที่มีความหมายองค์ประกอบ และคุณค่าของจริยธรรมภิบาล ยังหมายถึงแนวทางของการประพฤติปฏิบัติ ที่มีการนำความรู้ ความคิด ความเชื่อ ในการนำหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของจริยธรรมาภิบาล นั้นเป็นสิ่งที่มีการผสมผสานในการนำกระบวนการเรียนรู้ของสังคมที่ดิงามมาผนวกกับการบริหารงาน องค์การ สังคมที่มีความเป็นธรรม มีองค์ประกอบสำคัญ คือ มีความรู้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความรู้สึกรู้สีกในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แสดงพฤติกรรมในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติ ของ บุคลากรและประชาชน ในการนำหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสังคม

ผลของจริยธรรมาภิบาล สิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุดของคนในสังคม คือ การอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ในองค์กร ในสังคม ที่ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายมากมายเพื่อแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ได้แก้ที่สำนึกในใจของคนในสังคมอย่างแท้จริง โดยการ

บริหารงาน บริหารสังคม โดยการนำหลักจริยธรรมาภิบาลที่มีการปลูกฝัง ความรู้ ความเชื่อ ความดีงาม ลงในจิตสำนึกของคน จนเกิดการถ่ายถ่ายจากครอบครัว สู่องค์กร จากองค์กร สู่ สังคม จนกลายเป็นแบบแผนในการบริหารของคนในสังคมที่มีความเป็นธรรม ไม่เบียดเบียน แกร่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น จึงต้องร่วมกันสร้างแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มีความดีงามของจริยธรรมเป็นเกราะป้องกันจิตใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม และนำหลักการบริหารที่เป็นธรรมเป็นหลักในการบริหารชีวิต บริหารงาน และบริหารสังคม ขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน เพื่อสร้างระบบงานคุณภาพ และสังคมคุณธรรม ละสังคมนั้นสิ่งที่จะต้องจำเป็นอย่างมากในการสร้างแรงยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติชอบจนกลายเป็นวัฒนธรรมของคนสังคม นั่นก็คือการน้อมนำหลักธรรม ให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ

๑) การประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท ๔

เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จ เน้นสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ จำแนกไว้เป็น ๔ ประการ คือ **ฉันทะ** มีความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ **วิริยะ** มีความพากเพียร หมายถึงการกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอนเป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง **จิตตะ** มีความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ **วิมังสา** มีความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้ด้วย

บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่น นอกนั้นไป ถือว่าเป็น เรื่องพิเศษ และ ไม่มี ขอบเขตจำกัด แม้ในสิ่งที่บางคน ถือว่าเป็นของเหลือวิสัยก็ตาม^๔

๒) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔

หลักธรรมเพนที่อยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกัน ตลอดจนถึงการปฏิบัติต่อสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่ เปน การปกครองด้วยหลักพระคุณ ผสมกับพระเดชอย่างเหมาะสม แบ่ง ออกเป็น ๔ หลักการสำคัญ ได้แก่ **ความเมตตา** เป็นความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็น ความรักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนดความรักความหวังดีความปรารถนาดีนั้น เป็นการแสดงออกซึ่ง

^๔พุทธทาส, **หลักธรรม/ธรรมบรรยาย**, [ออนไลน์] . แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com> [๒๖.มิถุนายน ๕๖].

มิตรภาพไมตรีของมนุษย์ที่มีต่อกันตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยต้องการ มุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เขาเป็นสุข **ความกรุณา** เป็นความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขาตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนก็คิดใฝ่ใจในอันที่จะช่วยปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนนั้น อยาก ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลาย โดยบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน **ความมุนีตา** เป็นความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ดีมีความสุข ตัวเองก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน พลอยยินดีปรีดาปลื้มบันเทิงใจด้วย เมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จ มีความเจริญงอกงามในตำแหน่งหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป และ **ความอุเบกขา** เป็นความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่งคั่งเที่ยงตรงดุจตราขึงเมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้พร้อมที่จะวินิจฉัยวางตนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไมเอนเอียงด้วยอคติ^{๑๐}

๓) การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี การกระทำการสงเคราะห์ที่เป้นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เช่น ผู้ปกครองหรือผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา (บริวาร) ศิษย์กับครูอาจารย์ เป็นต้น เพราะเป็นรากฐานแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์ทางวัตถุที่ลงตัวและความเจริญ ก้าวหน้าทั้งส่วนตัวและส่วนรวมมี ๔ ประการ ได้แก่ **ทาน** การให้ปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยทุน หรือทรัพย์สิน และวัตถุสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ และศิลปวิทยานัยสำคัญของ “ทาน” ในสังคหวัตถุ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์ผู้รับ เน้นผู้รับ เป็นสำคัญ **ปิยวาจา** การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) นักบริหารที่ดีผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของใช้ของอ่อน เช่น เชือกหรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ก็ด้วยคำอ่อนหวาน **อัตถจริยา** การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น(สงเคราะห์ประชาชน **สมานัตตา** การวางตัวสม่ำเสมอ การวางตนพอดีเชื่อมสมานความมีอัตรา ตัวตน ของคน หมู่มาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน สามัคคีกันจึงจะสามารถสร้างพลังให้การทำงานเป็นทีมได้

เมื่อวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า มีสังคหวัตถุทั้ง ๔ ประการ คือ โอบอ้อม อารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชนและวางตนพอดี เขามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถผูกใจคนไว้ได้ เป็นเรื่องของพฤติกรรมการแสดงออกภายนอกที่ดีและพึงกระทำต่อกันของบุคคลในสังคมที่ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน^{๑๑}

๔) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๑๑} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์มณเฑียร), มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๗๕-๒๘๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า สาราณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตะ และสามัคคี (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการคือ **เมตตาการุณยธรรม** ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง **เมตตาจาริยธรรม** พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือ กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง **เมตตาตามโนกรรม** คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน **สาธารณโลกี** ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภค ทั่วกัน **ศีลสามัญญตา** ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัย ของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และ **ทัญญูสามัญญตา** ปรับ ความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการ สำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๑๒}

หลักธรรมสำหรับนำบริหาร จึงเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ นั้น นำมาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ จะทำให้การทำงานในองค์กรเป็นไปด้วยความปกติสุขของส่วนรวม มีหลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ **อิทธิบาท** คือ หลักธรรมที่เป็นฐานแห่งความสำเร็จ ตามที่ ตนประสงค์ โดยต้องทำตนให้สมบูรณ์ **พรหมวิหาร** คือ หลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ ประเสริฐ ผู้มีจิตใจ เปนการปกครองด้วยหลักพระคุณ **สังคหวัตถุ** คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม และ **สาราณียธรรม** คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้ระลึก ถึงกัน

คุณค่าของจริยธรรมมาภิบาลต่อวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้านั้นเกิดจากการสร้างความรู้ ความ ศรัทธา ความเข้าใจ ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่าจริยธรรม โดยใช้ความเป็นปัจจุบันของสังคม ในการนำ หลักธรรมาภิบาลที่เป็นหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นสื่อและตัวเชื่อมโยงจิตใจ และเป็นที่ยอมรับทั้งใน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับวัยรุ่น ในสังคม พร้อมทั้งสร้างความยั่งยืนโดยการนำหลักธรรม มาประยุกต์ให้เกิดของคุณภาพและ เพื่อ สร้างสังคมคุณธรรมในวัยรุ่นยุคทุกยุคทุกสมัย

๔. บทสรุป

การสร้างดำรงไว้ซึ่งชีวิตที่มีคุณภาพ และสังคมที่มีคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคม ต้องการเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาในส่วนต่างๆ ทั้งในองค์กร สังคม ที่เป็นสังคมอ่อนแอ มีการ

^{๑๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๓ – ๒๓๔.

คอร์รัปชัน มียาเสพติด และสิ่งมั่วเมาต่างๆ ทำให้สังคมเกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น “รายกระจุก จนกระจาย” คนที่มีรายได้น้อยก็ต้องกู้ยืมเงินมาบริหารชีวิต บริหารครอบครัว ส่งผลสู่สังคมแห่งการเป็นหนี้สิน เพราะการขาดการนำหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ “รู้จักผิดชอบ ชั่วดี” “รู้จักประมาณตน” เกิดการเอารัดเอาเปรียบสร้างความต้องการอยากมี อยากรวย ก็รวยขึ้นด้วยการนำหลักการต่างๆ ที่ขาดคุณธรรมเอาเปรียบคนซึ่งกันและกัน คนที่ขาดโอกาสในสังคม เพราะขาดหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ เช่นกัน แต่การจะสร้างบุคลากรของสังคมให้มีคุณภาพ และสังคมคุณธรรมนั้น คงไม่สามารถสร้างขึ้นภายในวันสองวัน แต่ต้องอาศัยเวลาในการสร้างจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ทางสังคมในการสร้างความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธา จนก่อให้เกิดแนวทางการประพฤติ ปฏิบัติ ที่ดีในการนำหลักการปฏิบัติที่มีความเป็นธรรม ถ้านำหลักการทางพุทธธรรมมาใช้ในครอบครัว องค์กร และสังคม จะก่อให้เกิดความรอบคอบ รอบด้าน ในการที่จะควบคุมจิตใจ ทำให้เกิดชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์กร ประชาชน และสังคม และสิ่งที่จะทำให้เกิดระบบของสังคมที่มีความยั่งยืนสิ่งที่ขาดไม่ได้คือการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ และ สาราณียธรรม หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้ระลึกถึงกัน มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต เมื่อเกิดการบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ของวัยรุ่นในสังคม ยุคก้มหน้าให้มีจริยธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับวัยรุ่นให้สังคมประกอบกับการสร้างความยั่งยืนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้การเรียนรู้ที่วัยรุ่นในสังคมได้รับนั้น เกิดการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นด้วยความเต็มใจและยอมรับนับถือใน ครอบครัว สังคม องค์กร ด้วยจริยธรรมาภิบาล ในที่สุดสังคมโดยรวมจะเป็นสังคมที่มีคุณภาพและสังคมคุณธรรมอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๓.
- เกษม วัฒนชัย. **ธรรมาภิบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา, ๒๕๔๖.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. **ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : เดือนการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินิก. **จิตวิทยাজริยธรรมและจิตวิทยาภาษา : พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- นฤมล ทับจุมพล. **แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ” ในการจัดการปกครอง (Governance)**. บรรณาธิการ ม.ร.ว.พยุหติสาณ ชุมพล. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันปกเกล้า, ๒๕๔๔.

บรรศักดิ์ อวรรณโณ. การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒.

ประเวศ วะสี. แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นไทย.

กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาธีรราช (พิมพ์มณเฑียร). มงคลยодชีวิต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร :

กองกลางสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔.

สุดจิต นิมิตรกุล. กระบวนทัศน์ไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good Governance). กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓.

อมรา พงศาพิชญ์. ธรรมนูญกับประชาสังคมและองค์กรประชาสังคม. ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญแปลงแนวคิดสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓.

(๒) บทความ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน, สถาบันวิจัย พหุวิทยาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จุลสารฉบับที่ ๔, (๒๕๓๘) : ๖๓-๖๗.

ทิพาวดี เมฆสวรรค์. “สรรพกรศาสน์”. ธรรมาภิบาลกับราชการไทย. ปีที่ ๔๗ ฉบับที่ ๙ . (กันยายน ๒๕๔๓) : ๖๓.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บรรณาธิการ. (๘ ก.ย ๒๕๕๖). “วิกฤติคอร์ปชั่น.” คมชัดลึก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail.html> [๒๙ กันยายน ๒๕๕๖].

พุทธทาส. หลักธรรม/ธรรมบรรยาย. [ออนไลน์] . แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com> [๒๖.มิถุนายน ๕๖].

๒.ภาษาอังกฤษ

Brown, R., **Social Psychology**. New York : The Free Press, 1978.

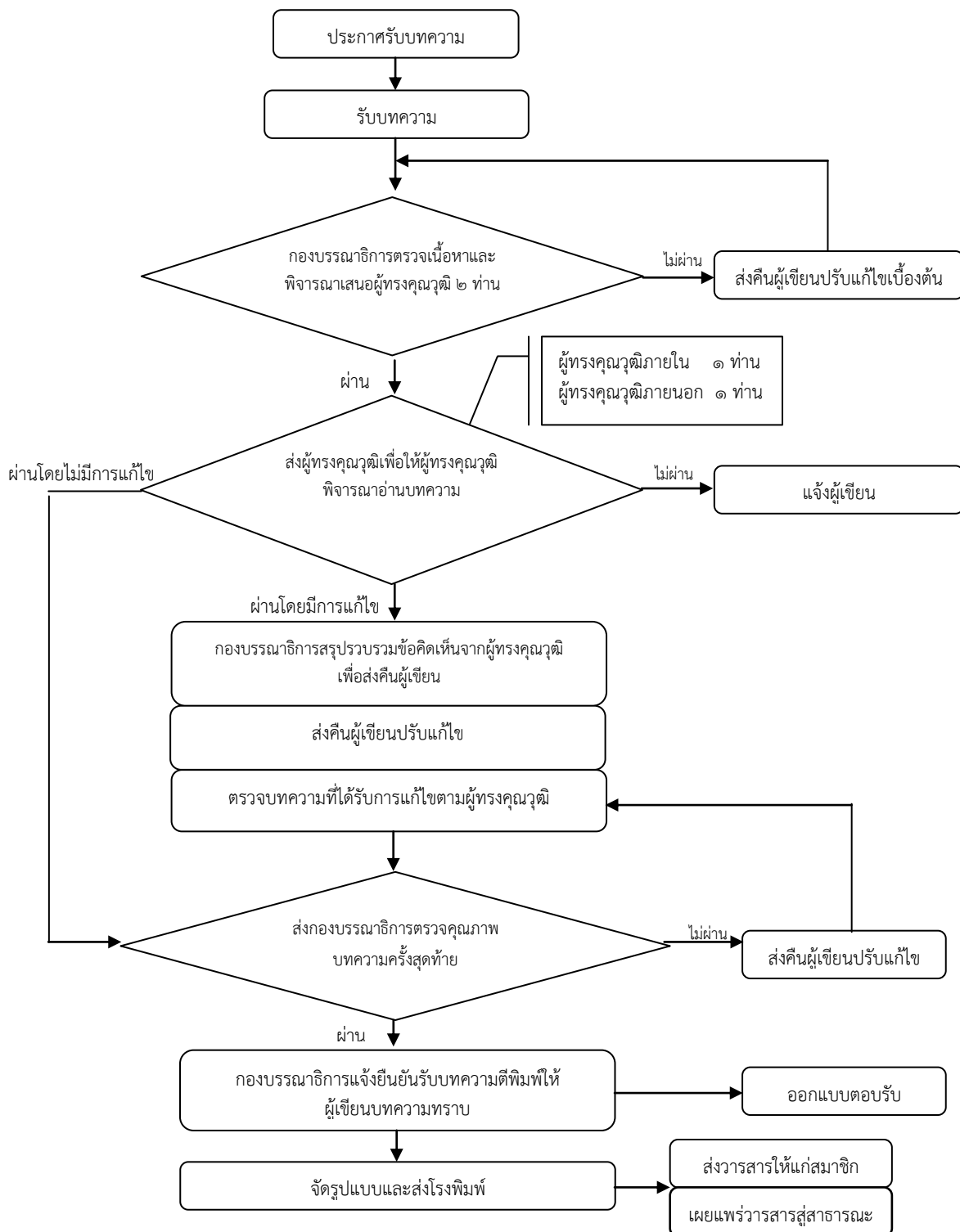
Hoffman, M. L. **Development of moral thought, feeling and behavior**. American Psychologist, 1979.

Meyers, A. W. ; and Craighead, W. E. (eds.) **Cognitive Behavior Therapy With Children**. New York : Plenum Press , 1984.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างอิงย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ดังอย่างเช่น

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970).

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร , เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, *มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง
สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศโนบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. Motivation and Personnality. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๐๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๐๙๙๙๘

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา.....

จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนี้และข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....

.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น
สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

() สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)

() เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() เช็คเช็คในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

